

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**ERDOĞAN ALKAN'IN HAYATI, SANATI, ESERLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Merve TARAKÇI

**Dr. Öğr. Üyesi Ekrem GÜZEL
Danışman**

**RİZE
2021**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, Merve TARAKÇI tarafından hazırlanan Erdoğan Alkan'ın Hayatı, Sanatı, Eserleri başlıklı bu çalışma, 05.07.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/ oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Osman ORUÇ Kabul/ Red

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ekrem GÜZEL (Danışman) Kabul/ Red

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gülşah ŞİŞMAN Kabul/ Red

__/__/__

İmza

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Erdoğan Alkan’ın Hayatı, Sanatı, Eserleri” konulu tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır.

Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. 05 /07/2021

Merve TARAKÇI

ÖN SÖZ

Erdoğan Alkan'ın hayatı, sanatı ve eserlerinin incelendiği bu çalışmada şair ve çevirmen Alkan'ın Türk edebiyatına yaptığı katkılar ele alınmıştır. Alkan; şiir kitapları ve romanlarıyla, Fransız şairlerden yaptığı çevirilerle, hazırladığı antolojiler ve yaptığı araştırma inceleme çalışmalarıyla yüze yakın eser veren, Türk edebiyatı tarihinde yer edinmesi gereken önemli bir isimdir. Erdoğan Alkan hakkında akademik bir çalışma henüz yapılmamıştır. Tezimiz bu anlamda Erdoğan Alkan üzerine yapılmış ilk akademik çalışmadır.

Çalışmamıza antolojileri tarayarak ve şair hakkında yazılanları tespit ederek başladık. Alkan'ın telif eserlerini, pek çoğunun yeni baskısı yapılmadığı için sahaflardan edindik. Erdoğan Alkan'ın şiir ve yazılarını yayımladığı Broy, Cumhuriyet Kitap, Çaltı, Devrim, Hürriyet Gösteri, Papirüs, Türk Dili, Varlık, Yazko Edebiyat, Yazko Somut, Yeni Düşün ve Yön dergilerini Beyazıt Devlet Kütüphanesinde tarayarak bu yazıları tespit ettik. Yazılarının yayımlandığı Günaydın ve Cumhuriyet gazetelerinin dijital arşivlerinden de yararlandık.

Bu tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Erdoğan Alkan'ın hayatı ve sosyal çevresi ele alınmıştır. Bu bölüm şairin kişisel arşivinden, şairle yapılan görüşmelerden, kendi yazılarından ve hakkında yazılan yazılardan, ailesinin ve yakınlarının verdiği bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Alkan'ın *Gözaltı* isimli anı kitabı da temel referanslarımızdan olmuştur. Şairin aile yaşamı oğlu Tozan Alkan ve yeğeni Metin Alkan ile yapılan görüşmeler yardımıyla derinleştirilmiştir. Özellikle Tozan Alkan'ın babasının kişisel arşivinden bizimle paylaştığı belgeler Alkan'ın çocukluk yıllarını anlatırken yararlandığımız temel kaynaklardır. Bu belgeler ve yapılan görüşmeler tezin ekler kısmında yer almaktadır.

Tezin ikinci bölümünde Erdoğan Alkan'ın edebî hayatı ve sanat çevresi ele alınmıştır. Yaptığımız arşiv taramalarında edindiğimiz bilgi ve belgeler ışığında bu bölüm sunulmuş, Alkan'ın şair dostu Şeref Bilsel ile yapılan görüşmeden de

yararlanılmıştır. Bu bölümde, öncelikle şairin edebiyat ve sanatla nasıl ve hangi koşullarda tanıştığına ışık tutulmuş, daha sonra onun edebiyat dünyasında edindiği yere değinilmiştir.

Üçüncü bölümde Erdoğan Alkan'ın şiirleri içerik, tema, şekil, dil ve üslup açısından incelenmiştir. Bu bölümde şairin sanatı, şiir anlayışı ortaya konmaya çalışılmış, şairin yaşamının şiirine yansıyan yanları üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde Alkan'ın telif eserleri tanıtılmış; çevirileri, antoloji çalışmaları, araştırma ve inceleme kitapları ise kronolojik olarak sıralanmıştır. Şairin şiir kitaplarının farklı basımları, bu basımlar arasındaki farklılıklar ayrıntılı olarak verilmiştir. Alkan'ın yayımlanmayan ancak kişisel arşivinden elde ettiğimiz roman ve senaryo türünde eserleri de bu bölümde tanıtılmıştır. Yine Alkan'ın henüz kitaplarına girmemiş gazete ve dergilerde kalan şiir ve yazılarının ulaşabildiğimiz kadarı da bu bölümde liste hâlinde verilmiştir.

“Ekler” bölümünde ise çalışmamızda kullanmış olduğumuz belgeler, şairin bazı yakınları ile yaptığımız görüşmeler, kişisel arşivinden edinilmiş yazılar ve fotoğraflar yer almaktadır.

Çalışma süresince bana sabır ve özveriyle destek olan aileme, arkadaşlarıma ve kıymetli vakitlerini ayıran Tozan Alkan'a teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde, hiçbir sorumu yanıtsız bırakmayan, bilgi ve tecrübesiyle yol gösteren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ekrem Güzel'e şükranlarımı arz ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ	4
İÇİNDEKİLER	6
ÖZET	10
ABSTRACT.....	11
KISALTMALAR.....	12
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE SOSYAL ÇEVRESİ

1.1. DOĞUMU, AİLESİ VE ÇOCUKLUĞU	25
1.2. EĞİTİM VE ÇALIŞMA HAYATI.....	28
1.3. EVLİLİĞİ VE AİLE YAŞANTISI.....	33
1.4. ASKERLİK YILLARI.....	35
1.5. HASTALIĞI VE ÖLÜMÜ	36

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBÎ HAYATI VE SANAT ÇEVRESİ

2.1. EDEBİYATLA TANIŞMASI, ŞİİR VE ÇEVİRİ ÇALIŞMALARI.....	38
2.2. SANAT ÇEVRESİ	41
2.3. ALDIĞI ÖDÜLLER	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANATI

3.1. ERDOĞAN ALKAN'IN ŞİİRLERİNİN İÇERİK UNSURLARI.....	47
3.1.1. Yalnızlık.....	47
3.1.2. Gurbet ve Daüssıla	53
3.1.3. Aile	59
3.1.4. Yabancılaşma	67

3.1.5. Ölüm.....	72
3.1.6. Geçmişe Özlem	79
3.1.7. Tabiat.....	84
3.1.8. Toplumsal Temalar	92
3.1.8.1. Özgürlük	97
3.1.8.2. Emperyalizm.....	101
3.1.9. Sevgili	108
3.1.10. Aşk	116
3.2. ERDOĞAN ALKAN'IN ŞİİRLERİNİN BİÇİM VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	126
3.2.1. Nazım Biçimleri	126
3.2.1.1. Klasik Nazım Biçimleriyle Yazılan Şiirleri	126
3.2.1.2. Modern Şiire Özgü Nazım Biçimleriyle Yazılan Şiirleri	131
3.2.1.3. Dörtlüklerle Yazılmış Şiirleri	135
3.2.1.4. İkiliklerle (Beyitlerle) Yazılmış Şiirleri	138
3.2.1.5. Ünitelerle (Bentlerle) Yazılmış Şiirleri	140
3.2.1.6. Mensur Şiirleri.....	142
3.2.2. Nazım Türleri	143
3.2.2.1. Halk Şiiri Nazım Türleri.....	144
3.2.2.2. Modern Şiir Türleri.....	147
3.2.3. Ahenk Unsurları	150
3.2.3.1. Vezin, Kafiye ve Redif	150
3.2.3.2. Yardımcı Unsurlar	155
3.2.3.3. Mısra Tekrarları.....	155
3.2.3.4. Kelime Tekrarları	158
3.2.3.5. Mısra Kırılmaları	161
3.2.3.6. Ara Sözler, Konuşma Çizgileri ve Parantezler	162
3.2.4. Dil ve Üslup	168
3.2.4.1. Dil Sapmaları.....	173
3.2.4.1.1. Yazım Sapmaları.....	173
3.2.4.1.2. Ses Sapmaları.....	177
3.2.4.1.3. Kelime Sapmaları	181

3.2.4.1.4. Dilbilgisi Sapmaları	182
3.2.4.2. Söz Varlığı.....	184
3.2.4.2.1. İkilemeler	185
3.2.4.2.2. Hitaplar	186
3.2.4.2.3. Ünlemler	188
3.2.4.3. Cümle	189
3.2.4.4. Doğa Unsurları	190
3.2.5. Şiirlerin İsimleri	192

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİ

4.1. ŞİİR KİTAPLARI.....	195
4.1.1. Güneş Tozları	195
4.1.2. Ekuanil Çiçekleri.....	196
4.1.3. Kerem Gibi.....	199
4.1.4. Kuş Ormanı	202
4.1.5. Kıyı.....	203
4.1.6. Eylül Çalgıcısı (Bütün Şiirleri)	204
4.1.7. Elimde Güller ve Rüzgâr.....	213
4.1.8. Sfenks.....	214
4.1.9. Cenk	214
4.2. ROMANLARI	216
4.2.1. Kör Oldum Veysel Oldum	216
4.2.2. Yunus'tan Luther'e Çağrı	218
4.2.3. Güneşin Oğulları	220
4.3. ANI	222
4.3.1. Gözaltı.....	222
4.4. SENARYO.....	223
4.4.1. Kalanlara Selam Olsun.....	223
4.5. ANTOLOJİ	224
4.6. ARAŞTIRMA/ İNCELEME.....	224
4.7. ÇEVİRİ ÇALIŞMALARI.....	226
4.7.1. Şiir Çevirileri.....	226

4.7.2. Düzyazı Çevirileri	228
4.8. GAZETE VE DERGİLERDE YAYIMLANAN ŞİİRLERİ, YAZILARI VE ÇEVİRİLERİ	229
SONUÇ	238
KAYNAKLAR	241
EKLER.....	247
EK- 1: Belgeler	247
EK- 2 Yapılan Görüşmeler.....	281

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ekrem Güzel

Hazırlayan: Merve Tarakçı

Yıl: 2021

Sayfa Sayısı: 296

ÖZET

ERDOĞAN ALKAN'IN HAYATI, SANATI, ESERLERİ

Erdoğan Alkan, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda şiir, roman, deneme, çeviri gibi türlerde eser vermiş bir isimdir. Özellikle şair ve çevirmen kimliğiyle ön plana çıkan Alkan üzerine bugüne kadar bir çalışma yapılmamıştır. Bu anlamda bu tezin amacı Alkan'ın hayatı, sanatı ve eserleri üzerine derli toplu bir inceleme yapmaktır. Alkan'ın bir şair, yazar ve çevirmen olarak hayatını, sanatını ve eserlerini temel kaynaklara başvurarak ortaya koymaktır. Onun şiirlerini içerik, şekil, dil ve üslup bakımından incelemektir. Şiir anlayışını yaşadığı dönemin edebi hareketlerinden yola çıkarak belirlemeye çalışmak, yaşamının sanatına yansıyan taraflarını tespit etmektir. Alkan'ın şiirinde sıklıkla kullandığı temaları belirleyip bu temaların işleniş biçimlerini incelemektir. Aynı zamanda Alkan'ın şiir kitaplarını, roman, anı ve senaryo türündeki eserlerini incelemek, çeviri kitapları ile araştırma-inceleme türündeki diğer eserleri kronolojik olarak ortaya koymaktır; eserlerinin yayımlandığı dergi ve gazeteleri liste halinde gözler önüne sermektir. Böylece Erdoğan Alkan'ın sanatının genel özelliklerini ortaya koymak ve Türk edebiyatındaki yeri ve önemini belirlemeye çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Erdoğan Alkan, Türk edebiyatı, şiir, roman, çeviri

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department: Turkish Language and Literature

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Asst. Prof. Ekrem GUZEL

Author: Merve TARAKCI

Year: 2021

Pages: 296

ABSTRACT

ERDOGAN ALKAN'S LIFE, ART, WORKS

Erdogan Alkan is a person who has produced works in genres such as poetry, novels, essays and translations in Turkish literature of the Republic period. There has been no study made so far about Alkan who stands out especially with his poet and translator identity. In this regard, the aim of this thesis is to make a comprehensive analysis of Alkan's life and to present his art and works as a poet, writer and translator by referring to basic sources. To examine his poems in terms of content, form, language and style. Trying to determine his understanding of poetry based on the literary movements of the period in which he lived and to determine the aspects of his life that are reflected in his art. On the other hand, the aim of this thesis is to determine the themes that Alkan frequently uses in his poetry and to examine the way these themes are handled. At the same time, it is to examine Alkan's poetry books, novels, memoirs and screenplays and to present his translation books and other research-analysis works in chronological order, to show the magazines and newspapers in which his works were published in a list. Thus, to reveal the general characteristics of Erdogan Alkan's art and to try to determine its place and importance in Turkish literature.

Keywords: Erdogan Alkan, Turkish literature, poetry, novels, translations

KISALTMALAR

BBC	: İngiliz Radyo Televizyon Kurumu
BCG	: Verem aşısı
çev.	: Çeviren
Dr.	: Doktor
INBEL	: Belçika Enformasyon Enstitüsü
KOAH	: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
Öğr.	: Öğretim
s.	: Sayfa
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TV	: Televizyon
vb.	: ve benzerleri
YAZKO	: Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi

GİRİŞ

İlk şiiri 1956 yılında Türk Dili dergisinde yayımlanan Erdoğan Alkan vefatına kadar edebiyat ve sanatla ilgilenir. Belli bir süre uzaklaştığı (1970-1980) sanat çalışmalarına emekliye ayrıldıktan sonra ciddi bir hız verir. Şairin 1980 sonrasında yayımladığı şiir kitapları, çeviri çalışmaları, muhtelif dergilerdeki edebiyat ve sanat üzerine yazılarına bakıldığında sanatsal verimliliğini yaşamının sonuna kadar sürdürdüğü görülür. Matbuat hayatında belli bir çevre edinen şair, devrin önemli dergilerinde şiir ve yazılarıyla yer alır. Bunların arasında Türk Dili, Varlık, Papirüs, Cumhuriyet Kitap, Yazko Edebiyat, Yazko Somut, Yeni Düşün, Broy gibi çok önemli isimlerin yer aldığı dergiler vardır. Şairin kırk beş yaşından sonra üretkenliğinin artması daha önceki dönemlerde farklı alanlarda işler yapmak zorunda kalışıyla açıklanabilir. Alkan, sanattan uzak kaldığı zaman dilimlerine “yitirilmiş zaman” gözüyle bakar (Alkan, 1985b: 604). Yitirilmiş zamanları için duyduğu telafi arzusunu, “Bir özeleştirme yapacak olursam, diyebilirim ki, şimdi ben geçmiş boşlukları doldurma çabası içindeyim. Bunun için de yalnızca zamana ihtiyacım var.” sözleriyle dile getirir (Alkan, 1985b: 604). 1980 sonrasında sanattan başka ana bir uğraş edinmemiş olan Alkan, sözüne sadık kalarak vefatına kadar otuz dört yıl boyunca ihtiyaç duyduğu zamanı verimli bir şekilde kullanır. Yaşamının son anlarına kadar üretkenliğinin devam etmesini onun asıl hedefi olan “büyük bir yapıtı gerçekleştirme özlemi” ile açıklamak mümkündür. Bu büyük özlemi, Alkan, şöyle ifade eder:

“Yazarların yaşam öykülerini okurken gözüm hep onların doğum ve ölüm tarihlerine takılır, kaç yaşlarında öldüklerini hesaplarım. Yaşlarıyla yapıtları arasındaki üretim ve başarı çizgilerinin iniş çıkışlarını. Onları ilk yapıtlarından çok son yapıtlarında daha güçlü bulmak isterim. Bu bir umut ışığıdır, bir gün büyük bir yapıtı gerçekleştirme özlemi.” (Alkan, 1985b: 599).

Bu ifadelerle göre şairin büyük bir edebi sima olma özlemi erken yaşlarda başlar. Kamudaki kariyerini yarıda bırakıp sanat ve edebiyat âlemine yönelmesinde bu özlemin yerinin olması da muhtemeldir. Şair, “bir gün büyük bir yapıtı gerçekleştirme özlemini” 2010 yılında yayımladığı son şiir kitabı

Cenk ile gerçekleştirir. *Direnenlerin Destanı*: *Cenk* adıyla yayımlanan kitapta daha önce yazdığı şiirleri yenileriyle harmanlayıp bir araya getirir. Söz konusu şiirleriyle bir bütünü oluşturmaya çalışır. Bunu da “ancak yazdıklarım bir bütünün parçalarıdır, bu bütünü ileride tamamlamaya çalışacağım” sözleriyle ifade eder (Alkan, 1994b: 50). Sanatçı, hayal ettiği büyük yapıtı gerçekleştirmek adına sanatını titizlikle ve sabırla örer, gelişmeyi bir zorunluluk sayar. Bu anlamda 1958 yılında *Güneş Tozlarını*, 1964’te *Ekuanil Çiçeklerini*, 1969 yılında da *Kerem Gibi*’yi yayımlar. On iki yıllık bir sessizlikten sonra Türk Dili dergisinde yayımlanan şiirlerinden oluşan *Kuş Ormanı*’nı 1981’de yayımlar. Sessiz kaldığı, kendi dünyasına çekildiği süreçte, şiirden ve çeviri çalışmalarından tam bir kopuş değil de daha çok eserlerini neşretmeme gibi bir durum söz konusu olur. Bu süreçte, Türk Dili dergisinde şiirleri yayımlanır, birkaç çeviri çalışması da yapar. Alkan, *Kuş Ormanı* kitabından sonra beş şiir kitabı daha yayımlar. Şiir çevirileri, roman, anı, antoloji ve araştırmaya dayalı eserleriyle yüze yakın çalışma ile arzuladığı başarıyı yakalar. Denilebilir ki hayalini kurduğu büyük eserini, külliyatını meydana getirir.

Erdoğan Alkan küçük yaşta sanata ve edebiyata yatkın bir çevrenin tüm verimlerinden yararlanır, kendisi de bu çevrenin duyarlılığı içerisinde yol alır. Kent yaşamı ile kır yaşamı arasında geçen çocukluğunda, ilk gençlik yıllarında iki farklı edebi çevrenin etkisinde kalır. Alkan’ın şiiri bu etkiyle halk şiiri ve modern şiir arasında biçimlenir. Şair, sanatın ve sanatçının gelişiminde çevrenin etkisini önemser. Şiiri anlamak için şairin, şairi anlamak içinse toplumun mercek altına alınması gerektiğine inanır. Bu inancını şöyle ifade eder:

“Şair gökten zembille inmez. Şiir şairin üretimidir. Şair bir toplum içinde yaşar, dolayısıyla onu içinde yaşadığı toplumun değer yargıları, sosyal konumu ve bunun sonucu olan şiir akımları yönlendirir. Şairlerin şiir üstüne görüşlerini toplayıp değerlendirirken çağlarının şiir akımlarını, şiir okullarını da tanıtmak gerekiyor.” (Alkan, 2005c: 11).

Bu ifadeler, şairin toplumcu bir anlayışla sanat ve cemiyetin birbirlerinin ayrılmaz parçaları olduklarına dair kanaatleridir. Yine Alkan’ın, bir şairin değerlendirilmesinde edebiyatın kendi içinde oluşturduğu okul ve akımlara dikkat çekmesinin da altı çizilmelidir. Nitekim bu bağlamda, şiir incelemesi anlamında Türkçede realizm, natüralizm ve romantizm gibi edebi ekoller üzerine ilk kez kitaplık çapta tercüme ve derlemeler yapanlardandır. Bu anlamda onun şiirdeki

görüşlerinin edebi eleştiri ve teoriyle de birleştiği söylenebilir. Dış dünyaya ve topluma dönük eleştiri kuramlarından olan sosyolojik eleştiri kuramına bakıldığında Hippolyte Taine ile Alkan'ın görüş benzerlikleri dikkat çeker. Taine görüşlerini şöyle açıklar: “(...) sanat olaylarının fizik olayları gibi belli birtakım nedenlerden doğduğu ilkesinden çıkar yola. Eserler gelişi güzel gökten inmez, onların yaratıcıları, ülkelerinin iklimi, fiziksel, politik ve sosyal koşulları tarafından belirlenmiştir” (Moran, 2008: 83-84). Bu düşünce Alkan'ın “dönemin zihniyeti ve şiiri; şairi yetiştiren etmenlerdir” düşüncesiyle örtüşmektedir. Alkan, şairin yetiştiği toplumun, değer yargılarının, şiir yönelimlerinin şairi ve şiirini anlamayı olanaklı kılacağını ifade ederken Taine de edebiyat tarihinin incelenirken ele alınması gereken unsurları “ırk, muhit ve zaman” olarak açıklamaktadır. Alkan'ın şiirine bakıldığında da onun hayatında iz bırakan olayların, yetiştiği iki farklı edebi muhitin şiirine temel oluşturduğunu görülür.

Alkan'ın yol haritasını izleyerek şairi tanımaya, sanatını anlamaya çalışacak olursak şairin kendinden önceki ve eser verdiği dönemdeki edebi hareketleri incelemek yerinde olacaktır. Erdoğan Alkan herhangi bir edebi harekete tam anlamıyla bağlı kalmaz. Zaman zaman çeşitli şairlerin şiir anlayışlarından, edebi hareketlerden etkilenir. Bu bağlamda Alkan'ın şiirinin iki farklı koldan beslendiğini söyleyebiliriz. Birbirinden bir hayli farklı edebi yönelimlerin olduğu dönemde Alkan, kültürüyle büyüdüğü çevrede hüküm süren halk şiiri geleneğine sarılır. Şiirdeki bu ilk yönelimini, “Önce halk şiiri yazdım. Modern şiir dediğimiz kent şiiriyle daha sonra tanıştım” şeklinde açıklar (Alkan, 2004b: 230). Bu halk şiiri ve kültürünü, bir kültürel damar olarak çeşitli biçimlerde sürdürür. Bu anlamda Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu bir kaymakam olarak modern şiirlerinin yanında bağlama çalan, halk şiiri geleneği ile koşmalar, semailer yazan bir sanatçı olarak karşımıza çıkar. Üstelik Abdürrahim Karakoç gibi sadece söz yazarı olarak değil, âşıklık geleneğini bir besteci olarak da Cumhuriyet Dönemi'nde sürdürür. Âşıklık geleneği içinde aşk, ölüm, doğa gibi temaların haricinde halkın problemlerini, güncel sorunları anılarıyla besleyerek dizelere döker.

Tanzimat Dönemi modernleşme çabaları içinde divan şiirinin reddi, yerine halk şiirinin teklifi söz konusudur. Eski şiir gerçekçi bulunmamakta ve halkın öz

sesi olarak kabul görmemektedir. Ziya Gökalp'in ifadesiyle alınacak milli terbiye ile eski şiir yerini halkın sesine bırakacaktır. Yalçın Armağan bu terbiyeyi şöyle açıklar:

“Ziya Gökalp'in sisteminin can alıcı kavramı terbiyedir. Henüz millî bir kimliğe sahip çıkabilecek bir öznenin yokluğu terbiyeyi zorunlu kılar. Gökalp'in terbiye anlayışı, şimdinin üzerine değil de geleceğin üzerine düşünmeyi öne çıkarır. Şimdi olan, henüz millî olmayı başarmadığı için eksiktir. Terbiyeden geçecek ve ancak o zaman doğruya varılacaktır. Dolayısıyla 'şimdi', gelecek beklentisinin filizleneceği an olarak değerlidir. Gökalp'in bu terbiye anlayışı Cumhuriyet'te de devam edecek İnkılap'ın şimdi değil gelecekte gerçek meyvesini vereceği sürekli ifade edilecektir” (Armağan, 2007: 77).

Gökalp'in gelecekte beklediği değişim gerçekleşir, Cumhuriyet Dönemi'nde halk şiirinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılır. Alkan da Cumhuriyet Dönemi'nde ilk şiir denemelerinde bu halk edebiyatı ve şiiri eğilimine iştirak etmiş gibi görünür. Kuşkusuz bunda şairin yetiştiği çevrede bir Alevi-Bektaşî kültürünün varlığı da etkilidir ama sonuç olarak halk edebiyatının ve hecenin milli şiir ilan edilmesinin yarattığı eğilimden de söz etmek gerekir. Halk şiirinin Cumhuriyet Dönemi'nde yeni politikalarla işlerlik kazanışı ve bu dönemde âşıklara yüklenen misyon şöyle izah edilebilir:

“Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte geliştirilen temel politikalar, geleneğe yaşama alanı açar niteliktedir. Halk müziği, dil ve folklor araştırmalarının bilimsel ve kurumsal bir kimlik kazanması, ulus-devlet yapısının, halkçılık ilkesinin ve demokratikleşmenin doğal bir sonucu olarak halk kültürünün önemsenmesi, Halk şiirinin yaşayan bir gelenek olarak yeni ve güçlü temsilciler yetiştirmesini, halk şairlerinin de toplumsal sorunlar karşısında halk bilincini ve halkın bakış açısını yansıtmasını sağlamıştır” (Yücetoker, Bahar, 2015: 88).

Erdoğan Alkan'ın halk şiirine biraz da sosyalist eğilimlerle yaklaşması, toplumsal sorunlar karşısında halkın sözcülüğünü üstlendiği izlenimini uyandırır. Şair, fakir-zengin, zalim-mazlum karşıtlığı gibi konular üzerinden yoksulların hayatını zorlaştıran “bozuk düzen”i hedef alır. Şair bu bağlamda Pir Sultan Abdal, Şarkışlalı Âşık Serdarî, Deliktaşlı Ruhsatî, Höyükü Ali İzzet gibi isimlerin geleneğine yakın durur. Bu isimler toplumsal sorunları dile getiren ve çözüm isteyen bir tarzı benimserler. Alkan da şiirlerinde böylesi bir tutumu benimser, fakat bunu geleneğe toplumcu-gerçekçi bir hava katarak yapar. TRT'de folklor programları yaptığı dönemde de bu noktada hassasiyet gösterir, “Ben etliye sütlüye karışmam, gönül türküleri söylerim” diyen Neşet Ertaş'a programında yer vermez (Alkan, 2006d: 69). Alkan, uygarlık, eşitlik, özgürlük yolunda savaşım vermenin bireyin asli görevi olduğuna inanır ve sanatı bu noktada araç olarak

kullanır. Şiirin toplumcu ya da bireyci olarak değerlendirilmesini doğru bulmaz, meselenin topluma hizmet olduğunu bu anlamda sanatçıların yöntem farklılıkları gösterebileceğini düşünür. İlk dönem şiirlerinde toplumsal konulara değinmez, bu görevi “Yön” ve “Devrim”deki yazılarında, hazırladığı TV programlarında ülkenin sosyal sorunlarına değinerek yerine getirir (Alkan, 1994b: 50). Sanatta toplumcu ya da bireyci olmanın ötesinde topluma farklı yollarla hizmet edebilmeyi, görev bilinci taşımayı önemsemektedir. Sanatı toplumun hizmetine sunarken de şiirdeki lirizmin kaybolmamasına özen gösterir. Bu anlamda şiiri, toplumsal yarar uğruna heba etmez. Özellikle şairin destansı şiirlerindeki didaktik söyleyişin kuru bir anlatıma dönüşmediği görülür. Şeref Bilcel şairin söz konusu şiirleri için “Farklı cephelerden söze yeni imkânlar açıyor. Bazen alabildiğine lirik bir söyleyişi devreye sokuyor.” değerlendirmesini yapar (Bilcel, 2014: 59). Alkan’ın söyleyişteki ustalığı toplumsal konuların şiire rağmen değil, şiirin kuralları içinde işlenmesi gerektiğini vurgular niteliktedir.

Alkan’ın halk edebiyatı geleneğini sürdüren şiirleri, folklorik özellikler taşıyan şiirler değil bizzat halk şiirleridir. Şairin koşma ve semâi tarzında yazdığı metinlerinde, halk şiirinin söyleyiş ve biçim özelliklerinin tümü görülür. 1969’da çıkan *Kerem Gibi*, aynı yıl eklenen şiirlerle yeni bir baskı daha yapmış, kitabın üçüncü baskısı ise 2000 yılında yapılmıştır. Alkan’ın halk şiiri geleneğini sürdüren şiirleri, daha çok aşk, gurbet konulu şiirler ve politik göndermeleri bulunan taşlamalardır. Madımak olayı gibi devrin güncel olaylarına da değinen şair, sade bir dil kullanır. Burada kullandığı dil, edebi olarak yakın olduğu sol çevrelerin tercih ettikleri arı Türkçedir. Böylece Alkan, hem şiir tercihi bakımından hem de dil bakımından Cumhuriyet’in ikame etmek istediği edebiyata yakın durmaktadır. Her ne kadar fikir olarak onlara çok yakın olmasa da edebi tercih olarak bir yakınlık olduğu da gözden kaçmaz.

Alkan, Sivas Şarkışla yöresinin zengin kültürü ile yöneldiği halk şiirinden sonra modern şiire yönelir. Beslendiği kaynaklara bakacak olursak ilk dönemlerinde hece ölçüsüyle yazan şairlerden etkilendiğini söyleyebiliriz. Rıza Tevfik Bölükbaşı, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Ömer Bedrettin Uşaklı gibi hece ölçüsüyle yazan şairleri okur. Rıza Tevfik Bölükbaşı hece vezninin kabulü ve yayılmasını sağlayan şiirler yazmış, küçükken öğrendiği saz ile şiirler söylemiştir

(Enginün, 2014: 32-33). Faruk Nafiz Çamlıbel'i İnci Enginün "Memleket Edebiyatı"nın gözlemci gerçekçileri arasında sayar. "Han Duvarları"na memleket coğrafyası, bu coğrafyada yaşayan insanlar ve onların estetiği hâkimdir" (Enginün, 2014: 42). Yine "Sanat" şiirinde Anadolu'yu sanatın besleneceği kaynak olarak görür. Ömer Bedrettin Uşaklı da hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde ülke gerçeklerine, toplumsal sorunlara değinir. Alkan'ın ilk dönem okuduğu şairlerin ortak özelliği hece ölçüsüyle yazıyor olmaları, memleket meselelerine karşı duyarlı olmaları ve halk edebiyatı geleneğinden yararlanmaları şeklinde sıralanabilir. Alkan da bu anlayışa yakın durur. Şairlerin kendi kaynaklarından beslenmeleri gerektiğini düşünür (Alkan, 2005a: 2). Halk şiiri bu anlamda modern şiire kaynaklık edecektir. İnci Enginün'ün "Memleket Edebiyatı"nın folklor anlayışını şiire taşıyanlar arasına saydığı Ahmet Kutsi Tecer ve Bedri Rahmi Eyüboğlu da folkloru modern şiire taşıma uğraşı içindedir. Alkan'ın Âşık Veysel üzerine yaptığı kapsamlı çalışmalar Ahmet Kutsi Tecer'in Âşık Veysel'i tanıtmaya çalışmalarıyla aynı amacı taşır. Amaç halk şiir geleneğini yaşatmak, modern şiiri bu gelenek ile beslemektir. Burada Alkan'ın da Ahmet Kutsi, Faruk Nafiz, Bedri Rahmi gibi isimlerin de yöneldiği eğilime uyarak hece ile yazdığı görülür. Bu, o dönemin edebi kanon olarak hece şiirinin ön plana çıkarılmasıyla da ilgilidir. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Ahmet Kutsi Tecer bu edebi eğilimi kendi şiir görüşlerine göre estetik bir düzeye taşımışken bazıları daha temel düzeyde halk şiirine yakın kalmıştır. Alkan da halk şiirini, bu anlamda daha toplumcu bir düzeye taşımış izlenimi verir.

Alkan'ın ilk kitabı *Güneş Tozları*'nda daha çok hece ölçüsü ve sade dille yazılan şiirler yer alır. Bazı şiirleri ise uyaklı ancak ölçülerin yer yer bozuk olduğu serbest şiir özelliği gösterir. Bu tarz şiirler, onun modern şiire doğru yaptığı sapmalar ve girişimler olarak okunabilir. Bu şiirlerde Alkan'ın lise yıllarından bu yana okuduğu Orhan Veli'nin etkisi gözlenir. Orhan Veli'nin öncüsü olduğu "Garip Akımı, Yeni Şiir, Birinci Yeni Şiir" isimleriyle adlandırılan hareketin diğer temsilcileri Oktay Rıfat Horozcu ve Melih Cevdet Anday'dır (Enginün, 2014: 91). Alkan, bu iki ismi Orhan Veli'den çok sonra okumuştur. Dolayısıyla bu iki ismin şairdeki etkisi Garip hareketinden sonra görülmeye başlar.

Erdoğan Alkan ikinci kitabı *Ekuanil Çiçekleri*'nde ilk kitabının aksine örtülü ve imgeli bir anlatım kullanır. Şair bu değişimi şöyle açıklar: “Şiir dilimi daha sonra o dönemlerdeki modanın etkisiyle imgeli anlatıma yönelttim” (Alkan, 2005a: 2). Şairin anlatımındaki bu değişiklik Oktay Rifat Horozcu'nun *Perçemli Sokak* kitabının ve o dönemde çıkan yeni şiir kitaplarının etkisiyle gerçekleşir. Oktay Rifat'ın “kelimeleri kullanma, gerçekle oynamak, gerçeği kurcalamakla birdir” düşüncesi, gerçeküstücülük akımının getirdiği serbest çağrışımlar Alkan'ın *Ekuanil Çiçekleri* kitabındaki “Otomatik Yazılar” isimli son bölümde kendini gösterir. Bu bölümdeki yazılar, serbest çağrışım yoluyla yazılmış şiirsel metinlerdir. Şairin 1981 yılında yayımladığı *Kuş Ormanı* kitabı da birkaç şiir dışında imgeci ve örtülü söyleyişleri yönüyle *Ekuanil Çiçekleri*'nin devamı niteliğindedir (Alkan, 2005a: 2). Alkan, söyleyiş tarzına getirdiği bu yenilikten sonra 1983 yılında çıkardığı *Kıyı* kitabında ise içerik olarak da farklı bir eğilim içerisine girer. Daha önce modern şiirlerinde değinmediği toplumsal meselelere kendine özgü bir biçimde eğilir. 1980 sonrasında işlediği konular ve kullandığı biçimler yönüyle kendini bulur, bundan sonra yazacağı eserlerde kendine has bir çizgi oluşturur. *Kıyı* kitabının “Altın Ok” ve *Ellerimde Güller ve Rüzgâr* kitabının “Çatki” bölümlerinde yer alan şiirlerde, toplumsal konulara değinir, hitabet üslubunu kullanarak toplumu harekete geçirecek öncü bir rol üstlenir. Daha çok serbest nazımla yazılan bu şiirlerde destansı bir anlatım söz konusudur. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda söz konusu şiirlerin toplumcu gerçekçi anlayışa yakın şiirler olduğu söylenebilir. Alkan'ın şiirdeki sosyalist yönelimi; özgürlük, eşitlik, insanlık, barış, hak gibi konuları ele alması, Anadolu topraklarında yaşayan insanların hikâyesini anlatmaya çalışması şairi Nazım Hikmet'in öncüsü olduğu toplumcu gerçekçi şiir anlayışına yaklaştırır.

Nazım Hikmet'in “uzun şiirlerinde bulunan senaryo havası” Alkan'ın sosyal konulara değinen şiirlerinde görülür (Enginün, 2014: 63) . Alkan, *Kıyı* ve *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitaplarında başladığı senaryoyu *Cenk* kitabında tamamlar. Enginün, Nazım Hikmet'in uzun şiirlerindeki senaryo havasını şöyle açıklar: “durgun tasvirler değil, hareket hâlindeki insanın kitlelerin tasviri yer alır ve bu hareket, serbest nazımın imkânlarıyla yazılı metne de yansımıştır. Tekrarlanan harflerle âdeta kalabalığın uğultusu duyulur” (Enginün, 2014: 63).

Alkan'ın sözü edilen şiirlerinde de bu hareketlilik kendini gösterir. Uzun ve kısa mısralar, tekrarlanan sözcükler ve dizeler bu söyleyişe örnek gösterilebilir.

Erdoğan Alkan'ın “demlenmeye bırakılmış eski çalışmalarım” dediği şiirleri *Sfenks* ismiyle 2005 yılında yayımlanır. Oldukça sade bir dille yazılan bu şiirlerde Alkan'ın kendine özgü örtülü ve imgeci anlatımı görülmektedir. Çeşitli biçimlerin bir arada kullanıldığı kitapta Alkan, farklı eğilimler gösterir. Bu durum kitapta yer alan şiirlerinin farklı dönemlerde yazılmış olmasından kaynaklanır. Alkan'ın 2010 yılında yayımlanan son kitabı *Cenk* de şairin daha önce yazdığı sosyal içerikli şiirler ile yeni şiirlerinin toplanmasıyla oluşmuş bir bütündür. *Cenk* şairin emperyalizme karşı öteden beri yürüttüğü mücadelenin destanı niteliğindedir. Şair, *Sfenks* ve *Cenk* kitaplarında yer alan şiirleri için, “Bazı şiir çalışmaları ileride tamamlanmak üzere dosyalarda bekler. Saat çaldığında, şair dosyalarını açar, gün ışığına çıkmaya en çok can atan şiiri bütüne kavuşturur” açıklamasında bulunur (Alkan, 2005a: 3). Yıllardır tamamlanmayı bekleyen şiirleri yenileriyle harmanlanarak bütününe kavuşur. Bu da şairin, bazı şiirlerinin uzun bir işçilik ürünü olduğunu göstermektedir.

Erdoğan Alkan II. Yeni hareketinin geliştiği dönemde ilk şiir kitabını yayımlar ancak bu hareketin uzağında bir şiir anlayışı benimser. “II. Yeni 1954'ten sonra filizlenmeye başlayan bir şiir hareketidir. Hareketin öncüleri Oktay Rifat, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Ülkü Tamer, Tevfik Akdağ, Yılmaz Gruda gibi şairlerdir” (Bezirci, 2005: 15). “Bu harekete İkinci Yeni adını ilk kez Muzaffer Erdost tarafından 19 Ağustos 1956 tarihli Son Havadis gazetesindeki ‘İkinci Yeni’ başlıklı yazıda verilmiştir” (Karaca, 2010: 59). Alkan'ı, kendisi gibi mülkiyeli isimlerden oluşan İkinci Yeni şiirine yakın olarak görenler olur. Ataol Behramoğlu Alkan'ı II. Yeni hareketine yakın görür, onun II. Yeni'nin genel özelliklerinden aşırıya kaçmadan yararlandığını ifade eder (Behramoğlu, 2017: 662). Ancak şair bu tespiti doğru bulmaz, bu hareketi benimsemediğini “II Yeni uydurma bir akım. Hiçbir kanalı açmadı. Zaten bu ismi de Pazar Postası şairlerinin dışından biri koydu.” sözleriyle ifade eder (Alkan, 2005a: 2). Ayrıca, “İkinci Yeni” adını da yanlış bulur. İkinci Yeni'nin Garip şiiri öncesine dönüş olarak görür. Bu anlamda II. Yeni hareketinin getirdiği yeniliğin özde değil sadece biçimde olduğunu

düşünür (Alkan, 1983a: 61). Asım Bezirci II. Yeni hareketinin belli başlı özelliklerini şöyle sıralar:

“İmgeye kapıları yeniden ve sonuna kadar açmak, edebi sanatlara özgürlük tanımak, basitlik, aleladelik ve sadelikten ayrılmak, konuşma diline, ortak dile sırt çevirmek, halkın yaşamından ve kültüründen uzaklaşmak, folkloru şiire düşman bellemek” (Bezirci, 2005: 16-17).

Sıralanan özellikler göz önünde bulundurulduğunda Alkan’ın şiirindeki imgeli söyleyiş, sınırlı düzeydeki yazım, ses, kelime ve dilbilgisi sapmaları, yer yer anlamda kapalılık ve soyutlamalar II. Yeni hareketine benzerlik gösterse de bu hareket, şairin şiir anlayışıyla temelde büyük farklılıklar taşımaktadır. Alkan, halk şiirini modern şiirine temel yapar, beslendiği temel kaynağın halk dili ve kültürü olduğunu ifade eder.

Erdoğan Alkan şiirlerinin yanında çeviri sahasında da ciddi çalışmalara imza atar. *Arthur Rimbaud’dan Seçme Şiirler* adlı çevirisiyle YAZKO Çeviri Büyük Ödülü’nü kazanır; Paul Verlaine, Charles Baudelaire, Stephane Mallarme, Louis Aragon, Pablo Neruda, Frederico Garcia Lorca, Gerard de Nerval, Guillaume Apollinaire, Edgar Alan Poe, Pierre de Ronsard gibi isimlerden çeviriler yapar. Rimbaud’un tüm şiirlerini çevirir. Çeviri çalışmalarını dilden dile kuru bir aktarma işi olarak değerlendirmeyi. Şiirlerini çevireceği şairleri inceler, araştırır. Şiirin hangi ortamda yazıldığına kadar bilgi edinmeye çalışır (Alkan, 1994b: 54). 1982 yılında YAZKO Çeviri Büyük Ödülü’nü aldıktan sonra kendisiyle yapılan bir görüşmede çeviride izlediği yolu şöyle açıklar:

“Önceleri çeşitli ozanlardan çeviriler yapıyordum. (...) Sonraları bu tür çeviri çalışmalarının yararlı olmadığını anladım. Çeşitli ozanlardan dağınık çeşitli şiirler çevirmekten çok tek ozanın çevrilmesi gerektiğini anladım. Yazınımıza bir çevirmen ancak böyle yararlı olabilir. Adından çok söz edilen ozanlar var. Araştırdığımızda bu ozanlardan çok az çeviri yapıldığını görüyorsunuz. Çeviride izlediğim yolu şöyle özetleyebilirim. Şiiri değil sevdiğim ozanı çeviriyorum. Bu ozanın yaşamı ve sanat görüşüyle ilgili ne bulursam okuyorum. Bunlar daha çok dış kaynaklar oluyor. Çevirdiğim şiirin duygusal ve toplumdaki ortamını, yani öznel ve nesnel koşullarını araştırıyorum” (Alkan, 1982).

Alkan, şairi içinde bulunduğu ortam ve ruh hâli ile bütüncül bir yapı içinde değerlendirir. Şairlerin şiir üstüne görüşleri, yaşadığı dönemin şiir akımları ve okullarını da araştırır. *Şiir Sanatı* kitabı bu anlamda etraflı bir çalışmanın ürünüdür. Kitapta klasisizm, romantizm, realizm, sembolizm, dada ve gerçeküstücülük gibi edebi akımların özellikleri açıklanır, akımları temsil eden şairlerin görüşlerine ve eserlerinden örneklere yer verilir. Akımların ortaya çıktığı

dönemlerin genel özellikleri ve zihniyetleri üzerinde durulur. Bu kapsamlı çalışmanın gayesi, Tanzimat'tan bu yana Türk şiirinin izlediği Fransız şiirini tanıtmaktır. Alkan, bu kitabında Türk şiirinin temel sorunlarına da değinir. Kitapta Türk edebiyatında Fransız şiirine öykünen şairlere genel bir bakış söz konusudur. Fransız şiirinin Türk şiirindeki etkilerini karşılaştırmalı örneklerle gösteren Alkan, milli kimlik oluşturma yolunda ilerleme kaydedemeyen şairlerin şiirlerinin yönteminde, imgelerinde, ses ve şiiri işleme biçimlerinde Fransız yazınından yoğun şekilde etkilendiğine işaret eder. Esinlenmenin ve etkilenmenin bir adım ötesine geçerek bazı sözcük değişiklikleriyle Fransız şairlerin dizelerini kendine mal eden şairleri eleştirir. Fazıl Hüsnü Dağlarca Alkan'ın bu tespitlerini referans göstererek Cumhuriyet Dönemi şairlerimizin birçoğunun özgün olmadığını söyler. Erdoğan Alkan'ın bu çalışması daha sonra yayımladığı gerçekçilik, romantizm ve klasik akım antolojilerine de kaynaklık eder. Alkan, antoloji çalışmalarında da çevirilerinde benimsediği yolu izler. Şiirine yer verdiği şairlerin yaşam öykülerine, sanat anlayışlarına dair derin bir araştırma yapar. Edebi akımların ortaya çıktığı dönemin özelliklerini Fransız yazın tarihini merkeze alarak anlatır. Fransız yazını Avrupa edebiyatına da öncülük ettiği için böyle bir yol izler (Alkan, 2008a: 271). Alkan'ın Batılı şiiri tanıtmaya gayreti aslında usta şairlerin tanınması, bu sayede de şairlerin, evrensel şiir içinde kendi şiirlerinin değerini belirlemeleri için bir ölçüt geliştirebilmeleri ile ilintilidir. Bu bağlamda Alkan, şairin evrensel şiir ile kendi geleneksel şiirini kaynaştırması yoluyla dünya şiiri içinde yer alabileceğini düşünür (Alkan, 2005a: 1). Alkan'ın, şiirin gelişiminde kendi kaynağından beslenmeyen yalnızca Batılı şiire öykünen ulusal şiirin gelişmeyeceği düşüncesi Karl Wilhelm Friedrich Schlegel, Thomas Stearns Eliot, Guillaume Apollinaire, Yahya Kemal gibi şairlerin bu konu ile ilgili düşünceleri ile benzerlik taşır. Sözü edilen şairlerin bulunduğu ortak nokta geleneksel şiir mirasının kullanılarak başka kültürlerin etkisiyle bu mirasın zenginleştirilmesidir. Şair kendi şiir gelişiminde Batı şiirinin etkisini de şu sözlerle açıklar: “Benim şiirim geleneksel kültürümüzden akarken zaman zaman yabancı kültürle de elbette tanışmıştır” (Alkan, 2005a: 1). Şairin yabancı kültürle tanışma olarak ifade ettiği şiirsel etkileşim, sözcük ve dizelerin bire bir aktarılmasından ziyade şiiri işleme biçimindeki benzerliklerle ilgilidir. Sözcük

tekrarları, şiirdeki anlamı tamamlayan parantez içi ifadeler bu benzerliklere örnek gösterilebilir.

Daha çok şair ve çevirmen kimliği ile tanıdığımız Alkan, roman türünde de eserler verir. Roman yazmanın bir şair için zor olduğunu ifade eder. Dilde yoğunlaşmaya çalışan şairin romancı gibi kalemini rahat bırakmadığını düşünür (Alkan, 2005a: 2). Alkan romanlarında Âşık Veysel'i, Yunus Emre'yi, Rimbaud ve Verlaine gibi şairleri merkeze alır. *Kör Oldum Veysel Oldum* romanında kendi büyüdüğü yöreyi Şarkışla'yı da tanıtmaya gayretindedir. Anonim türkülerin, halk deyişlerinin de yer aldığı kitapta Âşık Veysel'in yetiştiği toprağın izleri sürülür. Alkan'ın Kemter Baba, Ürfani, Ruhsati gibi pek çok halk ozanından şiir alıntıları yapması, yörenin halk deyişlerine yer vermesi, Âşık Veysel'in şahsında mevcut halk kültürünü tanıtmaya çabasının sonucudur. Halk deyişleri, türküler, halkın yaşam biçimi romanı zenginleştiren unsurlar olarak karşımıza çıkar. *Yunus'tan Luther'e Çağrı* romanında da Yunus Emre'nin rivayetlere dayanan yaşamı konu edinilir, arka planda ise Batıdaki skolastik düşüncenin değişimi, o yıllarda Anadolu'daki yaşayış anlatılır. Romanın vermek istediği mesaj Batı'da temelleri atıldığı düşünülen hümanizm düşüncesinin aslında Yunus Emre'nin şiirlerinden filizlenmiş olması ihtimalidir. Alkan'ın bu romanında da şiir alıntıları yer alır. Roman Yunus Emre seçkisi niteliğindedir. Alkan'ın tamamlanmış ancak dağıtımı yapılmamış son romanı *Güneşin Oğulları*'nda da benzer bir yöntem kullanılır. Kitap, Arthur Rimbaud ve Paul Verlaine'in yaşamını onların şiirlerinden alıntılar yaparak anlatan biyografik bir romandır. Romanın arka planında dönemin siyasi olayları da verilir. Alkan'ın adı geçen üç romanında da şairlerin yetiştiği toplumun sosyal, kültürel özelliklerine ve dönemin siyasi ortamına yer verilir. Alkan şairlerle ilgili araştırma inceleme çalışmaları ile edindiği birikimini kurgusal bir yapı içinde okuyucuya sunar. Alkan, *Gözaltı* isimli anı türündeki kitabında gözaltı sürecini merkeze alınarak anlattığı olaylarda çocukluk, gençlik yıllarına, kaymakamlık yaptığı zamanlara, askerlik günlerine uzanan bir anlatı ile karşımıza çıkar. Ülkenin ekonomik ve siyasi durumu, yaşanan çalkantılar da arka planda verilir. Şair kendi sanatının yetiştiği toplumsal art alanı anılarıyla okuyucuya aktarır. Kitapta Alkan'ın birçok şiirine yer verilir. Araştırma- inceleme gibi türlerde de çalışmaları bulunan şair, bu çalışmaların büyük bölümünü çeviri

çalışmalarıyla paralel olarak yürütür. Fransızcadan yaptığı çeviriler odağında hazırlanan antolojiler; sembolizm, realizm, romantizm, klasisizm gibi akımların Fransız şiirinde gelişimi ve bu akımların temsilcisi niteliğindeki şairlerin hayatları, örnek şiirleri araştırma-inceleme çalışmalarının temelini oluşturur. Alevi mitolojisi de bir başka çalışma alanıdır. Alkan, farklı türlerde pek çok eser vermiş üretken bir edebiyat emekçisidir.

Yukarıdaki bilgiler Erdoğan Alkan'ın şairliği, çevirmenliği, edebi çalışmaları hakkında genel bir portre çizmektedir. Bu bilgiler şairin nasıl bir edebi ortamda yetiştiğinin, hangi sanatçılardan ve edebi hareketlerden etkilendiğinin özeti niteliğindedir. Bu tezde Erdoğan Alkan'ın sanatının temel özellikleri, hayatı ve eserleri üzerinden değerlendirilmiş; Türk edebiyatındaki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE SOSYAL ÇEVRESİ

1.1. DOĞUMU, AİLESİ VE ÇOCUKLUĞU

Erdoğan Alkan, 10 Haziran 1935 tarihinde Samsun'un Çırakman köyünde doğmuştur. Ancak nüfus cüzdanında doğum yeri Sivas Şarkışla olarak kayıtlıdır. Erdoğan Alkan'ın kökeni Şarkışla'dan geldiğinden nüfus cüzdanına doğum yeri olarak Şarkışla yazılmıştır (Alkan, 1985b: 600). Bazı kaynaklarda şairin doğum yeri ile ilgili farklı bilgiler verilmesi bu durumdan kaynaklanır.

Erdoğan Alkan'ın babası Şarkışla'nın Elmalı köyünden alaylı subay Emin Efendi'dir. Birinci Dünya Savaşı'na er olarak katılmış, üstün başarıları neticesinde asteğmenliğe kadar yükselmiştir. Savaşta esir düşmüş, Sibiry'a da tutsak kalmıştır. Cumhuriyet'in ilanı sonrasında alaylıların görevine herhangi bir ekonomik hak tanınmadan son verilmiştir. Emin Efendi görevine son verilmesinin ardından adliyede mübaşir olarak çalışmaya başlar. (Ek-1, Belge 10) Esaret yıllarında kronik bronşit rahatsızlığına yakalanmıştır. Bu hastalıktan uzun yıllar mustarip olur. Erdoğan Alkan o günleri şöyle anar:

“Sibiryadaki esaret yıllarında kronik bronşit olan, annemin deyimiyle ‘yelpikli’ babam demir karyolasının içinde, başını yüksek yastıklara kor, yorganla üstünü iyice örter ve yüzüstü durarak gecenin geç saatlerine kadar lazımlığa köpük kusardı. Lâzımlık dolunca seslenirdi bize. Ablamla koyun koyuna derin uykulardayız. O tatlı uykuyu bölüp kim kalkacak. Ablam benden beklerdi, ben ablamdan.” (Ek-1, Belge 10)

Erdoğan Alkan'ın annesi Sıdıka Hanım Şarkışla'nın içinden, tanınmış bir ailenin kızıdır. (M. Alkan, 2021, Ek-2, Görüşme 3) Sıdıka Hanım harf devriminin yapıldığı dönemde kurslarla yetiştirilmiş ilkokul öğretmenlerindedir (Alkan, 2004b: 229). Erdoğan Alkan, Emin Bey ve Sıdıka Hanım'ın en küçük çocuğudur. Çiftin en büyük çocuğu Cevat Alkan 1927 yılında dünyaya gelir, ikinci çocuk Perihan Alkan ise 1929 yılında doğmuştur (T. Alkan, 2020, Ek-2, Görüşme 1).

Çiftin küçük yaşta vefat eden iki çocuğu daha vardır. Cevdet bir yaşında, Ayhan ise beş yaşında vefat etmiştir. (M. Alkan, 2021, Ek-2, Görüşme 3) Alkan, annesinin küçük yaşta ölen çocukları için ağıtlar yaktığını, onları ağlayarak anlattığını hatırlar.

Emin Bey ve Sıdıka Hanım memuriyetleri nedeniyle Samsun'da yaşamış, yaz tatillerini ise Şarkışla'daki evlerinde geçirmişler. Dolayısıyla Alkan'ın çocukluk günleri Samsun ile Şarkışla arasında geçer. Alkan, o günleri şöyle anlatır:

“Samsun'da ucuz ve dar tahta evlerde kirada oturur, yazın okullar tatil olunca Şarkışla'daki, kanatlı kapısı, avlusu, ahır, ambarı dört odası ve tandırlı evleği olan geniş toprak evimize giderdik. İneklerimiz vardı. Tarlalarımız vardı. Ata, eşeğe biner, harmanda düven sürer, düğünlerde halay çekenlerin arasına karıştım. (...) Çocukluk ve ilk gençlik yılların böylece Samsun'un kent yaşamıyla Şarkışla'nın tarıma dayalı kırsal yaşamı arasında geçirdi” (Alkan, 2004b: 229).

Erdoğan Alkan'ın, iki farklı kültürün ve yaşayışın içinde yetişmesi sanatının da iki farklı damardan beslenmesini sağlamıştır.

Erdoğan Alkan'ın, çocukluk yıllarında annesi ve babası ile düzenli bir hayat sürme imkânı olmamıştır. Köyde öğretmenlik yapan annesiyle birlikte yaşamak durumundadır, bu yüzden babasından ayrı kalır. Annesiyle kaldıkları yer ise devletin mal sahiplerine arsa parası vermemek için köyün dışında, mezarlıkların yanında yaptırdığı okulların bir odasıdır (Alkan, 1985b: 600). Bu yüzden çocukluğuyla ilgili şu cümleleri sarf eder: “Mezarlar arasında doğdum ve çocukluğum mezarlar arasında geçti” (Alkan, 1985b: 600). Şairin çocuklukta kalma karanlık ve yalnızlık fobisi bugünlerden gelmektedir. Alkan, çocukluğundaki Şarkışla'yı, keyifli zamanların mekânı olarak anlatır. Samsun'da geçirdiği zamanlar ise ayrılığın, yalnızlığın ve korkunun izlerini taşır.

Erdoğan Alkan, babası Samsun'a atanınca onun yanında kalmaya başlar. Üç yıl kadar yaşamını kentte sürdürür. O yılları, yoksulluk içinde geçirmiştir. Ondokuzmayıs Mahallesi'ndeki evlerinde tek odada beş kişi yaşarlar. Şair o günlerle ilgili şunları söyler:

“Samsun'un Ondokuzmayıs Mahallesinin Şevketiye Caddesindeki bizim gibi yoksul Melek Hanımların evinde otururduk. Tek bir odada. Babam, ablam, ben, annem ve ağabeyim. İlk üçümüz demirbaştık. Annem Hacıismail köyünde öğretmendi, hafta sonları gelirdi. Abim BCG Verem kampanyasında çalışır ve köylerde olurdu. Zaman zaman katılırdı aramıza. Tek odada beş kişi, Tam bir yoksulluk cümbüşü.” (Ek-1, Belge 10)

Alkan'ın babası Emin Efendi yıllık iznini geçirmek için gittiği Şarkışla'da rahatsızlanır ve kalp yetmezliği teşhisi ile bir süre Sivas Hastanesi'nde yatar. (M. Alkan, 2021, Ek-2, Görüşme 3; Ek-1, Belge 10). Ancak durumu iyiye gitmez. 1949 yılında 57 yaşındayken vefat eder. (M. Alkan, 2021, Ek-2, Görüşme 3) Erdoğan Alkan, babasının ölüm nedenini kalp yetmezliği olarak belirtirken Metin Alkan KOAH olarak belirtmektedir. Ciğer rahatsızlığının organ yetmezliğine neden olması iki ihtimalin de birbiriyle ilintili olduğunu göstermektedir.

Alkan, babasının ölüm haberini bütünleme sınavına girmek için gittiği Samsun'dan Şarkışla'ya dönüşünde alır. Annesi ve ablasından aldığı haber karşısında ilk önce tepki vermez, birkaç gün sonra komşusunun evinde ağlamaya başlar. (Ek-1, Belge 10) Babasının ölümüyle aile birliği de iyiden iyiye bozulur. Sıdika Hanım köylerde öğretmenlik yapmaya devam eder. Erdoğan Alkan'ın abisi Cevat Alkan memuriyeti nedeniyle zaten sürekli evde değildir. Erdoğan Alkan'ın da Samsun'da kalacak yeri olmadığından İstanbul'a halasının yanına gönderilir (Alkan, 1985b: 600). Bundan sonraki eğitim hayatı akrabalarının yanında ya da yatılı okullarda geçecektir.

Erdoğan Alkan çocukluk yıllarında aile bireylerinin bir arada olduğu düzenli bir aile hayatı yaşayamamış, abisi ve ablasıyla görüşmeleri yetişkinliklerinden sonra sıklaşmıştır. Erdoğan Alkan'ın abisi Cevat Alkan dört yıllık bir bölüm olan Sağlık Komiserliğinden mezun olmuştur. Sağlık memuru olarak çalışır, aynı zamanda İktisat Fakültesini de bitirir. Memuriyeti nedeniyle pek çok şehirde görev yapar. Emin Efendi gibi oğlu Cevat Alkan da KOAH hastasıdır. Rahatsızlığı nedeniyle 1987 yılında 60 yaşındayken vefat eder. Ciğer rahatsızlığı ailede genetikdir. Erdoğan Alkan da oğlu Tozan Alkan ve yeğeni Metin Alkan da aynı hastalıktan mustarip olmuştur. Erdoğan Alkan'ın ablası Perihan Eyiol ise ilkokul mezunu bir ev hanımıdır. Unutkanlık rahatsızlığı yaşayan Perihan Eyiol Ankara'da yaşamına devam etmektedir (M. Alkan, 2021, Ek-2, Görüşme 3). Sıdika Alkan ise 27 Aralık 1988'de vefat eder. (Ek-1, Belge 15)

1.2. EĞİTİM VE ÇALIŞMA HAYATI

Erdoğan Alkan ilkokul üçüncü sınıfa kadar annesinin görev yaptığı köyde eğitim görmüştür. İlk öğretmeni annesidir. Babası Emin Efendi'nin ataması Samsun'a yapılıncaya dördüncü sınıfı babasının yanında, Samsun İnönü İlkokulunda okumuştur. Şair, o yıllarda derslere yönelik ilgisini şöyle açıklar: “Tarih ve Türkçe derslerinde sınıf birincisiydim. Hızlı okuma yarışını hep ben kazanırdım” (Alkan, 1985b: 600). Başarılı bir öğrenci olduğu hâlde öğretmeni tarafından yadırganır. O günlerle ilgili belleğinde kalanları şöyle aktarır: “Öğretmen oğlu olmama rağmen, kentteki öğretmenim, giysileri ve benzi soluk, biraz da yaban köy çocuğunu sınıfına yakıştıramadı, yadırgadı ve dışladı” (Alkan, 1985b: 600). Tüm olumsuzluklara rağmen ilkokul yılları Erdoğan Alkan'ın edebiyata ilgi duymaya başladığı yıllardır.

Samsun Namık Kemal Ortaokulunda bir yıl öğrenim gören Alkan, ikinci yılın güz aylarında babasını kaybeder. Babasının ölümü üzerine İstanbul'a halasının yanına gönderilir. Halası Edirnekapı ile Eyüp arasında Ortakçılar'da yaşar (Alkan, 1985b: 600). Alkan, artık eğitimine burada devam edecektir. İlk şiir kitabı *Güneş Tozları*'nda o günleri şiirleştirmiştir. “Bu Şiir Ortakçılar Kabristan Sokak ve 11 Numaralı Ev Üstüne Yazılmıştır” başlıklı şiirinde halasının evinde geçirdiği eski günleri şöyle anar:

“Eski huzur kalmamış mahallede
Bütün komşular birbirine dargın
Bir zamanlar bizde toplanırdı
Fabrikadan dönünce yorgun argın” (Alkan, 1958: 38).

Tütün işçisi olarak çalışan halasının yanında kalan Alkan, işçi çocuklarıyla vakit geçirir, okula devam hususunda titiz davranmaz. Bu nedenle devamsızlıktan sınıfta kalır. Ortaokul üçüncü sınıfta ise Sivas Dört Eylül Lisesine yatılı olarak kaydolar (Alkan, 1985b: 601). Derslerinde başarılı bir öğrencidir, edebiyata olan ilgisi de devam etmektedir. Sivas'taki Türkçe öğretmeni Muammer Dülger'i aydın kimliği ile anan Alkan, öğretmenin kendilerine Orhan Veli'nin şiirlerini yazdığını ifade eder (Alkan, 1985b: 601). Orhan Veli hayranlığı ortaokul yıllarına kadar uzanır. Disiplinsiz davranışları okulda sorunlar yaşamasına sebep

olur. Edindiği sigara alışkanlığı nedeniyle okul muavini tarafından cezalandırılır ve Sivas'tan da ayrılmak zorunda kalır.

Erdoğan Alkan o dönemde dört yıl olan lise öğrenimini Samsun 19 Mayıs Lisesinde tamamlar. Lise öğreniminin ilk iki yılını uzaktan akrabalarının yanında kalarak geçiren şair, bu süreçte bakımsızlıktan verem hastalığına yakalanır. Kendini bu hastalık nedeniyle ölüme yakın hisseder ve o günlerin belleğinde bıraktığı izleri şöyle anlatır:

“Gençlik, duygusallık, bilinçsizlik mi, yoksa çevremdekilerin olumsuz davranışları mı, kendimi ölüme aday görmeye başladım. Sonradan dizelerimde sürekli yer alacak olan karamsarlığın, ölüm korkularının ve yaşama yabancılaşmanın tohumları böyle yeşerdi” (Alkan, 1985b: 601).

Erdoğan Alkan öğrenim hayatı boyunca kendine yol gösteren aydın öğretmenlerinin yanında yobaz olarak nitelendirdiği öğretmenlerinin de varlığından bahseder. Mesela lisedeki öğretmeni Kemal Bey'i şöyle anlatır:

“bir gün bu edebiyat öğretmeni, bir rastlantı sonucu sıranın üstündeki ders kitaplarım arasında Orhan Veli'nin Yeni Şiirler'ini ve Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinde'sini görünce kıyametleri kopardı, hani vatan, ani bayrak bu komünistlerde, bu hainler okunur mu diye haykırmaya, tepinmeye başladı” (Alkan, 1985b: 601)

Alkan, TRT'de çalıştığı dönemde 12 Mart muhtırası sonrasında görevinden uzaklaştırılır ve daha sonra komünist olduğu gerekçesiyle gözaltına alınır. O günleri anılarında anlatırken de edebiyat öğretmeni Kemal Bey'e değinir. Sırasının üzerindeki kitaplar nedeniyle muavinin odasına çağrılan Alkan, edebiyat dersinin en iyi öğrencisi olduğu için öğretmeninden övgü alacağını düşünürken komünist yazarları okuduğu gerekçesiyle bir de tokat yer. Kısa, özlü ve anlaşılır oldukları için okuduğu kitaplar nedeniyle uyarılmıştır. Öğretmeninden yediği tokat sonrasında “komünistlik hakkında böylece bir şeyler öğreniyorum.” ifadelerini kullanır (Alkan, 2010b: 46).

Erdoğan Alkan'ın lise anılarında iki öğretmeni önemli yer tutar. Bunlardan biri ona çeviri dünyasının kapılarını açan Fransızca öğretmeni Meliha Atasagun, diğeri ise tarih öğretmeni Macide Budak'tır. Alkan tarih öğretmeni Macide Budak'ı zor günlerinde kendisine gösterdiği yakın ilgiden ötürü şu sözlerle anar: “Akciğer kanaması geçirdiğim günlerde, jelatin kanı pıhtılaştırdığı için paça getirirdi evime” (Alkan, 2009: 457).

Erdoğan Alkan lise öğrenimi boyunca da edebiyat dersine ilgisi üst düzeyde olmuş, başarısı sadece ders kitaplarını takip etmekle kalmamıştır. Yeni çıkan kitaplara, dergilere de ilgi göstermiş; çeviri dünyasına da öğretmeninin yöreklendirmesiyle adım atmıştır.

1955 yılında Samsun 19 Mayıs Lisesinden mezun olan Erdoğan Alkan aynı yıl Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine kaydolur. Üniversite öğrenimine yatılı olarak devam eder, ikinci sınıfta Asya gribine yakalanır. Hastalık nedeniyle ciğerlerinde yara açılır, sınıfta kalır ve iki yıl kadar İstanbul Koşuyolu Validebağ Sanatoryumunda tedavi görür. İki yıl süren tedavi neticesinde sanatoryumdan iyileşmiş olarak ayrılır ve bu hastalıktan bir daha mustarip olmaz (Alkan, 1985b: 602).

Erdoğan Alkan tedavi sonrası fakülteye döner. Üniversite son sınıfta dönemin siyasal olayları içinde aktif rol oynar. Ankara'daki siyasi öğrenci gösterilerine katılır. 1960 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olur (Alkan, 1985b: 602).

Erdoğan Alkan Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olduktan sonra Samsun'da maiyet memuru olur. 1960 ile 1965 yılları arasında Mesudiye (Ordu), Gerze (Sinop), Vezirköprü (Samsun) ve Ladik (Samsun) ilçelerinde kaymakam vekilliği, Darende (Malatya) ve Espiye (Giresun) ilçelerinde kaymakamlık yapar (Alkan, 1985b: 602). Eşi Birsen Hanım Samsun Ticaret Lisesinde öğretmen olarak çalışmaktadır. O dönemde Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünden Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne geçiş yapılamadığı için eşini görev yaptığı ilçelerde herhangi bir okula aldırılmaz. Bu yüzden aile bütünlüğünü sağlayamamış ve kasabalarda yalnız yaşamıştır. Birsen Hanım belli bir süre işten ayrılmış fakat çalışmak için üniversite eğitimi almış biri olarak bu durumdan hoşlanmamıştır (Alkan, 1985b: 602). Samsun'da kaymakamlık yaptığı dönemde Oğuz Koyutürk ve arkadaşları ile çıkardıkları "Çaltı" dergisinde kasabalardaki yalnızlığından, kasabaların aydın düşüncüyü törpülediğinden, ülküleri toz hâline getirdiğinden bahseder (Alkan, 1964b: 2). Erdoğan Alkan kaymakamlıktan istifa etmeyi düşünmüş ancak topluma karşı görevini yerine getiremediğini düşünerek istifadan defalarca vazgeçmiştir. Kasabalardaki yalnızlıktan ziyade sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluk, yaşadığı derin bunalım onu iyice sarsmıştır. İlk kaymakam

vekilliği sırasında geçirdiği trafik kazası yaşamını alt üst eder. Alkan, kazanın etkilerini şöyle anlatır: “Çarpma beynimi sarsmış, bilinçaltına atılmış korkuları bilinçüstüne çıkarmıştı. Yüzümün sağ yanını enine ve boydan boya kaplayan yara izi de beni çok üzüyordu” (Alkan, 1985b: 602). Zor günlerini yatıştırıcı ilaçlarla geçirmeye çalışır. Yaşadığı yalnızlık dışında Alkan’ın görev yerinin sıklıkla değiştirilmesi ve görevden el çektirilmesi de şairi bunaltır. Alkan, görevden alınma gerekçesini şöyle açıklar:

“Doğan Avcıoğlu’nun çıkardığı YÖN’de yazılarım yayınlandığından, adımın altına Avcıoğlu sürekli görevimi de koyduğundan sık sık bir kasabadan bir başkasına atanıyor, işten el çektiriliyordum. Görevi yeniden almak için ikide bir başkente gidip gelmek zorunda kalıyordum, aldığım aylık yetmiyor borçlanıyordum” (Alkan, 1985b: 602).

Erdoğan Alkan, yalnızlığına ekonomik zorluklar da eklenince kaymakamlıktan ayrılır. Muvaffak Sami Onat’ın yardımıyla Ankara’da “edilgen bir görev” olarak adlandırdığı Periyodik Yayınlar Şube Müdürlüğünde 1965-1967 yılları arasında görevlendirilir (Alkan, 1985b: 602; Yalçın (Ed.), 2010: 88). Birsen Hanım da Çalışma Bakanlığında göreve başlar. Alkan “OECD”nin (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı) bir bursunu kazanarak 1966 yılında Brüksel’deki INBEL’de (Belçika Enformasyon Enstitüsü) halkla ilişkiler alanında master yapar. Eğitimi sırasında Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi ülkeleri, bu ülkelerin müzelerdeki yapıtlarını tanıma fırsatı bulur. 1967-1969 yılları arasında Erzurum’un Dumlu ilçesinin Tafta köyünde topçu subayı olarak askerlik görevini yapar. Askerlik dönüşü 1969-1971 yılları arasında Ankara Milli Prodüktivite Merkezinde tarım uzmanı olarak çalışır (Tan, 2014: 111). Görevi esnasında Belçika’ya gönderilir ve Brüksel’de Belçika Tarım Bakanlığı ve Ortak Pazar Tarım Alt Komisyonunda üç ay araştırma, inceleme çalışmaları yapar. İngilizcesini ilerletmek amacıyla yıllık iznini alıp Londra’ya geçer. Tarım uzmanlığı esnasında yaptığı çalışmalarını şöyle değerlendirir:

“Milli Prodüktivite Merkezinde tarım uzmanlığı yaptığım o zamanlarda, Ortak Pazar, Balıkçılık, Konservecilik, tarımda verimlilik yöntemleri üstüne bir yığın araştırmalar, raporlar yayınladım. Bu ilgisiz çalışmaları sonradan düşünmüşümdür hep. Sanatçının sanattan başka uğraşısı olmamalı. Ama, iyi bir okulu bitirmiş, iyi bir ekonomi öğrenimi görmüştüm. Bu bilgileri değerlendirmem de elimden gelmezdi. Bu yüzden, sanatın yanı sıra, ‘yitirilmiş zamanlar’ dediğim bu tür çabalar yaşantımda sürekli yer aldı” (Alkan, 1985b: 603).

Alkan’ın bu sözleri, onun yetenek ve bilgi birikiminin bir anlamda zayıf olduğu, yeterince değerlendirilemediği kanaatinde olduğunu gösterir. Şair, gecikmişlik

psikolojisi içindedir. Erdoğan Alkan, askerlik dönüşü Milli Prodüktivite Merkezindeki görevine başlamadan önce TRT Ankara Televizyonunun açtığı bir sınavı kazanır, BBC elemanlarının yönetimindeki bir kursu bitirir, kadro için beklediği süre uzayınca Milli Prodüktivite Merkezinde göreve başlar. Milli Prodüktivite Merkezi bugünkü Genel Verimlilik Müdürlüğüdür. TRT’de beklediği kadro çıkınca da bu görevinden ayrılıp yapımcı ve yönetmen olarak TRT’nin televizyon bölümünde çalışmaya başlar. TRT’deki görevinde Kurtuluş Savaşı üzerine belgeseller, Adem Yavuz ile folklor programları yapar. Bu programlardan birinin konusu da Âşık Veysel’dir.

12 Mart 1971 muhtırası sonrasında Alkan’ın TRT’deki görevine son verilir. İki yıl kadar sadece çeviri yaparak geçinmeye çalışır. Bu süreçte Altın Kitap Yayınlarına çeviri yapar. Çalışma Bakanlığında çalışan Birsen Hanım’a da siyasi baskı başlayınca Ankara’yı terk etmeye karar verirler. Erdoğan Alkan hem çocuklarının iyi bir eğitim alması hem de yeni bir geçim kapısı bulma ümidiyle bir başka büyük şehre, İstanbul’a taşınır. Şairin geçim derdi İstanbul’da da bir süre devam eder. Alkan o günlere dair şunları söyler:

“Karım, annem ve iki çocuğum, bizler ise Gümüşsuyu’nun aşağılarındaki, sahibi kapıcı olan, zemin altı bir dairedeydik. Kazan dairesinin bitişiğinde, Brülör’den gelen zehir yüzünden öleyazdım nerdeyse. On beş günü aşkın ateşler içinde yattım” (Alkan, 2007c: 76).

Alkan, 1971-1983 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak ders verir (Tan, 2014: 111). Yarım zamanlı olarak görev yaptığı üniversitedeki bu işini bir geçiş dönemi işi olarak değerlendirir (T. Alkan, 2020, Ek-2, Görüşme 1). 1973 yılının güz aylarında Günaydın gazetesinde göreve başlar, gazetenin haber ekinde araştırmalar, incelemeler, ekonomik haberler ve dış politika yorumları yayınlar. Bakanlık bünyesindeki tarım çalışmaları ile ilgili yaptığı “yitirilmiş zamanlar” vurgusunu gazetedeği çalışmaları için de yapar. Yıllar sonra sanatla olan bağını tekrar kurmak amacıyla emeklilik süresi dolar dolmaz Günaydın gazetesinden ayrılır. Emeklilik sonrası çeviri çalışmalarına hız verir, sanat akımları üzerine çalışmalar yapmaya ve şiir yazmaya devam eder. Daha sonra 1985 yılında Deyiş Yayınlarını kurar ve 1989’a kadar yönetir (Tan, 2014: 111).

1.3. EVLİLİĞİ VE AİLE YAŞANTISI

Erdoğan Alkan üniversiteden mezun olduktan sonra Samsun'da maiyet memuru olarak çalışırken Samsun Ticaret Lisesinde meslek dersleri öğretmeni Birsen Hanım ile tanışır. Tanışmalarından bir yıl sonra 1961'de evlenirler. Alkan evlendikten sonra ilk işlerinin düğünde takılan bilezikleri bozdurmak olduğunu söyler. Bu parayla üçüncü kitabı *Paul Verlaine, Hayatı ve Şiirleri*'ni yayımlamıştır (Alkan, 1985b: 602). Samsun anıları içinde Birsen Hanım'a ilk rastlayışına şöyle yer verir:

“Karım Birsen'i ilk kez, Samsun'da, parka yakın, deniz kıyısındaki, o zamanlar gazino dediğimiz bir çay bahçesinde gördüm. Anneanesi olduğunu öğrendiğim yaşlı bir kadınla oturuyordu. Saçları, papatya demeti gibi kabarık, narın, kumral ve incecik bir kız... Samsun'da rastlanmayanlardan. Görmeye alışamadıklarımдан” (Alkan, 2009:465).

Alkan ilk karşılaşmadan sonra annesinin görevli olduğu ilkokuldan tanıdığı Fahriye Hanım'ın yanında Birsen Hanım'a tekrar rastlar. Fahriye Hanım ve ablası Bahriye Hanım için dünürlerim der, Bahriye Hanım'ın Levent Kırca'nın annesi olduğunu belirtir (Alkan, 2009: 465-466). Samsun, şairin çocukluğu yanında ilk gerçek aşkına da ev sahipliği yapmıştır. Şairin Birsen Hanım'a yazdığı “Değişim” şiiri de ilk karşılaşmadan izler taşır:

“Sonsuz ve boş çöldeki
Ansızın büyüyen bitki
Gibi bir deniz kıyısında
Gözleri iki menekşe
Saçları demet papatya
Baktı gözlerime önce o” (Alkan, 1983b: 24-25).

Erdoğan Alkan “Değişim” şiirinin yazılışını şu sözlerle açıklar: “Elif Su kızımın, Tozan oğlumun annesi, kırk beş yıldır evli olduğum insan. Egeli. (...) Doğduğum kentin kıyıları bana çocuklarımı doğuracak kadını da armağan etti. Yıllar yıllar sonra, bilinçaltımdan bu şiir çıktı” (Alkan, 2009: 463). “Değişim” şiirinin yanında “Erzurum” ve “Karım'a” şiirleri de Birsen Hanım'a yazılmış şiirlerdir:

ERZURUM

“Sen yoksun şimdi odamda kalan
Bir fotoğraf ve postallarımın bağı

Yatağın boş Erzurum boş ay doğmuyor
(.....)
Bir kadın boyuna bana bakıyor
Gözleri üzüm gibi ve üzgün
Ağzı yeni çıkmış ekmek fırınından
Akşam oldukça büyüyor daha bir
Elleri ayakları boynu daha bir
Öp diyor çoğalsın güzelliğimiz
Sevmeyince yorgun oluyor insan” (Alkan, 1964a: 13).

KARIM’A

“ALKAN söyler bu ayrılık biter mi
Yarım hastanede fazla yatar mı
Gülsüz kalan bağda bülbül öter mi
Bekletme gel başım darda sevdiğim” (Alkan, 2000: 55).

Alkan, “Erzurum” şiirinde askerlik döneminde yaşadığı yalnızlığı eşine haykırırken “Karım’a” isimli şiirde karısından ayrı düşmenin acısını işler. Erdoğan Alkan’ın bu şiirler haricinde eşinden ve diğer aile bireylerinden bahsettiği pek çok şiiri vardır.

Erdoğan ve Birsen Alkan çiftinin ilk çocukları Elif Su 27 Şubat 1962 tarihinde Balıkesir Ayvalık’ta dünyaya gelir. Çiftin ikinci çocukları Tozan Alkan ise 6 Mart 1963 tarihinde Samsun’da doğmuştur. Alkan, çocuklarının isimlerini Karacaoğlan’ın “Tozar Elif Elif diye” dizesinden esinlenerek vermiştir. Tozan, “incecik toz tanesi, tozu çok olan yer” anlamına gelir. Tozan Alkan Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü mezunudur. Elif Su Alkan Belçika’da Ceria Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulundan mezun olmuştur. Patrick Labuxiere ile evlenen Elif Su Hanım’ın Audrey ve Julien adına iki çocuğu, Tozan Alkan’ın da Karaca isimli bir oğlu vardır (T. Alkan, 2020, Ek-2, Görüşme 1).

Erdoğan Alkan’ın eşi Birsen Hanım kanser hastalığı nedeniyle 11 Temmuz 2018 tarihinde vefat etmiş, Ayvalık’ta defnedilmiştir.

1.4. ASKERLİK YILLARI

Erdoğan Alkan Ankara Polatlı Topçu Taburu'nda aldığı ilk askerlik eğitiminden sonra Erzurum Dumlu Bucağı, Tafta Köyü'nde 57'inci tümen 302'nci topçu taburunda asteğmen olarak askerlik görevini sürdürür (Alkan, 2010b: 77). Alkan, anılarında da, yaşamının şiirine yansıyan kısımlarında da askerlik yıllarından olumsuz şekilde bahseder. Yalnızlığın, çaresizliğin, kendisine yapılan haksızlığın acısını gerek şiirlerinde gerekse o günleri yâd ederken sıklıkla dile getirir. *Kerem Gibi* kitabının özellikle “Gurbet Türküleri” bölümünde yer alan şiirler askerlik yıllarında şairin duygularını dillendiren karamsar şiirlerdir. Anılarını anlattığı *Gözaltı* kitabında askerlik yıllarına değindiği bölümde “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez” şiiri ile “Kerem Gibi” şiirine de yer verir:

“Dalımıza bülbül konmaz, kuş ötmez
Sallamıyor karlı dağlar el bize
Palandökenden öteye yol gitmez
Korkarım ki mezar olacak çöl bize” (Alkan, 2010b: 81-82).

“Yürek hastalandı yorgun vuruyor
Dumlu dağlarında salım kalacak
Canalıcı gelmiş bıyık buruyor
Korkarım gurbette ölüm kalacak” (Alkan, 2010b: 84-85).

Erdoğan Alkan Ankara Topçu Taburu'ndaki eğitimini yüksek puan alarak tamamlamış ancak Erzurum'da komutanı tarafından öfkeli şekilde karşılanmıştır. Bu duruma anlam veremez. Komutanının tepkisini topçu okulunda propaganda dersinde menfi propaganda konusu işlenirken yaptığı açıklamalara ve “Yön” dergisinde yazdığı yazılara bağlar. Bahsi geçen derste söylediklerini şöyle özetler:

“Suriye, İran, Irak radyoları kürtçe türkü yayını yapar görünümünde kışkırtıcı, ayrılıkçı, bölücü bildiriler sokuyorlar araya. Doğudaki radyolarımız kürtçe türküler yayınlarsa bu olumsuz bildirilerin, bu menfi propaganda'nın önü kesilmiş olur” (Alkan, 2010b: 78).

Erdoğan Alkan'a bölükte oda verilmeyince şair, köyde bir ev kiralamak zorunda kalır. Alkan'ın çocukluktan kalma yalnızlık ve karanlık korkuları bu yıllarda kendini tekrar gösterir. “Yalnızlıktan ürkmüşümdür hep. Gaz lambası altında sessiz ve uzun geceleri geçirmek için alkol'e sığınıyorum yine” der (Alkan, 2010b: 78). Gündüzleri eğitimle geçen günlerin geceleri onun için

çekilmez hâl alır. Askerlik sürecinde kimse yanına yanaşmaz iken alkole düşkün bir astsubay kendisi ile dostluk kurmaya çalışır. Erdoğan Alkan bu astsubayın kendisini gözetlemek ve kendisiyle ilgili Ateş yarbaya rapor iletmek için görevlendirildiğini düşünür (Alkan, 2010b: 78). Yedek Subay mimar bir Teğmenden tabur komutanının kendisi ile ilgili “Erdoğan Alkan teğmenle konuşmanızı yasaklıyorum” dediğini öğrenmiştir (Alkan, 2010b: 80). Askerlik günlerinin yalnızlığından kurtulmak adına o günlerde kendini oyalayacak yeni meşgaleler edinir. Bu uğraşlarını anılarında şöyle anlatır:

“Yalnızlığı, korkuyu yenmek için kutularca yağlı boya alıp resim yapmaya başlıyorum. Duvara kocaman bir adam konduruyorum. Kemeçe çalan bir Karadenizli. Öteki duvarlara kilim desenleri çiziyorum. Böyle geçiyor gecelerim. Korkum nispeten dağılıyor.(...) Marangozluk bile öğreniyorum. Üstü sofra, ayakları kül tablası sehpa yapıyorum” (Alkan, 2010b: 78).

Erdoğan Alkan askerliğinin bir yılı geride kalınca yıllık iznini alır ancak iznini herkesten sonra alabilir. Ankara’da ailesinin yanına giden Alkan’ın ardından Erzurum’un yerel gazetesi Hürsöz’de Rusya’ya kaçtığına dair bir haber çıkar. İzinden dönünce tabur komutanının emriyle silahı alınır. Rus sınırında yapılacak gezi için silahsız olarak yola çıkarılır. Daha önce kendisi ile ilgili çıkan haberin böyle bir gezi tertibi ile bağlantısı olduğunu düşünür. Aynı araçta bulunduğu üsteğmenin yardımını alabilmek için ona durumu şöyle izah eder: “Bu gezinin amacı Rusya’ya kaçtıydı diye beni vurmak, Erzurum gazetesi zaten gerekli ortamı daha ben Ankara’da izindeyken hazırlamış. Oyuna gelmeyin. Yoksa hem yasal, hem vicdani sorumluluk altında kalırsınız” (Alkan, 2010b: 86). Üsteğmenin yardımını ile sınıra gitmez, Ardahan’da üsteğmen ile konvoyun gidip dönmesini beklerler. Böylece Alkan “Onlar Sovyet sınırından dönüyor, ben ölümün sınırından” ifadelerini kullanır (Alkan, 2010b: 86). Bu durum, Alkan’ın düşünceleri yüzünden fişlendiğini, askerlik esnasında neler yaşadığını anlatmaktadır. Alkan, bu durumu yaşayan isimlerden sadece biridir. Birçok aydın, yazar ve şair benzer durumları yaşamışlardır.

1.5. HASTALIĞI VE ÖLÜMÜ

Erdoğan Alkan kırklı yaşları itibarıyla kalp rahatsızlığından mustarip olur. Düzenli olarak doktora gitme, tedavi olma hususunda istekli değildir. 2013 yılında kalp krizi geçirmiş, oğlu Tozan Alkan şairi hastaneye yetiştirmiştir. Bir süre

yoğun bakımda tedavi görmüştür. Kalp damarları büyük ölçüde tıkanık olan şair, ameliyat korkusu nedeniyle müdahaleyi reddetmiş, sürekli yanında taşıdığı ilaçları ile yaşamına devam etmiştir. 19 Haziran 2014'te tekrar kalp krizi geçirir ancak bu defa hastaneye ulaşmadan evde vefat eder. 21 Haziran'da Dolmabahçe Camisinde öğle vakti kılınan namazın ardından Ortaköy Mezarlığı'na defnedilir (T. Alkan, 2020, Ek-2, Görüşme 1). Cenaze törenine katılan şair Şeref Bilcel o günü şöyle anlatır: “Ortaköy Mezarlığı'na onu defnettığımız an, mezarına son toprak atıldığı an büyük bir sağanak patladı. Sanki onlarca yıldır kağıtlara geçirdiği yüz binlerce sözcük bize doğru hışımla yağıyordu” (Bilcel, 2014: 61).

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBÎ HAYATI VE SANAT ÇEVRESİ

2.1. EDEBİYATLA TANIŞMASI, ŞİİR VE ÇEVİRİ ÇALIŞMALARI

Erdoğan Alkan içinde yetiştiği sosyal ortamın zenginliği ile küçük yaşlarda edebiyata ve şiire ilgi duyar. Samsun’da doğup büyüyen, kökeni ise Şarkışla’ya dayanan şair, sanatını bu iki farklı kültürün çeşnişyle yoğurmuştur. Şiirinin beslendiği iki farklı kültürü şöyle açıklar: “Deniz kendi Samsun ve bozkır Sivas toprağı, Kul Himmetler, Seyrani’ler, Mesleki’ler, Ruhsati’ler, Serdari’ler, Feryadi’ler, Aşık Veysel’ler ve Ali İzzetler’in yurdu” (Alkan, 1985b: 600). Halk şiirlerinde Sivas yöresinden, modern şiirlerinde ise Samsun’un kent yaşamından etkilendiğini belirtir.

Yaz aylarını genellikle Şarkışla’da geçirir, şölenlere gelen âşıklardan dinlediği ezgilerle küçük yaşlarda kulağını doldurur (Alkan, 2004b: 229). Değirmende bulgur çeken kızların söylediği maniler, kadınların yaktığı ağıtlar, Alkan’ın küçük yaşta şiir ile yakınlık kurmasını sağlar.

Erdoğan Alkan on iki yaşındayken, genç yaşta ölen dayısının yazdığı şiirleri hayranlıkla dinler. Annesi küçük bir deftere eski yazı ile yazılmış bu şiirleri kendisine vermiştir. Alkan bu şiirler için “Mani şeklinde bağımsız dörtlüklerden oluşan şiirler. Eski türkçe yazılıydı, anneme okuturdum. Ahım şahım şeyler miydi? Bilemiyorum” der (Alkan 2004b: 230). Küçük yaşlarda şiire olan ilgisi annesinin de yönlendirmesiyle belirginleşir.

Alkan, ilkokul yıllarında Türkçe ve tarih derslerine ilgi duyar. Bu derslerde birinci olan, hızlı okuma yarışını sürekli kazanan şair şiire olan ilgisi yanında küçük yaşta okuduğu eserleri şöyle açıklar:

“Muhammed Hanefi Cengi, Ecel Kuyusu, Hayber Kalesi, Kesik Baş, Yusuf ile Züleyha, Kerem ile Aslı gibi halk kitaplarını, halk ozanlarını, dergilerdeki tarih öykülerini ve Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun romanlarını okuyordum. En sevdiğim betik Mevlüt’tü. Muhammed Hanefi cenginin ve Mevlüt’ün bazı bölümlerini ezber biliyordum. Bunların yanı sıra, her çocuğun okuduğu zamanın serüven betiklerini

de okuyordum” (Alkan, 1985b: 600).

Alkan’ın çocukluk anıları içinde, karşılıksız aşka tutulup şiirler yazan dayısı gibi, ablasının liseli kayınbiraderi Emin de vardır. Emin de karşılıksız aşka tutulmuş, eski bir sazla acısını tellere dökmüştür (Alkan, 2004b: 230). Erdoğan Alkan’a çaldığı türkülerden “Gesi Bağları”nı öğretmiş, o hevesle şair de bir bağlama almıştır.

Erdoğan Alkan ilk yazı denemelerine ortaokul sıralarında iken kendinden büyük, İstanbul Çamlıca Lisesinde okuyan Ayten isimli bir kıza âşık olduktan sonra başlar. Yazı denemeleri için şöyle der: “Elbette ki bu bir aşk romanıydı ve okuyanların aklını durduracaktı (Alkan, 1985b: 601). Yazdığı aşk romanını arzuhâlcilere yazdırmak için gereken parayı paltosunu satarak bulacak kadar da idealisttir.

Alkan’ın lise yıllarında şiire olan ilgisi daha da yoğunlaşır. Bu ilginin oluşmasında bazı öğretmenlerinin etkisi büyüktür. Sivas’taki Türkçe öğretmeni Muammer Dülger’i Orhan Veli’nin şiirlerini yazdırdığı için aydın olarak niteler. Samsun’daki ilk edebiyat öğretmeni Kemal Bey’i ise yobaz olarak nitelendirir. Öğretmeni ile yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Bir gün bu edebiyat öğretmeni, bir raslantı sonucu, sıranın üstündeki ders kitaplarım arasında Orhan Veli’nin Yeni Şiirler’ini ve Orhan Kemal’in Bereketli Topraklar Üstünde’sini görünce kıyametleri kopardı, hani vatan, hani bayrak bu koministlerde, bu hainler okunur mu diye haykırmaya, tepinmeye başladı” (Alkan, 1985b: 601).

Alkan lise yıllarında şiir çevirileri yapmaya başlar. Bu konuda kendini yüreklendiren ve kendisine yol gösteren öğretmeni Meliha Atasagun’u şöyle anar: “Bana Fransızca’yı öğreten, beni çeviri yapmaya özendiren, adını hep saygıyla ve sevgiyle andığım, ilk çeviri betiğim PAUL VERLAINE’i kendisine adadığım Meliha Atasagun” (Alkan, 1985b: 601). Lise üçüncü sınıfta iken ilk şiir çevirisi Paul Verlaine’in “Batan Güneşler” şiiri Varlık dergisinde yayımlanır (Alkan, 1985b: 601). Lise yıllarında Varlık’ta çevirileri yayımlanmaya devam eder.

Erdoğan Alkan üniversiteye başladığı yıl okulda düzenlenen bir şiir günü münasebeti ile Ümit Yaşar Oğuzcan ve Osman Atilla ile tanışır. “Türk Dili” dergisinde ve Türk Dil Kurumunda görevli olan Osman Atilla vasıtasıyla da derginin tek seçicisi olan Nurullah Ataç ile görüşür. Alkan’ın şiirlerinin dergide yayımlanması bu tanışma ile gerçekleşir. Nurullah Ataç’a verdiği beş şiirden biri

olan “Ben O İnsanlardan Değilim” şiiri 1955 yılında Türk Dili dergisinde yayımlanır (Alkan, 1985b: 601). Erdoğan Alkan, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*’nda şiirinin yayımlandığı yılı 1955 olarak belirtmiş olmasına rağmen şiir Türk Dili dergisinde 1956 yılında yayımlanmıştır.

Üniversite yıllarında şiir yazma ve çeviri çalışmalarına hız verir, Koşuyolu Sanatoryumunda tedavi görürken de çalışmalarına devam eder. İlk şiir kitabı *Güneş Tozları*’nı 1958 yılında buradayken çıkarır (Alkan, 1985b: 601). Yine aynı yıllarda sanatoryumda tanıştığı arkadaşı Tahir Hayırlıoğlu’nun desteği ile *Bahar Şiirleri Antolojisi*’ni yayımlar (Alkan, 1985b: 602). Antoloji Tahir Hayırlıoğlu’nun abisinin maddi katkıları ile yayımlanmıştır. Alkan sanatoryumda Ali Püsküllüoğlu ile de tanışır. Onu şöyle anlatır: “sessiz, dingin, az konuşur ve gözlerinin içi hep güler” (Alkan, 1985b: 602).

Erdoğan Alkan üniversiteden mezun olduktan sonra maiyet memurluğu ve kaymakamlık yaptığı yıllarda da çevirilerini kitaplaştırmaya, yeni şiir kitapları çıkarmaya devam etmiştir. *Paul Verlaine, Hayatı Sanatı ve Şiirleri* kitabını 1961 yılında düğünde takılan bilezikleri bozdurarak yayınlamıştır (Alkan, 1985b: 602). Ayrıca Samsun’da yakın arkadaş grupları ile günlük gazeteler, dergiler çıkarmış; “Çaltı” edebiyat ve sanat dergisinde, “Yeni Ses” isimli günlük gazetede yazılar yazmıştır. Bu yazılar arasında edebiyata ilişkin yazılar olduğu gibi günlük yaşamdan söz edilen, toplumsal sorunlara değinilen düşünce yazıları da bulunmaktadır.

Erdoğan Alkan ilk kaymakam vekilliği yaptığı sırada trafik kazası geçirmiştir. Çarpmanın etkisiyle beyin sarsıntısı geçiren Alkan’ın yüzünde de büyük bir yara izi kalmıştır. Sürekli alkol ve yatıştırıcı kullanan şair, korkuları ile bu şekilde baş etmeye çalışmıştır. Bunalımlı zamanlarında kullandığı “equanil” isimli yatıştırıcıdan esinlenerek isim verdiği ikinci şiir kitabını *Ekuanil Çiçekleri*’ni 1964 yılında yayınlamıştır.

Erdoğan Alkan edebiyatla doğrudan ilgilenmediği dönemlerde dahi şiirle bağını koparmamıştır. Geçim zorluğu, iş yoğunluğu nedenleri ile zaman zaman şiirle arasına koymak zorunda olduğu mesafe, yeni çalışmalarla ortadan kalkmıştır. Zorlu zamanlarının ardından çıkardığı her yeni kitap, şairin şiire can simidi gibi sarıldığını gösterir. Alkan, 1969’da yayımladığı *Kerem Gibi* isimli

kitabında askerlik anılarını dizelere döker. On bir yıl gibi bir duraklamadan sonra *Kuş Ormanı* kitabı 1980 yılında yayımlanır. 1980 sonrasında şair, biri toplu şiirleri olmak üzere altı şiir kitabı daha çıkarır. Alkan, çeviri, araştırma-inceleme, antoloji, senaryo, roman ve anı türlerinde yüze yakın eser verir.

2.2. SANAT ÇEVRESİ

Erdoğan Alkan sanatını iki farklı damardan beslemiştir. Bu kaynaklardan ilki halk şiiri geleneğinin etkisiyle büyüdüğü çevre, diğeri ise modern şiirini özdeşleştirdiği kent yaşamıdır. Halk şiiri geleneğine uygun olarak yazdığı şiirlerinde Sivas yöresinin kültürü etkili olmuştur. Şairliğinin beslendiği kaynakları işaret ederken şu isimleri anar: “Pir Sultan, Kemter Baba, Aşık Veli, Ürfani, Ruhsati, Mesleki, Feryadi, Serdari, Aşık Hüseyin, Aşık İzzet, Aşık Veysel ve Talibi Coşkun gibi âşıkları yetiştiren bir toprağın çocuğuydum, ozanlık mayamda vardı” (Alkan, 2000: 6). Alkan’ın bu yörede etkilendiği âşıkların yanında bizzat dostluk kurduğu isimler Âşık Veysel, Ali İzzet, Talibi Coşkun, Kul Ahmet, Kul Hasan, Hüseyin Çırakman, Feyzullah Çınar’dır (Alkan, 2000: 7).

Erdoğan Alkan’ın Âşık Veysel ile tanışıklığı ortaokul yıllarına denk gelir. Âşık Veysel’i Şarkışla’daki tek hanı işleten Nâzım Efendi’nin hanından çıkarken görmüştür. Veysel’in elini öper, âşık ise elini Alkan’ın yüzünde gezdirir ve ona “Bizdensin” der (Alkan, 2007c: 75). Âşık Veysel ile üniversite yıllarında da görüşmeye devam eder. Âşık Veysel’i maddi anlamda desteklemek adına Talebe Cemiyeti ile Mülkiye’de Âşık Veysel merkezli kültürel bir etkinlik düzenler (Alkan, 2006b: 61). Dostlukları yıllar içinde daha da gelişir.

Alkan çeviri çalışmalarına lise yıllarında Fransızca öğretmeninini yönlendirmesiyle başlamıştır. Üniversite yıllarında ise okulda düzenlenen etkinlikler sayesinde Ümit Yaşar Oğuzcan ve Osman Atilla ile tanışan şair, Atilla aracılığıyla Nurullah Ataç ile de tanışma fırsatı bulur. Üniversite yıllarında oluşturduğu edebi çevre şiirlerinin *Türk Dili ve Varlık* gibi dergilerde yayımlanmasını sağlar. Üniversite ikinci sınıfta sağlık sorunları nedeniyle yattığı Koşuyolu Sanatoryumunda da şiir çalışmalarına devam eden Alkan, burada şair Ali Püsküllüoğlu ile yakın dostluk kurar. Üniversitede düzenlenen sanatsal

etkinliklerde aktif rol alır. Bu etkinliklere katılacak şair ya da ozanları organize eder. O günleri şöyle anlatır:

“1959 yılı. Mülkiye’de üçüncü sınıf öğrencisiyim. Okulda kültürel ve toplumsal etkinlikler iki örgütün tekeli altında: Dernek ve Talebe Cemiyeti. Dernek’te Galatasaray’ı, Saint Benoit, Saint- Michael gibi Fransız okullarını ya da o zamanlar az sayıda olan Amerika kolejlerini bitiren zengin ailelerin ya da yüksek bürokratların çocukları çoğunlukta. Cemiyet’te ise, biz yoksul – ötekilerin gözünde görgüsüz- taşralıların borusu ötüyor. Bir edebiyat etkinliğini Dernek yapmışsa o etkinliğe Oktay Rıfat, Melih Cevdet, Turgut Uyar, İlhan Berk, Cemal Süreya, Metin Eloğlu, Sezai Karakoç vb. çağrılır ya da onların şiirleri okunur. Talebe Cemiyeti yapmışsa bu etkinlikte Ümit Yaşar Oğuzcan, Bekir Sıtkı Erdoğan, Osman Atilla, halk şiiri yazar Mehmet Çakırtaş vb. yer alır. Etkinliği, şiirler okundukça araya giren folklor ekiplerinin gösterileri süsler” (Alkan, 2006b: 61).

Alkan bu etkinlikler sayesinde pek çok şair ve yazarla tanışmış, geniş bir edebi çevre oluşturmada bu yakınlıklardan istifade etmiştir. Düzenlenen etkinliklere katılacak ozanları organize ederken de âşıklar ile sıkı dostluklar kurmuştur. Üniversite yıllarında çevresinde bulunan isimleri şöyle sıralar:

“Küçük bir topluluğumuz vardı Mülkiye’de. Geçirdiği kemik veremi yüzünden hep genç öleceğini sanan, gözleri cıvı cıvı, soluk tenli Ergin Günce. Bugünkü dinazor haline hiç benzemeyen, arık, uzunca boylu, üstünde kısa kollu sarı bir gömlekle İnal Batu. Sözcükleri Hatemi kardeşler gibi hece hece söyleyen Ünsal Oskay. Yüzündeki iyimser ve tatlı gülüşüyle Yalçın Küçük” (Alkan, 2002: 46).

Erdoğan Alkan’ın maiyet memurluğu ve kaymakamlık yaptığı yıllarda da yakın çevresini yazarlar ve şairler oluşturmuştur. Samsun’da maiyet memurluğu yaptığı dönemde eski arkadaşı şair Ruhi Göktekin, daha sonra tanıştığı Behzat Ay, Oğuz Koyutürk ve Erdoğan Yeşilyurt ile birlikte “Çaltı” isimli haftalık edebiyat ve sanat dergisini çıkarmışlardır. “Akademi” adını verdikleri Oğuz Koyutürk’ün eczanesi sanatçıların uğrak yeri olmuştur. Şair, o günleri şu sözlerle anımsar: “Yolu Samsun’a düşen, ya da Samsun’dan geçen tüm yazarlar, sanatçılar, tiyatro toplulukları eczaneye uğrardı. İstanbul güncelerinin köşe yazarları, Çetin Altan, İlhan Selçuk çalışmalarımızdan söz eder ve bu bizi çok sevindirirdi” (Alkan, 1985b: 602). Dönemin sol görüşlü olarak bilinen yazar ve şairleri ile temas hâlinde dirler. Alkan, Ladik’te maiyet memurluğu yaptığı dönemde kasabaların yalnızlığından bunalır; alevi köylerine ziyaretler yapıp oradaki âşıkları dinlemeye gider (Alkan, 2010b: 70). Çocukluğunun geçtiği topraklardan kazandığı aşinalık, Alkan’a benzer bir ortamın özlemine çektirir.

Kaymakamlıktan istifa ederek Ankara’da yeni bir yaşama başlayan Alkan, TRT’nin televizyon bölümünde çalıştığı dönemde folklor programları yapar; bu

sayede halk ozanları ile ilişkisi sürekli olmuştur. Adem Yavuz ile çalıştığı o dönemi şöyle anlatır:

“Ankara’da eskiden beri, halkozanlarının rahatça girip çıktığı, yatıp kalktığı iki ev vardı: Fikret Otyam’ın evi ve benim evim. Folklor programları yapmaya başlayınca konuklarım daha bir çoğaldı. Öyle zaman olurdu ki, halk ozanlarını, ‘âşıklar’ı, aynı apartmanda oturan Dursun Akçam’la bölüşmek zorunda kalırdık” (Alkan, 1985b: 603).

Alkan, âşık dostları ile kendi evinde sazlı sözlü toplantılar da düzenler. Nesimî Çimen bozuk düzeni eleştiren dizeleriyle o toplantılarda en çok dinlenenler arasındadır. Alkan İstanbul’a taşındıktan sonra da Anadolu Hisarı’nda bir gecekonduda oturan Nesimî Çimen ile görüşmeye devam eder (Alkan, 2007c: 75). “Nişanlanıp gitmiş idim askere/Ben almadan, o yâr almış tezkere” dizeleriyle radyodan tanıdığı Âşık Hüseyin Çırakman ile TRT’de yaptığı programlar sayesinde tanışır. Şiirde geçen sevgilinin, başkasına yâr olduğunu düşünen Alkan, Çırakman’dan şiirin hikâyesini de öğrenir. Sevgili başkasına yâr olmamış ebediyete göçmüştür (Alkan, 2006a: 73). Alkan’ın ortaokul yıllarında halasının İstanbul’daki evinde kaldığı dönemde halası ile sazlı sözlü eğlencelere katılır. Bu gösterilerde Şemsi Yastıman’ı dinler. Bağlama çalma hevesi Yastıman’a duyduğu sevgi ile artar. Yıllar sonra yine İstanbul’da Yastıman’ın Beşiktaş’taki saz evinde karşılaşırlar ve dost olurlar (Alkan, 2006c: 72).

Erdoğan Alkan Ankara’da yaşadığı yıllarda çevresini Mehmed Kemal, Mahmut Makal, Hilmi Özgen, Fikret Otyam, Dursun Akçam, Fakir Baykurt, Halil Uysal, Veysel Öngören, Talip Apaydın, Hasan Hüseyin, Ali Püsküllüoğlu, Ergin Günçe, Ataol Behramoğlu gibi isimlerle örülüdür (Alkan, 1985b: 604). Adı geçen dostları ile Öğretmen Lokalinin bahçeli lokantasında, Mehmed Kemal’in Kalem isimli restoranında, Tavukçu, Buhara, Yeşilyurt isimli meyhanelerde sıklıkla bir araya gelir. Şair, Ankara’daki çevresini anlatırken “Mehmed Kemal’in Pulsuz Tavla’da anlattığı kişiliklerden oluşurdu.” der (Alkan, 1985b: 604). *Pulsuz Tavla*’da Kalem isimli restorana gelen kişiler toplumun farklı kesimlerinden kişilerdir. Ressamlar, partililer, gazeteciler, avukatlar, şairler, yazarlar, kaçakçılar restoranın müdavimleridir. Roman kişilerinin oluşturduğu çeşitlilik memleketin bir yansıması niteliğindedir.

Erdoğan Alkan’ın Ankara’daki sanat çevresini kendi ifadesiyle “sanatla az ilgisi olan ikinci bir çevre” tamamlar (Alkan, 1985b: 604). Alkan, bu çevreyi ve

dostlarıyla sık sık uğradığı mekânları şöyle sıralar: “Mülkiyeliler Birliği ve Mukadder’in on kişiyi zor alan meyhanesi” (Alkan, 1985b: 604). Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olduktan sonra mülkiyelilerin dayanışma ruhunu önemseydiğini belirtmiş, Ankara’da eşi ve kendisinin aldığı görevleri bu dayanışmaya borçlu olduğunu ifade etmiştir (Alkan, 1985b: 603).

Erdoğan Alkan 12 Mart muhtırası sonrası görevden alınmış, İstanbul’a taşınma kararı almıştır. Ankara’daki çevresinden uzaklaşan şair İstanbul’a yerleştikten sonra özellikle ilk yıllar bilinçli bir tercihle yakın ilişkiler kurmaz. Alkan’ın İstanbul’daki çevresi edebi bir çevre değildir. Çevresi daha çok liseden, mülkiyeden gelen arkadaşlıklardan oluşur (T. Alkan, 2020, Ek-2, Görüşme 1). Kendini daha çok gazetede işlerine verir, sanat ile ilişkisi de zayıflar, zaman zaman Türk Dili dergisinde çıkan şiirlerle sınırlı kalır (Alkan, 2004a: 56). Günaydın gazetesinde çalıştığı dönemde de Mehmed Kemal, Altan Öymen, Örsan Öymen, Teoman Erel, Hasan Cemal gibi isimlerle çalışır. Çıkardıkları ayrıntılı haber eki için yaptığı çalışmaları “yitirilmiş zaman” olarak değerlendirir (Alkan: 1985b: 604).

Alkan’ın kendisi gibi mülkiyeden mezun olan Cemal Süreya ile görüşmeleri İstanbul’da 80’li yıllardan sonra sıklık kazanır. İlk tanışmaları 1960 yılında henüz üniversite öğrencisi iken olur. Cağaloğlu’nda tahta bir odada “mülkiyeli abilerim” dediği Cemal Süreya, Sezai Karakoç ve Şevket Eygi hararetli bir konuşma içinde iken Alkan sessizce onları dinler. 1950 çıkan *Güneş Tozları* kitabını abileri için imzalar. Sezai Karakoç ise Alkan’a ilk kitabı *Körfez*’i “Kardeşim şair Erdoğan Alkan’a 7/1/1960” notuyla imzalar. (Ek-1, Belge 11) Cemal Süreya ve Sezai Karakoç ile ikinci görüşme yıllar sonra *Ekuanil Çiçekleri*’nin çıktığı yıllarda gerçekleşir (Alkan, 2007b: 74). Sonrasında İstanbul’da olmadığı için pek görüşmemişlerdir. Cemal Süreya’nın uğrak mekanları Cağaloğlu’ndaki Gazeteciler Cemiyetinin restoranı ya da Hatay Lokantasıdır. Gazeteciler Cemiyetinin restoranı kapanınca Sirkeci’de başka bir lokantayı mesken tutar. Erdoğan Alkan bu mekanlara sıklıkla gitmese de Cemal Süreya ile görüşmeye devam eder. Cemal Süreya ve eşi Birsen Hanım ile Bodrum’da Turgut Reis ilçesinde bir villada on gün kadar kalmıştır. O günlere dair izlenimlerini Alkan şöyle anlatır:

“Altur Dinlence Köyü’nde on gün birlikte olduk. Aynı villada kaldık. Üstte iki yatak odası, altta büyük bir salon, mutfak. Rastlantı ikimizde yanımıza okumak için sadece Appollanaire’i almışız. Cemal, o sıralar yeni çıkan ve bütün şiirlerini topladığı ‘Sevda Sözleri’ni de otobüsteyken bana vermişti. Karılarımızın adı Birsen’di. Çifte Birsenler balkonda, iskelede güneşlenirken Cemal kıyıda bulunduğu küçük kır kahvesinde yazı yazıyor, ben Cemali ve Apollanaire’i okuyordum” (Alkan, 2004a: 58).

Sezai Karakoç ile ilişkisi ise uzun ömürlü olmaz. Alkan, Sezai Karakoç ile görüşmelerini şöyle açıklar:

“Sezai Karakoç’un Cağaloğlu’nda, aynı mekânlarda hep çalışma ve yayın odaları olurdu. O odaların birinde, bir kez de yine ya Cağaloğlu’ndaki, ya Adliye’deki bir kahvede oturduk. Sürekli şiirden söz edilmez ki! Şiirden bahsederken bile sürekli soyut sözcükler kullanamazsın ki! Aramızdaki derin düşünce ayrımı nedeniyle azaldı ve büsbütün yok oldu ilişkimiz. Bu durum zaten ondan değil, benden kaynaklanıyordu” (Alkan, 2007b: 78).

Alkan, Sezai Karakoç ile 2000’li yıllarda Kadıköy’de Fazıl Hüsni Dağlarca ile sohbet ettiği kahvede karşılaşır. Karakoç, yıllar sonra gördüğü Alkan’ı hatırlamaz, kendi de tanışıklık vermez (Alkan, 2007b: 77). Erdoğan Alkan her ne kadar Karakoç ile derin düşünce ayrılıkları yaşasa da “ilkeli bir şair, yazar, düşünür” olarak tanımladığı Karakoç’un şiirindeki yalnızlık ve ölüm izlenimlerinden etkilenir. Fazıl Hüsni Dağlarca’nın “Çocuk ve Allah” kitabından Karakoç’un da kendisi gibi bir hayli etkilendiğini ifade eder (Alkan, 2007b: 75). Alkan, Fazıl Hüsni Dağlarca’nın “Çocuk ve Allah” kitabından etkilendiği kadar onun gizemci yanından, memleketin insanına gerçekçi bakışından da etkilenmiştir. Dağlarca ile tanışması ilk kitabı *Güneş Tozları*’nın yayımlandığı yıllarda Yenilik Basımevinde gerçekleşir. Dağlarca da *Mevlana’da Olmak* isimli şiir kitabını yayına hazırlıyordur. (Alkan, 2002: 46). Alkan’ın Dağlarca ile dostluğu sürekli olmuş, düzenli aralıklarla telefonla da olsa görüşmeye devam etmişlerdir (Bilsel, 2021, Ek-2, Görüşme 4).

Alkan, üniversite yıllarında ilk kitabını çıkarmış ve kitaplı şairler arasındaki yerini almıştır. Mülkiye’de kendi gibi kitaplı şair olan bir diğer isim de Ece Ayhan’dır. Alkan, bir üst sınıfta öğrenim gören Ece Ayhan’ı yalnızlığı seven, insanlardan uzak duran biri olarak anlatır. O dönemde kısa bir edebi sohbetleri olmuştur. Alkan, Ece Ayhan’ın şiirdeki ustalığını şairin sözcük kültürüne ve dil bilgisine hâkim olmasına bağlar. Ece Ayhan ile tekrar görüşmeleri yıllar sonra Alkan’ın Darende kaymakamı olduğu yıllara denk gelir. Ece Ayhan da Sivas’a bağlı Gürün’de kaymakamlık yapar. Görev yaptıkları ilçelerin iki sınır köyünde

otlak anlaşmazlığı yaşanmış, bu anlaşmazlığı çözmek üzere Ayhan ile bir araya gelmiştir. Sorunu çözmeden köylüler tarafından taş yağmuruna tutulmuşlardır. Kaymakamlık görevleri süresince Aşudu Çağlayanı'nda, Gökpınar Gölü'nün kıyısında eğlenceler tertip ederler, bu sayede kasabaların sıkıcılığundan kurtulmaya çalışırlar. Tayinleri farklı yerlere çıktıktan sonra çok uzun yıllar görüşmezler. Yıllar sonra Ece Ayhan beyninde çıkan ur nedeniyle ameliyat olduktan sonra görüşürler (Alkan, 2002b: 46) .

2.3. ALDIĞI ÖDÜLLER

Erdoğan Alkan 1970 yılında “TRT Bilimsel Araştırma Başarı Ödülü”nü alır (Alkan, 1985b: 604). Alkan'ın ikinci ödülü 1982 yılında aldığı “YAZKO Çeviri Büyük Ödülü”dür. Bu ödülü kazanmak için verdiği uğraşı “sanatının sesini duyuruş” olarak değerlendirir. Alkan “Yaratış bireysel olabilir, ama örgütsüz sanat sesini duyurmuyor. YAZKO üye sayısını dondurmıştu. Tek açık yol kalmıştı: büyük ödülü kazanmak” şeklinde ifade ettiği yola Rimbauld'dan Seçme Şiirler adlı çevirisiyle büyük ödülü kazanarak girer ve YAZKO üyesi olur (Alkan, 1985b: 604). Alkan'ın aldığı üçüncü ödül ise 1989 yılında kazandığı “TRT Dizi Film Senaryo Ödülü”dür. Bu ödülü yazdığı “Yunus Emre” senaryosu ile alır. Senaryo filme çekilmez (T. Alkan, 2020, Ek-2, Görüşme 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SANATI

3.1. ERDOĞAN ALKAN'IN ŞİİRLERİNİN İÇERİK UNSURLARI

3.1.1. Yalnızlık

Erdoğan Alkan'ın şiirlerinde sıkça işlediği yalnızlık temi birbirinden farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Yalnızlık duygusunun oluşumu göz önünde bulundurulduğunda yalnızlık, kişinin yanında kimsenin bulunmayışı gibi somut bir hâl ile açıklanabileceği gibi kişinin başkaları tarafından anlaşılmayışı ve bu anlamda hissettiği boşluk gibi soyut hâllerle de açıklanabilir. Somut bakışla kişinin yanında kimsenin bulunmayışı her zaman yalnızlık, kimsesizlik duygusu oluşturmazken kişinin sevdiklerinden ayrılması, duygularına karşılık bulamaması, insanlar tarafından anlaşılmaması, insanlara güvenememesi, terk edilmesi olumsuz duygular oluşturur. Bireyin kendini, düşünceleriyle ve yaşam tarzıyla çevredeki insanlardan farklı görmesi de kişinin yalnızlık duygusuna kapılmasına neden olabilir. Özellikle Batılı kültürlerde yalnızlık duygusu başlı başına olumsuzluk içermez. Hatta kişinin bireyselleşme ve kendini gerçekleştirme serüveninde ihtiyaç duyacağı motivasyonu sağlayacak ve bilinçli şekilde tercih edilecek bir durum gibi görülür. Erdoğan Alkan ise şiirlerinde genellikle soyut bir yalnızlık tasavvur etmiştir. Şair her ne kadar bu duygudan şikâyetçi görünse de gözaltına alındığı günleri yazdığı anı kitabında gerçek yalnızlığın aslında şiirlerinde sıkça işlediği yalnızlıktan bir hayli farklı olduğunu belirtir. Gerçek yalnızlığın tahammül edilemez olduğunu ifade etmiştir. Alkan'ın yalnızlık olarak ifade ettiği soyut duyguyu kimi zaman insanlar arasında onlardan farklı kimi zaman da birlikte olmak istediklerinden uzakta olmanın hüznüyle yoğurduğu görülür. “Gözaltı” kitabında yer alan sözleri soyut ve somut yalnızlık hâline bakışını özetler niteliktedir:

“Yalnız olmadığımız halde, Baudelaire’in deyimiyle, kalabalıkla yıkanırken bile kendimizi yalnız duyumsarız bazen. Kişinin kendi yalnızlığına kapanmasıyla gerçekten yalnız olması birbirinden ayrı şeyler. Birinci türden yalnızlık soyuttur, iç dünyadan gelir. İkinci yalnızlık somut ve gerçektir. Hücredeki insan bu somut yalnızlığı yaşar” (Alkan, 2010b: 25).

Erdoğan Alkan’ın gerçek yalnızlık şeklinde ifade ettiği duyguyu daha derinden ve yaralayıcı şekilde hissettiği anlaşılmaktadır. Bu duyguyu şiirlerindeki soyut yalnızlıktan ayıran ve daha gerçekçi kılan yan, insanlar tarafından tamamen ötekileştirilerek, görmezden gelinişidir. Bu durumu şöyle açıklar: “Yalnızım. Şiirlerimde yalnızlığı yazmıştım hep. Soyut, bireysel, kendimle yabancılaşmanın ürünü, süslü yalnızlık. Burada, bu çıplak beton yığnında, beni tümüyle dışlayan insanlar arasındaki yalnızlığım gerçek yalnızlık” (Alkan, 2010b: 25). Gözaltında geçirdiği günlerde soyut yalnızlığını nazlı ve sevimli bulan Alkan, yalnızlığın sadece tanrıya özgü olduğunu gerçek manada duyumsadığını ifade eder. Özellikle fikri eğilimleri nedeniyle dışlanmış, bu durumun yarattığı ruh hâli ile zaman zaman kendine de yabancılaşmıştır. Şairin yabancılaşma düşüncesi varoluşçu geleneğin “anlamsızlık ve umutsuzluğun hüküm sürdüğü bir dünyada, insanın kendi benine anlam yükleyebilmesi, kendi özüne ilişkin olarak uygun kavrayışa ulaşabilmesi problemi” olarak ifade ettiği soruna benzer niteliktedir (Cevizci, 2005: 1730). Pek çok düşünür, şair ve yazarın uğradığı “sükût suikasti”ne Erdoğan Alkan da maruz kalmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın günlüklerinde bahsi geçen gölgede bırakılma, görmezden gelinme durumunu Oğuz Atay, Cemil Meriç gibi Erdoğan Alkan da ziyadesiyle yaşamıştır.

Alkan’ın şiirlerinde işlediği yalnızlık duygusunun daha çok insanların kendisini anlamamalarıyla, dostlarından ve sevdiklerinden uzak düşmesiyle, çocukluk fobisi olarak karanlıkta kalmasıyla ya da aşkına, sevgilinin karşılık vermemesiyle ortaya çıktığı görülür. İlk şiir kitabında yer alan “Gelmez Olaydın Bahar” isimli şiirinde yalnızlık duygusunu şu şekilde ifade eder:

“Gelmez olaydın bahar!

Çıplak dalların arasından

Şikâyet etmezdim yalnızlığımdan

Hâlimi bilseydi insanlar” (Alkan, 1958: 41).

Şiirde baharın gelişi; doğanın dirilişi ve yaşamın sembolü olarak görülürken şairin karamsar ruh hâli ile bu yenilenme tezat oluşturur. Doğanın yaşam sevincini

paylaşamayan şair, hissettiği yalnızlık duygusunun insanlar tarafından hâlinin anlaşılmasıyla bertaraf edileceği düşüncesindedir. Son dizelerde yalnızlık duygusunun, insanlar tarafından anlaşılmadığı zamanlardan öncesine ait olduğu görülür. Şairin insanların yüreklerindeki yaşama hevesini tekrar diriltten baharın gelişine karşı tavrı, olumsuz bir tavidir. Şair yalnızlığın oluşturduğu olumsuz duygular ile yaşamdaki pozitif değişimleri hedef alır.

Erdoğan Alkan şiire, aşka, dosta sevdalı bir şair olarak *Kerem Gibi* kitabında yer alan “Dolaşır” şiirinin dizelerinde yalnızlık duygusu ile dolaşır:

“Gurbet ilde günüm dolsun beklerim,
Yönüm nere dönsem sıla dolaşır,
Dost ararım dört yanımı yoklarım,
Ellerim dikenli tele dolaşır.

Bu dünyaya gurbet için gelmişim,
Dost bir yanda, ben bir yanda kalmışım,
Yâre kuşlar ile selâm salmışım,
Uçamaz kanadı yele dolaşır” (Alkan, 1969b: 37).

Dünya hayatını gurbet olarak gören şair, ölüme uzanan yolda dostu, yâri ararken eli hep boş kalmış ve ayrılıkların hüznü ile yalnızlaşmıştır. “Bu dünyaya gurbet için gelmişim” dizesi felsefî bir gurbet duygusundan ziyade çekilen sosyal yalnızlığa işaret eder. Dünyayı gurbet olarak nitelendiren tasavvufî düşüncenin aksine şiirde alışılan sosyal çevreden ayrılmanın getirdiği hüznün okunur. Şairin çocukluğundan bu yana uzaklıklarla sınınan yaşamı gurbet hissini daima içinde yaşamasına neden olur. Gurbet şairi olarak bildiğimiz Kemalettin Kamu’nun “Ben gurbette değilim/ Gurbet benim içimde” dizeleri Alkan’ın ruh hâli ile benzerlik taşır. Alkan, çocukluktan gelen bir karanlık fobisinin olduğunu ifade eder. Karanlık, şairde yalnızlık ile benzer duygular oluşturur. Şair bu duygudan uzaklaşmanın yolunu şöyle açıklar: “Freud’u okuduğumda öğrenmiştim, karanlıkla yalnızlık fobisi arasında bağlantı varmış. Karanlıkta kalan çocuğun annesi elini tutar onunla konuşursa ağlaması dinermiş. Işık benim tek şansım” (Alkan, 2010b: 21) Alkan, çocukluğunda köy öğretmeni olan annesiyle ıssız

yerlerde kurulan okulların küçük odalarında bu formülle, annesine sarılarak yalnızlık duygusundan sıyrılmaya çalışır.

“Kısık lambalı bir akşam
basma yorganımız çiçek
gözbebeklerimiz siyah inciler
sen ve ben koyun koyuna
yalnızlığın bizi sardığı yerde” (Alkan, 2005b: 8).

Alkan, annesiyle; babasından uzak geçirdikleri akşamlarda korktuklarından lambanın fitilini hiç kısımadan yattıklarını ifade eder. Yaşamında karanlıkla yalnızlığı ilişkilendirmiş, şiirlerinde karanlık ifadelerinin ardından annesiyle geçirdiği yalnız gecelere de atıflarda bulunmuştur. Şairin çocuk masumiyeti ile anımsadığı o günlere korku duygusu hâkimdir. Bu defa şair yalnızlık duygusunun ıssızlığını annesiyle yaşamış, korku dolu bu kader ortaklığında annesini de kendi gibi çaresiz olarak betimlemiştir. “Sıkıntı” şiirinde bu durumu şöyle örnekler:

“Sobayı yakıyorum ucucuna sigara
Güpegündüz karanlık iniyor odalara

(Mezar kıyılarında lamba kısılır gece

Kim kime sığınacak bir çocuk var bir anne)” (Alkan, 2005b: 9).

Annenin şefkatli kolları yoğun korku bulutunu dağıtmaya yetmemiştir. Anneyi; koruyucu, kollayıcı olandan ziyade yol arkadaşı, dert ortağı olarak görmüştür. Şiirde parantez içinde verilen bölüm şairin yetişkinlik döneminde de karanlık fobisinin varlığına işaret eder. Odaya inen karanlık şairi psikolojik olarak geçmişe götürür ve aynı yalnızlık duygusunu tekrar yaşamasına neden olur. Bu durum çocukluk yaşantılarının bireyin yetişkinlik dönemlerinde de etkili olduğunun göstergesidir. Sigmund Freud sanatçı ile oyun oynayan çocuk arasında benzerlik kurar. Hayatın yüklerinden kurtulmak isteyen yetişkin, çocuklar gibi oyun oynamaya devam eder. “Düşlem” diye ifade ettiği gündüz düşleri sanatçının oyunları hâline gelir. Arzu edilen yaşantılara bu düşler yardımıyla erişilmeye çalışır (Freud, 1999: 125). Şairin yetişkinlik döneminde çocukluk yaşantılarını sıklıkla hatırlaması benzer bir isteğe işaret eder.

Alkan, Erzurum’da askerliğini yaptığı yıllarda da siyasi nedenlerle yalnız bırakıldığını belirtir. Askerlik yıllarında yalnızlıktan korktuğunu ifade eder. Alkole sığınarak yalnızlık duygusunu dağıtmaya çalışır. Bu süreçte eşinden de ayrı kalmıştır. Askerliği boyunca peşine taktıkları ajanlar nedeniyle kimseye güvenemez ve iyice yalnızlığa itilir. Bu duyguyu nasıl dağıttığını şu sözlerle açıklar:

“Yalnızlığı korkuyu yenmek için kutularca yağlı boya alıp resim yapmaya başlıyorum. Duvara kocaman bir adam konduruyorum. Kemençe çalan bir Karadenizli. Öteki duvarlara kilim desenleri çiziyorum. Yalnız değilim artık. Kemençe çalan Karadenizli bir arkadaşım var” (Alkan, 2010b: 79)

Yaşadığı derin yalnızlık duygusunu eşi Birsen Hanım’a ithaf ettiği “Erzurum” şiirinde şu şekilde ifade eder:

“Sen yoksun şimdi odamda kalan
Bir fotoğraf ve postallarımın bağı
Yatağın boş Erzurum boş ay doğmuyor
Masamda bir bardak şarap artığı
Üşüyorum ellerimden Erzurum karanlık
Betiklerim dağınık giysilerim kirli
Dalgınım başım avuçlarıma sığmıyor” (Alkan, 1992: 13)

Sosyal olarak yalnızlaştırılan şair, sığınacak bir liman arar. Kimi zaman alkolden yardım alırken kimi zaman da annesinin, sevgilinin hayaline kapılır. Yaşadığı koyu yalnızlığı düş dünyasında dağıtmanın peşindedir.

Alkan’ın yalnızlık duygusuna kapıldığı bir diğer durum ise sevgiliye karşı duyduğu aşkın karşılık bulmamasıdır. Şair “Unutulmuşum” şiirinde yalnızlığı şöyle işler:

“Boşuna değil insan kardeşler
Dalıp dalıp gitmesi gözlerimin
Art arda sigara yakışım
El ele dolaşan sevdâlılara
Böyle mahzun mahzun bakışım
Boşuna değil insan kardeşler:

Karşılıksız bir aşka tutulmuşum
Yalnızlığımda unutulmuşum” (Alkan, 1958: 13).

Şair şiirlerinde genellikle karşılıksız aşkları işler. Kendini sevgilinin terk ettiği, düşünen, dalgın, başkalarının mutluluğuna imrenerek bakan yalnız bir adam olarak resmeder. Zaman zaman da tanrıdan yalnızlığına çare bulmasını diler. Bu dilek, aşkına karşılık verecek bir sevgilinin gönderilmesi şeklindedir. Şair, “Merihthen Bir Kadın İndi” şiirinde bu duyguyu şöyle ifade eder:

“Bir akşam Evrenin bir noktasından
Selam gönderiyorum yıldızlara
Yönelip yönelip Tanrıya
Beni yalnızlığımdan kurtar diyordum” (Alkan, 1958: 23)

Alkan, karşılıksız aşkların yanında sevgilinin terk edişleriyle de yalnızlık duygusunu dizelere taşır. Giden sevgililerin ardından çocukluk dönemlerinde hissettiği güvensiz, korkulu, yalnız zamanlarıyla aynı duygu iklimine girer. “Yalnız Adamın Şarkısı” adını verdiği şiirde yalnızlığını şöyle ifade eder:

“Ayrılma saati geldi uyan
Gideceksin alıp aydınlığımyı sabahlarla.
Ya ben, soğuk rüzgârlar, ya ben?
Ya ben, köşelerde kaybolan
Odalarda, karanlık sofalarda yalnız” (Alkan, 1964a: 24-25).

Sevgilinin “ayrılma saati geldi uyan” şeklinde uyarılması tüm sevilenlerin bir gün gideceği korkusuyla ilişkilidir. Alkan mutlu aşkların anlık coşkusunu yaşamaktansa geçici olacağı vehmine kapılmakta, önünde sonunda yalnızlığı ile baş başa kalacağına inanmaktadır. “Veda” şiiri de bu psikoloji üzerinden yazılmıştır:

“Gideceksin dedim, işte bak
Dağlar, denizler gitmede
Sabah horozları ötmede
Gün ışıdı, ışıyacak” (Alkan, 1964a: 26).

Şair tüm aşkların bir gün biteceği, tüm sevgililerin bir gün terk edeceği vehmiyle şiirin diğer ünitelerinde kehanetlerini sıralamıştır. Bir nevi yaşanacakları önceden biliyor gibidir. Birbirini tekrar eden ilişkilerin sonlarının da aynı olduğunu düşünür. İlişkilerinde bu durumu tecrübe ettiğinden daha önce tattığı hayal kırıklığını tekrar yaşıyordur. İçinde bulunduğu andan ziyade geçmiş günlerin

mutlu zamanlar olduğunu düşünen şair, yaşanan her şeyin geçmişte güzel olduğunu vurgular. Zaman içinde yaşanmış güzel duyguların bugüne geldiğinde şairin gözünde rengi değişir, tadı başkalaşır. Alkan, “Geçmiş Ola” şiirinde bu durumu şöyle örneklendirir:

“Oysa hüznün nasıl uzaktı bizden:
Kıvançlıydık, mutluyduk, gülüyorduk
Gün ışığı memnundu yüzümüzden
Sanırım, güz yağmurlarından yorulduk

Şimdi uyumada o aşkımız
Sıcak minderinde anıların
Okşanmadık çocuklar kadar yalnız” (Alkan, 1964a: 19).

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde yalnızlık, çoğu zaman onun isteği dışında gerçekleşmiştir. İnsanlar içinde yaşamayı mutluluk addetmiş ancak anlayamamaktan yakınmış bu durum da onu yalnızlaştırmıştır. Şiirlerinde sevgili ile olan gönül ilişkisinde her daim terk edilen kendi olmuş, ayrılığın geleceğine kesin gözüyle bakmıştır. Özetle Alkan, yalnızlığı uzak durulası görmüştür. Ancak “N’olur Ağlamayın Bulutlar” şiirinde bir tezatlık söz konusudur:

“N’olur ağlamayın bulutlar
Bakın insanların üstüdesiniz
Bütün gürültülerden ırakta
Gökyüzüdesiniz.” (Alkan, 1958: 43)

Şiirde Alkan, insanlar arasındaki hengâmeden yorulmuş, bulutlarla kendi durumu arasında yaptığı karşılaştırmada bulutların uzaklığını kendi hâline yeğ tutmuştur. Bu anlamda onların yerinde olmak, insanlardan uzaklaşmak ister. Bu durum aslında şairin beklentilerinin insanlar tarafından karşılanamadığı, şairin anlayamama derdiyle yalnızlığı kanıksadığının da bir göstergesidir.

3.1.2. Gurbet ve Daüssıla

Erdoğan Alkan kimi eserlerinde öz yaşam öyküsüne kısaca yer vermiş, Samsun doğumlu olduğu ve ilk gençlik yıllarını orada geçirdiği hâlde kökünün Şarkışla’dan geldiğini defaatle belirtmiştir. Sanatçı kimliği üzerindeki etkisini göz

önünde bulundurursak Alkan'ın sılası, gurbette burnunda tüten, yalnızlık ve özlem duygusuyla yoğrulduğu yer genellikle Şarkışla'dır. Hayatı boyunca farklı şehirlerde gerek eğitim gerekse iş nedeniyle yaşamış ancak sıla ile olan gönül bağını koparmamıştır. Özellikle halk şiiri tarzında yazdığı eserlerinde memleketine olan tutku ve bağlılığı açıkça görülür. Yöresinde yaşayan âşıklık geleneğinin şiirle olan serüvenine başlama noktasında etkisi büyüktür. Bu anlamda yetiştiği çevrenin geleneksel şiir anlayışını miras edinmiş, halk şiirinin temel temalarından gurbeti, sıla hasretini sıklıkla işlemiştir. Şairin memleket güzellemelerini yaptığı yer Şarkışla'dır. "Şarkışlam" isimli şiirinde sıla hasretini şöyle dillendirir:

"ALKAN der: Hasretin var yığın yığın
Güzel öbek öbek, yar yığın yığın
Damların başında kar yığın yığın
Kıştan beter olur güzün Şarkışlam" (Alkan, 1969b: 11).

Erdoğan Alkan annesi, eşi ve çocuklarıyla Ankara'da yaşadığı yıllarda askere gitmiş, ailesine olan özlemini dile getirdiği dizelerde ise sılası sıcak yuvasının bulunduğu Ankara olmuştur. Şair kimliğini kazandığı, taşından toprağından ilham aldığı Şarkışla, hasret dolu güzellemelere konu olmuşken şairin yaşadığı diğer memleketler sevdiklerini barındırdığı için şairin gözünde kıymet bulmuştur. Ünlü âşıklar yetiştiren bir toprağın çocuğuyum ben diyen Alkan, "Elde Ayran Tası Belde Azık Var" şiirinde memleketinin benzersizliğine duyduğu hasreti şöyle anlatır:

"Bozmayın keyfimi başka saz ile
Kulağımda hala kaval sesi var
Hasretliğim anlatılmaz söz ile
Bende bilmem o yerlerin nesi var
(.....)
Yaz gelsinde bizim ile gideyim
Çıkıp dağ başından seyran edeyim
Ankara'dan kız alıp da nideyim
Şarkışlada güzellerin hası var" (Alkan, 1969b: 22-23).

Şiirin son ünitesinde “Ben kentli değil, köy çocuğuyum/ Belde azık elde ayran tası var.” diyen şair, gurbette memleketinin ağacından gölgesine, sazından çorbasına hasret duyar. Memleketten uzak kalmak onun için sadece alıştığı çevrenin dışına çıkmak demek değil, aynı zamanda beslendiği toprağın zevklerini bir başka diyarda bulamamanın hüznünü de yaşamak anlamına gelir. Yaşanan hüznün ardından yabancılaşmayı da getirir. Büyük şehirlerin yaşamı içinde yorulan, kendi öz sesini bulamayan şairin gözünde sıra, üstün niteliklerle donanır. Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Sanat” şiirindeki dizelerde de benzer bir anlayış görülür:

“Fırtınayı andıran orkestra sesleri

Bir ürperiş getirir senin sinirlere,

Istrap çekenlerin acıklı nefesleri

Bizde geçer en yanık bir musiki yerine!” (Çamlıbel, 2004, s. 91)

“Sanat” şiiri “(...) taklit yoluyla bir sanat zemini oluşturma çabasına girenlerle onların aksine sanatı kendi toprağında, milletinde onun hikâyesinde görenlerin mukayesesi yapılmıştır” (Kolcu, 2007: 165). Alkan da bu karşılaştırmayı kendi şiirinde yapar. Kulağının aşına olduğu kaval sesini ararken başka sazdan zevk alamaz. Faruk Nafiz Çamlıbel de aynı duyarlılıkla tanıdık seslere özlem duyar. Alkan “güzellerin hası” memleketimdedir derken Faruk Nafiz de aynı güzelliği “bir köylünün kıvrılmayan beli”nde bulur. Cumhuriyet’in ilk yıllarında gösterilen halk şiiri geleneğine yakınlık bu şiirlerde kendini gösterir. İnci Enginün bu yakınlığı şöyle izah eder: “Folklor üzerinde çok durulması, edebiyatımız için onu besleyici bir kaynak hâline getirmekle birlikte, folklorun kendisi işlenmiş bir sanat değildir. Folklor ilkeldir ve işlenerek yüksek kültür eserleri hâline getirilmesi gereken malzemedir” (Enginün, 2014: 43). Erdoğan Alkan da halk şiirinin “günümüz şiirine işlediği konularla, halkın dilini öğreterek” yardımcı olabileceğini düşünür (Alkan, 2005a: 2). Bu düşünce başka kültürleri taklit etme anlayışına karşı çıkar niteliktedir.

Gurbetliğin her fırsatta zor olduğunu dizelerinde ifade eden şair “Anam’a Mektup” isimli şiirde acısını, annesini teskin etme adına yüreğine gömer:

“Garipsedim diyon son mektubunda

Memleket bir hayli uzun yol anam

Kendini üzecek ne varki bunda

Yeter ağladığın gayri gül anam” (Alkan, 1969b: 24).

Gurbette kalan şair sevdiklerinden ayrı kalmış, uzaklığın sıkıntıları ile yoğrulmuştur. Gurbete giden kadar kalanlar da hasreti duyumsar. Yahya Kemal Beyatlı'nın “Sessiz Gemi” şiirinde, “Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli/ Günlerce siyah ufka bakarlar gözleri nemli” dizeleri de gidenlerin yanında kalanların çektiği elemi hatırlatır. Şairin sılada bekleyen sevdikleri de aynı burukluğu yaşamaktadır. Şair sıkıntılarını yüreğine gömüp, gurbetin yaşattığı kötümser havayı dağıtmaya çalışmış, annesine moral aşlamıştır. Mustafa Çınar'a ithaf ettiği “Evimizin Önü Kanak” isimli şiirde de gurbet ellerde çektiklerini bir akarsuya öykünerek anlatır:

“Gündüz akar gece akar
Derdini toprağa döker
Bir güzele hasret çeker
İnler ağlayı ağlayı

Sen gibi ben de bulandım
Sevdiğimden uzak kaldım
Gurbet illeri dolandım
Gönül eğleyi eğleyi” (Alkan, 2000: 30)

Erdoğan Alkan gurbet temini daha çok halk şiiri tarzında yazdığı eserlerde işlemiştir. *Kerem Gibi* isimli eserinin birinci ve ikinci basımında yer alan “Gurbet Türküleri” başlıklı bölümde altı şiir yer almaktadır. Bu şiirlerden dördü gurbette çekilen sancıların sıla özlemiyle yoğrulması şeklinde dizelere dökülmüştür. Alkan, doğrudan gurbet temasını işlediği şiirinde sılaya duyduğu özlemi şöyle ifade eder:

“Gurbet ince ince oyar bağrımı
Sıla gözlerimde duman olur hey
Amanın dostlarım düşman başına
Ayrılık ateşi yaman olur hey” (Alkan, 1969b: 35).

Yalnızlık ve sılada bekleyenlere duyulan hasret şairin hüznünü artırmıştır. Şairin gurbette dost eline rastlamayışı onu kasvete düşürmüşse de Alkan, “Garip kuş

yuvayı bir gün bulur hey” dizesiyle kendi kendine bir gün sılaya kavuşacağı ümidiyle moral aşılır. Gurbette yıllar yılı yalnızlık ile mücadele eden şairin ayakta kalma arzusu sılaya varma hayali ile sağlanır.

Erdoğan Alkan yalnızlığı derinden yaşadığını ifade ettiği askerlik yıllarında da gurbet temasını sıkça işlemiştir. Erzurum’un soğuğu kimsesizlikle birleşmiş sılaya doğru sesleniş başlamıştır. “Tafta’dan Mektup” isimli şiirinde gurbetin sancısını şu şekilde ifade eder:

“Gamla dolu etim, kanım
Gurbete kalktı kervanım
Anam, karım, çocuklarım
Sayrı mıdır, sağlar m’ola?

N’olam gurbet ilde n’olam?
Bu diyarda nice kalam?
Topak yüzlü Elif balam
Baba diye ağlar m’ola?” (Alkan, 1969: 33).

Erzurum’da zor şartlarda askerlik yapan Alkan’ın sılası bu defa hasretini çektiği ailesinin bulunduğu Ankara’dır. Gurbetin sancısı daha önce yalnızlık, anaya hasret, memlekete duyulan özlem şeklinde kendini gösterirken bu şiirde geride bırakılanların durumları şairi daha büyük mutsuzluğa sevk etmiştir. *Kerem Gibi* eseriyle aynı adı taşıyan şiirinde kendi durumunun vahimliğinin yanında ailesiyle ilgili vehminin de arttığı görülür. Şair *Gözaltı* isimli kitabında “Kerem Gibi” şiiriyle ilgili “Acıyla, kahırla, alkolden destek alarak, rakıdan, şaraptan destek alarak geçiyor günler, haftalar aylar. Dizelere döküyorum özlemimi.” ifadelerini kullanır (Alkan, 2010b: 84).

“Yürek hastalandı, yorgun vuruyor,
Dumlu yaylasında salım kalacak.
Can alıcı gelmiş bıyık buruyor,
Korkarım gurbette ölüm kalacak.

Felek kismetimi kesti yarıda,
Çiçek soldu, bal tükendi arıda,

Kahpe Dünya ben göçersem geride

Yürük Tozan, Elif balam kalacak” (Alkan, 1969b: 45).

Şair, dünyadan geçip gidecek olmasından ziyade son dizede adlarını geçirdiği oğlu Tozan ve kızı Elif Su için duyduğu tedirginliği ifade eder. Askerliği sırasında yârdan, yuvadan uzak kalmanın acısının yanında siyasi nedenlerle yalnızlaştırıldığını ifade eden şair, *Gözaltı* isimli anılarını anlattığını kitabında Karadenizli bir üsteğmenle sohbet ettikten sonra “Sıla özleminden özge ne olabilir ki!” diyerek bir şiirini üsteğmene okur (Alkan, 2010b: 81). “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez” isimli şiirde yaşadıklarını şöyle özetler:

“Geçirmişler boynumuza yafta
Gelmiş can alıcı bekliyor safta
Kimimiz dağlarda, kimi mapusta
Uzadıkça uzar gider yıl bize

Kara bulutlar kuşatır havayı
Akşam olur kasvet basar ovayı
Uçan kuşlar hatırlatır yuvayı
Sis bürümüş geçit vermez yol bize” (Alkan, 2000: 24).

Gurbetin ve yalnızlığın acısı, şairin siyasi nedenlerle ötekileştirilmesiyle katlanılmaz hâl alır. Öyle ki gurbette kalmanın hüznü içinde biraz da olsa sılıya varma ümidi saklı iken askerlik sürecinde yaşadığı sıkıntılar bu ümidin sönmesine neden olur. Gurbet, şair için can güvenliğinin dahi olmadığı tehlikeli bir hâl alır. Bu durum şairin zihnindeki gurbet tablosunu daha da koyulaştırır. Erdoğan Alkan babasını küçük yaşta kaybetmiş, eğitimi nedeniyle yatılı okullarda kalmıştır. Annesi Sıdika Hanım köy öğretmeni olduğundan annesiyle de kalamayan Alkan, gurbetliği küçük yaşta yüreğinde duyumsamış; oradan oraya savrulan hayatını “Bu dünyaya gurbet için gelmişim” dizesiyle betimlemiştir. Alkan, “Dolaşır” isimli şiirinde yaşamını gurbet ile içi içe şekilde betimlemiştir:

“Gurbet ilde günüm dolsun beklerim,
Yönüm nere dönsem sıla dolaşır,
Dost ararım dört yanımı yoklarım,
Ellerim dikenli tele dolaşır” (Alkan, 1969: 37).

Şairin gurbet yaşantısında yalnızlığına, hiçbir işinin yolunda gitmemesi de eklenmiştir. Sılaya varma, yâre ulaşma hayali şiirde hüsrarla sonuçlanır. Şiirlerinde yalnızca kendisinin değil sevdiklerinin gurbete gidişi de onun için bir hüznün sebebidir. Alkan'ın kızı Elif Su, Paris'te yaşar. Şairin kızına olan özlemi torununun dünyaya gelmesiyle ikiye katlanır. Torununu ziyaretten dönüşünü anlatan dizeler sevdiklerinin gurbetinin kendi içine yara oluşunu ifade eder:

“İşte geldim gidiyorum
Şen olasın Paris kenti
Hasretlik zor çekilmiyor
Dilin benzemiyor bizim dillere
Yolun benzemiyor bizim yollara
Aramızda yıkılası dağlar var” (Alkan, 1992: 46).

Erdoğan Alkan hayatı boyunca gerek eğitimi gerek görevi nedeniyle sıldan ayrı düşmüş, daha çok Samsun'da, Ankara'da, İstanbul'da geçirdiği yaşamı içinde kökeninin geldiği topraklara hep kısa süreli ziyaretler yapmak zorunda kalmıştır. Dizelerindeki sıla hasreti bu anlamda dinmeyen bir acıdır. Şiirlerinde işlediği gurbet duygusu, genel olarak şairin sosyal çevresinden uzaklaşması ile oluşmuştur. Şairin felsefi anlamda hissettiği bir gurbetlik söz konusu değildir. Sevdikleriyle, özlediği kişilerle arasına giren mesafeler kapandığında yaşanan kimsesizlik hâli son bulacaktır. Bu anlamda şair gurbetlik hususunda varoluşsal bir sıkıntı yaşamaz.

3.1.3. Aile

Erdoğan Alkan küçük yaşta babasını kaybetmiş, köy öğretmeni olan annesi Sıdika Hanım'a kendi ifadesiyle “aşırı bir sevgiyle” bağlanmıştır (Alkan, 1994b: 51). Eğitimi nedeniyle annesinden ayrı yaşamak zorunda kalan Alkan, annesinin görev yaptığı ücra köy okullarında birlikte kaldıkları zamanları hatırlar, korkulu gecelerde birbirlerine sığındıkları zamanlardan şiirlerinde ve anılarında sıkça bahseder. “Dere Kıyısında İsa” ve “Sıkıntı” şiirleri o günlerin izlerini taşır:

“Bir kedi atladı ipten
sonra çığılığı atladı
annemin pencereden” (Alkan, 2005b: 8).

Şair, annesiyle bir başına kaldıkları gecelerden kalma korkularını olgunluk günlerine estetik bir endişe olarak taşımıştır. Şiirlerinde görülen kötümser tablo çocukluk korkularının üzerine kuruludur. Şairin yaşadığı kulağı dışarıdan gelen seslere odaklanmış, korku dolu bir bekleyiştir. Bu bekleyiş esnasında anneyi sığınak olarak gören şair, aslında annesinin çılgılığı ile onun da kendi kadar savunmasız olduğunu ifade eder. Karanlıktan korkan Alkan için ışık ve annesinin varlığı her şey demektir. Annesi ile ilişkisini şöyle anlatır: “Nasıl taze bir ceviz/ Direnip çıkmazsa kabuğundan/öyleydik annemle biz” (Alkan, 2005b: 13). Dizelerde anlatılan bağıllık, şairin sığınma, güvenli kucaklarda kalma ihtiyacına işaret eder. Şairin bu durumu “anne karnına dönüş eğilimi” ile açıklamak mümkündür (Çetin, 2004: 68). “Dere Kıyısında İsa” şiirinde geçen kısık lambanın ve korkudan büyüyen göz bebeklerinin hikâyesini ise şair şöyle anlatır:

“Atatürk’ün ilk öğretmenlerinden olan annem yirmi yılı aşkın bir süre köylerde öğretmenlik yaptı. Kimse arsasını devlete parasız vermediğinden okullar mezarlık kıyılarındaki ıssız yerlerdeydi. Babam kentte görevliydi. Bu ıssız okulların küçük bir odasında kaldık ben ve annem. Eşkıyalar kol gezerdi. Ağzına bıçak sokularak, boğazından kesilerek öldürülmüş insanlar bulunurdu dere kıyılarında. Rüzgârın hıştırtısından, derenin uğultusundan bile korkacak hâle gelen, getirilen, kimsesiz, ‘gerçek çalıkuşu’ annem lambanın fitilini hiç kısmaz, birbirimize korkuyla sarılarak uyurduk” (Alkan, 2010b: 26).

Söz konusu şiirin ismine ilham olan İsa, dere kıyısında öldürülen bir gençtir. Kız kardeşlerine sarkıntılık ettiği gerekçesiyle kızın abileri Adil ve İsmail tarafından ağzına bıçak sokularak öldürülmüştür. Şair, bu travmatik olayın etkisinde kalmıştır. Alkan, annesini Cumhuriyet’in ilk neslinin aydın bir öğretmeni olarak görür. Annesini “Atatürk’ün ilk öğretmenlerinden” ve “gerçek çalıkuşu” olarak nitelendirmesi şairin Cumhuriyetin ilk çeyreğindeki gelişmeleri benimsediğinin bir göstergesidir.

Alkan’ın, aile bireylerine yazdığı pek çok müstakil şiir bulunur. Bu şiirlerin yanında özlem, ayrılık temalarını işlediği şiirlerinde de şair aile fertlerine yer verir. Annesine olan bağıllığı göz önünde bulundurulduğunda eşini çocuklarını andığı her şiirinde neredeyse annesine de yer vermiştir. Evlendikten sonra annesi Sıdıka Hanım da onlarla yaşamaya başlamış, şairin hayatı boyunca zorluklara, yoksulluğa, siyasi çalkantılar neticesinde yaşadığı acılara şahit olmuştur. Doğrudan annesine yazdığı “Unutmaya Çalış Anacığım”, “Anama Ağıt”, “Anam’a Mektup”, “Anka Kuşu Beni Anama Götür”, “Ölüm Annemin

Yüzü”, “Annem” isimli altı şiiri vardır. “Unutmaya Çalış Anacığım” isimli şiirde geleceğe dair umutsuz bir bakış görülür:

“Unutmaya çalış anacığım
Derdim büyük bilirsin
Bana bel bağlama bir gün
Korkarım mahsun olursun

Bak enine boyuna büyük oğlun
Kızın, nurtopu gibi torunun
Unutmaya çalış anacığım

Bugün var yarın yok küçük oğlun” (Alkan, 1958: 53-54).

Genç yaşta tüberküloz hastalığına yakalanan Alkan, ölüm düşüncesini hep derinden hissetmiştir. Bu şiir, hastalığı nedeniyle iyice mutsuzlaşan şairin annesine vedası gibidir. Annesini kimi zaman dert ortağı kimi zaman da sığınılacak bir liman olarak görmüştür. Zorlu geçen yılların ardından Sıdika Hanım yaşlanmış, ölümü daima kendine yakın hisseden şair, bu defa ölümü annesinin çehresinde görür. “Ölüm Annemin Yüzü” isimli şiirde beklenen son şöyle betimlenir:

“Bakar iki oyuktan gözler
İncelir yitirir etlerini

Beyaz uzun bir tüydür
Uçmaya hazır
Annemin ölümü” (Alkan, 2005b: 16).

Erdoğan Alkan için annesinin beklenen ölümü sarsıcı etkiler yaratır. Pişmanlık, kimsesizlik, öksüzlük bağrını yakar. Hastalıklarla mücadele ettiği yaşamında, can alıcı meleği hep kendi yakınında hayal ederken ölüm yıllarca kendisine yoldaşlık yapan annesine uğrar. Şiirinde, annesinin hayatta iken kıymetini yeterince bilemediğinden, yetim iken bir de öksüz kalmasından dem vurur:

Kadrin bilemedik sağ iken
Başı dumanlı dağ iken

Üzüm dolu bir bağ iken
Benim anam güzel anam” (Alkan, 2000:101)

“Kimsesizim yalnız kaldım
Evin içine gömüldüm
Yetimdim öksüz de oldum
Benim anam güzel anam” (Alkan, 2000: 105).

Alkan annesini kaybettikten sonra yalnızlığını dindirmek için uğraşır, annesinin varlığını hayal gerçek arasında da olsa duyumsar. Korkularının yüzeye çıktığı sıkıntılı zamanlarda annesinin hayali varlığı ile teselli bulur. “Hayali kişilik” motifi Alkan’ın “Annem” isimli şiirinde de karşımıza çıkar:

“Kaç kez uyudum uyandım
Bütün gece küçük tıkırtılarla
vuruldu kapım
Annem kardan yapılmaydı belki de
kar gibi ak
kaşları yay
Gökyüzünde portakal dilimi ay
ve beyaz kuşlar
ile
kelebekler eteğinde
Bakıyor uzaklardan annem güleç bir yüzle
annem
ötelerden
derinlerden” (Alkan, 2005b: 17).

Annenin ölümü bir son olarak telakki edilmez. Ayrılığın acısını dindirmek adına şairin tekrar dünyaya döndüğünü düşündüğü annesinin hayali, doğadan unsurlarla bezenmiştir. Annesinin bir şekilde onu izlediğine dair oluşturduğu düşünce, şairin savunmasız kalan çocuk ruhunu hafifletir. Ahmet Haşim, Yahya Kemal gibi annelerini küçük yaşta kaybedip şiirlerinde anne imgesini sıklıkla kullanan şairlere benzer şekilde Alkan da şiirinde annesine önemli bir yer ayırır. 50’li yaşlarda annesini kaybetmesine rağmen yaşadığı acı ve kimsesizlik duygusu,

anneninin ölümüne bir çare bulma çabasını beraberinde getirir. Annenin hayali varlığının kendisine yoldaş olduğu düşüncesi, bu çabanın ürünüdür. Alkan'ın babası ile birlikte yaşadığı zaman dilimi bir hayli kısadır. Bu yüzden zihninde kuvvetli bir baba figürü yoktur. Annesine bağlılığı bu anlamda daha da perçinlenmiştir. Melih Erzen “Yahyâ Kemâl ve Ahmet Hâşim’de ‘Anne’ imajı” makalesinde şairlerin anneye bağlılıklarının aslında babanın anne ve çocukla kurduğu iletişimden kaynaklandığını belirtir:

“Nasıl ki Yahyâ Kemâl sorumsuz babasının yaptıklarından acı çeken annesiyle özel bir duygusal iletişim kurmuşsa Hâşim de sert mizaçlı babasının ilgisizliğinden mustarip olan annesine aşırı derecede bağlı bir çocukluk geçirmiştir” (Erzen, 2014: 77).

Erdoğan Alkan'ın yaşamında annesi korkularının şahidi, acılarının ortağı, yalnızlığının şifasıdır. “Anne, klasik divan şiirinde sönük ve soyut tiplerden iken, modern şiirde somut karakteristik varlıklardan birisidir” (Aktaş, 2012: 128). Alkan'ın şiirlerindeki anne imgesi bu anlamda gerçekçi bir imgedir. Alkan, aile bireylerine daha çok özlem, gurbet temalarını işlediği şiirlerinde yer vermiştir. Eşi Birsen Hanım'ı da şiirlerinde hâlden anlayan, dert ortağı, eşinin dertleriyle dertlenebilen, çocuklarına bağlı bir anne olarak resmeder. Pek çok şiirde eşinden bahsetmiş, üç şiirini karısına atfetmiştir. Şairin karısına atfettiği “Erzurum” ve “Değişim” isimli şiirlerde sevgilinin güzelliği ve ona duyulan özlem işlenmiştir:

“Sonsuz ve boş çöldeki
Ansızın büyüyen bitki
Gibi bir deniz kıyısında
Gözleri iki menekşe
Saçları demet papatya
Baktı gözlerime önce o” (Alkan, 1983b: 24).

Şairin eşiyle tanıştıkları zamanları anlatan “Değişim” şiiri de ilk yayımlandığında şiirde “Birsen’e” atfı yoktur. Şairin 2004 yılında yayımlanan *Eylül Çalgıcısı* isimli kitabında bu atfı görürüz. Şair, eşi Birsen Hanım'ı ilk kez görüşünü şu sözlerle anlatır: “Saçları, papatya demeti gibi kabarık, narin, kumral ve incecik bir kız... Samsun’da rastlanmayanlardan. Görmeye alışamadıklarımızdan.” (Alkan, 2009: 465). “Erzurum” isimli şiiri ise askere gittiği dönemde yaşadığı yalnızlığı karısına haykırır niteliktedir:

“Sen yoksun şimdi odamda kalan

Bir fotoğraf ve postallarımın bağı
Yatağın boş Erzurum boş ay doğmuyor
(.....)
Bir kadın boyuna bana bakıyor
Gözleri üzüm gibi ve üzgün
Ağzı yeni çıkmış ekme fırınından
Akşam oldukça büyüyor daha bir
Elleri ayakları boynu daha bir
Öp diyor çoğalsın güzelliğimiz
Sevmeyince yorgun oluyor insan” (Alkan, 1964a: 13).

“Karım’a” isimli şiirinde şair, eşinin hastalığı nedeniyle ayrı düştükleri zamanın sancısını işler. Bu defa gurbette değildir ancak kendi evinde yârsız kalmanın acısını yaşar:

“Kasım yirmi yedi günlerden Pazar
Yuvam ıssız kaldı nerde sevdiğim
Yarinden ayrılan canından bezer
Sığmaz oldum yere yurda sevdiğim
(.....)
ALKAN söyler bu ayrılık biter mi
Yarım hastanede fazla yatar mı
Gülsüz kalan bağda bülbül öter mi
Bekletme gel başım darda sevdiğim” (Alkan, 2000: 55).

Şair, karısını şiirlerinde munis bir anne, şefkatle kucaklayan bir kadın olarak resmetmiştir. Birsen Hanım, Alkan’ın annesi Sıdıka Hanım ile benzer özellikler taşır. Alkan’ın eşi ile kurduğu bağ da annesine yakınlığı ile benzer niteliktedir. Eşinden ayrı kaldığı zamanlarda da çocuk masumluluğu ile yakınlık kurmaya ihtiyaç duyar. Şairin gurbette çektiği ayrılık acılarına, yalnızlık ve ölüm korkusu da eklenince şair ailesi ile ilgili endişelere kapılır; eşini, çocuklarını ve annesini daima hasretle anar. Özellikle çocuklarına karşı derin bir özlem duymaktadır. Ayrı kaldıkları dönemlerde çocuklarına hasret dolu şiirler yazar. Kızı Elif Su ve oğlu Tozan’ın isimlerinin geçtiği birçok şiir vardır. Askerlik

döneminde kızı Elif Su'ya olan özlemini “Tafta'dan Mektup” isimli şiirinde şöyle dillendirir:

N'olam gurbet ilde n'olam?
Bu diyarda nica kalan
Topak yüzlü Elif balam
Baba diye ağlar m'ola? (Alkan, 1969b: 34).

Şair “Nice Oldu” şiirinde yine kızı ile oğlunun ahvalini merak etmekte, kendi bilinmezliğinin aynasında çocuklarının sonunu da görememektedir. Alkan'ın askerlik döneminde ailesine yönelik yazdığı şiirlerde özlem duygusunun yanında ağırlıklı olarak korku sezilir. Bu korku şairin ayrı düşüklerine bir daha kavuşamayacağı ve geride kalanların düşeceği perişan hâlin korkusudur:

“Kaşları Oğuz kargılı
Saçları sırma örgülü
Anadan güzel vergili
Elif kızan nice oldu?

Canın bedende ereği
Evimin temel direği
Kervanımın son durağı

Yürük Tozan nice oldu?” (Alkan, 1969b: 36).

Şair küçük yaşta babasını kaybetmiş, bu boşluğu annesi ile doldurmaya çalışmıştır. Babanın koruyan, kollayan, güven veren duygusundan yeterince yararlanamamış, ayrı kaldığı çocuklarının da benzer bir psikoloji içinde olduğunu düşünmüştür.

Şair, evlendikten sonra Fransa'ya yerleşen kızına duyduğu özlemi şiirlerinde sıkça dillendirir. Kızı Elif Su'nun gönderdiği hediye sonrası kaleme aldığı “Yedi Tepeli Şehirden” isimli şiirde şair kızının yaşadığı şehre “İstanbul'dan acılarla/sevgilerle, özlemle” dizeleri ise seslenir. Alkan'ın şiirlerinde kızı Elif Su'ya duyduğu özlem zaman içinde torununa yönelir. “Puteaux Köprüsü” isimli şiirinde torununu memleketin güzellikleriyle benzerlik kurarak tasvir eder:

“Sevgilim bebek doğurmuş

Gözleri

Karadeniz'in suları mavi

Güzelliği Akdeniz'den

Adalı

Boyu selvi boynu kısa

Anadolu

Kaşları Kızılırmak'tan çatık

Ters basıyor ayağı dönük” (Alkan, 1992: 46).

Şiirde torununu memleketin doğal özellikleri ile benzerlik kurarak anlatmış, pek çok şiirinde olduğu gibi doğanın insana yansıyan özelliklerini öne çıkarmıştır. Şiirlerinde genellikle eşi, çocukları ve annesine yer vermiş; ailesinin diğer üyelerinden ya da akrabalarından pek söz etmemiştir. Bu durum abisi ve ablası ile küçük yaşlardan itibaren farklı yerlerde yaşamak durumunda kalmaları, bu anlamda ilişkilerinin uzaklıklarla sınanmasına bağlanabilir. “Anam’a Ağıt” isimli şiirinde ablasından söz etmiş, yaşam serüvenini özetlediği “Alacakaranlık” şiirinde de ablasına, daha önce hiç söz etmediği abisine ve babasına değinmiştir:

“Babamın Şarkışla'da yitik mezarı

halamın eyüpte yitik mezarı

abimin Samsunda

annemin İstanbulda

gitmediğim mezarları

günaydın” (Alkan, 2004b: 225).

Şiirden yola çıkarak şairin aile mefhumu içinde annesinin, eşinin ve çocuklarının yer aldığı görülmektedir. Abi, abla, baba ve diğer akrabaların şiirde figüratif olarak yer aldığı görülür. Alkan, yaşamının merkezine birlikte yaşadığı insanları oturtmuş; yalnızlığını, özlemini, dertlerini şiirlerinde bu insanlara seslenerek anlatmıştır.

3.1.4. Yabancılaşma

“Yabancılaşma terimi, en genel çerçevesiyle bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam veya süreçten uzaklaşmalarını anlatır” (Marshall, 1999: 798) “Plotinos ve Aziz Augustinus’a kadar geri giden yabancılaşma düşüncesi, en açık ifadesini Hegel’de bulur. Hegel yabancılaşmayı ontolojik bir olgu olarak değerlendirir” (Cevizci, 2005: 1728) Feuerbach yabancılaşmayı Hegelci çizgide ele alırken Karl Marx yabancılaşmayı ekonomik temelde ele alır. Yabancılaşma düşüncesine Durkheim, Weber ve Simmel sosyolojik, Kierkegaard, Heidegger, Camus ve Sartre gibi düşünürler ise varoluşçu açıdan yaklaşır (Cevizci, 2005: 1729). Bu yaklaşımlar yabancılaşmanın nedenleri üzerine de fikir verir. Bu nedenler; ekonomik, teknolojik, toplumsal, felsefi-varoluşçu ve psikolojik nedenler olarak sıralanabilir (Cevizci, 2005: 1730).

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde yabancılaşma düşüncesi insanlara, doğaya ve hayata bakışıyla, değişen ruh hâli ile ilintili olarak çeşitlenir. İnsanlar arasında huzuru, mutluluğu, dayanışmayı ve anlaşmayı yaşamsal normlar olarak gören Alkan, bu normların bozulduğu, kalıplarının değiştiği durumlarda kaçışı ve yalnızlığı savunma mekanizması olarak geliştirmektedir. İnsanlarla olan ilişkilerinde yalnızlaştırıldığı, kimsesiz ve çaresiz kaldığı durumlarda insanlar içinde yaşamayı özleyen bir tutum sergiler. “Yaşamak İnsanlar İçinde” isimli şiiri bu minvalde yazılmıştır. Ancak şairin yaşamındaki olumsuzluklar ruh dünyasında çalkantılar oluşturmuş, içlerinde yaşamayı mutluluk addettiği insanlara tahammülsüzleştiği hatta onlarla aynı evreni paylaşmak istemediği zamanlar olmuştur. İnsanoğlunun ezen, aşağılayan, ötekileştiren, zulmeden yanı sıra şairin yüreğine dokunmuş; bu düzene dur demeyen insanoğluna karşı çıkmıştır. “Ben O İnsanlardan Değilim” isimli şiiri Alkan’ın insanlara yabancılaşmasının özeti niteliğindedir:

“İnsanlar bilirim upuzun
Göğü delmekten korkarlar
İnsanlar bilirim karıncalar gibi
Ayaklar altında dolaşır
Ben o insanlardan değilim” (Alkan, 1958: 7).

Upuzun insanlar şeklinde nitelendirilen kişiler, ayaklar altında dolananların aksine kendini herkesten üstün görenlerdir. Alkan, ne bu kibirli insanlar gibi büyüklenenlerden ne de gururunu ayaklar altına seren insanlardandır. “Ben o insanlardan değilim” reddiyesi tasvir ettiği insanlara yabancılaşmasının neticesidir.

Alkan mazlum halkların korunup kollanması hususunda hassastır. Zalimlerin karşısında durmaya yüreği yeten ve gayret gösteren bir insanoğlu arzular. Erdoğan Alkan’ın insana bakışı evrenseldir. Dil, din, ırk, mezhep, siyasi düşünce ayırt etmeksizin ezilene karşı koruyucu tutumunu aynı şekilde sergiler. Yeni dünya düzeninde zalimlerin haklı, mazlumların haksız duruma düşürülmesi, görüş ve fikirlerdeki, değerlendirmelerdeki isabetsizlik şairi insanlardan uzaklaştıran bir başka nedendir. Şiirin ikinci bölümünde bu nedene değinilir:

“Bir göl var evimizin önünde
Su yılanların ağzında can verir
İnsanlar sulara düşman

Ben o insanlardan değilim” (Alkan, 1958: 8).

Şiirde yılanların ağzında can veren, kirletilen, yok edilen sudur. Buna rağmen insanlar suya düşmanlık beslerler. Şairin bahsettiği evlerinin önündeki gölde yaşananların, insanların gözlerinden ırakta vuku bulmadığına aksine yakın çevrede yaşandığına işaret eder. Sözü edilen insanlar yaşananları görmekte ancak zalimin yanında saf tutmaktadırlar. Şairin yaşamına bakıldığında da fikir ve edimleriyle kimseyi zarara uğratmamışken kendisi zulüm görmüştür. İnsanlardan destek görmemiş, ötekileştirilmiştir. Yaşananlara şahitlik ettiği hâlde mazluma düşman olan insanlara yabancıdır, kendini onlardan saymaz.

Erdoğan Alkan’ın insanlara yabancılaşması yaşam sevincini azaltan bir psikolojiyi de beraberinde getirir. Hayat yaşanılabilir olmaktan çıkar, her yeni gün beklentisiz şekilde gelip geçer. “Bir Kez Yitirmeye Gör Umudunu” isimli şiiri hayata yabancılaşmanın sonuçlarını gösterir niteliktedir:

“Bir kez yitirmeye gör umudunu
Hayata yabancı geçer günlerin
Bir gariplik çöker duygularına
Ölüme yönelir düşüncelerin” (Alkan, 1958: 9).

Şiirde umudunu yitiren insanın tasviri yapılmış, şair kendi psikolojisi üzerinden umudunu yitirenlere ses olmuştur. Hayata yabancılaşan şair aslında bir kaçış yolu bulma peşindedir. Dördüncü dizede “ölüme yönelen düşünce” yabancılaşmanın son evresidir. Kaçış, ölüme sığınma ile son bulur. Alkan, insanlar arasındaki yaşamsal farklılıkların insanların fikirlerine, hayata bakışlarına da sirayet ettiği düşüncesindedir. Bu düşünceden yola çıkarak “Yağmur Duası” isimli şiirinde köylü ve kentli arasındaki yabancılaşmaya değinir:

“Gökler nar gibi çatladı

Bulutlar yere indi

Kentliler söğdü hincından

Köylüler mübarek dedi sevindi” (Alkan, 1958: 45).

Şiirde kent yaşamına dönük bir medeniyet eleştirisinden söz edilebilir. Kentli yaşam artık insanın doğal olandan uzaklaştığı, toprak ile ilişkisini kestiği yapay bir yaşamdır. Jean Jacques Rousseau insanın toplumsal hayata geçişi ile yaşadığı değişikliği şöyle ifade eder: “İnsanın toplumsal sözleşme ile kaybettiği şey, tabii özgürlüğü ve onu cezbeden ve erişebilecek olduğu her şeyi sınırsız bir elde etme hakkıdır” (Rousseau, 2016: 46). Rousseau doğal yaşamdan toplumsal yaşama geçişi bir yabancılaşma olarak değerlendirir. Doğal yaşam içinde insan özgürce yaşarken modern birey başkalarının düşüncelerine göre şekil alır ve yapaylaşır. Rousseau, eşitsizliğin de doğal yaşamdan ayrılma ile ortaya çıktığını şu sözlerle açıklar: “Uygarlık öncesi tabiat halinde hemen hiç bulunmayan eşitsizlik, gücünü ve artışını bizim yeteneklerimizden, insan aklının ilerlemesinden alır” (Rousseau, 1968: 173). Bu bağlamda kökünden ayrılan insan kent yaşamı içinde ilk önce kendi özüne sonra da doğaya yabancılaşır. Köylünün bereket saydığını kentli paçaları çamurlandığı için, rutinini bozduğu gerekçesiyle nefretle karşılayabilir. Rousseau’nun anlayışının yansımaları Türk şiirinde Abdülhak Hamit Tarhan ile görülür. Hamit’in “Sahra” kitabı ile tabiata bakış farklılaşmıştır. Abdülhak Hamit Tarhan “J. J. Rousseau gibi medeniyet ile tabiatı, şehirle kıyı karşılaştırıyor, birincisini kötü ve çirkin, ikincisini iyi ve güzel gösteriyordu” (Kaplan, 2012: 79). Erdoğan Alkan da şiirlerinde tabiata duyduğu hayranlık ve özlemle benzer bir bakış sergilemektedir.

Erdoğan Alkan hayatın rutin işleyişinde insanlara, insanların birbirine karşı olan yaklaşımlarına mercek tutmuş bir şairdir. Ayrıca şiirlerinde tabiat ile insan yaşamı arasındaki ilişkinin ruh dünyasında oluşturduğu etkilere değinir. Şair için tabiat kimi zaman sığınılacak bir liman kimi zaman hayatın gülen, neşeli, genç yüzüdür. Tabiatdaki değişimler Alkan'ın psikolojisini de etkiler. “Gelmez Olaydın Bahar” isimli şiirinde baharın gelişi, tabiatın canlanması şairde yaşama dair derin bir iştihak oluşturacak yerde tersi bir etki yaratmıştır:

“Gelmez olaydın bahar!

Çıplak dalların ardından

Şikâyet etmezdim yalnızlığımdan

Hâlimi bilseydi insanlar” (Alkan, 1958: 41).

Şair, insanların “hâlden bilmeyen” yanlarının kendisini yalnızlığa ittiğini ve insanlara yabancılaşmasına neden olduğunu ifade etmekte; dirilişi temsil eden tabiat değişimlerini dahi neşe kaynağı olarak görmemektedir. Bu anlamda yalnızlığı, topyekûn yaşamsal kaynaklara yabancılaşmasına neden olmaktadır. Erdoğan Alkan siyasi düşünceleri nedeniyle de ötekileştirilmiş, buna rağmen yaşadığı toprakların ezilen insanına sahip çıkma, dünya üzerinde kapitalist düzenin çarkında sıkıştırılmış insanların haklarını koruma hususunda öncü olmuştur. Ülkedeki sağ sol çatışmalarının ötesinde siyaset üstü bir düşünceyi önemsemiş, özellikle toplumsal içerikli yazılarında zalimlerin karşısında ortak bir duruş sergilemenin önemine değinmiştir. Bu anlamda ülke siyasetinde birbirine kırdırılan tarafların siyaset üstü kimliklerle doğru istikamette ilerlemelerini salık vermiştir. Ancak arzuladığı ortak bilince sahip hareketi oluşturamamıştır. Şair, “Topal” isimli şiirinde yabancılaştığı fikirlerin girdabında kendini bulamayışını şöyle anlatır:

“Kalıplar mı değişiyor

Ayaklarım mı sürekli

Sıkıyor sol ayağımı papuç

Ve bol geliyor sağ:

Ya çıkıyor içinden

Ya fırlatıp atıyor ayağım sağ papucu.

Topalım kendimi bildim bileli

ülkemin sokaklarında ben.” (Alkan, 1983b: 46-47).

Alkan fikirleriyle bir tarafgirlik psikolojisi yürütmemiş aksine evrensel değerlerin yer aldığı ortak, duyarlı bir toplum oluşturmak istemiştir. İyi niyetli çalışmaları sonuç vermemekle kalmamış kendi yaşamının daha da zorlaşmasına neden olmuştur. Şiirde belirtilen sağ ve sol cenah içerisinde şairin kendisine yer bulamaması ülkesine de yabancılaşmasına neden olmuştur. Alkan'ın 1971 muhtırasından sonra görevinden uzaklaştırılması, 1980 darbesine kadar olan dönemde yaşadığı maddi manevi sıkıntılar yabancılaşma psikolojisi içine girmesine neden olmuştur. Ülkedeki antidemokratik uygulamalar, yasaklar, işkenceler, yaşanan sağ sol çatışmaları bu çatışmalar içinde şairin herhangi bir tarafla fikri yakınlık kuramaması yabancılaşma duygusunu güçlendirmiştir.

Erdoğan Alkan insanlara, tabiata, fikirlere yabancılaşmış ancak asıl sarsıntıyı kendine yabancılaştığı dizelerle ifade etmiştir. Şaire göre kişinin kendine yabancılaşması en büyük yalnızlık sebebidir. Alkan, aynanın bulunmadığı zamanlarda gölde aksini gören adamın kendinden kaçış serüvenini anlattığı “İlkel” isimli şiirinde insanın kendini tanıyamamasının yarattığı korkuya değinir:

“Nice kurt boğdu bu kollar nice ayı.

Nice geyiklerle yarıştı bu ayaklar.

Ama gölün yüzündeki o adam? O yabancı?

Bizim oymaktan değildi. Taş attım suya,

Kaçtı. Gölün dibine indi. Atladım tutamadım.

Günlerce ve aylarca o göl kıyısına gittim.

O vardı. El verdim. Oymak beyine söyledim.

O vardı bakıyordu öfkeli gözleriyle. Kaç

kez sulara daldım. Taşlarla doldurdum gölü.

Oturup hırşımdan ağladım” (Alkan, 1983b: 53).

Şiirde insanın kendini tanıyamayışı aynanın henüz bulunmayışına bağlanmış olsa da aslında dizeler arasında insanın kendini arayışı anlatılmıştır. Kendini arayan adamın yansıttığı duygu durumuna bakıldığında korkunun, kızgınlığın, üzüntünün ve hayal kırıklığının emarelerini görürüz. Bu durum, büyük resme bakıldığında kendine yabancılaşan insanın duygu durumu ile eşdeğer görülmüştür. Felsefe

tarihinde yabancılaşma fikri çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, yabancılaşma kavramını bilinç olguları düzeyinde ele alırken Karl Marx toplumsal ve iktisadi bağlamda ele alır (Aydoğan, 2015: 280). Hegel’de yabancılaşma Tanrı’nın yaratma eylemi ile başlar. Hegel din olgusunu da yabancılaşma nedeni olarak görür (Doğan, 2019: 34-35). Dışsal dünyanın fark edilmesi insanları ruhtan ayırır. İnsanların kendilerini ruhtan farklı bir şey olarak görmesiyle yabancılaşma yaşanır (Swain, 2013: 16). Karl Marx’ın yabancılaşmaya bakışını Mehmet Medeni Doğan şöyle değerlendirir:

“Tanrı ve dini, insanın kendine yabancılaştıran ilk sebeplerden saymaktadır. Ona göre Tanrı inancı ve din, insanı kendine, kendi özüne yabancılaştırmaktadır, çünkü kendi düşüncesinin ürünü olanlar zamanla ondan bağımsız ve ona karşı bir güç olarak onun karşısında yerini almıştır. Bu yüzden de Marx, insanın yabancılaşmadan kurtulabilmesi için, başta Tanrı inancını, din fikrini ve buna bağlı kurumların ortadan kaldırılması gerektiğini savunur” (Doğan, 2019: 36).

Alkan, yabancılaşma problemini felsefi sahadan sanatsal bir zemine çekmiş, insanın kendine yabancılaşan yüzünü sözcüklerle anlatmıştır. Alkan, “Ayna” isimli bir başka mensur şiirinde de kendi aksine yabancı olan insanoğlunun hikâyesini anlatır. Bu şiir “İlkel” isimli şiir ile büyük benzerlikler taşımaktadır. “Suda gördü kendini, ürktü o yabancından, taş attı, dalgalanan göl suyuyla yabancı dalıp kaçtı. Aşiretine söyledi başkasının varlığını” (Alkan, 2004b: 217). Şiirde ayna bulunmadan önce güzellik ve çirkinlik mefhumunun olmadığı ifade edilmektedir. Kişi göle vuran aksini tanıyamamakla aslında ruhundaki güzellik ve çirkinlikleri de anlamlandıramamaktadır. Aynanın bulunması bir nevi kişinin gizemli yanlarının kendisine açılması olarak değerlendirilebilir. Ayna bir yüzleşmedir. Kişi kendi aynasında gördükleriyle kendini tanır ve değerlendirir.

3.1.5. Ölüm

Türk şiirinde ölüm teması sıkça işlenen temalardandır. Ölüm, kimi zaman İslami inancının etkisiyle kavuşma olarak düşünülmüş, kimi zaman da korkulan, istenmeyen, hatta isyana sevk eden bir son olarak algılanmıştır. Abdülhak Hamit Tarhan, Cahit Sıtkı Tarancı ölüm temasını işleyen şairlerdendir. “Türk edebiyatında ölüm üzerine düşünme ve ölüme karşı isyan, Abdülhak Hâmid’le başlar.” Makber isimli eserindeki ölümle ilgili düşünceler, sorular, ölümü felsefik bir problem olarak gördüğünü gösterir. Cahit Sıtkı Tarancı ise “ölüme karşı

yaşanılan hayatın güzelliği” fikrini işler (Kaplan, 1990: 89-90). Erdoğan Alkan da ölüm temasını İslami temelin dışında farklı şekillerde ele alır.

Erdoğan Alkan’ın ölüm temasını işlediği 15 şiiri bulunmaktadır. Onun için ölüm, kimi zaman sonu bilinmeyen uzun bir yolculuk iken kimi zaman da farklı yollarla bu dünya ile iletişim kurmaya devam edilecek benzersiz bir deneyimdir. Erdoğan Alkan genç yaşlardan itibaren tüberküloz hastalığı ile mücadele ettiğinden kendisi için sağlıklı bir gelecek düşünemez ve ölüm fikriyle zihni sıklıkla meşgul olur. Hastalığı ve ölüm fikri ile ilgili hislerini şöyle ifade eder:

“18 yaşında tüberküloza yakalandım, 1953-58 yılları arasında, yani 18 ile 29 yaşlarım arasında her yıl prevantoryumlarda, sanatoryumlarda yattım. Çok kan tükürdüğüm için rüyalarım hep kan girerdi. Kendimi her an ölebilecek biri gibi görüyordum. Mutsuzluğumda gençlik yıllarımdaki bu ölüm korkularının da payı var” (Alkan, 1994b: 51).

Alkan’ın genç yaşta ölüme yakın bir psikoloji içinde bulunması onu mutsuz etmiş ve şiirlerinde umutsuzluk başlıca hissedilen duygulardan olmuştur. “Sular Karanlık Derinde” isimli şiirinde şair, tabiatın gelen baharla yeniden dirilişini, sıklıkla hemhâl olduğu ölüm düşüncesi karşısında yadırgar:

“Bu yıl erken geldi bahar
Gençliğine söğür gibi
Açılıverdi çiçekler
Oysa çiçek kokusu değil
Toprak kokusu var ellerinde” (Alkan, 1958: 12).

Tabiatın değişen rengiyle umut yerine umutsuzlukla yüklenen şair, içine çektiği toprak kokusunun ona ölümü hatırlattığını ifade eder. Öyle ki bu umutsuzluk yaşananların her daim yarım kalacağı duygusuyla şairi anı yaşama hususunda da başarısız kılar. Ancak şiirlerinde her ne kadar ölüm konusu umutsuzluk ve mutsuzluk içinde işlenmişse de Alkan’ın ölüme bakışının korkulu olduğu söylenemez. Korkusu daha çok geride kalacakların durumu ile ilgilidir. Çocuklarının, eşinin ve annesinin perişan durumu şairi tedirgin eder. Askerlik döneminde Erzurum’a giden ve ailesini Ankara’da bırakan şair, Erzurum’da bir hayli zorluk çeker. Yalnızlığı onu ölüm korkusuna sürükler. “Kerem Gibi” isimli şiirinde şair korkularını “Korkarım gurbette ölüm kalacak”, “Kahpe Dünya ben göçersem geride/Yürük Tozan, Elif balam kalacak” dizeleri ile dile getirir (Alkan, 1969b: 45).

Şair askerlik döneminde gurbet günlerinin sıkıntısıyla iyice mutsuzlaşır. Ölüm düşüncesi her an onunladır. Bu konuda “Öldürülmek tehlikesi ile burun buruna olduğum o günlerde Feyzullah’ın yiğit sesi bana dert ortağı oldu, yoldaş oldu, umut kaynağı oldu” der (Alkan 2007a: 83). Feyzullah Çınar’a ithaf ettiği “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez” isimli şiirinde askerlik günlerinden şöyle bahseder:

“Dalımıza bülbül konmaz kuş ötmez

Sallamıyor karlı dağlar el bize

Palandökenden öteye yol gitmez

Korkarım ki mezar olur çöl bize

(.....)

ALKAN söyler: can bir kuştur uçacak

Tenimizde sarı çiçek açacak

Elbet bir gün kervanımız göçecek

Göç nereye söylemiyor dil bize” (Alkan, 2000: 24-25).

Şair insanoğlunun katılacağı göçte bilinmezliğe doğru yol alacağı görüşündedir. Şairin ölüm algısı İslami anlayışa göre farklılıklar gösterir. Şiirlerinde ölen kişinin başka formlarda tekrar dünyaya dönebileceği fikri sezilir. Ölüm sonrasında gerçekleşecekler dair bilinmezlik, şaire bildiği dünyaya bir şekilde dönme hayalini kurdurur. “Tellim Daima Aranızda Olacağım” isimli şiirde ölen kişinin insanlar arasında yaşamaya devam edişini anlatır:

“Bir gün ölsem bile insan kardeşler

Unutmayacağım hiçbirinizi

Rüzgarla yağmurla suyla

Tellim aranızda suyla

Tellim aranızda olacağım

Gözbebeklerinizde gün ışığıyla

Her sabah yeniden doğacağım” (Alkan, 1958: 48).

Şairin ölüm anlayışında mutlak sondan ziyade dünyaya tabiat unsurları hâlinde dönüş söz konusudur. Materyalist anlayışı benimsediğini ifade eden Alkan’ın ölüme bakışı bir var oluş durumundan yok oluşa geçiş değil şairin de içini rahatlatacak türden dünyaya tekrar dönüş ile tamamlanır. Bu anlamda kendine

psikolojik bir rahatlama sağlar. Geleneksel materyalistlerin ölümün doğası ile ilgili öne sürdüğü düşünce şairin ölüm anlayışı ile örtüşür. Bu düşünce “insanın ölümden sonra varlığını sürdürdüğü, kişinin fizikî bir cisim olarak varolmaya devam ettiğini” ileri sürer (Cevizci, 2005: 1286). “Geçmiş Zaman Çiçekleri” isimli şiirde de aynı psikoloji hâkimdir:

“Isı düşünce bedende
Alıp götürürler bizi

Toprak altına gömerler
Saklımızı, gizlimizi.

(.....)

Onlar, o gidenler, bizim gibiler
Gün ışığında arınıp yunuyor
_ Şimdi bilinçleri, özgür, aydınlık_
Yeryüzünde veremediklerini

Yeraltından çiçeklerle sunuyor” (Alkan, 1981: 39-40).

Alkan, şiirinde ölümü bir arınma metodu olarak görmektedir. Sonrasında arınan insanın dünyaya faydacı bir anlayışla dönüşü söz konusudur. Erdoğan Alkan’ın ölümü ilgili fikirleri Âşık Veysel’in vasiyetinde belirttiği hassasiyetlere benzer niteliktedir. Alkan, Âşık Veysel gibi öldükten sonra da kişinin dünyaya karşı sorumlulukları olduğunu düşünür ve bu anlayışla mezarların dahi işe yarar olması gerektiği görüşündedir. Âşık Veysel’in vasiyeti de bu minvaldedir. Erdoğan Alkan’ın 1972 yılında Âşık Veysel ile yaptığı görüşmede ona “Tanıgımsın vasiyetime, Ayıpınarına gömün beni, sakın taş koman üstüme. Ot bitsin, çiçek bitsin, koyun kuzu yesin, yarayışlı bir şey olsun” demiştir (Alkan, 2001: 25). Alkan’ın “İşte Böyle Ne Güzel” şiiri de bu anlayışla yazılmıştır:

“İnsanlar kentin içine
sokaklara parklara meydanlara
dikine gömülmeli

Çamaşır sermeli kadınlar
üzerimizde çiçekler bitmeli

Seslerle Őenlenmeli
oyunmalı çocuklar

Ve toplayıp çiçekleri
satmalı geçenlere
sonra ‘bunlar ölü çiçeği’ diye
gülmeli eğlenmeli” (Alkan, 2005b: 61).

Örneklerden de anlaşılacağı üzere Alkan’ın ilk gençlik yıllarında ölüme yönelik düşünceleri ilerleyen yıllarda pragmatik bir yaklaşıma dönüşür. Korkulan ölümün bilinmezliğiyle Şair, bu şekilde başa çıkar. Şair dizelerinde dünya üzerinde genellikle acı çektiğinden dem vurur. Bu anlamda ölümü bir kurtuluş gibi saymasa da beklenen sona yaklaşmasını makul şekilde karşılar. Ölüm bir son değildir fikrini, ölümden sonra dünya ile yine bağlantı kurarak sağlamlaştırmaya çalışır. Şiirin son ünitesinde yaşayanların soluklarını yerin altından duymayı arzu eder. “Biten Zamana Selamlarımı Sunarım!” isimli Şiirinde, oluşturduğu imge dünyasını acılar içinde yaşadığı bu dünyaya değişmez:

“İşte gidiyorum Konuk Evinden
Selam denizlerine, dağlarına
Sözcüklerden yarattığım evreni
Değişmem görkemli saltanatına.

Bir daha dönmek yok, biliyorum.
Yine de –bağışla ey Doğa Ana-
Çıkarıp Şapkamı biten zamana,
Senin saltanatın önünde değil
Sözcükler önünde eğiliyorum” (Alkan, 1981: 46).

Alkan bu dünyayı bir konuk evine benzetir, misafirliğin bir gün bitmesi gerektiğini, gidip bir daha dönülmeyeceğini bildiğini Doğa Ana’ya ifade eder. Şiirde evrenin yaratıcısı olduğuna inandığı “Doğa Ana”ya bir başkaldırı söz konusudur. Ara söz olarak geçen “bağışla” sözcüğü bu başkaldırıya makul bir görünüm kazandırmakla ilgilidir. Şiirin son ünitesinde Şair oluşturduğu sözcükler

evrenini bu dünyada yaşadığının bir kanıtı sayar ve sözcükleri yaşadığına şahit kılar. “Alacakaranlık” isimli şiirinde de Alkan’ın, yaklaşan ölüme aynı tavrı sergilediğini görürüz. Yaşamını çocukluktan itibaren özetleyen Alkan, şiirinin son bölümünde sona gelişini şu dizelerle ifade eder:

“Böyle geldi böyle geçti yaşantım
halay gibi oynadığım
ve içinden çıktığım bu oyunda
beyaz oyunda
siyah oyunda
ağır oyunda” (Alkan, 2004b: 225)

Şair, yaşamın iyi ve kötü yanlarıyla sona erdiğini ifade ederken akışa teslim olmuş durumdadır. Yaşananları oyun olarak nitelendirir. “Serüven” isimli şiirinde ise bir parça farklı bir psikoloji ile ölüme yönelir. Kendine ayrılan sürenin bittiğine inanamaz, ölüme yürüme konusunda direnç gösterir. Değişmeyen sona giden yolda aheste adımlar atacağından dem vurur:

“Böyle düşler içinde ben
Bırakıp bütün nesneyi
Gidecek miyim evrenden?”

İvedi geldim acuna
İvedi gitmem yağma yok

Nazla ineceğim toprağa,

Penceremin önünden usul ve beyaz
İnen şu güvercin tüyü gibi” (Alkan, 1983b: 69).

Ölüm teminin işlendiği bazı şiirlerde tüy imgesiyle ölüm bir arada anılır. “Serüven” isimli şiirde “güvercin tüyü gibi” şeklinde nitelendirilen ölüm, “Ölüm Annemin Yüzü” isimli şiirde “Beyaz uzun bir tüydür/Uçmaya hazır/Annemin ölümü” benzetmesi ile sunulur. (Alkan, 2005b: 16). “Hafif Müzik” isimli mensur şiirde ise “‘Çocuk tüydür ölümün.’ Kokuları kaldı odada, ağlayan çocukların

tüyüne ve ölüme” ifadeleri kullanılır (Alkan, 1992: 63). Tüy imgesi bir anlamda ruhun hafifçe bedeni terk etmesi olarak değerlendirilebilir.

Erdoğan Alkan komünistlik suçlamasıyla gözaltına alındığı günleri anlattığı *Gözaltı* isimli kitabında gözaltına alınmadan önce de alındıktan sonra da ölüm korkusu ile dolu rüyalar gördüğünü ifade eder. O günleri anlatan “Karabasan” isimli şiirinde sabahlara dek boğuştığı rüyalarına değinir:

“Dinmez uykuda bile bendeki sızılar
Yapışır zift gibi yaşlı gövdeme ölüm
Arap bir celladın palayla uçurduğu
Kanlı başımı önüme düşmüş görürüm.

Kapatırlar beni karanlık bir hücreye
Kaçarım çamurlu pis sular arasından
Ağzımda yeşil yosunlar kara bir yılan” (Alkan, 2004b: 222).

Şair çocukluk anıları kadar gözaltı sürecinde geçirdiği günleri de şiirlerinde sıklıkla işlemiştir. O günlerden kalma olumsuz duygular uykularını da etkilemiştir. Yaşadığı mutsuzluklara rağmen ölümü arzulamamıştır. Ölüm temasını daha çok kendi yaşamının sonlanması şeklinde ele alır. “Çatki” isimli şiirinde ise Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamlarını anlatan dizelere yer verir:

“Alınlarında kırmızı çatki,
Almış götürüyor terkisine
Ölüm, yiğitleri kuşluk vakti.

Sallanıyor delikanlı başları,
Anaların yakarışları
Tüten duman dağların ötesinde:

“İpliğim oy, yamasında, urbasında!” (Alkan, 1992: 49).

Alkan, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamlarını haber aldıktan sonra nezarethanede sakladığı zeytin külahlarına bu şiiri yazdığını ifade eder. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının ölümünü ideolojik boyutta işlememiştir; “Anaların yakarışları” dizesi ile daha çok bireysel acıyı dillendirmeyi seçmiştir. Ertan Örgen

“1940 Sonrası Türk Şiirinde Ölüm” isimli makalesinde modernist şiirde ölümün geleneksel şiirden farklı olarak ele alındığı ifade eder. Makalesinde bu farklılığı şöyle ifade eder: “Şairlerin ölümü yücelttikleri kültür modernist bilinçle değişir. Hayatın anlamlarından biri olmaktan uzaklaşır. Ölüm bir son veya bir başka biçime dönüşme olur” (Örgen, 2008: 159). Alkan’ın şiirinde ölüm izleği başka bir seye dönüşme şeklinde kendini gösterir.

Erdoğan Alkan yaşamı boyunca siyasi noktada psikolojik işkence gördüğünü söyler. Ve Pir Sultan Abdal’ın yüce divana bıraktığı davasını, kendisi de bu dünyada göremediği için kızgındır. Ölümünden sonraki yaşamı belirsizlikler yumağı olarak görür ve ölmeden tüm davalarını bu dünyada görmeyi arzular. Ancak bu isteğinde muvaffak olamamıştır. Hayattan beklediğini alamamış bir insanın mutsuzluğunu, *Gözaltı* isimli eserini “Döne döne bitirdik bizler bu ömrü.” sözleriyle bitirerek ifade etmiştir (Alkan, 2010b: 126).

3.1.6. Geçmişe Özlem

Erdoğan Alkan, içinde yaşadığı anı duyumsamak, anın tadını çıkarmak, sadece yaşıyor olmanın hazzını hissetmek hususunda tutuk davranır. Mutluluk şairin yüreğine ya hiç uğramamış ya da çok eski günlerde kalmıştır. Alkan şairlerin yaşama bakışında bu anlamda ortak bir tavrın varlığından bahseder. “Size bir sır vereyim, aslında şairler mutsuzluğu arzular, isterler, mutlunun değil mutsuzun peşinden koşarlar” (Alkan, 1994b: 51). Şair de bahsettiği mutsuzluğa meftun şair ruhunun tipik bir örneğini taşımaktadır. Onun gözünde geçmiş zamanın en kötü yaşanmışlıkları dahi bugün yaşananlara yeğdir. Dolayısıyla bu bakışla dünün geçmiş olması başlı başına mutsuzluk sebebidir. Öyle ki geçen zaman sevdiklerini kocatmış, şehirleri yabancılaştırmış, sevgilileri başka yüreklere yâr etmiştir. Şair için bugüne yalnızca; dünün güzelliğinden arta kalan, güzelliğini, işlevini, canlılığını yitirmiş tortular kalmıştır.

Erdoğan Alkan’ın geçmişe özlemle bakışında eski sevgililerle güzel anılar, sokaklarında gençlik voltaları attığı şehirlerin yüzlerinin değişimi, eski bir eşyanın ruhunda oluşturduğu ıstırap etkili olmuştur. “Eskici” isimli şiirinde şair kendini geçmiş zamanın yürek ısıtan hülyaları arasında bulur:

“- Eskiler alıyorum!

Görünce sokaklarda eskicileri
bir şeyler kopar yüreğimden
düşünürüm eski sevgilileri” (Alkan, 2005b: 44).

Şair mutlu günleri yâd etmenin yolunu eskileri kucaklamakla bulur. Günün çilesini geçmişin kucağında hafifletmeye çalışır. Bir anlamda geçmişe sığınış yaşadığı anı çekilesi kılar. Eski sevgililerin bugün şairin hatırına düşmesi, şairin bugünün sevgilisiyle yüreğinin hoş olmamasındandır. Şair yeni olan her şeye ve herkese karşı mesafelidir. “Su Kıyısında” isimli şiirinde yeni olanın karşısındaki tutumunu şöyle ifade eder:

“Çat kapı gelmek olmaz
Ayrılığın kuralları bozulmaz
Çünkü bir şeyler yenilenirken
Eskiyip hüzünlenirim ben” (Alkan, 2005b: 40).

Yeni doğan gün, şaire ne huzur ne de vefalı bir sevgili armağan etmiştir. Hatıra gelen mazi ile avunmaya çalışılmaktadır. Şairin bugünden umudu olmadığı gibi gelecekte de bir beklentisi yoktur. “Bu Şiir Ortakçılar Kabristan Sokak ve 11 Numaralı Ev Üstüne Yazılmıştır” isimli adres belirten şiiri aynı zamanda geçmişin hatırlanması günlerinin de adresidir:

“Gördüm mutlu günler gibi yok olmuş
Gölgesinde saz çaldığım ağaçlar
Serçelerle paylaştığım karadut
Meyvesine doyamadığım dallar
Gördüm mutlu günler gibi yok olmuş” (Alkan, 1958: 37).

Şiir, Alkan’ın çocukluk günlerinden izler taşır. Alkan, babası vefat ettikten sonra Samsun’da kalacak yeri kalmayınca İstanbul’a, halasının Ortakçılar’daki evine gönderilir. Bu şiir o zamanların hatırası ile yazılmıştır. Şair o yıllarda ortaokula devam ediyor ve aileden uzak sıkıntılı bir hayat yaşıyordur. Ancak şairin günümüzdeki ruh hâli geçmişi aratacak durumdadır. Mutluluğu tattığı zamanlara doğru hayal âleminde gezintiye çıkmış, bugüne baktığında ise hayal kırıklığına uğramıştır. Bugün şairin gördüğü değişen zamanın getirdiği hüsrandır. Şair şiirin devamında yaşamları değişen insanların farklılaşan alışkanlıklarına değinmiştir. Zamanın eskiten ve yıpratıcı yüzünden sevgili de nasibini almıştır:

“Eski huzur kalmamış mahallede
Bütün komşular birbirine dargın
Bir zamanlar bizde toplanırlardı
Fabrikadan dönünce yorgun argın

Duydum şimdi başkasıyla evlenmiş
Çocuk günlerimin ilk gözağrısı
Düşlerime giren sıcak öpücük
Mutlu günlerimin son hatırası” (Alkan, 1958: 38).

Yenilenen zaman eskiyi darmadağın etmiştir. Mazinin sevinç dolu sokaklarında avunmayı alışkanlık eden şair eski mekânların yeni zamanları karşısında hüsrana uğramıştır. Ne mahalle aynı mahalledir, ne mahalleli. Çocukluk aşkını ellere yâr eden ve mutlu, son hatırasını da zamana gömen şair geçmiş günlere sığınmaktan kendini alamaz. Geçmişe duyduğu özlemle eski mekânlarda eski zamanın neşesini arar. “Gecelerin Prensi” isimli şiirinde de aynı hayal kırıklığı ile karşılaşır:

“sevda mıdır anı mı özlem mi bilinemez
beton yığınlarının içine baktım kaç kez

evlerini aradım sarı boyalı
kuşları incir ağaçlarını

hiçbir şey bulamadım o eski günlerimden
ne kıyıda kayıklar ne dalgaların sesi
ne ayak izlerimiz

uzun bir koridoru andıran asfalt yollar
eski adımlarımı artık tanımıyorlar” (Alkan, 1992: 6-7).

Geçmişe duyulan özlemle çıkılan yolculukta şair kendisiyle de yüzleşmek zorunda kalmıştır. Değişen, yıkılan zamanın karşısında maziye saplanıp kalır. Değişime gösterdiği direnç, geçmişe yolculukta kendine yarar sağlamaz. Şairin ne geçmişini bulabilen ne de bugüne tutunabilen bir hissiyatı vardır. Ve bu duygu can yakıcıdır. Dizelerde medeniyet eleştirisi de göze çarpar. Sarı boyalı şirin evlerin,

yemyeşil meyve ağaçlarının yerini beton yığınları almıştır. Şehrin gürültüsünden dalgaların sesi eskisi gibi duyulmamakta, asfalt yollarda ayak izlerini bırakmamaktadır. Eski günleri hatırlayarak bugün ferahlık duymak ister ve “Eskiden” isimli şiirinde yaşadığı güzel günlere eski mekânların şahitliğiyle yolculuk eder:

“Eskiden dağlarım vardı başı dumanlı
Denizlerim vardı sularını yuttuğum
Yaka bağır açık rüzgâra karşı
Balık tuttuğum ırmaklar vardı

Dili olsa da söylese yollar
Sokaklarım vardı boylu boyunca
Deli olurdu komşu kızı ıslığımı duyunca
Beni seven vardı seven gerçekten” (Alkan, 1958: 51-52).

Şair yaşadığı anın iç sıkıntısı ile farklı iklimlere yolculuk yapar ve bu yolla rahatlar. Ahmet Haşim’in “O Belde”si, Tevfik Fikret’in “Ömr-i Muhayyel”i, Orhan Veli’nin çocukluğu kaçış noktalarıyken, Alkan’ın kaçışı geçmişin kucağıdır. Bugün samimi bir aşk bulamayışı, özgürce yaşadığını duyumsayamayışı onu geçmişe götürür, böylece içsel bir rahatlama yaşar. Geçmişe dair ne varsa hasretle anar. “Geçmiş Ola” isimli şiirinde geçmiş günlerin ne yaşanırsa yaşansın bugünden daha güzel olduğunu bir kez daha ifade eder:

“Ne de olsa güzeldir anılar:
Tenimizi öpen güz yağmurları,
İstanbul, Gülhane Parkı, rüzgâr
O aşkın ölümsüz yağmurları.
(.....)
Oysa hüznün nasıl uzaktı bizden:
Kıvançlıydık, mutluyduk, gülüyorduk
Gün ışığı memnundu yüzümüzden
Sanırım, güz yağmurlarından yorulduk” (Alkan, 1964a: 19-20)

“Ne de olsa güzeldir anılar” dizesiyle geçmişin bu günden daha güzel olduğu kabulü ifade edilmektedir. Geçmişteyse güzeldir anlayışıyla bugün var olan

hüznün dün olmayışı, dün mutluluktan gülen yüzün bugün hüznle gölgelendiği anlatılır. Geçmiş hatırlamak, geçmişe özlem duymak her ne kadar mutluluk arayışı nedeniyle olsa da bu arayışların neticeleri şair için her zaman keyifli olmaz. “Ayvalık’ta Akşam” isimli şiirde geçmişe özlemin ve hatırına gelenlerin şaire acı verdiği görülür:

“Anneler, babalar, onlar, sevdiklerimiz,

Eskilerin gölgeleri geziniyor...

Gülüp eğlenmiş, iştahla yemek yemiştik
Denize bakan şu uzun yamaçta, şurda,
Mutlu, bu güzel günlere bitmese, demiştik.

-Soğuk, bir kırbaç gibi yüzüme iniyor!” (Alkan, 2005b: 11).

Erdoğan Alkan mutsuzluğa tutkun bir şair olarak sevgililerini de geçmiş zamanın mutlu anlarında bırakmak zorunda kalır. Elinden tutup bugüne kıvançla getirebildiği bir duygudaşıktan genellikle söz edemez. Geçmişe sığınmış bugünün gerçeklerinden duyulan yılgınlıkla gerçekleşmektedir. Duygusal anlamda tatmin olmayan şair, bugünden aradığı sıcaklığı, samimi dostları, sadakatle bağlı sevgiliyi bulamayınca geçmişe yönelir. Kaçışın, mutsuzluğun nedeni toplumsal problemlerden ziyade şairin kişisel duyguları ile ilgilidir. “Ay Çatılar Üstünde...” isimli şiirde de eski bir sevgiliyi ziyaret konu edinilmiştir:

“Değişmemişsin

-.....

-Bana türküler söyledin

-.....

-Güzel günlerdi gerçekten

-.....

Görünce suskun kızı

Ay çatılar üstünde kıpkırmızı” (Alkan, 1992: 40).

Şairin aşkı bu şiirinde de karşılıksız kalır. Sevgiliye her ne kadar geçmişte güzel günler geçirdiklerini hatırlatmaya çalışsa da sevgili şairin ruh dünyasına eşlik etmemiş, anıların yoğun etkisinde kalmamıştır. Şairin bugünü yaşarken hissettiği hayal kırıklığı geçmişi geri getirme çabası içine girdiğinde de fazlasıyla yaşanır. Geçmişi özlerken, geçmişte yaşadığı güzel zamanlara dönmek ya da güzel günler geçirdiği sevgililere ulaşmak isterken ruh hâlinde aynı ıstırap söz konusudur. Giden gitmiş, geçmişin bugüne taşınacak yanı kalmamıştır. Şairin bu durumu fark etmesi, geçmişe sığındığı şiirlerinde temelde karamsar bir havayı da beraberinde getirir. Geçmişe yapılan ziyaretten de eli boş döner. “Dokunma” şiirinde ise farklı bir psikoloji söz konusudur:

“Uzak iklimlere yol alıyorum

Dokunma

Eskiden sevilenler

Sevilmiyorlar artık

Yinelenmiyor o coşku

O ışık

Sarı güneş

Mavi yıldız” (Alkan, 2005b: 38).

Şairin bu defa değişime direnç gösteren, geçmişte yaşamayı bugüne tercih eden, eskilerin hayaliyle bugüne canlılık katmaya çalışan hâlinde eser yoktur. Şiirde değişmek zorunda kaldığını hatta sevgiliden geçecek kadar değiştiğini ifade etmektedir. Şiirin son ünitesinde sevgiliye “Beni bekleme boşuna/Yüreğim kara” dizeleriyle seslenir. Şairin son dönem şiirlerinde geçmişe sığımış, geçmişe özlem duyma izleğinin yerini hayali dünyalar alır. Kurulan hayali dünyalar, geçmiş yaşantılarının yorgunluğunu taşımayan iklimlerdir. Bu değişim, geçmiş zamanda yaşamayı arzulayıp bugüne adapte olamayan şairin yaşadıklarının sonucu niteliğindedir.

3.1.7. Tabiat

Tanzimat Dönemi sonrasında Türk şiirinde birçok tema eski şiirden farklı şekilde işlenmeye başlamıştır. Tabiatla ilgili şiirlerde de bu değişim gözlenmiş,

doğa ilham kaynağı hâline gelmiştir. “Tanzimat’tan sonra tabiatın en fazla etkilenen ve onu divan şairlerine göre bambaşka bir şekilde işleyen ilk şairin Abdülhak Hamit Tarhan olduğu söylenebilir” (Çıkla, 2015: 159). Erdoğan Alkan da şiirlerinde işlediği hemen her temayı tabiat ile ilişkilendirmiştir. Sevgiliyi tasvir ederken tabiat unsurlarından yararlanan şair, sevgilinin vefasızlığı karşısında da yine tabiata sığınır. İnsanlar arasında yaşamaktan bunaldığında, ya da yalnız kaldığında, ötekileştirildiğinde şairin koştığı kucak yine tabiat olur. Fransız romantizminin etkisiyle pek çok şairde görülen tabiata sığınış, Alkan’ın şiirlerinde de görülür. Erdoğan Alkan, *Romantizm* kitabında romantik şair ve yazarların “ben’e” ulaşmak için doğadan yola çıktıklarını ifade eder. Doğanın görkemli ve büyük oluşu, sonsuzluk duygusunu aşılması yazarı ve şairi etkilemektedir (Alkan, 2005d: 59). Alkan, bu etkiyi açıklamak için Joseph Addison ‘un “İmgelemin, Düş Gücünün Hazları”ndaki şu görüşlerine yer verir:

“Bizi etkileyen doğanın olağanüstü yapılarındaki sert ve kaba görkemidir. Bir nesne içine gömülmeyi, kendisinin kuşatamadığı şeylere sarılmayı sever düşgücümüz, ruhumuza bir tür dinginlik ya da coşku veren büyük varlıkları görünce tatlı bir coşkunluk duyarız” (Alkan, 2005d: 59).

Şair de tabiatın ihtişamı karşısında kendi aczini hatırlamış, kuvvetli olana sarılmakla acılarını hafifletmeye çalışmıştır.

Doğanın yeniden dirildiği bahar aylarına dizelerinde sıkça değinen şair, bu yenilenme karşısında ruh durumuna göre farklı tavırlar takınır. Kimi zaman şairin yaşama dair ümit dolu yüreğine eşlik eden doğa kimi zaman da ölüm düşüncesine sapanan şaire canlılığıyla tezat oluşturur. Dolayısıyla şair, ruh hâline göre tabiatın yenilenişini olumlu ya da olumsuz şekilde resmetmiştir. Alkan’ın şiirlerinde tabiat; yaşayan, hissedilen, insani özelliklerle donatılmış şekillerde karşımıza çıkar. Şair için tabiatın temelde en önemli işlevi yaratıcı olmasıdır. Şairin “Doğa Ana”sı dünyaya getirir, besler, büyütür ve sonra tekrar kucağına çağırır şekilde betimlenmiştir. İşlediği her konuda tabiata değinmesi, doğanın onun için tükenmez bir ilham kaynağı olmasındandır.

Erdoğan Alkan doğanın umut aşıladığını ifade ettiği “Umut Yüklenmiş Ağaçlar” isimli şiirinin ikinci ünitesinde yeşeren yapraklarla birlikte ağaçların umut yüklendiğine işaret eder. Son ünite de bunaltan düşüncelerden feraha kavuşulduğu şöyle anlatılır:

“Beyaz ellerle ıslanmış

Yağmur altında geceler

Çiçeklerle arınmış

Gün ışığında düşünceler” (Alkan, 1958: 40).

Şair, karamsarlıkla dolu iç dünyasını doğanın yeşili ile gün ışığına kavuşturmuştur. Şiirlerinde sıkça geçen çiçekler bu şiirde de olduğu gibi şair için bir rehabilitasyon aracıdır. “Medeniyetin, teknolojik yaşantının, makinenin bunalttığı insanlar, zamanla tabiatın doğal ortamının verdiği huzuru, dinginliği özlemeye başladılar” (Çetin, 2004: 22). Bu bağlamda şair, doğanın tasasız kucağına, tabiatın umut veren dinginliğine sarılmıştır. Şairin doğanın kendi döngüsü içinde yaşananları anlattığı şiirleri de vardır. “Oluşum” isimli şiirde canlıların yaşamları anlatılır:

“Açmış geniş ağzını
yemini bekliyor balık

Su istiyor saksıdaki çiçekler

Yer üstünde yer altında
karada ve sularda
doğuruyor canlılar

Yıldızım dibe vuruyor” (Alkan, 2005b: 56).

Canlıların dünya döndükçe, insanoğlu farkında olmasa da süregelen yaşamları karşısında “şairin yıldızı dibe vurmaktadır”. Bu durum doğanın değişen, dönüşen yanı karşısında “Yıldızım dibe vuruyor.” dizesi şairin yaşam emaresi taşımadığına işaret eder. Burada talihten şikâyet söz konusudur. Hem halk şiirinde hem de divan şiirinde sıklıkla işlenen konulardan olan hayattan, talihten şikâyet şairin modern şiirlerinde de görülür. Şiirin ilk ünitesinde doğuma hazırlanan sabırlı güvercinin aç olması, şiirin devamında balığın yem beklemesi, suya hasret çiçeğin bekleyişi şairin kendi ruhsal ihtiyaçları ile paralellik arz eder. Tüm canlılar yaşamsal bir döngü içindedir. Doğa onların ihtiyaçlarını karşılar ve canlılar da çoğalmaya devam eder. Ancak şair doğadaki canlılarla ihtiyaçlar noktasında benzerlik taşırken son itibarıyla farklılık gösterir. Şairin bu ihtiyaçları

karşılanamamıştır. “İlkyaz Nemi” isimli şiirde ise şairin kişileştirme yoluyla ifade ettiği doğaya ait unsurların durumu ele alınmıştır:

“Kırbaçlıyor söğüt dalları yarı baygın bir sırtı
dere kıyılarında
Eğiliyor göle Nergis
İki kısa ve kalın dal üstünde iki tomurcuğu
yeni dünyanın

bakıp birbirlerine gülüyor ve kıvançla titriyorlar” (Alkan, 1992: 24-25).

Burada, ilkyaz neminin gelişine kişileştirilen doğa unsurlarıyla dikkat çekilir. Tabiatın yaşayan yanına bir dikkat çekiştir bu. Ayrıca şiirde göle eğilen nergis çiçeği Yunan mitolojisi kahramanlarından Narkissos’a işaret eder. Gölden yansıyan görüntüsüne âşık olan Narkissos ölünce nergis çiçeğine dönüşür. Şairin doğayı ele aldığı “Yunak” şiirinde de kişileştirmeler görüyoruz:

“Sallanıyor kırmızı başları çiçeklerin
öpüyor
fildişi dudaklı deniz
kıyıyı
öpüyor koyun postları
maviyi” (Alkan, 2005b: 41).

Şairin “Öteki” isimli şiirinde “Uzatır elini gümüş yüzlü ay” ifadesi, “Gülümser Mavi Dudaklarıyla Deniz” isimli şiiri tabiat unsurlarının kişileştirildiği diğer örneklerdir (Alkan, 2005b: 46). Erdoğan Alkan “ablak yüzlü, tabak yüzlü, gümüş yüzlü ay” tamlamaları şeklinde alışılmamış bağdaştırmalara da sıklıkla başvurur. Ayhan Aydın’ın Erdoğan Alkan ile yaptığı görüşmede Alkan’a şu soruyu yöneltir: “Materyalist olduğunuz çeşitli yazılarınızdan biliyoruz. Ancak Duman, Çocuklar, Gezginler gibi bazı şiirlerinizde gizemci bir hava var. Nedenini açıklar mısınız?” (Alkan, 1994b: 50) Alkan cevabında şiir anlayışına yönelik ipuçları verir. “Gizemcilik şiirin ülküsel’e, Tanrı’ya dönüşü olgusudur. Oysa benim şiirim insana ve doğaya yöneliktir.(...) Gizem şiiri süsler, örneğin bir doğa betimlemesine duman ve pus katar, doğayı tül altından sunar” der (Alkan, 1994b: 50). Alkan’ın bu açıklaması ışığında doğanın ele alınışına bakıldığında insanın

geçici olduğu tabiatın ise devamlılık arz ettiği görülür. “Sular Karanlık Derinde” isimli şiir bu anlayışı örnekler niteliktedir:

“İyi bak dağlara
Dağlar toprağın üstünde
Dağlar yaşamak arzusu gibi
Baktıkça büyür gözlerinde
İnsanlar gelir gider
Dağlar yerinde” (Alkan, 1958: 11).

Bu şiirde, insanın tabiat karşısındaki aczi dile getirilmektedir. Tabiat var oluşu simgelerken insanoğlu sıradan, gelip geçen bir misafirdir. Dağların heybetli duruşu gücün, istikrarın simgesi niteliğindedir. Dağların güçlü duruşu karşısında insanoğlu ezilmektedir. Yukarıda verilen ünite, şiirde hem ilk hem de son ünite olarak iki kez yer alır. Şair bu dizeleri tekrar ederek düşüncesini pekiştirmek istemiştir. “İlkyaz” isimli şiirde şair yine doğanın bütünlüğüne, eksiksizliğine değinirken bu manzara karşısında kendisini yarım bulur:

“Nice yazlar yaşadım nice güzler
Nice seviler, kıvançlar, hüznler
Uyuyan zamanın eteklerinde.

Şimdi bu aydınlık ilkyaz gününde
Dallar aynı dallar, gökyüzü mavi
Nesneler ve renkler yerli yerinde
Ama eksik olan bir şey var bende!” (Alkan, 1981: 37-38).

Şair, ilahi vasıflarla donattığı tabiat karşısında, eskiyen, değişen yanları ile yarımır. Şiirin ikinci ünitesinde “Ey mevsimlerin güzelliği!/Tek düzeliği!” şeklinde seslenir, doğadaki intizamı kendi yaşamında göremez. Bu durum şairde eksiklik duygusunu daha da artırır. Alkan doğaya tanrısal bir güç atfeder. Bu yüzden şair tabiatı sadece ilham kaynağı olarak görmez. Tabiat sığınılacak bir liman, kimi zaman da ağır gelen yaşam yükü altında kızgınlık duyulacak hatta isyan edilecek bir kuvvettir. Şairin tabiata birbirinden farklı yönelimleri kudret sahibi olarak gördüğü “Doğa Ana” karşısında hissettiği güçsüzlükten ya da sığınma ihtiyacındandır. Tabiata övgüsünde de yergisinde de bir yakarış duyulur.

Annesinin ölümünün ardından yazdığı “Anam’a Ağıt” isimli şiirinde tabiat karşısındaki teslimiyetini şöyle dillendirir:

“Yerimiz toprak anadır.

Doğuran toprak anadır

Tohum erkek kök anadır

Benim anam güzel anam” (Alkan, 2000:104).

Şairin tabiata dönük ilahi vasıflandırmaları insanların topraktan gelip toprağa döneceği anlayışı ile şekillendirilmiştir. Bu anlayışta toprak, İslami öğretilerde olduğu gibi insanın vücuda getirildiği malzeme olarak değil, asıl vücuda getiren unsur olarak görülmüştür. Panteizm yaklaşımında “varlık ile Tanrı birbirinden ayrılmaz. Tanrı varlığın ruhudur ve onunla bir bütündür. Dolayısıyla varlığa ilâhlık isnad eder” (Çetin, 2004: 44). Şairin tabiat karşısındaki tavrı haksızlığa uğradığı, yalnızlaştırıldığı zamanlarda sertleşir. Zaman zaman bir meydan okumaya dönüşür. “Biten Zamana Selamlarımı sunarım!” isimli şiirde şair doğaya şöyle seslenir:

“Onlar, ey Doğa Ana, öteki çocukların

Bütün güzelliklerini tattılar

Eski şaraplar içtiler şölenlerde

Ormanlarında at oynattılar.

Ben ozan çocuğum, ey Doğa Ana,

Kıvancını değil, hep hüznlerini tattım

Koyup sözcüklerimi yan yana

Kendime özgü bir evren yarattım” (Alkan, 1981: 45).

Şair hayatta gördüğü muameleden şikâyetçidir ve doğadan rol çalarak kendi mutlu dünyasını sözcükleriyle kendisinin kurduğunu ifade eder. “Doğa Ana” ifadesi şairin tabiata tanrısallık atfettiğini gösterir. Panteist etkiler gösteren şiirde tanrı, evrenin bütünü olarak algılanmaktadır. Türk şiirine Batılı tabiat görüşünü getiren Abdülhak Hamit Tarhan’ın “Mistik ve panteist bir Tabiat” anlayışı Alkan’ın şiirlerinde de kendini gösterir (Kaplan: 1951: 187). Şair, bu anlayışı tabiatın kucağında yetişmiş biri olarak karşıdan bakan gözlerle işlemez. Şehirli bir şair olan Hamit’in kır yaşamına yüzeysel bir hayranlıkla bakmıştır (Bulduker, 2012:

56). Kenan Akyüz, Tarhan'ın *Sahra* isimli eserini “gözleme dayanmayan bir kır ve köy hayatının övgüsü” olarak değerlendirir (Akyüz, 1995: 52). Şairin tabiat karşısındaki duruşu bu anlamda Tarhan'ın uzaktan bakan tavrıyla farklılık gösterir. Şiirin devamında şairin doğa karşısındaki irade gösterisi bir reddiyeeye varır:

“İşte gidiyorum Konuk Evinden
Selam denizlerine, dağlarına
Sözcüklerden yarattığım evreni
Değişmem görkemli saltanatına.

Bir daha dönmek yok, biliyorum.
Yine de –bağışla ey Doğa Ana-
Çıkarıp şapkamı biten zamana,
Senin saltanatın önünde değil
Sözcükler önünde eğiliyorum” (Alkan, 1981: 46).

Şair mutlu gün görmediği konuk evinden ayrılırken “Doğa Ana” karşısında oluşturduğu sözcükler evrenini kendine şahit tutar. Şiirin son ünitesinde “Yalnız onlar tanıktır/ Erdoğan'ın gelip geçtiğine” diyerek tercihini kendi oluşturduğu evrenden yana yapar. Ruh hâli; baharın gençliği, umudu, yaşamı simgeleyen hâli ile uyuşmadığında da şikâyete başlar. “Gelmez Olaydın Bahar” isimli şiirinde şair baharın gelişinden şikâyetçidir (Alkan, 1958: 42.) Şair yaşamında kötüye giden hâllere doğru orantılı olarak isyanının şiddeti artırır. Çektiklerine güç yetiremez hâle gelince bedduaya başlar. Şair, “Dağda Gezenin Türküleri” isimli şiirde bu defa askerlik günlerinde çektiği çilenin müsebbibi olarak gördüğü dağlara seslenir:

“Yıkılsın dalların yere çakılsın
Yel kavursun yaprakların dökülsün
Baykuşlar tünesin boyun yıkılsın
Kalmasın ayakta yapınız dağlar

Alkan der derdimi döksün bu destan
Kurtulmaz başımız kaygıdan yastan

Ses vermez oldunuz gül yüzlü dosttan

Tufana uğrasın topunuz dağlar” (Alkan, 1969: 41).

Şairin karşısına alıp beddualar ettiği “dağlar” gücü elinde bulundurup mazluma çile çektiren zalimler olarak kurgulanmıştır. Dağlar, azametli oluşun simgesi olduğu gibi şiirin diğer ünitelerinde tipisi ile boranı ile yol vermeyen, sevgiliden haber getirmeyen olumsuz bir varlık olarak resmedilmiştir. Erdoğan Alkan her ne kadar tabiat karşısında değişen bir psikoloji sergilese de tabiattan kopmayı, dalsız, çiçeksiz, yapraksız, böceksiz bir dünyayı hayal bile etmez. Doğal yaşamın kent yaşamına üstünlüğü şair için tartışılmazdır. “Kentleşme” isimli şiirinde Süleyman Efendi’nin kentte tertip ettiği akşam sohbetleri üzerine Alkan’ın eleştirisi şu şekildedir:

“Karanlığı sevmedikleri için gündüz uyuyor onlar,
duymuyorlar kentin uğultusunu, dansını dallarda
kuşların, denizin mavisini, yıldızların ışığını,
yaprakların toprağa kaçışan kokusunu, ırmakları,
ağaçları, yağmuru, etini ve terini doğa’nın- Düş” (Alkan, 1992: 26).

Şiirin ilk ünitesinde açılıp kapanan güllere karşı kent insanının kayıtsızlığı işlenmiş, yukarıda alıntılanan bölümde ise kent yaşamının insanı doğallıktan uzaklaştırıldığı ifade edilmiştir. Şehrin hengâmesi içinde tabiatın yenilene yüzünü fark edemeyen kentli insanı eleştirilmiştir. Şiirin üçüncü ünitesinde ise kentli insan yaşamı her ne kadar doğaya kayıtsız şekilde devam etse de son itibarıyla yaşamlarının tabiatın kucağına doğru evirileceği savunulur. Bu durum aslını unutan kentli insanın sonunda kendini bulması, özüne dönmesi ile ilişkilendirilmiştir. Kentli insan acılarını, yanılgılarını, dünya hayatındaki sersemliğini unutmak üzere kulağını gerçek olana tıkamıştır. Şairin imge dünyasında bu sersemlik “kentte akşam sohbeti” şeklinde kurgulanır. Şiirin son ünitesinde insana şehirli yaşamın rüyasından bir gün uyanacağı hatırlatılır:

Göğün altında dingin, körlerin sonsuz karanlığında
tadacaklar maviyi” (Alkan, 1992: 26).

Şair, doğal yaşamın önünde sonunda insanın asıl yaşam şekli olacağına değinir. Şair yaşamları boyunca göğe bakmaya zaman bulamayan kent insanların yaşamlarının sonuna geldiklerinde tabiatla iç içe olacaklarını vurgular. Medeniyet

eleştirisinin yapıldığı şiirde “karanlığı sevmedikleri için gündüz uyuyor onlar” dizesi, son bölümde istemeseler de “körlerin sonsuz karanlığında tadacaklar maviyi” şeklinde karşılık bulur. İnsanoğlunun kendine yabancılaşması öze dönüşle sonlanır. Şiirdeki medeniyet eleştirisi, J. J. Rousseau’nun tabiat ile ilgili görüşleri ile benzerlik taşır. Mehmed Kaplan bu düşünceyi şöyle aktarır: “Tabiat güzel, medeniyet çirkindir. Kırdan yaşayanlar mes’ud, şehirde yaşayanlar ise bedbahttır” (Kaplan, 1949: 339) Şair de insanların mutsuzluğunu kent yaşamına bağlar.

3.1.8. Toplumsal Temalar

Erdoğan Alkan, şiirlerinde bireysel temaları sıklıkla işlerken toplumsal sorunlara yer verdiği şiirleri de azımsanmayacak kadar çoktur. Toplumun aksayan yönlerini, memleketin gidişatını, insanların sosyal ve ekonomik döngü içerisindeki durumunu şiir ile dile getirmekten ziyade daha çok yazdığı köşe yazılarında ya da yaptığı TV programlarında dile getirmeyi tercih etmiştir. Toplumsal meselelere değindiği şiirlerinde ise dolaylı bir anlatımı tercih etmiştir. Bu yönelimi ile ilgili şair kendini şu şekilde ifade eder:

“Şiirin bireyci ve toplumcu şekilde değerlendirilmesini doğru bulmuyorum. Böyle bir değerlendirmenin şaire zararı dokunuyor. Yazılan şiir siyasal bir düşünceye yönelmeyip insanın ya da şairin kişisel acılarını, mutluluk ya da mutsuzluklarını dile getiriyorsa bu durum şairin toplumcu ya da devrimci olmadığını mı gösterir. Devrimci ve ilerici şair tepki ve düşüncelerini ille de şiirle mi anlatmak zorundadır” (Alkan, 1994b: 50).

Erdoğan Alkan, şairin içinde yetiştiği toplumdan etkilendiğini, toplumsal meseleler karşısındaki tavrının da yöntem farklılığı gösterebileceğini ifade eder. Seçtiği yöntemi şöyle açıklar:

“Sanatçı Robinson olmadığına ve bir toplum içinde yaşadığına göre elbette içinde yer aldığı toplumun siyasal, sosyal ve ekonomik koşullarından etkilenecektir. Ayrım sanatçının düşüncesinden değil, düşünceyi anlatma, işleme biçiminden, yöntemden doğuyor. Tepkisini kimi sanatçı doğrudan sergiler, açık anlatımı seçer, kimi sanatçı ise örtülü, gizemli, simgesel, yani dolaylı anlatımdan yanadır. Çağırışım yoluna başvurur, okuru önce düşünmeye yöneltir” (Alkan, 1994b: 50)

Şairin toplumsal yönelimli şiirlerine baktığımızda özellikle siyasal konularda soyut yaklaşımını sezeriz. Köşe yazılarında topluma dönük açık mesajları, şiirlerinde simgeci bir anlayışla okurlara sunulmuştur. Toplumsal meselelere eleştirel yaklaşımı da bu yönelimi ile şiirlerinde yer bulur. Fakir zengin, ağa ırgat, güçlü gariban yaşamlarına mercek tutan şairin “Kerem Gibi”

isimli şiiri zorlu geçen askerlik günlerinden bozuk düzene bir haykırış niteliğindedir:

“Dünya dolu malım mülküm yok benim,
Ağa gibi evim barkım yok benim,
Paşa gibi samur kürküm yok benim
Çocuğuma kanlı çulum kalacak” (Alkan, 1969: 46).

Şair, yalnızlığı derinden hissettiği askerlik günlerinde makûs talihinin herkes için geçerli olmadığını görüp garibanlığını haykırmıştır. Bu garibanlık, babadan oğula miras yoluyla geçecek bir garibanlıktır. Zenginin geride bıraktıklarına evi barkı, samur kürkü kalırken şairin çocuklarının nasibine kanlı çulu kalır. Bu karşılaştırma şairin yaşamında çektiği güçlüklerden izler taşır. Çeşitli devlet görevlerinde bulunan Alkan, yaşamı boyunca siyasi nedenlerle tedirginlik yaşamış ve paraya olan ihtiyacı uzun süre gündeminde kalmıştır. Ancak kendi onurlu yaşamının yanında “ağa” ifadesiyle simgeleştirdiği kesimin refah içindeki yaşamı eleştirilerinin odak noktası olmuştur. Söz konusu kesimi ”Uyma Yiğit Uyma” isimli şiirinde eleştirir:

“Ağaların yaylası var köyü var
Suyu harıl harıl akan çayı var
Çek git bu yerlerin beyi var
Kapıkulu turalıdır kolçağı
(.....)
“ALKAN der yaylalar göller ağalı
Sulak beller susuz çöller ağalı
Yoksul kanı ucuz zengin pahalı
Reşat altın lira tartar ölçeği” (Alkan, 2000: 28-29).

Memleket insanının yoksul, gariban yanlarının karşısında gücün ve zenginliğin simgesi olan ağaların yaşamı şairin hedefindedir. Ağaların kurduğu düzende yığınla mal varlıklarının yanında her yerde geçen, her kapıyı açan sözleri ile güç sahipleri, yoksulu zora sokmuştur. Tüm yolları tutan, kendinden olmayana kapıları kapatan bu kesimin anlayışını şair, “Yoksul kanı ucuz zengin pahalı” dizesiyle vurgular. Garibanın canının da kıymeti yoktur. Şair, yiğitlik vasfına sahip memleket insanını şiirin son ünitesinde “Uyma yiğit uyma yoz

ağalara/Soldu menevşeler çıkma dağlara” dizeleriyle bozuk düzene uymamaları hususunda uyarır. Yoksul halkın hâlimden anlamayan, yaşamın ağır yükü yanında zulüm ile garibanın sırtına cefa yükleyenlerin dünya hâllerine de değinir. “Elleri Yazı Yazanlar” isimli şiirinde bu düzenin böyle gitmeyeceği ifade edilir:

“Göğsüne nişan takanlar

Halkına hoyrat bakanlar

Sevda mülkünü yıkanlar

Gardaş gardaş nice oldu

(.....)

“ALKAN’ı yardan ayıran

Eti kemikten sıyıran

Yoksula idam buyuran

Gardaş gardaş nice oldu” (Alkan, 2000: 92-93).

Yüksek makamlarda bulunmalarına rağmen halkın sesine duyarsız kalanlar, “göğsüne nişan takanlar” şairin markajındadır. Şiirde bu kesime devranın böyle gitmeyeceği hatırlatılır, yoksula reva görülen sonun bir benzerini yaşayacakları vurgulanır.

Erdoğan Alkan’ın toplumsal meseleleri anlatırken yöntem olarak benimsediği soyut yaklaşım, memleket insanını anlatırken farklılaşır. Şair bu toprakların insanlarını anlattığı destansı şiirlerindeki yönelimini ve bu şiirleri niçin yazdığını şöyle ifade eder:

“Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Dağlarca ve birkaç şairimizin dışında, şairlerimiz bu topraklara ve bu toprakların insanlarına soyut yaklaştılar. Sanki Anadolu topraklarını, Anadolu insanının değil de kimlik ve kişiliği dünyanın her yanında aynı olan evrensel bir insanı ve dünyanın her yanında aynı olan evrensel görünüşlerini yazdılar. Ben sözkonusu şiirlerde bu toprakların ve bu toprağın insanını serüvenini, sesini yansıtmaya çalıştım” (Alkan, 1994b: 50).

Şair bu bağlamda Anadolu topraklarında yaşayanları ve yaşananları somut olarak anlatmıştır. Toplumsal olaylara doğrudan değinen şiirler yazması şairin Anadolu’nun sesini olduğu gibi yansıtmaya gayretiyle ilgilidir. “Sivas’ta Madımak Otelinde yakılarak öldürülen canların anısına” ithafı ile yazdığı “Yurt” isimli şiiri de bu gayreti gösterir niteliktedir. Şiirde mevcut düzene haykırış duyulur. Şiirde bu düzenin dişlisi olanları “yamyam” olarak nitelendirmiştir:

“Yağmaladılar mülkü

Yetim koydular halkı
Bozuk düzenin çarkı
Dönüyor kan içinde
(.....)
Kırılırken fidanlar
Solarken körpe canlar
İnsan eti yiyenler

Gezer meydan içinde” (Alkan, 2000: 16-17).

Şair, kirli düzenin mimarlarının gerçekleştirdiği zulme dikkat çeker. Arkadaşı Nesimî Çimen’i de Madımak yangınında kaybetmiş, “Dost Nesimî acılı Erdoğan Alkan’ın sesini dinle” diye seslenerek şiirin altıncı dördlüğünde kendi iç yangınını dillendirmiştir (Alkan, 2007c: 76). Düzenin bozulmasına sebep olanların eleştirildiği şiirde halkın sömürüldüğü, aynı zamanda çıkan karmaşada kanların döküldüğü ifade edilmiştir. Şair, şiirin altıncı dördlüğündeki “Sivas iline vardım/Sultan Abdal’ı sordum” dizeleriyle adı geçen Sultan Abdal’ın manevi şahsiyetinden bir yardım umar. Pir Sultan Abdal’ın bozuk düzene karşı duran yaklaşımı şiirde ona yer açar. Şair, gördüğü vahim manzara ile Pir Sultan Abdal’ın idamı arasında benzerlik kurar. Yamyam olarak betimlenen kesimin alenen işledikleri suçlara rağmen ortalıkta dolaşmaları şairin eleştirilerinin odak noktasını oluşturur.

Erdoğan Alkan şiirlerinde insanın yaşam hakkına, adil ve kansız bir dünyanın özellikle çocuklar için zaruret oluşuna sıklıkla değinir. Savaşın yerle yeksan ettiği çocukların bir süre sonra hayallerinin de kirlendiğini ifade eder ve “Çocuklar” isimli şiirinde çocuk masumiyetinin kirlenişini şöyle anlatır:

“Toprak buğday, koyun süt, arı bal verir,
insan da çocuklarla sevgi üretir sandılar.

Tarlalardan çiçekler taşıdılar etek ve koyun
dolusu,
namlulara taktılar savaşılmasın diye.

Ve bir gün sokaklarda

Işık, melek, su ve güvercin ölüleri gördüler” (Alkan, 1983b: 30).

“Işık, melek, su ve güvercin çocuklar” dizesiyle başlayan şiirde barış için çaba gösteren çocukların masum girişimlerinin kanla karşılık bulması, onları da içinde yaşadıkları ortamın birer ürünü hâline getirmiştir. Çocuklara sevginin hâkim olduğu bir dünya kurmak yerine savaşanlar, onların masumiyetlerini de yok etmiş; uğursuz bir sistemin parçası hâline gelmelerine neden olmuştur. Bu anlamda “Siyasacıları, pusat yapımcılarını, pusat/tecimenlerini/ve savaşçıları öldürdüler,” dizeleri şairin suçlu olarak gösterdiği odakları işaret eder. Siyasetin kirli yüzünün, silah yapıp savaşları pazar hâline dönüştüren tüccarların, hatta silah ticareti için savaş çıkaranların eleştirildiği görülür. Yine bu bağlamda anılabilecek, şairin barış arzusunu dile getiren “Kanayan” başlıklı şiir ise şöyledir:

“Sustu bu türküyü en güzel söyleyen
Uyuyor şimdi kuytu bir yerde.

Türküler güzel söylenmeli
Türküler güzel dinlenmeli
Kan dinmeli
Şen olmalı Mardinin kapıları” (Alkan, 1983b: 40).

“Sustu bu türküyü en güzel söyleyen” dizesiyle “Mardin Kapı Şen Olur” türküsünü seslendiren asıl adı Mehmet Celalettin olan Celal Güzelses’in 1 Şubat 1959 tarihli vefatına işaret edilir. Şair, Celal Güzelses’e kulak verilmesini tembih etmekte, kanın dinmesini istemektedir. Şiirde sanatın birleştirici gücünden ilham alır; barışı, huzuru arzulayan seslere kulak verilmesini ister. Barışa, huzura dair arzularını “Yıldızlar Kardeşlerim” isimli şiirinde de dillendirir:

“Yıldızlar kardeşlerim
aydınlığınızı sevdim.

Dalgalar kardeşlerim
ülkemin ırmaklarından
süt ve bal aksın istedim” (Alkan, 1992: 58).

Ülkenin mevcut durumu arzulandan kötü hâldedir. Beklentilerin ötesinde aydınlık yerine kana bulanmış bir manzara ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu

manzara karşısında, şairin çaresizliği hat safhaya ulaşır. Şiirde toplumsal meselelere karşı duyarlılık görülür. Şair bu duyarlılıkla yıldızlara, dalgalara ülkesinin geleceği için tasarladığı müspet dilekleri iletir. Yüksek sesle söylenen dilekler evrene gönderilen mesajlar niteliğindedir. Şiirin üçüncü ünitesinde yer alan “evin önüne kan aktı evin önüne” dizesiyle beklentilerin gerçekleşmediği anlatılmak istenmiştir. Şiirin son ünitesinde ise aydınlıklarına öykünülen yıldızlardan “Ellerinizi verin/bir tanrı oturmuş kucağıma/bakıyor yaşlı gözlerle bana” dizeleriyle yardım istenmektedir. Çaresizliğin büyüklüğü tanrının edilgen bir hâlde tasvir edilmesiyle anlatılmıştır.

3.1.8.1. Özgürlük

Erdoğan Alkan toplumsal meseleleri işlediği şiirlerinde özgürlük temine sıklıkla yer verir. Bu şiirlerde özgürlük, daha çok zulmeden grup karşısında mazlumların ulaşmak uğruna canlarını feda ettiği kutsal bir değer olarak karşımıza çıkar. Özgürlüğe giden yol elbette zorluklarla doludur. Şair bu zorlu yolda özgürlüğe kavuşma adına evrensel bir mücadele sergiler. Üstlendiği misyon gereği gelecek özgür yarınların hayalini kurup insanlara da bu arzuyu aşılar. Bireysel şiirlerinde umutsuzluk, yalnızlık, çaresizlik duyguları arasında daha çok gezinirken toplumsal meseleleri ele aldığı şiirlerinde geleceğe dair oldukça umutludur. Hatta güzel günlerin geleceğini müjdelirken insanlara direnerek ayakta kalacaklarını belirten yol haritaları da çizer. Bu anlamda toplumsal dayanışmayı tesis etmeyi önemser. “Ve Bunun Gibi...” isimli şiirinde özgürlük adına bugün yakılan meşalenin gelecekte daha kuvvetli ışıyacağına işaret etmekte; fikir birliği, gönül birliği kurduğu insanlara özgürlüğe giden yolda umut aşılacaktır:

“Yeşerdiğin yerden güç almalısın

Koca bir çınar ve bunun gibi

Dalını kesenden oç almalısın

Yıldırım ve şimşek ve bunun gibi” (Alkan, 1992: 56).

Şair “dalını kesen” emperyalist güçlerin karşısında geleceğe umut taşıyan öncü bir şahsiyettir. Bugünün olumsuz manzarası karşısında gelecek güzel günlerin hayali ile ayakta durur. Şiirin son ünitesinde “Günler var gelecek kuşaklar için/Bizden

daha özgür ve bunun gibi” dizesiyle aslında gençlerin yarısına yatırım yapma niyetindedir. Onların özgür yarınları için bugünün yetişkinlerini göreve çağırır. Bu kutsal görevi “Sana verdim bu bayrağı tut gardaş” dizesiyle bir bayrak yarışı gibi düşünür. 2010 yılında yayımlanan şairin destansı nitelikteki şiirlerinin toplandığı *Cenk* isimli kitabının sonunda da bu şiir yer almaktadır. Emperyalist güçlere karşı onurlu bir savaş veren yurtseverlerin direnişinin anlatıldığı kitapta aydınlık günlere olan inancın yansıtıldığı dizelere rastlanır:

“Avrat bizim/ pusat bizim/ at bizim
Sulak beller/ susuz çöller/ yurt bizim
Kurtuluşumuz namlunun ucunda
Can bedende durur/ yürek vurdukça
Menevşeler/ kırmızı dağ gülleri
Ve demir/ ve bakır/ ve gümüş
Yama gibi dal dal/ çiçek çiçek
Özgürlük türkümüzü söyleyecek” (Alkan, 2010a: 39-40)

At, avrat ve silahın halk kültüründeki önemi şiirde yer bulur; ilgili dize Cem Karaca'nın “Namus Belası” şarkısında geçen “At bizim, avrat bizim, silah bizim, şan bizim” dizelerini hatırlatır. “Sulak beller/susuz çöller/ yurt bizim” dizesi şairin “Uyma Yiğit Uyma” şiirine bir gönderme niteliği taşır. Aynı şiirde “Sulak beller/susuz çöller ağalı” dizesiyle sömüren güçlerin zulmüne dikkat çekerken yukarıdaki dizelerde bu yerlerin ağalardan alınması zafere işaret eder. Şairin barış yanlısı dizelerinin yerini, sömüren güçler mevzu bahis olunca vurularak özgürleşen dizeler alır. Gelecek zamana armağan edilecek özgür nefesler, şairi motive etmektedir. Şair halkların özgürlüklerine gölge düşürenlere karşı verilecek mücadelenin ölene kadar süreceğini ifade eder. Şiirin devamındaki üniteye özgürlük türküsünün “Anadolu'dan Habeşistan'a/Habeşistan'dan Vietnam'a/Ve Kamboçya'ya kadar” söyleneceğine inanır. Bu toprakları emperyalist güçlerin baskısına uğradıkları ve özgürlük mücadelesi verdikleri için dizelerine taşır. Toplumcu gerçekçi şairler de “Vietnam, Şili, Küba ve Afrika halkları” gibi bu mücadeleyi verenleri anlatan şiirler yazmışlardır (Çıkla, 2015: 303). Sömürüye maruz kalan milletlerin verdikleri mücadele ile kurtulacağı düşünülür. Şairin hayali, sevgili ile tutsaklıktan kurtulmuş özgür bir yarındır:

“En çok senin için girdim bu savaşa
Bir güzel yıkandık göl sularında
En çok senin için ve doğacak çocuklarım için
Girdim bu savaşa

Dudaklarında özgürlük kuşları” (Alkan, 2010a: 46).

Özgürlüğü simgeleyen kuşlar kanatlanmış, tutsaklıktan kurtuluşun habercisi olmuştur. Şair için özgürlük anlayışı bireysel bir nefes alma değil halkların özgürleşmesi şeklindedir. Böylece birey özgür olabilir. Şairin sevgilisine “Senin için ve doğacak çocuklarım için” bu mücadeleye girdim seslenişi yine gelecek nesle özgürlük alanı açmakla ilgidir. Dizelerde bireysel bir aşk duygusundan ziyade özgürlük tutkusu hâkimdir. Şair özgürlüğün bir bedeli olduğunu da bilir. Yiğit yürekler, aydınlık savaşçılar, yurtsever gençler bu uğurda can verecekler, kendilerinden vazgeçerek özgürlüğü müjdeleyeceklerdir:

“Yiğitler cenge girişti
Çiçek açtı dört yanda
Şafakta vurdu vuruştur

Kanlar köpürdü teninde” (Alkan, 2010a: 41).

Yiğitlerin giriştiği mücadele ekmek kavgası olarak görülür. Bu kavga kutsal bir kavga. “Sıcak aş kadar tatlı/Yediğimiz ekmek kadar bu savaş” dizeleriyle şair kutlu mücadelesini haykırır. Şairin, yiğitlerin onurlu savaşı karşısındaki gururu, maddeye tapınma adına insanlık suçları işleyen emperyalist güçlerin karşısında şiddetli bir eleştiriye dönüşür. Söylemleri ile eylemleri uyuşmayan, özgürlük vaadi ile tutsaklık yaşatan Amerika’ya eleştirisi şöyledir:

“Bu nasıl Amerika savaşan/ çarpık
Özgürlük adına bomba yağdıran
Bu nasıl Amerika
Erlerin sigarasına esrar koyan
Ve beyazların kapısı zencilere örtük
Bu nasıl Amerika
Tutsak etmek için özgür bir ulusu
Kendi yurttaşlarının canına kıyan?” (Alkan, 2010a: 51).

Şair, özgürlük karşıtlarının tutumlarına anlam verememektedir. Ayrıca Batılı kültürün özgürlük timsali olarak görülmesine, dünyaya özgürlük getirileceği iddiasıyla canlara kıyılmasına itiraz görülür. Amerika'nın kendi halkına özgürlük tanımayan, ırkçılık güden, söylemleri ile eylemleri arasındaki çarpıklık bulunan yanlarını haykırır. Alkan'ın şiirdeki Amerika eleştirisi Fazıl Hüsni Dağlarca'nın "Yeni Boğazlama" şiirindeki Amerika'ya karşı tutumu ile benzerlik gösterir:

"O Amerika'dır, o uygarlığın öncüsüdür yeryüzünde,

Kim karıştır, yaptığına ettiğine, kan, kim ne der?

Yalın bıçak, yalın ağız, yalın dağ, yalın ölüm,

İşte kafaları uçurulur Vietnamlıların birer birer" (Dağlarca, 1966: 33)

Şiirde Amerika'nın Vietnam'ın işgali esnasında yaptığı eziyetler anlatılmaktadır.

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın *Cezayir Türküsü*, *Vietnam Savaşımız*, *Vietnam Körü* kitaplarında aynı duyarlılıkla yazılan şiirlere rastlarız. Alkan'ın "Eller" isimli şiirinde ise özgürlük tutkunlarının, güç odaklarınca maddeten tutsak edilseler de mücadelelerini fikren yürütebildiklerine işaret edilir:

"Özgür adam prangalı ayaklarıyla vurur

Kelepçeli elleriyle düşünür

(.....)

Eller var napalm bombalarıyla yanık

Toprağı oyan

Ölü ve özgür" (Alkan, 1992: 55).

Şair için hapsedilmek hatta özgürlük uğruna ölmek yenilgi değil bilakis özgürlük davası için atılmış kutlu bir adımdır. Özgürlük için gerekirse bedel ödenir. Şairin özgürlük anlayışı evrenseldir. Şair emperyalist güçlerin sadece kendi milletine boyun eğdirmeye yönelik girişimlerine karşı çıkmaz. Dünyadaki tüm mazlumların, özgürlüğe tutkun tüm direnişçilerin sesi olmayı amaçlar. Amerika'nın özgürlük karşıtı tutumlarına II. Dünya Savaşı'nda kullanılan Napalm bombası örneğini gösterir. Özgür düşüncenin engellenemeyeceğini vurgular, bu yolda ölenlerin dahi özgürleştiğine inanır. "Özgürlük ırmağım/ kan çeşmesiyim/akıyor kanım loy loy loy/Yürüyor kanım" dizelerinde şair, kendini sömürülen halkların özgürlük ırmağı olarak görür. Bu ırmak yalnız kan akar.

Özgürlük mücadelesinde aydınlık yarının anahtarı, şairin dökülen kanıdır. Şairin kanı özgürlüğün bedeli olarak zaferi simgeler.

Şair, özgürlük adına verdiği mücadelede sınır tanımaz. Özgürlüğü belli bir zümrenin hakkı olmaktan öte insanlığın temel hakkı olarak görür ve gözetir. Bu anlamda özgürlüğü, yerli ve milli bir anlayışın aksine tüm mazlum halklar adına fark gözetmeksizin savunur. *Cenk* kitabında şairin zaferi simgeleyen kanı özgürlük ırmağıyla “Filistin’e İran’a Bülucistan’a, Umman’da Dofar dağlarına, Filipinler’e, Suudi Arabistan’a, Yemen’e, Ürdün’e Endonezya’ya, Basra Körfezi’ne, Avrupa’ya, Asya’ya, Afrika’ya, Avustralya’ya, Amerika’ya” akar. Şairin hayalinde tüm sömürü düzeninin ortadan kalktığı özgür bir dünya düzeni vardır. Bu anlamda halkların kurtuluş mücadelesinde yine halk güç kaynağı olarak görülür.

3.1.8.2. Emperyalizm

Erdoğan Alkan’ın özgürlüğe olan tutkusunu yansıttığı şiirlerinin yanında bu özgürlüğe ket vuracak yayılmacı eğilimlere karşı çıktığı dizeleri de bir hayli fazladır. Emperyalizm karşıtlığı, sermayenin bağımsızlığa vurduğu pranga, topraklarını genişletmek için gücün kendine hak gördüğü sömürü çabaları Alkan’ın kalem oynattığı meselelerdir. Bu konular klasik emperyalizm kuramına göre işlenmiştir. Klasik emperyalizm kuramı emperyalizmi “sermayenin dönüşümü, tekelleşme, yeni piyasa arayışı, uluslararasılaşma, hammadde kaynaklarının kontrolü, rekabet, uluslararası kriz ve hegemonya gibi” kavramlarla açıklamaya çalışır (Güngör ve Bağlama, 2020: 13). Bu kuram, Alkan’ın şiirlerinde de görüldüğü gibi “Birinci Dünya Savaşı öncesindeki ve sonrasındaki gelişmelere” odaklı olarak emperyalizme karşı durur (Güngör ve Bağlama, 2020: 13).

Alkan; şiirlerinde yolu, yöntemi, sınırı olmayan bir yayılmacılıkla insani değerler ayaklar altına alınarak sömürülen halkların savunuculuğunu yapar. Bu tavrı da temel hak olan özgürlüğe bakışı gibi sınır tanımaz. Şair, Anadolu topraklarının bütünlüğü mevzu bahis olduğunda gösterdiği tavrı Orta Doğu’ya göz dikmiş kendini doğal hak sahibi olarak görenlere karşı da gösterir. Şair, ülke topraklarını işgal eden güçlere korku salan halk direnişini “Miralay Mustafa

Kemal'in Buyruğunda Şarkışlalı Bir Ömer” isimli şiirinde Ömer üzerinden kaleme alır. Yiğit Ömer'in hamile eşini, annesini ardında bırakıp şairin ifadesiyle “sömürmeye doymayan” güçlere karşı mücadeleye koşuşunu şöyle anlatır:

“Bir şey vardı nah yüreğinde taş gibi
Düşünüyordu Ömer
Gâvurun istediği neydi
Gâvurluğundan besbelli
Sömürmeye doymamıştı Osmanlıyı” (Alkan, 2004b: 39).

Şair, Ömer nezdinde yapılan sömürüye anlam veremediğini ifade etmektedir. Ömer yedi düvelin Çanakkale'ye dayanmış olmasına da anlam veremediğinden “gavurluğundan besbelli” şeklinde durumu kendince izah etmeye çalışır. Şarkışlalı Ömer'in Mustafa Kemal'in buyruğunda olması, vatan uğruna son nefesini verirken “çocuğumun adını Mustafa koyun” isteğinde bulunması Mustafa Kemal'in emperyalizm karşısındaki duruşuna işaret etmektedir. Atatürk'ün bu anlamda öncü oluşu, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın “Bir Mustafa Kemal Daha”, Cahit Külebi'nin “Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda” şiirlerinde Atatürk'ün emperyalizm karşısındaki duruşu ile benzer özellikler gösterir.

“Denizde düşman gemileri görünüyordu
Almış yanına İngiliz
Fransız'ı İtalyan'ı Yunan'ı
Almış yanına dominyonlarını
Çanakkale'ye dayamış” (Alkan, 2004b: 39).

Yeni piyasa arayışı ve bunun doğurduğu rekabet, güçlü olanın saldırıya geçmesine neden olur. Şiirin son ünitesinde Conkbayırı'ndaki tepelerde şehit olan Ömer'in aynı yerde silahı ile “sessiz, soluksuz” nöbet tutması şehitlerin ölmeyeceğine dair olan inancı destekler. Şair, Yiğit Ömer gibi can verip yurdu vermeyen diğer Anadolu halklarının da bir gün verdiklerini almak için harekete geçeceğine inanır. “Onlar Ki” şiiri bu minvalde yazılmış bir şiirdir:

“Onlar ki şimdi soluk: gül çalındı yanaklarından
Onlar ki şimdi yalnız: betikleri yok
Onlar ki şimdi karanlıktalar: duvar kesti ışıklarını
Onlar ki şimdi sessiz: gölgeleriyle

(.....)

Onlar ki: Anadolu

geri alacaklar

yanaklarından çalınan gülü” (Alkan, 1992: 62).

Şiirde “onlar” zamiri ile anlatılan kesim emekçi kesimdir. Ezilen, sömürülen bu alt tabakanın birleşerek bir kuvvet oluşturacağı düşünülür. “Toplumcu gerçekçi kurama göre sanat yansımadır” (Moran, 2008: 53). “Onlar” zamiriyle ifade edilen işçi kesimin yaşamı şiire olduğu gibi yansıtılmıştır. Yansıtılan gerçekçilikle sadece yaşananlar tasvir edilmemiş, “geri alacaklar/ yanaklarından çalınan gülü” dizeleriyle” bu kesimin yeni bir anlayış oluşturacağı fikri verilmiştir. Berna Moran, Karl Radek’in bu konudaki sözlerini şöyle aktarır: “Gerçekçilik, çöken kapitalizmi ve onun çürüyen kültürünü yansıtmak değildir sadece; aynı zamandan yeni bir toplumu ve yeni bir kültürü yaratabilecek sınıfın doğuşunu yansıtmaktır (Scott, Lawrens, 1935’ten aktaran: Moran: 2008: 54). Bu sınıf ezilen, sömürülen “Anadolu” halkıdır. Şiirde üçüncü çoğul şahsın yanaklarından çalınan gül, bahsi geçen kimselerin yüzlerindeki canlılığa işaret eden rengin kaybolması ile ilgilidir. Benizlerinin rengi atan, gülmeyi unutan soluk yüzlü “onlar” sömürüye uğrayan halklar olarak betimlenmiştir. Şiirin ikinci dizesinde yer alan “betikleri yok” kısmı aslında sömürünün sadece meta odaklı değil kültürel olduğunun da altını çizer. Çalınan sadece maddi varlıklar değil, asıl sarsıcı olan özlerinden gidenlerdir. Kitaplarının yok oluşu durumun vahimliğini artırır. “Onlar”ın giderek kötüleşen durumu varlıklarının ortadan kalkıp gölge olmaları ile sonuçlanır. Dibe vuruş imgesi bir mücadelenin fitilini ateşlemek için gerekli görülmüştür. Kaybedecek bir şeyi kalmayanlar kendilerinden çalınanları geri almak için ayağa kalkacaktır. Alkan’ın “Onlar Ki” şiiri Sabahattin Eyüboğlu çevirisiyle yayımlanan Jacques Prevert’in “Onlar” şiiri ile benzerlik gösterir:

“Onlar ki hapislerde yatarlar

Onlar ki madenlerde çalışırlar

Onlar ki balık pulu ayıklarlar

Onlar ki etin kötüsünü yerler” (Prevert: 1963: 2).

Prevert’in şiiri ile Alkan’ın şiiri sadece “Onlar ki” sözcük grubunun tekrarı bakımından benzerlik taşımamakta, konu itibariyle de ciddi benzerlikler

göstermektedir. Prevert'in şiirindeki "Onlar" zamiriyle ifade edilen kesim de ezilen, sömürülen, yoklukla mücadele etmek zorunda kalan kesimdir.

Şair halkların kendi direnişleriyle kurtulacaklarına inanır. *Direnenlerin Destanı*: Cenk ismini verdiği destansı nitelikteki eserinin arka kapak yazısı emperyalizme direnenlerin kurduğu evrensel ortaklığı şöyle anlatır:

"Basra Körfezi çevresindeki İran, Irak, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt gibi ülkeler Batı Avrupa'nın, Amerika ve Japonya gibi büyük sanayi ülkelerinin petrol ambarlarıdır. Bu petrol alanlarının ileri karakolları olan Afganistan, Pakistan, Etiyopya, Türkiye ve benzer konumdaki ülkeler de hem coğrafi durumları, hem de zengin maden kaynaklarına sahip olmaları nedeniyle bu gelişmiş ülkelerin çıkar alanlarıdır. Ama gerek Basra Körfezindeki, gerek gelişmekte olan diğer ülkelerdeki yurtsever aydınlar, yurtsever gençler, yurtsever halklar ülkelerini sömürönlere karşı savaş açtılar ve direniş örgütleri kurdular. Bu kitapta onların destanı var" (Alkan, 2010a)

Direnenlerin Destanı'nda şairin yüreği, ezilen halkların yürekleriyle bir atar; âdeta onlarla birlikte vuruşur. Yurtsever olmak şairin insanlık anlayışındaki ortak payda olarak karşımıza çıkar:

"Böldüler üçe beni
Bir yanım Pakistan'da
Bir yanım Afganistan'da
Bir yanım keklik kuşu İran kıyılarında.
Bir yanım yarda kalsa
Bir yanım darda
Bir yanım vuruşur
Karlı dağlarda" (Alkan, 2010: 21).

Şair, "Böldüler üçe beni" dizesiyle İngilizler tarafından sömürölen Hindistan'ın 1947 yılında bölünüşüne işaret eder. 1947 yılında Hindistan ve Pakistan olarak ikiye bölünen ülke, 1971 yılında Doğu Pakistan'ın Batı Pakistan'dan ayrılmasıyla Bangladeş adını alır. Böylece ülke üçe bölünmüştür. Şair, çıkarları doğrultusunda hareket eden yayılmacı güçlere karşı örnek bir direnişçidir. Dava ortaklığı yaptığı her yerde "ben varım" der. Bu anlamda ülkelerin bölünmesi için çıkarılan kasıtlı kargaşada emperyalizmin karşısında yine yerini alır. Bireysel sorunlarının çıkmazında boğulmaz, kendi derdine ezilen milletlerin derdini de ekler. Özgürlük irmağında kanıyla akan şairin yolculuğu uçsuz bucaksızdır:

"Akıyor kanım loy loy loy akıyor kanım
Akıyor Filipinler'de

Akıyor Suudi Arabistan'da
Akıyor kanım Yemen'de
Akıyor kan çeşmesi
Akıyor Endonezya'da
Ben özgürlük ırmağım
Basra Körfezlerinde
Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da" (Alkan, 2010a: 26).

Şair dolaştığı tüm iklimlerde aynı manzarayı görür. Kirli, sinsi planlar, kazanmaya ant içmiş güçlerin yıkıcı izleri. Adı geçen yerlerin yine emperyalist güçlerin hedefinde olduğu izlenimini veren şair; dil, din, ırk, anlayış fark etmeden benimsediği milletleri sömürgecilik karşısında müdafaa eder. "Akıyor kanım" ifadesi ile yitirilen canların acısını özünde hisseder. Alkan'ın "Kan Çeşmesi" isimli şiiri Charles Baudelaire'in aynı isimli şiiriyle kullandığı sözcük grupları açısından benzerlik gösterir. Baudelaire'in "Bazen sanki akıyor kanım dalga dalga,/Çeşme gibi, o tekdüze hıçkırıklarla" dizeleri ile bu benzerliği örneklendirir niteliktedir (Baudelaire, 2016: 209). Ancak benzerlik sadece söyleyiştedir, çevirisini Alkan'ın yaptığı bu şiir konu itibariyle Alkan'ın "Kan Çeşmesi" şiirine benzemez.

Erdoğan Alkan ile yapılan görüşmede "yaralı bir güvercinim/kanadı kırık/ kan çeşmesiyim" dizeleri için şu açıklamayı yapar: "kendimi anlatmıyorum, başkalarıyla özdeşleşiyor, başkalarının acılarını dile getiriyorum" (Alkan, 1994b: 51). Bu açıklamayı şiirlerinde sadece kendinden bahsetmediğini ifade etmek üzere yapmıştır. Özellikle *Cenk* kitabında sosyal gerçekçi şiirler yer alır. Nurullah Çetin bu şiirleri şöyle açıklar: "genellikle bir düşünceye ve ideolojiye bağlı kalınarak halkın çektiği sıkıntılara, sefalet sahnelerine değinen, kimi zaman çözüm gösteren, tüm insanlığın mutlu olacağı güzel bir geleceğe bir ütopyaya yer veren metinler" (Çetin, 2004: 32). Bu bağlamda şair zulme direnenlerin, önünde sonunda varacağı kutlu günden de haber verir:

"Bizler '1 Mayıs'ı öğrendik önce
Ve savaşla barışın ayrımını
Mozambik'te Angola'da namlularımız
Barut koktu

Portekiz’de karanfiller taktık

Silahlarımızın ucuna

Köylüler yeniden aldı topraklarını” (Alkan, 2010a: 48).

Şiirde vurgulanan “1 Mayıs” dayanışmanın ve haksızlıklarla mücadelenin zaferi olarak görülür. Şairin doymak bilmeyen, doğal zenginlikler karşısında iştahları kabaran, hep daha fazlasını isteyen anlayışa karşı örnek bir yaşam şekli benimsemiştir. Bu zengin fakir uçurumunu kapatacak, mülkiyetin gelişmesini engelleyecek bir modeldir. Nurullah Çetin bu anlayışın şiirdeki yansımalarını şöyle değerlendirir:

“Marksist ideolojiyi temel alan bu şiir anlayışı bizde ağırlıklı olarak Nazım Hikmet’le başladı ve 1960 sonrası dönemde yaygınlaştı. Vietnam, Küba, Şili, Afrika gibi ülke ve bölgelerdeki sorunlar, Marksist, Sosyalist mücadeleler bağlamında sıkça günceme getirilirken bu kanalla Türkiye’de Sosyalist gerçekçi şiirle bir Marksist ihtilâl ortamı oluşturulmak isteniyordu” (Çetin, 2004: 33).

Erdoğan Alkan, toplumcu şiirlerinde belirgin bir ideolojiye bağlı kalmasa da *Cenk* kitabındaki şiirlerinin belli bölümlerinde Marksist şiir ile yakınlık kurar. Kitabın farklı ünitelerinden Nazım Hikmet ile yaygınlık kazanan bu şiir anlayışına örnekler gösterilebilir:

“Körfezlerin suları kıpır kıpır

Sarı saçlarını dökmüş ay

Ak sakallı bir ulu

Simavna’da oturur

Dedi: “Yiyecek/ giyecek/davar

Toprak ve toprak ürünleri

Ortak malımızdır

Kadından gayrı her şey

Helalimizdir.”

Buyurdu: ‘Şunu da yaz

Eylemsiz kural olmaz!” (Alkan, 2010a: 7).

Alkan, Simavna’da oturan ak sakallı uluyu Şeyh Bedrettin olarak kurgular. Nazım Hikmet’in *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı*’ndaki şu dizelerle metinlerarası ilişki kurulmuştur. “Yârin yanağından gayrı her şeyde/her yerde/hep beraber!/ Diyebilmek/İçin/On binler verdi sekiz binini...” (Hikmet, 2014: 501). “Nazım Hikmet, ideolojik düşüncesinin sunumunda yararlanmak üzere en çok

tarihî nitelikli olayları, figür ve metinleri, kendi bağlamından koparıp dönüştürerek, yorumlayıcı bir yaklaşımla yeniden üretme yoluna gidiyor” (Çetin, 2012: 109). Alkan da dönüştürülerek yeniden üretilen metni kendi fikrini desteklemek için kullanmıştır. Nazım Hikmet, destanın ön söz bölümünde eseri kaleme alma sebebini belirtirken, Mehmed Şerefeddin Efendi'nin “Simavne Kadısı oğlu Bedrettin” isimli risalesini okuduğunu ve bu risalede Cenevizlilere sırkatip olarak hizmet eden Dukas'tan bir alıntı yapıldığını ifade eder. Bu alıntı şöyledir: “Şeyh Bedrettin için “Mezkur köylü Türklere vaiz ve nesayıhte bulunuyor ve kadınlar müstesna olmak üzere erzak, melbusât mevâşi ve arazi gibi şeylerin kâffesinin umumun mâli müşterek addedilmesinden tavsiye ediyor idi” (Hikmet, 2014: 475). Nazım Hikmet buradaki düşüncüyü “Marks ve Engels'in –bir başka deyişle Marksist düşünce sisteminin- kadınlara bakışı ile kıyaslar ve aralarında bir benzerlik bulur” (Gariper, 2019: 177). Kağan Gariper Nazım Hikmet'in bu çabasını “Marksist dünya görüşünü, mensubu olduğu toplumun tarihî gerçekliğiyle ve ona farklı bir bakış getirerek temellendirme isteği” olarak değerlendirir. (Gariper, 2019: 184). Bu isteğin bir benzeri de Alkan'ın şiirinde görülür. Şiirin “Eylemsiz kural olmaz!” dizesiyle de şair, teorinin pratikte karşılığı yoksa bir anlam ifade etmeyeceğini vurgulamak ister.

Şair dünyadaki tüm kötülüklerine rağmen dayanışma ile iyiliğin çoğalacağını ümit eder. “Çoğalıyoruz” isimli şiirinde doğa ananın sunduğu güzelliklerle insanoğlunun tatminkâr yanına değinmiştir:

“Kekliklerimiz var burçlarda. Koç ve öküz boynuzlarımız,
Savuşturmak için kötülükleri. Otlarımız var yaraya
Merhem, sözlerimiz eskilerden damara kan. Koyun gözlü ak
Papatyalarımız kızlarımıza duvak. Pusatlarımız var biz halkız” (Alkan, 1992: 61).

Şiirde, folklorik özelliklere değinilmiş; eski halk inanışlarına göre nazarı, olumsuz düşünceleri savuşturmak için kullanılan koç ve öküz boynuzlarından bahsedilmiştir. Halkın yüzyıllardır kullandığı alternatif tıp yöntemlerine de değinilen şiirde “pusat” mücadelenin simgesi olarak kullanılmıştır.

3.1.9. Sevgili

Erdoğan Alkan, farklı temalarla sevgili konusunu sıkça ele alır; şairin münferit olarak sevgiliden bahsettiği şiirleri de bir hayli fazladır. 31 şiirinde direkt olarak sevgiliyi güzelliği vefasızlığı, zalimliği gibi olumlu ya da olumsuz yanlarıyla işlemiştir. Divan şiiri geleneğinin sevgiliye olan ideal bakışına benzer örnekler verse de sevgilinin olumsuz yönlerine değindiği, sevgiliye sitem hatta beddua eden şiirleri de bulunmaktadır. Alkan'ın şiirlerinde sevgili, günlük hayat içinde somut olarak varlık gösteren kimselerdendir. Bu anlamda Divan şiirinin soyut sevgililerine benzemez. Şair, bir türlü ulaşamadığı sevgilisinin acısıyla şiirlerinde dertli bir âşık rolünderken gerçek hayatta sevgili ile ilişkisinin bu yönde olmadığını ifade eder. “Aşk yaşamımda ise daha çok ben başkalarını mutsuz ettim” der (Alkan, 1994b: 51). Şair sevgilinin sahip olduğu olumlu ya da olumsuz özelliklere daha çok halk şiiri geleneği ile kaleme aldığı şiirlerinde yer vermiştir. “Dilim Varmıyor” isimli şiirinde çeşitli özellikleri ile betimlediği sevgiliye kavuşma hususunda şairin tereddütleri dile gelmiştir:

“Düşündeki gonca gülü

Dermeye elim varmıyor

Al kuşaklı ince beli

Sarmaya kolum varmıyor” (Alkan, 1969b: 6).

Şair sevgiliye kavuştuğu anda aşkın büyüünün bozulacağını düşünerek şiirin diğer ünitelerinde de tereddütler yaşar. Gelinlikler içinde hayal ettiği sevgiliye “Uyusam kalsam düşünde” dizesiyle yüreğinden geçenleri aktaran âşık, “Dönmeye yolum varmıyor” dizesiyle yine engellere işaret eder. Şairin sevgiliye yanaşmaya varmayan tavrı bazen de sevgilinin başkasına yâr olmasıyla ilgilidir. Sevgilinin başkası ile evlenmesi, başkasına yüz vermesi, gönlünü kaptırması şairin korkulu rüyasıdır. “Gitti” isimli şiirinde şair sevgilinin ellere gidişiyile perişan olmuştur:

“Ağla gönül ağla, gelin oldu yar

Telli duvağını taktı da gitti

Kahrını ben çektim elin oldu yar

Yüzüme son bir kez baktı da gitti” (Alkan, 1969b: 28).

Sevgilinin bir başkası ile oluşu şairin karalar bağlamasına neden olur. Şiirde sevgilinin kendi isteği ile gitmesinden ziyade zorla götürüldüğü ifade edilmiştir. “Kovanımdan eller aldı balımı/ Bugün bir yabancı gonca gülümü/Gönül bahçesinden söktü de gitti.” dizeleri sevgilinin kendi isteğiyle gitmediğini gösterir. Ancak şair derdini anlatacak yer bulamaz. Şiirlerinde sevgilinin elinden alınmasıyla ilgili korkular taşır ve sevgiliyi bu anlamda uyarır. “Tahta Ata Binmiş İnsan Katarı” isimli şiirinde sevgiliye dikkatli olmasını tembihler:

Çıkma burca ayaz vurur yel vurur

Dere kıyısına coşkun sel vurur

Çok allanıp pullanırsan dil vurur

Dolaşma tenhada bensiz sevdiğim” (Alkan, 2000: 58).

Sevgilinin dile düşmesinden, sahipsiz sanılmasından çekinilir; sevgilinin güzelliğinin başa bela olduğu düşünülerek sevgiliden önlemler alması istenir. Bu önlemler arasında sevgilinin “güzelim” diye salınıp gezmemesi, fazla makyaj yapıp dikkat çekmemesi de vardır. Şair, kendine âşık şekilde resmettiği sevgiliyi savunmasız yavru bir geyiğe benzetir. Sevgilinin gereken önlemleri almazsa onu alıp götüreceklerini haber verir. Birlikteliğin sorumluluğunu taşımasını beklediği sevgiliye “Sır” isimli şiiriyle uyarılarına devam eder:

“Alkan der nişanımsın unutma

Gayriye bel verip yaban yol tutma

Ne Fatıma’dır sevdiğim ne Fatma

Sensin gönlümdeki gizli sır benim” (Alkan, 2000: 57).

Şair sevdiğinin ellere gönül vermesinden korkmakta, kendi ile ilgili çıkan söylentilere de kulak asmamasını istemektedir. Sevgiliye verdiği aşk teminatına karşılık sevgiliden de sadakat bekler. Sevgilisinin başkasına yâr olmasından korksa da böyle bir durumla karşılaştığında şairin verdiği tepki vazgeçmek yerine mücadele etmek olmuştur. “Zor Olmayan” isimli şiirinde sevgiliye şöyle seslenir:

“Kurtulur mu sandın elimden benim

Şurda bir kötüye yar olmayınan?

Eritmez mi sandın seni ateşim

Karlı dağ başında kar olmayınan?” (Alkan, 1969b: 14).

Şair gösterdiği cesaretle sevgilinin kendisine dönmesini amaçlar, sevgilinin korktuğunu düşündüğü güçlere karşı gösterdiği gözü pek tavrın sevgiliye de cesaret vereceğini umar. “Aman dememişim nice beylere/Ağalara derebeyi soylara” dizeleriyle kimseden korkusu olmadığını ifade eder, kendisine güvenmesini istediği sevgiliyi korumak için dağlara bile çıkabileceğini söyler. Sevgili ile aralarına girebilecek başka engellere karşı da önlemler alır. Âşıkları bekleyen tehlikeler karşısında sevgilisinin adını gizli tutarak kendilerini ayırmaya çalışanlara karşı temkini elden bırakmaz:

“Ferhat Şirin Zühre Tahir

Bunca zulum bunca kahr

Gözlerim yüzünde mühür

Yüzü yüzden ayıran var

Ben bir kulum sen bir sultan

Ben Keremim sen Aslı Han

Adın söylemez ALKAN

Bizi bizden ayıran var” (Alkan, 2000: 83).

Aşkları dillere destan isimlerin çektiği sıkıntıları örnek gösteren şair kendi aşklarının da büyüklüğü hususunda Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı gibi isimlere öykünür ve onların yaşadıklarının kendi başlarına da gelebilecekleri korkusuyla sevgilinin ismini zikretmez. Divan şiiri geleneğinde sevgilinin ismi anılmazken halk şiiri geleneğinde sevgililer somut olarak bellidir. Şair temkin icabı bu geleneği bozar, benzetmelerle yetinir.

Erdoğan Alkan genellikle şiirlerinde ulaşılamayan kavuşulamayan sevgililerin peşindedir. Şiirlerinde sevgili ile birlikte mutlu olarak betimlediği yaşanmışlıkların anlatıldığı şiirler pek fazla değildir. Alkan birkaç şiirinde sevgiliden bahsederken Batı kaynaklı ölümsüzleşmiş karakterlere de atıfta bulunur. Ayı düşüğü sevgilisinin adını bu kişilerle birlikte anar:

“Ben yokum bütün bu evlerde

Ben yokum ses vermeyince sen

Şimdi bir gül gibi sularda

Ne Beatrice, ne Ofelya
Bu benim sevgilimdir giden.

Balkonumdan nisan güneşi gibi
Doğdun ilkyaz çiçeklenirken
Ayrılık ne kadar erken!” (Alkan, 1981: 22-23).

İtalyan yazar Dante'nin *İlahi Komedya* isimli eserinde aşkını haykıramadan kaybettiği aşkı Beatrice ile Shakespeare'in *Hamlet* oyununda yer alan karşılıksız aşka tutulmuş Ophelia gidiş, ayrılış, ölüm metaforlarıyla ele alınmıştır. Şair sevgilisinin gidişini anlatırken Beatrice'in erken ölümünü, Ophelia'nın ise karşılıksız aşkı sonucunda delirerek ölüme gittiğini hatırlatır. Ancak bu defa ansızın giden kendi sevgilisidir. Her iki karakterin genç yaşta ölümüyle şairin kendi birlikteliğinin erken sonlanması arasında benzerlik kurulmuştur. “Bir Ceylan Peşine Düşmüşem Dağlar” isimli şiirinde şair ayrı düştüğü sevgilinin peşindedir:

“Duydum mesken tutmuş uzak illeri
Issız ovaları تنها gölleri
Adım anmaz olmuş tatlı dilleri

Gerçek mi yalan mı bilem sözünü” (Alkan, 2000: 39).

Sevgili ceylana benzetilmiştir, hasret kalınan sevgilinin peşine şair bir avcı gibi düşer. Sevgili ile arasında bu defa dağlar engel teşkil eder ve şair, “Geçit veren kovalayam izini” dizesiyle dağlara seslenir. Sevgilinin kendisini unutmuş olma ihtimali ona ayrılıktan daha ağır gelmektedir. Yanında, yöresinde bulamadığı sevgiliye kavuşma ihtimali ile yollara düşer. Vuslata eremeyen şairin çektiği eziyetler de dizelerinde yer bulmuştur. “Karadan” isimli şiirinde aşktan düştüğü hâlleri, sevgilinin çektiği cefaları anlatır:

Çizer beni defterinden, karalar
Kırpiklerin hançer eder, yaralar,
Kara belin usul usul saralar

Sonra kaldıralar salım karadan” (Alkan, 1969b: 5).

“Karalar” sözcüğü ile cinaslı kafiye oluşturulmuş, çağrıştırdığı birden fazla anlamla da sevgilinin âşık üzerindeki eziyetleri dillendirilmiştir. Sevgilinin

kirpikleri âşığı hançerlemiştir. Sevgiliye kavuşamayan âşık aynı zamanda sevgilinin eziyetlerine de maruz kalır, aşk derdi şairin her gittiği yerde peşinden gelir. “Kara sevdim, düştüm kara hâllere” dizesiyle ifade ettiği gibi âşığın bu derde düşmesinin tek nedeni esmer sevdiğiidir. Divan şiiri mazmunlarını da kullanan şair şiirde bakışlarıyla yaralayan sevgilinin cefa çekirtmede ilk kendini seçtiğini ifade eder:

“Şahin yuva yapmış akça döşünde,
Göğsü gövel ördek gezer peşinde
Şahbaz yay gerilmiş çatma kaşında
Bana nişan alır önce sevdiğim” (Alkan, 1969: 7).

Sevgili karşısında savunmasız olan âşık sevgilinin eziyetlerine katlanır hâldedir. Ancak divan şiirinde olduğu gibi sevgiliyi tüm şiirlerinde idealize etmez, sevgilinin benzersizliğine vurgu yaparken öte yandan sevgiliyi eleştirebilmekte ona sitem edebilmektedir. Ömer Saraç, Cafer Özdemir “Âşık Tarzı Türk Şiir Geleneğinde Sevgili Tipi” isimli makalelerinde bu durumu şöyle izah eder:

“Şairin divan şiirinde idealleştirerek hayalinde yaşattığı sevgiliye karşılık halk şiirinde âşıklar sevgiliyi övmekle birlikte bazen de eleştirmektedir. Yapılan bu çalışmada sevgilinin fiziksel ve karakteristik özelliklerinin yanında olumlu ve olumsuz davranış ve tutumları da ele alınmıştır. Bu durum âşıkların toplumsal yaşamla iç içe olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir” (Saraç ve Özdemir, 2015)

Şair sevgilinin eziyetlerinden, hâl ve davranışlarından bıktığı zamanlarda bu cefa karşısında her zaman suskun kalmaz. “Usandım” isimli şiirinde sevgiliye sitemlerini dile getirir:

“Halden bilen bir güzele ver beni:
Bebe gibi kucağına kor beni
Yaylasın kolunda güzeller beni
Huysuz ile geçen günden usandım” (Alkan, 1969b: 17).

Alkan, sevgilinin hırçınlığı karşısında sevgiliye başka güzellere meyledebileceği mesajını açıkça göndermiştir. Sevgilinin eziyetlerine katlanmak gibi bir arzusu yoktur. Onun kendi kıymetini bilmediğini düşünür, vefasız sevgiliye “Sır” isimli şiirinde sitemlerine devam eder:

“Tek dileğim bir vefalı yar idi
Kıymetimi bilemedi yar benim

Dertli gönül viran oldu faradı

Söylenecek nice sözüm var benim” (Alkan, 2000: 57).

Şair kıymet bilmeyen yâre karşı şiddetli bir eleştiri yöneltir. Vefasız hâlden bilmez sevgilinin zalimliği, vefasızlığı yanında maddiyata olan düşkünlüğünden de mustarıptır. Ömer Saraç ve Cafer Özdemir’in “Âşık Tarzı Türk Şiir Geleneğinde Sevgili Tipi” isimli makalesinde bu meseleyi şöyle açıklar:

“Âşık edebiyatında sevgilinin olumsuz vasıflarından en çok dile getirileni onun maddiyata önem vermesidir. Çoğu âşığın şiirinde karşılaştığımız bu durum genellikle sevgilinin kendisini değil de altın ve gümüşü tercih etmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır” (Saraç ve Özdemir, 2015).

Sevgilinin aşk ile maddiyat arasında yaptığı seçim şairin sitemlerine sitem ekler. Şair sevgiliye, dünyada kıymet verilecekler listesinde maddiyatın olmadığı serzenişinde bulunur:

“Bu ıssız yuvayı bekler iken ben
Yabanda yurt tutan kansız sevdiğim
Garibi ekmeksiz aşsız bırak da
Koyma bu evlerde sensiz sevdiğim
(.....)

“Demişsin yoksulluk ölüm beteri

Altın mıdır bir güzelin tutarı

Tahta ata binmiş insan katarı

Göçüyor dünyadan donsuz, sevdiğim” (Alkan, 2000: 58-59).

Dünya malının dünyada kalacağı, aşkın kıymetini herhangi bir değerle ölçmemesi gerektiği sevgiliye hatırlatılır. Sevgilinin olumsuz nitelikleri üzerinde durulurken kibrinin, âşık ile alay etmesinin olumsuz neticeleri de ortaya konur. “Sen Oldun” isimli şiirde sevgilinin perişan hâli resmedilir:

“Önce yüksek yaylalarda uçardın

Şimdi düz ovaya inen sen oldun.

Gül dalında kusur bulur, seçerdin

Çakır dikenine konan sen oldun.

(.....)

Sayrı mı uğradı gül yüzün solmuş?

Kolların yanında asılı kalmış

Sevda ateşiyile oynanmaz imiş

Şimdi Kerem gibi yanan sen oldun” (Alkan, 1969b: 12-13).

Şair, sevgilinin kendisine ettiği eziyetlerin bir şekilde kendisinin başına da geldiğini ifade etmekte, sevgilinin perişan durumunu betimleyerek bir nevi öç almaktadır. Eden bulur, anlayışıyla sevgiliye yüklenir, onun düştüğü acı durumu dillendirerek içini rahatlatmaya çalışır.

Erdoğan Alkan’ın âşık tarzı halk şiiri geleneğine uygun şiirlerinin yanında sevgilinin güzelliğini, sevgilinin gidişiyile düştüğü yalnızlığı anlattığı modern şiirleri de vardır. Bu şiirler sevgilinin betimlendiği şiirler dışında daha imgeseldir. Aşka ve sevgilinin varlığına bakışı hususunda da farklılıklar içermektedir. “Forsa” isimli şiirde sevdanın ağırlığı altında ezilmiş şairin sevgiliye seslenişine tanık olunur:

“Paslı zincirler ayaklarımda

Paslı zincirlerce saçların

Deniz suyundan dudakların

Bu ağır kalyonu çekemem

Cansızım suda balıklar gibi

Geri ver eski gecelerimi

Ko deli rüzgârlarca başıboş

İçip içip gün ışığını sarhoş olayım” (Alkan, 1958: 33-34).

Sevdanın tutsaklığı şairi bunaltmış, şair birlikteliğin sorumluluğu altında ezilmiş, geçmişteki özgür günlerine özlem duymaya başlamıştır. Şairin tavrı aşka, sevgiye ve sevgiliye bir reddiye şeklindedir. Bağlardan kurtulup başıboş, kendini bilmez hâlde dolaşmak; şairin geçmiş günlerine dair özlem duydukları arasındadır. Özgürlüğe giden yolda sevgilinin onu bu birliktelikten azat etmesini diler.

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde yer verdiği sevgililer daha çok geçmişte sevdasına tutulduğu, kavuşamadığı sevgililer olarak karşımıza çıkar. Bunların dışında eşine hitaben yazdığı, eşinin güzelliğini, vefakâr, güler yüzlü hâllerini anlattığı, özlem dolu şiirleri de vardır:

“Tek sen varsın benim için

saçları papatya demeti güzel

sen ecelim kadar benim
sen yaşamak kadar güzel
(.....)
güneşin tunç yelkovanı sularda
kenti beyaz sayfasından siliyor
iniyor akşamla yüzüne hüzün
üzüldükçe güzelleşiyor yüzün

Yatağımız mutfağımın perisi” (Alkan, 2005b: 18).

“Saçları papatya demeti güzel” dizesi Alkan’ın eşini ilk gördüğü günün izlerini taşıyan bir dizedir. Bu anlamda şiirdeki sevgili aslında eşidir. Şairin işlediği sevgili tiplerine baktığımızda karısı dışındaki sevgililer daha genel geçer şekilde anlatılmıştır. Bu sevgililerin fiziksel özellikleri de genellikle kalıplaşmış şekilde aynıdır. Şair, karısı dışında söz ettiği sevgililere dair şiirlerinde somut yaşanmışlıklara yer vermezken eşinden bahsettiği şiirlerinde anılarından izler görürüz. Ev yaşantısından, günlük yaşamın ayrıntılarından bahsettiği şiirlerinin başrolü genellikle eşi olmaktadır. “Yuva” isimli şiirinde de Birsen Hanım’a dair ayrıntılar yer alır:

“Evimiz bahçesiz şimdi serçe ötmüyor
Kuş ötmese de aşkın cıvıltısı bitmiyor
Dışarda yağmur kar yine odamız sıcak
Dolapta süt bardakta su vazoda çiçek
Ay doğmuş karşı dalların kollarına
Vuruyor beyaz kağıda ince yüzün

Uyuyorsun kirpiklerinin altında” (Alkan, 2004b: 219).

Şiirin bir diğer ünitesinde geçen “İnceydin dal kadar seni gördüğüm zaman/Bahardı saçların bir demet papatyaydı.” dizeleri şairin yine eşiyile ilgili ilk izlenimlerini taşıyan dizelerdir. “Kül Kedisi” isimli şiirinde karısının alışkanlıklarına dair bilgiler verir:

“Akıl almaz nice uyur
Gündüz uyur gece uyur
Tavuklardan önce uyur

Vay çileli başım benim” (Alkan, 2000: 62).

Şair eşinin uykuya düşkünlüğünü şaşkınlıkla karşılamakta, şaka yollu bu alışkanlığını eleştirmektedir. Şiirin bir diğer ünitesinde “Uyku yüklü kül kedisi/Çocuklarımın dadısı/Amelelerin kadısı” dizeleriyle eşinin her ne kadar uykuya düşkün biri olduğunu ifade etse de çocukların bakımını üstlenmedeki rolü, ev işlerini yapmada ve bu işleri yönetmedeki başarısını da takdir ettiği görülür. “Sevdiğim yoldaşım benim” dizesi eşinin hayat yolunda kendisini yalnız bırakmadığını, hep desteklediğini gösterir niteliktedir. Genç yaşlarda hastalıkları nedeniyle hep erken öleceği düşünen şair, eşi Birsen Hanım sayesinde geç yaşları görebildiğini düşünür. Eşine kendisine sunduğu düzenli yaşam konusunda müteşekkirdir. (T. Alkan, 2021, Ek-2, Görüşme 2)

3.1.10. Aşk

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde aşk, sıklıkla işlediği temalardandır. Aşkın ilanı, âşığın düştüğü hâller, karşılıksız aşklar, aşk uğruna çekilen cefalar “aşk” temasının işlendiği konular olarak karşımıza çıkar. 26 şiirinde doğrudan aşk temasını işleyen şair, sevgiliyi konu edindiği şiirlerinde de aşk temasından hareketle yol alır. Aşk izleğini genellikle romantizm içinde işler. Nurullah Çetin şiirdeki romantizmi şöyle açıklar: “sevgiliye aşırı derecede duygusal bağlanımı ifade eden, sevgilinin güzelliğine duyulan sevgiyi abartılı bir biçimde terennüm eden (...) aşk şiiri” (Çetin, 2004: 62). Alkan’ın aşka bakışı yaşama bakışının bir yansıması niteliğindedir. Bu anlamda aşkı, sevinç kaynağı olarak görmekten ziyade mutsuzluk kaynağı olarak görmüştür. Şair bir görüşmede aşka bakışına açıklık getirir:

“Aragon ‘Mutlu aşk yoktur’ diyor. Bilmem dikkatinizi çekti mi? Her şeye karşın, en kalıcı ve en güzel şiirler aşk şiirleridir. Şairler ise mutlu aşklarının değil, hep mutsuz, kırık, karşılıksız aşklarının şiirlerini yazdılar, böylece, bir tür psikanaliz yöntemiyle acılarını, hüznelerini hafifletiyorlar. Size bir sır vereyim, aslında şairler mutsuzluğu arzular ve isterler, mutlunun değil mutsuzun peşinden koşarlar. Kökeni çocuklar dönemine dayanan suçluluk duygusunun yarattığı mazoşist bir davranış belki de” (Alkan, 1994b: 50-51)

Erdoğan Alkan ifade ettiği gibi şiirlerinde hep karşılıksız aşklar peşinde acı çeken bir profil çizmiştir. Şairin aşktan nasibine genellikle acı çekmek düşmüşse de aşkın verdiği mutlulukla ayaklarının yerden kesildiği, yaşama dair umutla doluğu şiirleri de mevcuttur. “Yüreğim Sevda Pınarı” isimli bestelenmiş şiirinin ilk

dizelerinde “Fakir bir şairim ama/Yüreğim zengin a canım” diyen şair, ferman dinletemediği gönlünü sevgiliye şikâyet eder. Sevgiliyi yücelten, kendini ona layık bulmayan âşık “Serde gençlik var sultanım” dizesiyle heyecanını gençliğine verir. Şiirin ikinci ünitesinde şairi “Ben yağmurdan değil/Aşkından sırlısıklamım” dizeleriyle ilanıaşk ederken buluruz. Şair son ünite de coşkunu, içli duygularını sevgiliye duyurmaya çalışır:

“Yüreğim sevdâ pınarı
Suyum sebildir a canım
Her güzel bir güğüm aldı
Sen hepsini iç sultanım” (Alkan, 1958: 30).

Şair aşkı haykırırken tarifsiz bir neşe içindedir. Sevgiliye aşkı bahşederken diğer güzellere gösterdiği tavra da dikkat çeker. Sevgiliye öteki güzellerin yanında ayırdığı yer, özeldir. Üstü kapalı olarak sevgiliden bunun kıymetini bilmesini ister. Satır aralarında kıymeti bilinmediği takdirde başka güzellerin sevda pınarından içmeye geleceği mesajı verilir. Alkan, “Aşk” isimli şiirinde ise aşkın başladığı noktaya temas eder. Şiir, bir nevi “aşk ne zaman başlar” sorusunun cevabı niteliğindedir:

“Gözler çok önemli gözler
gözlerle gelir önce

bir şey başlayacak demektir
eller ellere değince
(.....)
sevda başlamıştır artık
kadın uykuya dalınca” (Alkan, 1992: 21).

Erdoğan Alkan aşk ve sevgi ifadeleri benzer anlamlarda kullanmıştır. Şiirde geçen “sevince” sözcüğünün âşık olunca manasında kullanıldığı görülür. “Gözler, eller” aşkın varlığının ispatı olarak sunulmuştur. Son ünite de geçen ve uykuya dalan kadın aslında güvenen kadındır. Aşkın başlangıç noktasına kadının erkeğe olan güveni koyulmuştur. Aşkın insana apansız uğrayışına ve insanda yarattığı değişimlere de şiirlerinde yer verilmiştir. “Yağmurla Gelen” isimli şiirinde aşk yolcusunun hâllerine değinilir:

“Çok eski bir kıyı kentidir Samsun,
Selmin’in yüreği orda vurur.
Çürük balık başları sokaklarda,
Ay ışığı, yıldızlar, can sıkıntısı,
İnsan ummadığı anda âşık olur.

Uyuyamaz artık, masasında şişe,
Kalkar, bir sigara yakar, oturur.
Dalgındır, yaptığını bilmez, örneğin
Susamadığı halde uzanır,
Sürahiden bir bardak su doldurur” (Alkan, 1981: 18).

Sevgilinin yaşadığı kent betimlenirken olumsuzluk çağrıştıran ifadeler yer verilmiştir. Can sıkıntısı içinde olan aşkın bu iç sıkıntısını âşık olmak da giderememiştir. Aksine ne yaptığını bilmez hâldedir. Şairi neşeli bir halden ziyade kendinden bihaber hâle sokan aslında duygularına karşılık bulamayışıdır. Şairlerin mutsuzluğun peşinde koştuğunu ifade eden Alkan da dizelerinde sevgiliyi beklerken neşe içinde olacağına nükseden hastalıklarıyla boğuşur:

“Şimdi bu şiirin yazarı ozan
Bakıp yağmurlara düşünür durur:
On yedide Selmin geçecek diye
Arka sokaklarda hangi Erdoğan
Öksürüğe, aksırığa tutulur” (Alkan, 1981: 19).

Erdoğan Alkan genç yaşta tüberküloz hastalığına yakalanmış, uzun süre de bu hastalıktan mustarip olmuştur. Sevgilinin geleceği yollara bakarken de şairin hayaline, sevgiliyle birlikte geçirecekleri güzel günler değil hastalığının izleri gelir. Bu durum, şairin aşk sayesinde iyileşmeye, yaşama dair ümit beslemeye başlamasından çok, yeni dertlere gark olduğunu gösterir. Her gün aynı saatte Selmin’in yolunu bekliyor olması kadının bu aşktan habersiz olduğu anlamına gelir. Hastalıklarıyla mücadele eden Alkan, kendini sevgiliye mutlu bir gelecek verecek durumda görmez ve aşkını karamsar duygularla iç içe betimler.

Alkan’ın şiirlerinde aşktan kaynaklı memnuniyet duygusuna pek rastlanmaz. Geçmişe duyduğu özlem, mutlu olana dair ne varsa geçmişte yaşanıp

bittiğine olan inancı aşk hususunda da benzer özellikler gösterir. Bugün düştüğü sevdadan hayır görmeyen şairin geçmişteki aşklarını özlemle andığı görülür.

“Masal” isimli şiir bu bakışı özetler:

“Masal bu ya ben hancıydım sen yolcu

Ve ağzın güzeldi böyle başladı

Günlerden bir gün gecelerden bir gece

Bir öpücük gelip ağzımıza kondu

(.....)

Masal değildi yaşadık her şeyi

Gecenin elinde iki uçurtma

Saldık yükseklerle yüreğimizi” (Alkan, 1992: 20).

Şair geçmiş güzel günleri yâd ederek avunur. “Tatlıdır yaşamak eski günleri” dizesiyle güzel günlerin anısını içinde yaşatır. Başta masal gibi inanılmaz gelen aşkı daha sonra iliklerine kadar hisseder. Yaşanan güzel günlerin hissettirdiklerini hatırlamak şairi mutlu eder ancak “Dokunma” isimli şiirinde yaptığı içsel yolculuktan memnun ayrılmaz:

“Sürgünüm sevda yurdundan

Kanadım kırık

Uzak iklimlere yol alıyorum

Dokunma

Eskiden sevilenler

Sevilmiyorlar artık

(.....)

Kirpiklerinden kelebekler uçan kız

Beni bekleme boşuna

Yüreğim kara” (Alkan, 2005b: 38).

Şair geçen zamanın insanı bugüne yıpratarak, eskiterek getirdiğini, bu süreçte kendi de dâhil herkesin değiştiğini ifade eder. “Yinelenmiyor o coşku/O ışık” dizesiyle eski canlılığı içinde bulamadığını söyler. Bu durum sevgiliye verilecek ümidin kalmadığı anlamına gelir. Son ünite de sevgiliye geleceğe dair güven veremeyişinde kendini sorumlu tutar. “Kararan yürek” şairin yiten canlılığına,

kaybolan sağlığına işaret eder. “Atlı” isimli şiirde de benzer bir psikoloji hâkimdir:

Ben uzaklardaki yorgun atlı
Yüreğimde yağmur kirpiklerim nemli
Çıkardım heybemden bu eski aşkı

Yağan yağmurlarla eskir aşk
Amca diyen çocuklarla eskir aşk
Eskir aşk çayevlerinde
Kirli iskambiller gibi” (Alkan, 1992: 10).

şair geçen zamanın yorgunluğunu hissetmekte, gençliğinin de aşkları gibi geride kaldığını düşünmektedir. Geçmişte yaşanan ne varsa iyisiyle kötüsüyle orada kaldığına inanır, gelecekte kendini bekleyen güzel günlerin varlığına inanmaz. “Sen şimdi Leylasın Aşlısın ya da/Sabun kokan çamaşırlarda sevi/Belki bir şarkısın o kasabada/Delikanlıların söylediği” dizelerinde kendini Leyla’sına ve Aşlı’sına kavuşamayan âşıkların yerine koyar. Sevgili artık başka delikanlıların hayaline girmiş, kendinden fersah fersah uzaklaşmıştır. “Ninni” isimli şiirde de hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığına işaret edilir:

“Yüzüme tedirgin bakma öyle
Yeniden başlayalım desen de başlayamam.
Ne sen uzun saçlı o küçük kızsın
Ne ben yıldızlar altında gezen adam.

Geldik gidiyoruz. Aşkın gücüyle
Evren yalnız bu çocuk kalacak.
Mutlu, mutsuz, sevişen tüm kuşaklar
Beşiğini sallayıp nen çalacak” (Alkan, 1981: 30).

Zamanın etkileri sevgiliyle yeni bir başlangıç yapılamayacak kadar derinden hissedilmektedir. Anıların zihnindeki canlılıkları “Bak, ne güzel uyumada çocuk aşkım” dizesiyle muhafaza edilir. Alkan, mutsuzluğun peşinden koşarak bir tür psikanaliz yöntemiyle acılarının, hüzünlerinin hafiflediğini ifade etmiş, şiirlerine yansıyan aşk yaşantısında da bu ifadeye uygun hareket etmiştir. şairin

dizelerinden aşktan perişan olan, sevgilinin cefasına maruz kalan bir aşğın inlemeleri duyulur. “Karadan” isimli şiirde şair aşk yüzünden dermansız kalışını anlatır:

“Kara gönlüm bir karaya düş oldu
Tutuldu dudağım dilim karadan
Yürek yana yana kara taş oldu
Kırıldı kanadım, kolum karadan” (Alkan, 1969b: 4).

Şair düştüğü sevda derdinin kendinde hâl bırakmadığını ifade eder. Âşık olmak, şair için başlı başına bir dert kaynağıdır. Âşğın hayatı alt üst olmuştur. Cafer Şen makalesinde bu duygu durumunu şöyle açıklar: “Bu noktada aşk, hayatın gidişatını aksatan bir yapıbozum duyumudur. Bu nedenle bu istisnai duyum yaşandığında ‘gündelik hayatımızın tüm dengeleri bozulur, yaptığımız her şey temeldeki onun düşüncesiyle renklenir’ (Şen, 2017: 201) Şairin de yaşamının dengesi bu duyumla bozulmuştur. Sevdanın ağır yükü altında ezilen şairin tek derdi sevdası değildir. Rakipleri ile de mücadele içindedir. Aşkı yüzünden kendine düşmanlık besleyenler vardır. “Diye” isimli şiirinde bu durumu şöyle anlatır:

“Mühürüme suçlu adı kazıldılar
Bir gül goncasına tutuldum diye
Bütün güzellere ferman yazdılar
Dilberler ceminden atıldım diye” (Alkan, 1969b: 18).

Şair sevda ateşiyle yanmasının haricinde bir de bu durumuna karşı tavır alanlarla uğraşmaktadır. Sevdaya tutulduktan sonra hayatı alt üst olmuş, tehlikeli tutkusu âşıklık sanatına da sirayet etmiştir. Güzeller meclisindeki yeri elinden alınmıştır. Âşık için uygun görülen, güzeller meclisinde sazıyla meşk edip gönlünü güzellere kaptırmamasıdır. Şair dizelerinde sevgiliye duyduğu derin sevginin karşılığını alamamış hep eziyet çekmiştir. “Düşün Üstüne” isimli şiirinde gördüğü güzel rüyadan uyanmamak için direnmekte, gerçek hayatta sevgiliden göremediği ilgiyi düşte beklemektedir:

“ALKAN der: naz ile soldurdun teni
Hiç değil düşümde öp beni beni
Siyah zülfe kâhkül yap beni beni

Tel tel döküleyim kaşın üstüne” (Alkan, 1969b: 31).

Sevgiliden karşılık göremeyen şair sevgiliyle yakınlık kurmayı ancak hayal âleminde gerçekleştirir. Sevgilinin nazı yüzünden yaşam arzusunu yitirmiş yeniden can bulabilmek için sevgiliye yakın olma yollarının arayışına girmiştir. Klasik edebiyatta aşkın solduran aynı zamanda yeşerten, hem can alan hem can veren yapısı beşeri bakış açısıyla Alkan’ın şiirlerinde de görülmektedir. “Çiçek” isimli şiirinde bu durumu örnekler:

“Yüreğim Cehennemde bir çiçek

Yıllardır kavruldu ateşin ile

Yeniden yeşermek için üstüne

Göz yaşların ne zaman dökülecek” (Alkan, 2005b: 37)

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde aşk teması “beşeri aşk” perspektifi ile işlenir. Sevgilinin fiziki olarak betimlenişi, aşk yüzünden âşığın çektiği cefalar, naz ile salınan sevgilinin âşiğa hep uzaktan bakışı, klasik edebiyatın “sevgili, âşık ve karşılıksız aşk” çıkmazı Alkan’ın şiirine de tesir etmiştir.

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde işlediği aşk temasının mutsuzluk üzerine kurulu olduğunu belirtmiştik. Sevinç içinde sevgilisini bekleyen bir ruh hâlinin çok uzağında olan şair, hep karşılıksız aşkların peşine düşmüştür. Çocukluk anıları içinde aşklarını anlatırken de bilinçli tercihlerle karşılık bulamayacağı kişileri seçme eğilimi göstermiştir. “İlkokuldayken bir diğçinin kızına âşık olmuştum. Adı Suna’ydı. İnce, güzelce bir kızdı. Ama ona belki de, zengin kızı olduğu ve Samsun’un en yüksek apartmanında oturduğu için tutulmuştum” der (Alkan, 1985b: 600). Alkan, kendini aynı yıllarda “beti benzi, giysileri soluk, biraz da yaban köy çocuğu” olarak betimler. Samsun’un kent yaşamına ayak uydurmakta zorlanan hatta öğretmeni tarafından yadırganan, dışlanan bir çocuk, bu psikolojiyle kendini sevmeye de layık görmez. Dolayısıyla aşkları imkânsızlıklar üzerine kurulur. Ortaokul yıllarında âşık olduğu Ayten de yine şairin karşılık bulamamak üzere seçtiği sevgililerdendir. “İstanbul’da, Çamlıca Lisesinde yatılı okuyan, hafta sonlarında gelen, kendimden büyük Ayten adlı bir kıza âşık oldum” diyen şair o sıralar henüz ortaokul öğrencisidir (Alkan, 1985b: 601-602). Belki de şairin uğruna aşk romanı yazmaya başladığı Ayten’in bu aşktan hiç haberi olmamıştır.

Şairin halk şiiri geleneğiyle yazdığı şiirlerinde sevgilinin âşığına yüz vermemesinin yanında modern şiirlerinde işlediği aşk teminde de şair sevgiliden karşılık bulamamıştır. Şiirlerindeki aşk, yalnızlık içinde derin düşüncelerle başka ilişkilere imrenilerek bakılan bir atmosferde yaşanır. “Unutulmuşum” isimli şiirinde şairin karşılıksız duygularına yalnızlığı da eklenmiştir:

“Boşuna değil insan kardeşler
Dalıp dalıp gitmesi gözlerimin
Art arda sigara yakışım
El ele dolaşan sevdâlılara
Böyle mahzun mahzun bakışım
Boşuna değil insan kardeşler:

Karşılıksız bir aşka tutulmuşum
Yalnızlığımda unutulmuşum” (Alkan, 1958: 13).

Şiirde sözü edilen efkârli hâl karşılıksız aşka tutulmuş olmanın sonucudur. Şairin mutsuzluğu el ele dolaşan sevgililere baktıkça daha da artmaktadır. Duyguların karşılık bulamayışı yalnızlığı da derinden hissettirir. Şairin “Siyah Gül” isimli şiirinde de şair, aşkına karşılık vermeyen sevgiliye düğün günü gönderdiği siyah bir gül ile kendini hatırlatma çabasındadır:

“Evleniyorsun işte
Yavru bir kuş gibi
Kıpırdanıyor yüreğin...
(.....)
Bana gelince:

Rıza'nın Meyhanesinden sana
Bu siyah gülleri gönderiyorum” (Alkan, 1981: 20).

Şair sevgilinin başkasını tercih edişiyle iyice yaralanmıştır. Perişan hâlinin evlenen sevgili tarafından yine de bilinmesini arzu eder. Âşığın en mutsuz, terk eden sevgilininse en mutlu gününde “Bütün uzak sevgililer adına” dizesiyle gönderdiği siyah güller âşığın karamsar ruh hâlini temsil etmesi açısından manidardır. Şiirin son ünitesinde şairin gönderdiği gülün “eskimiş, solmuş ve mahzun” sıfatlarıyla nitelenmesi yine şairin ruh hâli ile benzeşim kurulduğunu

gösterir. Şair biten ilişkilerine tutkuyla bağlanma hususunda benzer dizelerle karşımıza çıkar. “Oysa Sevildikçe Sever İnsan” isimli şiirinde güzel günlerin ardından terk edip giden sevgiliye bağlılığını dile getirmektedir:

“Beni severdin önceleri
Şiirler yazardın defterime
Yakındın uzansam dokunurdum

Oysa şimdi yıldız yıldız ıraksın
Ben yıldızları tutamamki!
Unut diyorsun a canım
Seni sevmişim bir yol
Unutamamki!” (Alkan, 1958: 31-32).

Şair, geçen güzel günlerin ardından sevgilinin merhametsiz yaklaşımına karşı çıkar. Bir kez sevince bu durumun kendi içinde değişemeyeceğini ifade eder. Duygularına karşılık veren sevgilinin dahi aşkının kalıcı olacağına inanmaz. Âşık bu düşünceyle kaybetme korkusunu sıklıkla yaşar. Bu durum yine şairin kendini sevmeye layık bulmama psikolojisiyle örtüşür. Şair sevdiklerinden karşılık bulamama hususunda dertlenirken yüreğindeki sevdayı da söküp atacak çareler arar. “Bankadaki Kız” isimli şiirinde bu çareleri sıralar:

“Karşılıksız sevdalardan usandım
Unutacağım artık bankadaki kız
Beni seven birini bulacağım.

(.....)

Yine unutamasam bankadaki kız
Kafayı çekip bir akşam
Kapısına gideceğim körkütük
Al işte gör işte diye
Gözünün önünde üç kurşun sıkıp
Bu kara sevdayı öldüreğim” (Alkan, 2004b: 36-37).

Şair, bir başka sevda ile teskin etmeye çalıştığı yüreğine söz geçiremez hâldedir. Terk eden sevgiliye bir başka seven bulabileceği hususunda gözdağı verir. Ancak

kendisini sevebilecek kızı “Varsın cüce boylu olsun/Çipil yüzlü yumuk gözlü/Varsın saz benizli olsun” dizeleriyle betimlemesi kendine bakışını da yansıtır niteliktedir. Âşık kendisini ancak böyle birinin sevebileceğine inanır, sevgiliyi bu anlamda gözünde daha da büyütür. Unutmak için her yolu dener, kendini yine kaçmak istediği kapıda bulur. Artık içindeki sevdanın ölümle son bulacağına inanır. Büyüttüğü aşka yaşarken bulamadığı karşılığı öldükten sonra bulacağına dair hayaller kurar:

“Biliyorum bir gün bankadaki kız

Beni sevmediğine pişman olacak

Kalbinde ince bir sızı dudağında dizelerim

Ölü bir sevdadan miras kalacak” (Alkan, 2004b: 37).

Şair aşkının büyüklüğünü sevgilinin anlamamış, kendisine karşılık vermemiş olmasına inanamaz. Kıymetinin anlaşılmasının öldükten sonra gerçekleşmesi ihtimaline sığınır. Bu sığınış aynı zamanda sevgiliye bir uyarı niteliğindedir. Şairin aşkına karşılık vermeyen sevgiliye bedel ödetme arzusu da göze çarpar. Bu bedel şairin “Düşünen Adam” isimli şiirinde sevgilinin de benzer bir aşka tutulup perişan olmasını dilemek şeklinde karşımıza çıkar. “Pencerenin önünde böyle iki büklüm/Bir gün sen de birini düşünürsün” dizeleriyle sevgilinin karşılıksız bıraktığı duygularını anlamasını sağlamak adına kendisiyle empati kurmasını ister. (Alkan, 1958: 16). Bu isteğin içerisinde sevgilinin de aynı acıyı yaşamasını dileme yatar. Şairin “Büyü” isimli şiirinde de benzer bir tablo ile karşılaşılır. Masalsi şiirde “aşka inanmayan taş kâplileri” büyüleyen bir efsuncudan medet umulur. “Sevdânın ne yaman şey olduğunu” sevgiliye göstermek ister. “Üç gün üç ay üç yıl bekledim” diyen şair, sonunda amacına kavuşur. Aşkından deliye dönen “kendini beğenmiş, deli-dolu kız” büyüünün etkisiyle “Sev beni sev diye” yalvarır. Yalnız şair, hayal ile gerçek arasında hummalı bir hâl yaşadığından olmayacak hayallere kapıldığını şiirin son ünitesinde itiraf eder:

“İnanmayın dostlar inanmayın

Ne büyücü var ortada ne büyü

Yıllardır kendini avutmak için

Uydurdum bu yaşanmamış öyküyü” (Alkan, 1958: 22).

“Büyü” şiirinde sevgili için temenni edilen perişan son adeta yaşanmış gibi kurgulanarak yeni bir avunma yolu aranmıştır. Şair hâlden bilmez sevgilinin ancak kendi durumuna düşerse kendini anlayabileceğini düşünür. Bu yüzden dizelerinde sıklıkla aynı hayale rastlanır.

Erdoğan Alkan gençlik yıllarında yazdığı şiirlerinde karşılıksız aşk konusunu daha çok işlemiştir. Gençlik yıllarında tüberküloz hastalığı ile mücadele eden Alkan’ın psikolojisinin bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Mutsuz ve hasta şairin dizeleri de ümit yeşerten aşklar yerine karşılıksız aşkları dillendirir. Duygularına karşılık bulamayınca adeta aşkın karşılıksız olanına tutkun hâle gelir. Ulaşılamayanı, engellerle dolu olanı kuvvetle sevmeye başlar. Cafer Şen bu duyguyu şöyle açıklar: “engel/ketleme hem arzuyu hem de acıyı arttırır, fakat acıdan alınan ‘zevki’ de ortaya çıkarır. Artık âşık, arzu nesnesi için bütün fedakârlığı yapmaya hazırdır, çünkü âşık olunan mutlak, koşulsuz ideal bir nesne mertebesine yükseltilir” (Şen, 2017: 194). Bu durumdan aşkı ortaya çıkaranın engeller olduğu sonucuna varılabilir.

3.2. ERDOĞAN ALKAN’IN ŞİİRLERİNİN BİÇİM VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

3.2.1. Nazım Biçimleri

Erdoğan Alkan halk edebiyatı geleneğine uygun şiirlerinde ağırlıklı olarak koşma ve semai nazım biçimlerini kullanırken modern tarzdaki şiirlerinde serbest nazmı tercih etmiştir. Alkan’ın *Kerem Gibi* kitabı haricinde diğer kitaplarında yer alan şiirlerinin büyük çoğunluğu dizelerin kümelenişi, ölçü ve kafiye düzeni açısından serbest şiir özelliği taşır.

3.2.1.1. Klasik Nazım Biçimleriyle Yazılan Şiirleri

Erdoğan Alkan eklemelerle üç baskı yapan *Kerem Gibi* kitabında halk şiiri geleneğine uygun şiirlerine yer vermiştir. Âşık edebiyatı nazım biçimlerinden koşma ve semailerin yer aldığı kitapta ölçü, kafiye düzeni gibi özellikler açısından herhangi bir nazım biçimi özelliği göstermeyen ancak söyleyiş biçimi ve muhteva açısından âşık edebiyatı kapsamında inceleyebileceğimiz şiirler de mevcuttur. Kitapta yer alan semailerini şöyle sıralayabiliriz:

Yollarda (s.10) (5 dörtlük)
Tafta'dan Mektup (s.12) (6 dörtlük)
Gönlünde Bahar Yok İse (s.21) (4 dörtlük)
AyŖe (s.22) (5 dörtlük)
Evimizin n Kanak (s.30) (5 dörtlük)
Sultanımdan Haber Geldi (s. 38) (3 dörtlük)
Ayrılık (s.44) (5 dörtlük)
Sultanım (s.52) (4 dörtlük)
Yunus'a (s.53) (4 dörtlük)
Hastalanınca Tosunu (s.56) (4 dörtlük)
Kl Kedisi (s. 62) (4 dörtlük)
Ben Değil Miyim (s.63) (4 dörtlük)
Kürt Güzeli (s. 70) (6 dörtlük)
Ayıran Var (s.82) (5 dörtlük)
Nice Oldu (s. 90) (4 dörtlük)
Bitti (s.91) (4 dörtlük)
Elleri Yazı Yazanlar (s.92) (5 dörtlük)
Köylü Kızı (s.96) (4 dörtlük)
Anam'a Ağıt (s. 99) (24 dörtlük)

19 semainin yer aldığı kitapta dörtlük sayısı itibariyle 3-5 arasında olması gereken sayının üç Ŗiirde fazla olduğu görülmektedir. "Kürt Güzeli" ve "Tafta'dan Mektup" isimli Ŗiirlere bakıldığında bu Ŗiirlerin 6 dörtlükten oluŖtuęunu görülür.

"Erzurum'un boran kışı

Yollarımı bağlar m'ola

Gözlerimin kanlı yaŖı

Sular gibi çağlar m'ola

(.....)

ALKAN'im gözümde yaŖlar

Hasretlik bağrımı taŖlar

Ankara'ya uçan kuŖlar

Selamımı söyler m'ola" (Alkan, 2000: 12-13).

İlk ve son dörtlüğünü aldığımız şiirin kafiye düzeni abab/ cccb/ dddb... şeklindedir. Şair örnekte görüldüğü üzere şiirlerinde “Alkan” mahlasını kullanır. “Anam’a Ağıt” şiirinde ise dörtlük sayısının 24 olduğu görülür. “Ağıt” nazım türü ile yazılan şiirde şair, annesinin ölümü üzerine çektiği acıyı anlatır:

“Ağaç yaşlanır dal çöker
Benim anam güzel anam
Dal yaşlanır yaprak döker
Benim anam güzel anam
(.....)
Nerden bile el acımı
Yüreğimdeki sancımı
Bağışla benim suçumu

Benim anam güzel anam” (Alkan, 2000: 101-107).

İlk ve son dörtlüğünü verdiğimiz şiirin kafiye düzeni abab/ cccb/ dddb... şeklindedir. Şiir dörtlük sayısı haricinde semainin biçim özelliklerine uygundur. Erdoğan Alkan’ın *Kerem Gibi* kitabında semailerin yanı sıra koşma nazım biçimiyle yazılmış 29 şiir yer alır. Bu şiirler koşmanın biçim özelliklerine uygun olarak 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu şiirleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Konduğum Evlere Selam Ederim (s.18) (5 dörtlük)
Düşün Üstüne (s.20) (4 dörtlük)
Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez (s. 24) (5 dörtlük)
Mühürüme Suçlu Adı Kazıdılar (s. 26) (3 dörtlük)
Kötüledim Kan Kokusu Aldılar (s. 34) (4 dörtlük)
Gitti (s. 36) (5 dörtlük)
Bir Ceylan Peşine Düşmüşsem Dağlar (s.39) (4 dörtlük)
Kerem Gibi (s. 42) (6 dörtlük)
Seda Yok (s. 46) (3 dörtlük)
Şarkışlam (s.48) (5 dörtlük)
Anam’a Mektup (s.50) (3 dörtlük)
Usandım (s.51) (2 dörtlük)
Sevdiğim (s. 54) (4 dörtlük)
Karım’a (s.55) (4 dörtlük)

Sır (s.57) (4 dörtlük)
Tahta Ata Binmiş İnsan Katarı (s.58) (5 dörtlük)
Yaz Gelmeden (s. 60) (4 dörtlük)
Yazgı (s.61) (4 dörtlük)
Düştüm (s.64) (7 dörtlük)
Kara'dan (s.68) (5 dörtlük)
şimdi Düz Ovaya İnen Sen Oldun (s.72) (5 dörtlük)
Kurtulun Mu Sandın Elimden Benim (s.74)(4 dörtlük)
Dağda Gezenin Türküsü (s.76) (7 dörtlük)
Akdağ Köyünde (s.78) (7 dörtlük)
Elde Ayran Tası Var (s.80) (6 dörtlük)
Anka Kuşu Beni Anama Götür (s.84) (5 dörtlük)
Dolaşır (s.86) (4 dörtlük)
Gurbet (s.98) (3 dörtlük)

Alkan'ın "koşma" nazım biçimiyle yazılan şiirlerinde dörtlük sayısının olması gerekenden az ya da fazla olduğu şiirleri de mevcuttur. "Usandım" şiiri 2 dörtlük hâlinde verilmişken "Kerem Gibi" ve "Elde Ayran Tası Var" şiirleri 6 dörtlükten, "Düştüm", "Dağda Gezenin Türküsü", "Akdağ Köyünde" şiirleri 7 dörtlükten oluşur. Adı geçen şiirler dörtlük sayıları haricinde koşmanın biçimsel özelliklerini gösterir niteliktedir:

"Bir kıza rastladım Akdağ köyünde
Bellli bakışından dadaş hali var
Yıkanmış arınmış Dumlu çayında
Dkmş saçlarını sırma teli var
(.....)

ALKAN söyler görülmemiş böylesi
İncinip topuğu yolda kalası
Bir gece evimde konuk olası
Yolunu şaşır da bize geliver" (Alkan, 2000: 78-79).

İlk ve son drtlklerine yer verdiğimiz "Akdağ Köyünde" şiiri klasik bir gzellemedir. şiirin kafiye düzeni abab/ cccb/ dddb... şeklinindedir. Erdoğan Alkan'ın *Kerem Gibi* kitabında 8'li hece ölçüsüyle yazılan semaileri, 11'li hece

ölçüsüyle yazılan koşmaları yanında söyleyiş ve muhteva açısından halk şiiri geleneğine uygun ancak biçim açısından halk şiiri nazım biçimleri içerisinde yer bulamadığımız birkaç şiiri mevcuttur. Bu şiirleri şöyle sıralayabiliriz:

Yurt (s.16) (8 dörtlük)

Uyma Yiğit Uyma (s.28) (5 ünite)

Konuk (s. 35) (4 dörtlük)

Medet Erenler Medet (s.88) (4 dörtlük)

Yukarıda belirttiğimiz “Yurt”, “Konuk”, “Medet Erenler Medet” şiirleri 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Ölçü itibariyle semai ya da koşma olarak adlandıramayacağımız bu şiirler üslup ve muhteva açısından bu biçimlere benzer özellikler taşır. Alkan’ın Madımak Oteli’ndeki yangında öldürülenler adına yazdığı “Yurt” şiiri taşlamaya benzer niteliktedir:

“Evlere ateş düştü

Dağlar duman içinde

Nice acılar gördük

Biz bu zaman içinde

(.....)

Ekini ot bürümüş

Meyve dalda çürümüş

Azrail pusu kurmuş

Bağda bostan içinde” (Alkan 2000: 16).

8 dörtlükten oluşan şiir abab/ cccb/ dddb... şeklinde kafiyelenmiştir. Şiirin kafiye düzeni semai ya da koşma ile aynı iken ölçüsü ve dörtlük sayısı farklılık gösterir. Şiir, 7’li hece ölçüsüyle yazılan mani ile de ölçüsü dışında bir benzerlik göstermez. Şiirin tek dörtlükten oluşmaması ve doldurma dizelerinin olmayışı şiiri mani biçiminden uzaklaştırır. “Yurt” isimli bu şiir *Eylül Çalgıcısı* (2004) kitabında “Yurt II” ismiyle beyitler hâlinde yer almaktadır. Alkan’ın 11’li hece ölçüsü ile yazılan “Uyma Yiğit Uyma” şiiri de her dörtlük sonunda tekrarlanan kavuştak bölümleri ile diğer şiirlerden farklıdır:

“Uyma yiğit uyma yoz ağalara

Sıyrma kınından kanlı bıçağı

Zemheri de çıkılır mı dağlara

Soldu bağın menevşesi çiçeği

Uyma yiğit uyma yoz ağalara
Soldu menevşeler çıkma dağlara
(.....)
ALKAN der yaylalar göller ağalı
Sulak beller susuz çöller ağalı
Yoksul kanı ucuz zengin pahalı
Reşat altın lira tartar ölçeği

Uyma yiğit uyma yoz ağalara
Soldu menevşeler çıkma dağlara” (Alkan, 2000: 28-29).

Şiirde dört dizelik bentlerden sonra gelen kavuştak bölümleri anonim halk edebiyatı nazım biçimlerinden “türkü”yü anımsatmaktadır. “Türkü” her ne kadar anonim halk edebiyatı nazım biçimlerinden biri olsa da yazarı belli olan türkülerin varlığı da bilinmektedir. Şiirin muhtevasındaki eleştirel yaklaşım göze çarpar. Şiirin kafiye düzeni Abab/ AA/ cccb/ AA/ dddb/ AA... şeklindedir.

3.2.1.2. Modern Şiire Özgü Nazım Biçimleriyle Yazılan Şiirleri

Batı şiiriyle yakından ilgili olan, özellikle Fransız şiirini çeviri çalışmaları haricinde teorik olarak da inceleyen Erdoğan Alkan sone, terza rima ve triyole gibi nazım şekillerini de denemiştir.

Erdoğan Alkan’ın sone biçiminde yazdığı şiirlerine *Ekuanil Çiçekleri*’ndeki “Edirneli Ofelya”, *Kuş Ormanı*’ndaki “Şapka” ve “Bir Giden Mi Var?”, *Sfenks*’teki “Sabahın Işığında”, *Eylül Çalgıcısı*’ndaki (2004) “Çıplak”, “Keman” ve “Karabasan” şiirleri örnek gösterilebilir. Bu şiirlerin kafiye düzenleri birbirinden farklılık gösterse de şiirler sone biçiminde olduğu gibi başta iki dörtlük ve devamında gelen iki üçlükten oluşmaktadır.

“Bilinmez nasıl kalma orta çağlardan

Yakasında eski bir gül Ofelya.

Adı dilimizde kaç yıl Ofelya

Düşündükçe yalnızlığı ansıtan.

Kente uzun kirpiklerini kanayan
Edirneli bir güneş yada Ofelya
Gezinir her akşam uzak bir koruda
Düşünde oğlanlar çocuk zamanlardan.

Ve nice umutsuz, serin gecelerde
Ağulu bir çiçek gibi pencerede
Açar yalnızlığın çılgın tüveyçleri.

Dalgın gözlerimiz yada zamanın
Alnımızı öpen karanlık saçları
Uzanır yüzüne Ofelyanın” (Alkan, 1964a: 17).

“Edirneli Ofelya” şiirinin kafiye şeması abba/ abba/ ccd/ ede şeklindedir. Adı geçen diğer şiirlerin tamamı sonenin klâsik kafiye düzeni olan abba/abba/ccd/ede düzenine uymaz. Dize sayıları sone nazım biçimine uygunluk gösterirken kafiye düzeninin farklılık göstermesini Nurullah Çetin şöyle açıklar:

“Servet-i Fünuncuların şiirinde klâsik sone özellikleri pek görülmez. Onlar soneyi 2 dört, 2 de üç mısralık bir şiir olarak almışlar, kafiye sistemlerine dikkat etmemişlerdir. Onların soneleri Fransızların kural dışı dedikleri fantezi soneleridir” (Çetin, 2004: 151).

Erdoğan Alkan’ın sone nazım biçimiyle yazdığı şiirlerinin tamamının kafiye düzenlerinin, klâsik sone özelliklerine uygun olmamasını bu şiirlerin Çetin’in açıklamasında ifade ettiği üzere “fantezi sonesi” olmasına bağlayabiliriz. Şairin adı geçen yedi şiiri haricinde sone biçimine benzeyen şiirleri de bulunmaktadır. *Ekuanil Çiçekleri*’ndeki “Geçmiş Ola”, *Kuş Ormanı*’ndaki “Yolculuk”, *Kıyı*’daki “Esrik”, *Elimde Güller ve Rüzgâr*’daki “Kalıt” ve “Ve Bunun Gibi” şiirleri sone biçiminden küçük farklılıklar taşır.

“Ne de olsa güzeldir anılar:
Tenimizi öpen güz yağmurları,
İstanbul, Gülhane Parkı, rüzgâr
O aşkın ölümsüz yağmurları.

Öyle güzel, ılıktı elleriniz

Seven çocukluğumu saçlarımdan,
Issız çeşmeler kadar –gidince siz-
Boşandı yalnızlık avuçlarımdan.

Oysa hüznün nasıl uzaktı bizden:
Kıvançlıydık, mutluyduk, gülüyorduk
Gün ışığı memnundu yüzümüzden
Sanırım, güz yağmurundan yorulduk.

Şimdi uyumada o aşkımız
Sıcak minderinde anıların

Okşanmadık çocuklar kadar yalnız” (Alkan 1964a: 19).

“Geçmiş Ola” şiiri abab/ cdcd/ dede/ fgf şeklinde kafiyelenmiştir. Şiir üç dördlük ve ardından gelen bir üçlükten oluşmaktadır. “Yolculuk” şiirinde de başta bulunan iki dördlükten sonra bir üçlük, devamında bir dördlük daha gelir. “Esrik” şiirinde iki dördlükten sonra iki dize gelmekte, devamında bir üçlük bulunmaktadır. “Kalıt” şiirinde ise iki dördlük, bir üçlük, devamında iki dize yer alır. Adı geçen dört şiir genel olarak soneye benzese de bir dize eksik ya da fazla olması ve kafiye düzeni yönüyle farklılık taşımaktadır. “Ve Bunun Gibi” şiirinde ise iki üçlük dizinin ardından iki dördlük gelmektedir. Sone biçiminden farklı olarak üçlük ve dördlük ünitelerin yerleri bu şiirde farklı konumlandırılmıştır.

Erdoğan Alkan’ın terza rima biçimiyle yazdığı şiirlerine “Ceren’im” ve “Gümüş İskeletler Suda” şiirleri örnek gösterilebilir. Adı geçen şiirlerde üçer mısralık bentlerden sonra tek dize gelir:

“ Elin elimden daha sıcak
Yüreğin yüreğimden daha sıcak
Dizime koy başını yorgun güzelim

Nazlan güzelim nenni güzelim
Dudağı karanfil eli silahlım
Burçta keklik kayada menevşem

Ayağını sağlam bas
Yürüdüğün toprak yumuşak olsun
Bir çamdan bir kavaktan gel

Göz değmesin sana güzel” (Alkan, 2005b: 27).

“Ceren'im” isimli şiirin kafiye düzeni aab/ bbb/ cde/ e şeklinde dir. şiir batılı biçimlerle yazılmış olsa da söyleyiş olarak halk şiiri özelliği gösterir. “Gümüş İskeletler Suda” şiirinde de dört üçlükten sonra tek dize gelir. Erdoğan Alkan'ın terza rima özelliği gösteren bu iki şiiri haricinde bu biçimin özelliklerini küçük farklılıklarla taşıyan şiirleri de mevcuttur. “Ayvalıkta Akşam” şiirinde son da bulunması gereken tek dize aynı zamanda baştaki iki üçlükten sonra da gelmiştir:

“Yorgun kenti beyaz sayfalarından siliyor
Güneşin tunç yelkovanı yanan sularda:
Saat çaldı, artık evlere dönün, diyor.

Kırmızı bir ışıkla yıkanıyor deniz,
Çam ağaçlarının altında, kuytularda,
Anneler, babalar, onlar, sevdiklerimiz,

Eskilerin gölgeleri geziniyor...

Gülüp eğlenmiş, iştahla yemek yemiştik
Denize bakan şu uzun yamaçta, şurda,
Mutlu, bu güzel günler bitmese, demiştik.

-Soğuk, bir kırbaç gibi yüzüme iniyor!” (Alkan, 2005b: 11).

“Ayvalıkta Akşam” şiirinin kafiye düzeni aba/ cbc/ a/ dbd/ a şeklinde dir. *Kuş Ormanı*'ndaki “Kuş Ormanı”, *Kıyı*'daki “Eylül Çalgıcısı”, *Elimde Güller ve Rüzgâr*'daki “Ayvalıkta Son Yaz” ve *Sfenks*'teki “Cebeci” şiirleri üç dizelik bentlerden oluşurken sondaki dizeleri son üçlükle birlikte verilmiş; ayrı yazılmamıştır. *Kıyı*'daki “Kıyı” ve *Sfenks*'teki “Evimiz” şiirlerinde ise üç dizelik bentlerden sonra gelmesi gereken tek dize bulunmamaktadır.

Erdoğan Alkan sone ve terza rima biçimlerini şiirlerinde daha çok denemişken şairin triyole biçim özelliklerini taşıyan şiiri pek yoktur. Alkan'ın “Gül Eti Yiyor Onlar” şiiri triyole biçimine örnek gösterilebilir:

“Bu acının kökü nerde
hangi fidanın dibinde

Gül ve acı
büyüyor tek çömlekte
titiriyor ateşte
buğu

Gül eti yiyor
onlar
gülден terazi
tutanlar” (Alkan, 2005b: 33).

Şiirin kafiye düzeni aa/ baad/ efgf şeklindedir. 10 dizelik nazım şekli olan triyolenin kafiye düzeni AB/ aaaA/ bbbB şeklinde iken Alkan'ın şiiri bu düzene uymaz.

3.2.1.3. Dörtlüklerle Yazılmış Şiirleri

Erdoğan Alkan'ın *Kerem Gibi* kitabında yer alan halk şiiri geleneğine uygun, hece ölçüsüyle ve dörtlüklerle yazılmış, mahlası bulunan şiirlerin haricinde halk şiiri nazım biçimleri içerisinde değerlendiremediğimiz dörtlükle yazılan şiirleri de mevcuttur. Bu şiirleri halk şiiri geleneği içerisinde değerlendiremediğimiz için ayrı bir başlık altında inceledik.

Halk şiiri geleneği içerisinde yer bulamadığımız bu şiirlerin çoğunun yazarın ilk kitaplarında yer aldığı görülür. Şair, zaman içinde dörtlük nazım biriminden ziyade serbest şiire yönelmiştir. *Güneş Tozları* kitabında yer alan dörtlük ile yazılmış şiirleri şöyle sıralayabiliriz:

Bir Kez Yitirmeye Gör Umudunu (2 dörtlük)

Düşünen Adam (2 dörtlük)

Melha-Şin-Sin Kış Gecesinde Yıldızlar (5 dörtlük)

Büyü (8 dörtlük)

Yüreğim Sevda Pınarı (3 dörtlük)

Gelmez Olaydın Bahar (3 dörtlük)

Unutmaya Çalış Anacığım (2 dörtlük)

Yaşamak İnsanlar İçinde (5 dörtlük)

Erdoğan Alkan'ın *Ekuanil Çiçekleri* kitabında “Veda (11 dörtlük)” isimli şiiri, *Kuş Ormanı* kitabında yer alan “Ninni (5 dörtlük)” ve “Elçiler Salın Davud’a (5 dörtlük)” şiirleri, *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabında “Yağmur (4 dörtlük)” şiiri, *Sfenks* kitabında ise “Kartaca (5 dörtlük)” isimli şiir dörtlük nazım birimi ile yazılmıştır. *Eylül Çalgıcısı*’nda (2004) yer alan “Bursa’da Bahar (3 dörtlük)”, “Vazo (3 dörtlük)”, “Yolcu (4 dörtlük)” şiirleri ve “Varlık” dergisinde yayımlanan “Korkulu Yer (3 dörtlük)” şiiri dörtlük nazım birimiyle halk şiiri geleneği dışında yazılmış şiirler olarak sıralanabilir.

Adı geçen şiirler içinde 7’li, 8’li, 11’li hece ölçüsüyle yazılanlar olduğu gibi ölçsüz olarak yazılanlar da bulunmaktadır. 11’li hece ölçüsüyle yazılan “Bir Kez Yitirmeye Gör Umudunu” isimli şiiri incelediğimizde şiirin halk şiiri geleneğinden uzak olduğunu görürüz:

“Bir kez yitirmeye gör umudunu
Hayata yabancı geçer günlerin
Bir gariplik çöker duygularına
Ölüme yönelir düşüncelerin.

Sarhoş masalarda tükenir zaman

Boğazında düğümlenir nasibin

Şeytan dil uzatır dualarına

Tanrıya açılmaz olur ellerin” (Alkan, 1958: 9).

İki dörtlükten oluşan şiir koşma olamayacak kadar kısadır. Ayrıca üslup olarak da halk şiiri nazım şekillerine uymaz. Kafiye düzeni de koşma biçiminden farklıdır. 8’li hece ölçüsüyle yazılan ‘Bursa’da Bahar” şiirine baktığımızda da benzer sonuçlara ulaşırız:

“Yeşilin kurduğu tuzak
Yorgun yüreğimde sancı

Gözlerim yeşilden uzak
Bütün renklere yabancı

Can kardeşim gün ışığı
Tenimde sevimli konuk
Bir ömür boyunca süren
Yeşilde dinen yorgunluk

Göğün durgun mavisine
Dalların kurduğu pusu
Bir gün yeşil uykulardan

Uyanamamak korkusu” (Alkan, 2004b: 42).

Şiirin kafiye düzeni, üslubu halk şiiri nazım biçimlerinden semaiye uygun değildir. Şiir konu itibarıyla de semai nazım biçimiyle benzerlik göstermez. Erdoğan Alkan, dörtlük nazım birimi ile yazdığı bu şiirleri modern bir üslup kullanarak oluşturmuştur. Bu anlamda gelenekten ayrılır.

Erdoğan Alkan’ın tek dörtlükten oluşan şiirleri de vardır. *Güneş Tozları*’ndaki “Yağmur Duası”, *Elimde Güller ve Rüzgâr*’daki “Kovan” ve “Özlem”, *Sfenks*’teki “Süvari” ve “Uçuk Bir Eylül Sonu” şiirlerini Alkan’ın tek dörtlükten oluşan şiirleri olarak sayabiliriz. Bu şiirlerden “Yağmur Duası” ve “Süvari” isimli şiirler ölçsüz yazılmışken “Kovan” ve “Özlem” şiirleri 8’li, “Uçuk Bir Eylül Sonu” şiiri 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“ÖZLEM

Örtük kapılar açılsın!

Güneş ısıtsın sırtımı,

çiçek kokuları dolsun

odama pencerelerden” (Alkan, 1992: 77).

8’li hece ölçüsüyle yazılan şiir, gerek kafiye düzeni gerek doldurma dizelerinin bulunmayışı nedeniyle mani olarak değerlendirilemez.

3.2.1.4. İkiliklerle (Beyitlerle) Yazılmış Şiirleri

Erdoğan Alkan'ın beyit nazım birimiyle yazılmış on iki şiiri vardır. Bu şiirlerden *Kuş Ormanı*'ndaki "Geçmiş Zaman Çiçekleri" ve *Eylül Çalgıcısı*'ndaki (2004) "Yurt II", Varlık dergisinde yayımlanan "Yıldızlarda" şiiri hece ölçüsü ile yazılmışken *Kuş Ormanı*'ndaki "Fayton, Sakal ve Devrim", "Odalar", *Elimde Güller ve Rüzgâr*'daki "Ağrıyan Diş İçin Kaside", "Aşk" ve "Git", *Sfenks*'teki "Şiir" ve "Tahta Ev", *Eylül Çalgıcı*'sındaki (2004) "Dinozor", Varlık dergisinde yayımlanan "Yarasa" isimli şiirler ölçüsüzdür. Adı geçen şiirlerden üçünün bazı bölümleri beyitlerle yazılmıştır. "Geçmiş Zaman Çiçekleri" şiiri beş bölüme ayrılmış, şiirin ilk üç bölümü beyitlerle yazılmıştır. Yine "Odalar" şiiri iki bölüme ayrılmış, ikinci bölümü beyitlerle yazılmıştır. "Tahta Ev" şiiri iki bölüme ayrılmış ilk bölümü beyit nazım birimiyle yazılmıştır. "Dinozor" şiiri ise beyitler hâlinde yazılmış ancak şiirin bir dizesi tek başına verilmiştir.

Erdoğan Alkan'ın divan şiirine olan mesafeli yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda beyit nazım birimiyle yazdığı şiirlerinin divan şiiri geleneğine uygun olmayışı anlam kazanır. Alkan, şiirinin kendi topraklarından gelen, özüne ait bir ses taşımasına dikkat eder. Bu yüzden şiirlerinde divan şiiri mazmunlarına çok az rastlamakla birlikte Arapça, Farsça kökenli sözcüklere de pek rastlamayız. Bu tutumu Tanzimat sonrası modernleşme sürecinin getirdiği Divan edebiyatının reddi, halk edebiyatının kabulü anlayışıyla örtüşür. Yalçın Armağan bu anlayışı şöyle açıklar:

"Yeni (ve modern) edebiyatın eski edebiyattan sıyrılmakla mümkün olduğuna inanılması beraberinde geleneksizleşmeyi getirmiştir. Osmanlı divan şiiri, Namık Kemal'in eleştirilerinde gerçeğe uygun olmadığı için eleştirilirken, Ziya Paşa'nın "Şiir ve İnşa" yazısında halkın anlayamaması nedeniyle bu edebiyata karşı çıkmıştır. Osmanlı divan şiirinin bu ilk karşı çıkışlarla gelenek olma vasfını yitirmeye başlaması, onun yerine geleneğin başka bir kolu olan halk edebiyatının sahiplenilmesiyle sonuçlanmıştır" (Armağan, 2007: 191).

Alkan; divan şiirini biçimiyle, içeriğiyle, diliyle geleneksel şiirimiz olarak kabul etmez (Alkan, 2005a: 2). Şairin "Geçmiş Zaman Çiçekleri" şiirine bakıldığında şiirin dilinin, konunun işlenişinin divan şiiri geleneğinden bir hayli uzak olduğu görülür:

"Güller ve çiçekler ile
Yürüyorum bahçeleri.

Buyurun bayanlar, baylar
Geçmiş zaman çiçekleri.

Uzak yerlerden getirdim

Aydınlık, görkemli, iri” (Alkan, 1981: 39).

8’li hece ölçüsüyle yazılan şiirin kafiye düzeni ab/ cb/ db şeklindedir. Beyit nazım birimi ile yazılmasının haricinde eski şiirle benzerliği bulunmamaktadır. 14’lü hece ölçüsüyle yazılan “Yıldızlarda” şiirine baktığımızda şiirin, Nurullah Çetin’in “Düz Kafiye Nazım Şekli” olarak ifade ettiği şeklin özelliklerine uygun bir şiir olduğu söylenebilir:

“Gezer dolaşır burç burç yıldız yıldız Öteki
Yabancı bir varlıkmış gibi içimizdeki

Bulup tanışlarını sohbet eder onlarla
Ak saçlı arık ince dudaklı kadın şurda

Yırtık giysilerini yamayla yeniliyor

“Genç yaşında dul kalmak ne kadar çetin” diyor” (Alkan, 2008b: 48).

Nurullah Çetin “Düz Kafiye Nazım Şekli”ni şöyle açıklar: “Fransız edebiyatından alınmıştır. Her beyit kendi arasında kafiyelidir. Klâsik Türk şiirindeki mesnevi nazım şekline benzer. Ancak mesneviden farklı olarak her beyit kendi içinde ayrı bir anlam bütünlüğüne sahip değildir” (Çetin, 2004: 138) 26 beyitten oluşan şiir, beyitleri arasındaki anlam bütünlüğü, kafiye şeması ve ölçüsüyle düz kafiye nazım şekline uygundur.

“Ağrıyan Diş İçin Kaside” isimli şiire baktığımızda başlıkta her ne kadar bir divan şiiri nazım şekline işaret edilmiş olsa da şiir kasidenin biçim özelliklerinden uzaktır:

“Dişim ağrıyor Gecede ay var
bardakta şarap eski sevdalar

Bir aspirin ver çoban yıldızı
başımda ağrı yürekte sızı

Dişim ağrıyor bir aspirin ver

Ocağın önünde uzun geceler” (Alkan, 1982: 16)

11 beyitten oluşan şiirin belli bir ölçüsü yoktur. Kafiye düzeni aa/ bb/ cc/dd... şeklindedir. Şiirin muhtevası, beyit sayısı, yazılış amacı gibi özellikleri değerlendirildiğinde nazım biçimi olarak kasidenin özelliklerini taşımadığı görülür.

3.2.1.5. Ünitelerle (Bentlerle) Yazılmış Şiirleri

Erdoğan Alkan'ın *Kerem Gibi* kitabında yer alan halk şiiri geleneğinin özelliklerini yansıtan şiirlerinin haricinde şair, genel olarak şiirlerini bentlerle yazar. Beyit ve dörtlüklerle yazılmış şiirlerini incelediğimiz şairin şiirlerinin çoğu bentlerden oluşmaktadır. 5'li ve 6'lı bentlerden oluşan şiirlerinin yanında belli bir dize sayısı taşımayan, bent aralarında dizelerin, beyitlerin yer aldığı, ölçü ve biçim açısından serbest nitelikte diyebileceğimiz pek çok şiire rastlarız.

“İyi bak dağlara

Dağlar toprağın üstünde

Dağlar yaşamak arzusu gibi

Baktıkça büyür gözlerinde

İnsanlar gelir gider

Dağlar yerinde.

Bu yıl erken geldi bahar

Gençliğine söğür gibi

Açılıverdi çiçekler

Oysa çiçek kokusu değil

Toprak kokusu var ellerinde” (Alkan, 1958: 11-12).

“Sular Karanlık Derinde” şiiri dört bentten oluşmaktadır. İlk ve son bent 6 dizeden oluşurken ikinci ve üçüncü bent 5 dizeliktir. “Merihden Bir Kadın İndi” isimli şiire baktığımızda bentleri oluşturan dizelerin sayısındaki farklılıklar göze çarpar niteliktedir:

“Bir akşam Evrenin bir noktasından

Selam gönderiyorum yıldızlara
Yönelip yönelip Tanrıya
Beni yalnızlığımdan kurtar diyordum.

Duam kabul oldu mu ne
Ay bulutların ardına sindi
Rüzgâr dindi doruklarda
Bir durgunluktur çöktü Evrene
Sonra usulca yanıbaşına
Merih'ten bir kadın indi.

(.....)

Elleri uçtu Merihlinin
Bir eli ışık çemberini Evrenin
Kesip karanlığı atıyordu
Aydınlık yüklü ucunu
Alabildiğine uzatıyordu
Bir eli uzanıp güneşi
Gün-Tün eşitliğinde tutuyordu
Bir eli karanlığa doğru yönelmiş

Uykusuz gözleri uyutuyordu” (Alkan, 1958: 23-24).

Şiir 4'lü, 6'lı ve 9'lu bentlerden oluşur. Erdoğan Alkan'ın halk şiiri geleneği dışındaki şiirleri örneklerde görüldüğü üzere çoğunlukla bentlerle yazılmıştır. Erdoğan Alkan'ın *Cenk* isimli kitabında yer alan destansı nitelikte şiirlere bakıldığında da farklı sayıda dizelerden oluşan, çok sayıda bendin bir araya geldiği görülür. Alkan'ın çok sayıda bentten oluşan şiirlerinin yanında tek bentten oluşan tek şiiri ise “Çağrışım” şiiridir:

“Bir dağ çiçeğisin
Avuçlarımdasın
Bir deli rüzgârsın
Saçlarımdasın
Nerde bir sevdâ türküsü duysam
Ezgi ezgi dilimin ucundasın” (Alkan, 1958: 35).

3.2.1.6. Mensur Şiirleri

Mensur şiir edebi bir tür olarak 19. Yüzyılda Fransız edebiyatında ortaya çıkmıştır. Charles Baudelaire'in 1869 yılında *Paris Sıkıntısı* adıyla yayımladığı kitabın bir bölümü olan "Küçük Mensur Şiirler" ile yaygınlık kazanmıştır. Türk edebiyatında ise yine aynı yüzyılda Batı edebiyatlarından yapılan çevirilerle girmiştir. Servetifünûn ve II. Meşrutiyet dönemlerinde şair ve yazarlar bu türe ilgi göstermiştir. (Gariper, 2006: 361).

Erdoğan Alkan'ın lirik tarzda yazdığı şiirlere bakıldığında biçim ve birim özellikleri açısından genellikle serbest şiiri tercih ettiği görülür. Alkan, halk şiiri geleneğini yansıtan şiirlerini ise ölçülü, uyaklı şekilde dörtlüklerle yazar. Bireysel konuları işlediği bazı şiirlerinde ise serbest şiirden ziyade düz yazıya yaklaşır. Ses ve sözcük tekrarları, iç kafiyeler ile ahengin sağlandığı bu metinler şiirsel özellikler taşıyan düz yazılardır.

Ekuanil Çiçekleri kitabında yer alan "Kar Sonatı", yine aynı kitapta yer alan "Otomatik Yazılar" başlığı altında verilen "Yalnızlık I", "Yalnızlık II", "Güz ve Yalvaçlar", "Platon", "Mavi Çılgınlık", "Ölümden Öte Sevi I", "Ölümden Öte Sevi II" yazıları şiirsel özellikler taşır. "Mavi Çılgınlık" şiiri örnek olarak gösterilebilir:

"Dağlar, denizler, bahçeler mavi. Ya benim mavi çılgınlığım. Ölüm vurmada kıyılarıma. Çılgınlık son durağım. Karanlıklar ağarın, ağarın büyük güç (.....) Duraklar, sonsuz olumsuzluklar" (Alkan, 1964a: 56).

Ekuanil Çiçekleri'nde yer alan "Altıncı Narkoanaliz" ve "Onuncu narko-analiz" başlıklı yazılarda ise Erdoğan Alkan'ın narko-analiz sırasında bilinç akışı tekniğine benzer şekilde sarf ettiği cümlelere yer verilmiştir. "Onuncu narko-analiz" başlığı altında kendisine yöneltilen sözcükler için yaptığı açıklamaları şöyle örneklendirebiliriz:

"-Sabah? Yanan bir ışık

-Gece? Hiç alışmadığım

-Güneş? Güneş çok önemli. Firavunların boyuna söyleyip durdukları"

(Alkan, 1964a: 59).

Erdoğan Alkan'ın analiz sırasında kendisine yöneltilen "karanlık, karanfil, gül, ölüm çocuk, hüznün, evlilik, yabancı, korku" sözcükleri için yaptığı

açıklamalara bakıldığında şairin yaşamına, düşünce dünyasına dair fikir edinmek mümkündür. Cevaplarda şairin çocukluk korkuları, hayattaki çıkmazları açığa çıkmaktadır.

Kıyı kitabında yer alan “Gürz”, “Körler”, “Deli, “İlkel” şiirlerinin belli bölümleri şiirsel özellikler taşıyan düz yazılardan oluşur. Adı geçen şiirler destansı hikâyeler şeklinde yazılmış anlatıların parçaları şeklindedir. Erdoğan Alkan, öykülemenin olduğu şiirlerinde düz yazıya daha çok başvurmuştur. “Körler” şiirinin kırık dizelerden sonra gelen düz yazı bölümüne bakıldığında şairin olay örgüsünü bağladığı görülür. “O günden beri kör olanlar. Gözleri kuyular gibi karanlık, Uzatıp kollarını ve pusatlarını öne, düşe kalka koşuyorlar ateş ederek ve hep vuruyorlar birbirlerini” cümlelerinde Alkan, eksilteli ifadelerle düz yazıya şairane bir üslup katmıştır. (Alkan, 1983b: 43).

Elimde Güller ve Rüzgâr kitabında “Çoğalıyoruz” ve “Hafif Müzik” şiirlerinin bir bölümü yine düz yazı şeklindedir. Bu kitapta yer alıp *Cenk* kitabında yeni bentlerle harmanlanan destansı şiirlerin büyük bölümünde düz yazı cümlesi olabilecek nitelikte cümleler mevcuttur. Şair genellikle şiirdeki lirizmi korusa da zaman zaman şiirin tınısından düzyazıya kaymaktadır. Bu da şiirsel dokunun gevşemesine neden olur. “Cenk” isimli şiirdeki cümleler örnek niteliğindedir:

“Ay’ın sarı saçları gölün gerdanına düştü

Oğlanların saçları alınlarına düştü

Kızların belikleri omuzlarına düştü” (Alkan, 1992: 51).

Şeref Bilsel Alkan’ın *Cenk*’teki destansı şiirleriyle ilgili şu açıklamayı yapar. “Alkan, kitapta boyunca, kimi yerlerde didaktik de olsa, kuru bir söyleyişe düşmüyor. Farklı cephelerden söze yeni imkânlar açıyor” (Bilsel, 2014: 59). *Eylül Çalgıcısı*’nda (2004) yer alan “Ayna”, *Sfenks* kitabındaki “Zaman” başlıklı yazılar devrik cümleler ile şiirsel ahenk oluşturulmuş yazılardır. Erdoğan Alkan’ın şiirlerine bütünsel olarak bakıldığında zengin bir anlatı çeşitliliği göze çarpar. Özellikle destansı anlatılarında şiir ile düz yazının iç içe geçtiği görülür.

3.2.2. Nazım Türleri

Erdoğan Alkan hem halk şiiri hem modern şiir örnekleri veren bir şair olarak farklı nazım türlerinde eserler kaleme almıştır. Alkan’ın, halk şiiri

geleneğini sürdürdüğü şiirlerinde âşık edebiyatı nazım türlerinden güzelleme, taşlama ve ağıta rastlarız. Aşk, tabiat, insan, sevgi ve sevgili konularının işlendiği güzelleme türleri çoğunlukta olduğu söylenebilir. Modern şiirlerinde genellikle lirizm hâkimken şair didaktik, satirik, epik ve dramatik şiirler de yazmıştır. Erdoğan Alkan'ın pek çok şiirinde tabiat unsurlarına yer verilmesine rağmen bütünüyle pastoral özellik gösteren şiiri yoktur.

3.2.2.1. Halk Şiiri Nazım Türleri

Erdoğan Alkan halk şiiri geleneğini sürdüren şiirlerinde koşma ve semai nazım biçimleriyle pek çok şiir yazmıştır. Bu biçimleri konuları bakımından sınıflayacak olursak karşımıza güzelleme, taşlama ve ağıt nazım türlerinde örnekler çıkar. Alkan'ın *Kerem Gibi* kitabında yer alan şiirlerden semai ve koşma biçiminde olanları belirlemiştik. Bu şiirlerin tamamına yakını aşk, ayrılık acısı, özlem, sevgi, sevgili konularını işleyen güzellemelerdir. Bu şiirlerden biri konusu itibarıyla taşlama türüne uygun iken birkaç şiirde de taşlama türüne uygun üniteler bulunmaktadır:

“Kötüledim kan kokusu aldılar
Kapımızda geziyorlar kurt gibi
Körpe yavru kuzulara daldılar
Yaladılar kanlarını it gibi
(.....)
ALKAN'ım başımda kargalar döner
Kötüler bir olmuş sabrımı sınar
Karım “gün görmedim” diye dert yanar
Viran hanemizde acı kıt gibi” (Alkan, 2000: 34).

Erdoğan Alkan “Kötüledim Kan Kokusu” aldılar isimli şiirinde zor zamanlarında kendisine kötülük yapmak için fırsat bekleyenlere yönelik eleştirilerini dillendirir. Bozuk düzene karşı da bir haykırış içindedir “Kerem Gibi” şiirinde de taşlama türünün özelliklerini gösteren üniteler yer alır:

“Dünya dolu malım mülküm yok benim
Ağa mıyam evim barkım yok benim
Paşa mıyam samur kürküm yok benim

Çocuğuma kanlı çulum kalacak” (Alkan, 2000: 43).

“Kerem Gibi” şiirinde genel olarak feleğe sitem söz konusu iken şiirin örnek olarak verdiğimiz dörtlüğünde kendi yoksulluğundan dem vuran şair; zenginin, fakire zulmeden zümrenin yaşamına da eleştirel bir bakışla yaklaşır. Zengin ile fakir arasındaki derin uçurum şairin gündemindedir. Kendisi öldükten sonra ardında kalacak ailesi ile ilgili endişeler şiirin merkezinde yer alır. “Elleri Yazı Yazanlar” ve “Yunus’a” şiirlerinde de taşlama niteliğinde üniteler yer alır:

“Alkan’ı yardan ayıran

Eti kemikten sıyıran

Yoksula idam buyuran

Gardaş gardaş nice oldu” (Alkan, 2000: 93).

“Elleri Yazı Yazanlar” şiirinde de zenginin elinde bulunan güç yoksul için şiddetli bir silah olmuş, yoksulun canından gayrı ne varsa elinden alınmış, sonunda sıra boynuna takılan ilmekle canına da gelmiştir. Zenginin parası ile yaptığı zulmün bir benzerini şiirin diğer ünitelerinde yüksek görevlerde bulunanlar halkı küçümseyerek gösterir.

“Evler yaptık nice oldu

Kula taptık nice oldu

Emre Taptuk nice oldu

Dergahında ara geldim” (Alkan, 2000: 53).

Alkan, modern düzenin getirdiği bağımlılıklardan duyduğu hicabı Yunus Emre ile paylaşır. Şairin bu defa şikâyeti, Yunus Emre’nin bağlandığı bir lokma bir hırka felsefesine göre yaşayamayan tüm insanlığa yöneliktir. Şiir, Alkan’ın Anadolu’nun birçok yerinde var olan Yunus Emre mezarlarından birinin başında, Ankara’da Yunus’a ait olduğu söylenen mezarın başında gelen ilhamla yazılmıştır. Alkan Yunus’un mezarı üstündeki çiçeklerden birini koparır ve şöyle düşünür: “Bu benim saksımda tutarsa bu mezar Yunus’un mezarı” (Alkan, 2006b: 62). Yunus’un “Ballar balını buldum/ kovanım yağma olsun” dizelerine karşılık Alkan, şiirinin son ünitesinde “yağma kovanımız” diyerek bugünün insanının durumuna dikkat çeker.

Erdoğan Alkan’ın güzelleme ve taşlama türündeki şiirlerinin yanında annesinin ölümünden sonra kalem aldığı 24 dörtlükten oluşan “ağıt” türünde bir

şiiiri de vardır. 8’li hece ölçüsüyle yazılan şiiirde şair, yaşadığı derin acıyı şöyle dillendirir:

“Ölümün bana güç oldu
Kimine göre geç oldu
Ağlamam bile suç oldu
Benim anam güzel anam

İçimde alev yanıyor
Bilmeyen beni kınıyor
Başıma baykuş tünüyor
Benim anam güzel anam” (Alkan, 2000: 102):

Erdoğan Alkan’ın halk şiiiri geleneğini sürdüren şiiirlerinde güzellemelerin yeri büyüktür. Şair bu türde kimi zaman sevgilinin güzelliğini betimlerken kimi zaman da özlem duyduğu yaşamı, feleğe karşı sitemini dillendirir. Gurbet, aşk, ayrılık, acı ile yoğrulan dizelerde şair güzelleme türünde çeşitli örnekler verir. “Gitti” şiiiri koşma ile söylenmiş güzellemeye örnek gösterilebilir:

“Ağla gönül ağla gelin oldu yar
Telli duvağını taktı da gitti
Kahrını ben çektim elin oldu yar
Yüzüme son bir kez baktı da gitti

Çıkar mı hatırdan hayal düş gibi
Giydi gelinliği karlı kış gibi
Yolunu şaşırılmış yavru kuş gibi
Gönül kafesinden uçtu da gitti” (Alkan, 2000: 36).

Şair, ayrılık acısını derinden hissetmekte, ellere yâr olan sevdiğinin ardından düştüğü acınası hâli anlatmaktadır. Şair sitemini sadece terk eden sevgiliye değil onun aklını çelen kişilere de yöneltir. 11’li hece ölçüsüyle yazılan bu koşmanın kafiye düzeni abab/ cccb/ dddb şeklindedir.

3.2.2.2. Modern Şiir Türleri

Erdoğan Alkan'ın modern şiirlerinde lirizm hâkimdir. Aşk, ayrılık, ölüm, gurbet, yalnızlık şairin sıkça işlediği temalar olarak karşımıza çıkar. Şairin çoğunluğu oluşturan lirik manzumelerinin yanında satirik, epik ve sayıca az da olsa didaktik, dramatik şiirlerine rastlarız. Alkan'ın satirik tarzdaki şiirlerine *Elimde Güller ve Rüzgâr*'daki "Eller", *Kıyı*'daki "Topal", *Eylül Çalgıcısı*'ndaki (2004) "Yurt II" şiirleri örnek olarak gösterilebilir.

"Özgür adam prangalı ayaklarıyla vurur

Kelepçeli elleriyle düşünür

(.....)

Eller var napalm bombalarıyla yanık

Toprağı oyan

Ölü ve özgür

Eller var silah tutan

Benim evimdeki dört can

Dördünün kırk parmağı gözlerinize batan" (Alkan, 1992: 55).

Şair "Eller" şiirinde kendi yaşamından yola çıkarak özgürlükleri savunduğu hâlde tutsaklığa mahkûm edilmesini eleştirir ve bu engellemelere karşı direnç gösterir. Şiirde geçen "vurur" ve "düşünür" eylemleri şairin davası uğruna mücadeleye devam edeceğine işaret eder. Alkan'ın, kendi yaşamında siyasi nedenlerle işinden tasfiye edilmesi ve sonrasında yaşadığı maddi, manevi zorluklar şiirin son bölümünde aile bireyleri anılarak dillendirilmiştir. Şairin evdeki dört can olarak ifade ettiği kızı, oğlu, eşi ve annesinin kendisiyle yaşamak zorunda kaldığı sıkıntılar onu daha da bunaltmıştır. Bu duruma düşmesine neden olanlara "gözünüz kör olsun" dercesine seslenmiştir.

Erdoğan Alkan'ın "epik" türdeki şiirlerine *Elimde Güller ve Rüzgâr*'daki "Ve Bunun Gibi", *Eylül Çalgıcısı*'ndaki (2004) "Miralay Mustafa Kemal'in Buyruğunda Şarkışlalı Bir Ömer" şiirleri örnek gösterilebilir. Ayrıca Alkan'ın *Direnenlerin Destanı: Cenk* başlığıyla yayımlanan şiir kitabının birçok bölümü de epik şiir türündedir:

“Ve denizde
Düşman donanmasının komutanı Hamilton
“Centilmenler, dikkatli olmak gerek
Türkler yürekli döğüşür” diyordu...

Dağ taş sustu kurt kuş sustu
Yalnız silâhların ağzı konuştu.

Düşmanın yüreği kuş gibi
Düşmanın yüreği ağzında
Ömerin pusatı düşmanın boğazında” (Alkan, 2004b: 40).

Erdoğan Alkan’ın *Kıyı* kitabında yer alan “Altın Ok” bölümü ile” *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabının “Kırmızı Çatki” bölümünde yer alan şiirlerde destansı bir söyleyiş vardır. Adı geçen bölümlerde yer alan şiirlerin birçoğu Alkan’ın son şiir kitabı *Direnenlerin Destanı: Cenk’te* yer almaktadır.

Erdoğan Alkan’ın didaktik türdeki şiirleri sınırlıdır. Şiirlerinin bazı bölümlerinde öğreticiliği ağır basan dizeler olsa da bu şiirleri bütünüyle didaktik şiir kabul etmemiz mümkün değildir. Bu şiirler arasında “Duygusal Eğitim” isimli şiir, şairin sorduğu sorular ve bu sorulara verdiği cevaplar ile didaktik özellikler taşır:

“Işık kör eder mi?
eder
çıktığın zaman hücreden.

Korku kör eder mi?
eder
kaçarsa dostların senden.

Sevi kör eder mi?
eder
yarın tutmazsa elinden” (Alkan, 1992: 71).

Şair, yaşamından izler taşıyan şiirinde hâlini okuyucuya arz ederek aslında yaşamının zorlu yanlarını anlatmıştır. Şiirde korkuya, aşka, birlikteliklere dair deneyimler okuyucuya aktarılmak istenmiştir. Erdoğan Alkan “dramatik şiir” türünde de sınırlı sayıda şiir yazmıştır. Konuşma çizgileri ile ya da kurgulanan karakterlerin konuşturulması yoluyla dramatik şiir türüne örnekler vermiştir. “Kördüğüm” şiiri kurgulanan “torun, nine, çığırtkan, koro” bölümleriyle dramatik monolog niteliğindedir:

“torun

Benden mi onlardan mı? kilitledim çözemiyorum
düğümü

nine

Kollarını ger kızım, açık olmalı çile, yoksa
düğümlenir ip. Düğümün üstüne düğüm binince
çözülmez, yurttaki kördüğüm gibi.

çığırtkan

Duyduk duymadık demeyin, buyruğudur kralın,
kördüğümü kim çözerse kral olacak ülkeye.

Koro

Güneşin şavkı oraklarında yiğitler /betik okuyan” (Alkan, 1992: 75).

Şiirdeki diyaloglar, bir tiyatro metninin şiirleştirilmesiyle verilmiş gibidir. Bu şiir, söze ve harekete dayalı sahne sanatlarının manzum şekilde ifade edilmesine örnek niteliktedir. Benzer diyaloglar Alkan’ın birkaç şiirinde daha görülürken “Kördüğüm” şiiri haricinde bütünüyle dramatik şiir diyebileceğimiz şiiri yoktur.

Erdoğan Alkan şiirlerinde doğa ile ilgili unsurlara sıklıkla yer verir. Kimi zaman doğa unsurlarını betimlenen mekânın sıradan bir figürü gibi resmederken kimi zaman onları kişileştirerek doğa unsurlarına seslenir. Ancak bu denli tabiata yönelen şair bütünüyle pastoral şiir diyebileceğimiz türde şiirler kaleme almamıştır. Yoğun şekilde doğa unsurlarının yer aldığı şiirleri incelendiğinde bu şiirlerin lirik manzumeler olduğu görülmüştür. *Güneş Tozları*’ndaki “Sular Karanlık Derinde” ve “Umut Yüklenmiş Ağaçlar”, *Elimde Güller ve Rüzgâr*’daki “İlkyaz Nemi”, *Kuş Ormanı*’ndaki “İlkyaz”, *Sfenks*’teki “Damla” şiirleri bu şiirlere örnek gösterilebilir.

“Bahar dallarda tünemiş
Dallar çiçeğe duranda
Altın iğnelere dönmüş
Başaklar güneş vuranda

Yabanlığını gitmiş doğa
Umut yüklenmiş ağaçlar
Yeşille kucak kucağa

Beyaz ellerle ıslanmış
Yağmur altında geceler
Çiçeklerle arınmış

Gün ışığında düşünceler” (Alkan, 1958: 39-40).

Şiirde ilk iki ünite doğa şiiri olabilecek nitelikleri taşıırken son bölüm şiire lirik bir hava katar. Şair doğanın anlatılmasından ziyade son üniteye doğanın insan üzerindeki etkilerine yönelmiştir. Adı geçen diğer şiirlerde de durum benzer niteliktedir.

3.2.3. Ahenk Unsurları

3.2.3.1. Vezin, Kafiye ve Redif

Erdoğan Alkan şiirlerinde ölçü seçimini şiir eğilimine göre belirlemiştir. Alkan’ın halk şiiri geleneğini sürdüren şiirlerinin tamamı hece ölçüsüyle yazılırken modern tarzda yazılmış şiirlerinin çoğu serbest ölçü ile yazılmıştır. Alkan’ın *Kerem Gibi* (2000) kitabında yer alan şiirleri aşağıda verildiği şekilde gruplandırılabilir:

7’li hece ölçüsüyle yazılan şiirleri:

Yurt (Alkan, *Kerem Gibi*, 2000, s. 16)

Konuk (s. 35)

Medet Erenler Medet (s.88)

8’li hece ölçüsüyle yazılan şiirleri:

Yollarda (s.10)

Tafta'dan Mektup (s.12)
Gönlünde Bahar Yok İse (s.21)
Ayşe (s.22)
Evimizin Önü Kanak (s.30)
Sultanımdan Haber Geldi (s. 38)
Ayrılık (s.44)
Sultanım (s.52)
Yunus'a (s.53)
Hastalanınca Tosunu (s.56)
Kül Kedisi (s. 62)
Ben Değil Miyim (s.63)
Kürt Güzeli (s. 70)
Ayıran Var (s.82)
Nice Oldu (s. 90)
Bitti (s.91)
Elleri Yazı Yazanlar (s.92)
Köylü Kızı (s.96)
Anam'a Ağıt (s. 99)

11'li hece ölçüsüyle yazılan şiirleri:

Konduğum Evlere Selam Ederim (s.18)
Düşün Üstüne (s.20)
Dalımıza Bülbül konmaz Kuş Ötmez (s. 24)
Mühürüme Suçlu Adı Kazıldılar (s. 26)
Uyma Yiğit Uyma (s.28)
Kötüledim Kan Kokusu Aldılar (s. 34)
Gitti (s. 36)
Bir Ceylan Peşine Düşmüşem Dağlar (s.39)
Kerem Gibi (s. 42)
Seda Yok (s. 46)
Şarkışlam (s.48)
Anam'a Mektup (s.50)

Usandım (s.51)
Sevdiğim (s. 54)
Karım'a (s.55)
Sır (s.57)
Tahta Ata Binmiş İnsan Katarı (s.58)
Yaz Gelmeden (s. 60)
Yazgı (s.61)
Düştüm (s.64)
Kara'dan (s.68)
Şimdi Düz Ovaya İnen Sen Oldun (s.72)
Kurtulun Mu Sandın Elimden Benim (s.74)
Dağda Gezenin Türküsü (s.76)
Akdağ Köyünde (s.78)
Elde Ayran Tası Var (s.80)
Anka Kuşu Beni Anama Götür (s.84)
Dolaşır (s.86)
Gurbet (s.98)

Erdoğan Alkan'ın *Kerem Gibi* kitabında yer alan şiirlerinin haricinde diğer kitaplarında yine hece ölçüsüyle yazılan şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirlerin 7'li, 8'li, 11'li ve 14'lü hece ölçüsüyle yazıldıkları görülür. Modern tarzda 7'li hece ölçüsü ile yazılan tek şiir *Sfenks*'teki "Kartaca" şiiridir. 14'lü hece ölçüsü ile yazılan iki şiiri bulunur. Bu şiirler *Eylül Çalgıcı*'sındaki (2004) "Yurt II" ve *Varlık* dergisinde yayımlanan "Yıldızlarda" şiirleridir. 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle yazılan şiirler sayıca daha fazladır. Bu şiirleri şöyle sıralayabiliriz:

8'li hece ölçüsüyle yazılan şiirleri:

Yüreğim Sevda Pınarı (Alkan, Güneş Tozları, 1958, s. 29)
Umut Yüklenmiş Ağaçlar (Alkan, Güneş Tozları, 1958, s. 39)
Elçiler Salın Davud'a (Alkan, Kuş Ormanı, 1981, s. 33)
Kovan (Alkan, Elimde Güller ve Rüzgâr, 1992, s. 54)
Özlem (Alkan, Elimde Güller ve Rüzgâr, 1992, s. 77)
Yurt III (Alkan, Sfenks, 2005, s. 51)
Köprüler Korkutur Beni (Alkan, Sfenks, 2005, s. 58)

Gümüş İskeletler Suda (Alkan, Sfenks, 2005, s. 62)
Bursa'da Bahar (Alkan, Eylül Çalgıcısı, 2004, s. 42)

11'li hece ölçüsüyle yazılan şiirleri:

Bir Kez Yitirmeye Gör Umudunu (Alkan, Güneş Tozları, 1958, s. 9)

Ki Sorma (Alkan, Güneş Tozları, 1958, s. 27)

Ortakçılardaki Ev (Alkan, Güneş Tozları, 1958, s. 37)

Akşam (Alkan, Sfenks, 2005, s. 26)

Uçuk Bir Eylül Sonu (Alkan, Sfenks, 2005, s. 43)

Sabahın Işığında (s.57)

Cinsel Eğitim (Alkan, Eylül Çalgıcısı, 2004, s. 220)

Erdoğan Alkan'ın yukarıda sıralanan şiirleri dışında 22 kadar şiiri belli bir hece ölçüsüne yakın şekilde yazılmıştır. Bu şiirlerin bazı dizelerindeki hece sayısı farklılık gösterir. Bu farklılık serbest şiir yazma eğiliminde olan şairin şiire ölçü ile ritim katma çabasından kaynaklanmaktadır. Örneğin "Serüven" şiiri 8'li hece ölçüsüyle yazılan bentlerden oluşurken son üç dizenin hece sayıları farklıdır:

"Gökyüzünden kayan yıldız

Masamdaki boş daktilo

Bitti mi serüvenim

(.....)

Nazla ineceğim toprağa,

Penceremin önünden usul ve beyaz

İnen şu güvercin tüyü gibi" (Alkan, 1983b: 68).

Erdoğan Alkan'ın hece vezniyle yazdığı şiirlerinin dışında kalanlar serbest tarzda yazılmıştır. Kitaplarında yer alan ve tespit ettiğimiz dergilerde yayımlanan şiirlerinin hemen hemen üçte birinin hece ölçüsüyle yazıldığı görülür. Hece vezniyle yazılan şiirleri daha çok ilk şiirleri ve âşık tarzı halk şiirinin özelliklerini taşıyan şiirleridir. Zaman içinde serbest şiirler yazmaya başlayan şairin vezinsiz ancak daha ahenkli şiirler yazdığı görülür.

Kafiye ve Redif

Erdoğan Alkan halk şiiri tarzında yazdığı ve hece ölçüsü kullandığı şiirlerinde kafiyelere daha çok yer vermiştir. Alkan'ın serbest şiirlerinde ise ahenk daha çok ses ve kelime tekrarlarıyla sağlanmıştır. Şiirlerinde yarım, tam ve zengin kafiye türlerinin yanında tunç kafiyelere de yer vermiştir:

“Evimizin önü Kanak **selidir**

Başımızda esen kavak **yelidir**

Alnı pul yazmalı yüzü **benlidir**

Gerdanından terler akar naz ile” (Alkan, 2000: 18).

Şiir, aaab/ cccb/ dddb... kafiye düzeniyle yazılmış; –lidir zengin kafiye olarak kullanılmıştır. Abab/ cccb/ dddb şeklinde kafiyelenen “Anam’a Mektup” şiirinde tunç ve yarım kafiyeye yer verilmiştir:

“Garipsedim diyon son mektub**unda**

Memleket bir hayli uzun yol **anam**

Kendini üzecek ne var ki **bunda**

Yeter ağladığın gayri gül **anam**” (Alkan, 2000: 50).

Şiirin birinci ve üçüncü dizelerinde geçen “bunda” tunç kafiye oluştururken ikinci ve dördüncü dizelerde yer alan “-l” sesi yarım kafiye olarak kullanılmıştır. Pek çok şiirinde redif kullanan şair ikinci ve dördüncü dizelerde “anam” redifine yer vermiştir. Dize sonlarında yaptığı tekrarlarla hem ek düzeyinde hem sözcük düzeyinde redife yer vermiştir:

“Alıcı kuş öter **olur**

Kara çalı biter **olur**

Kara kıştan beter **olur**

Başucunda yar yok ise” (Alkan, 2000: 21).

İlk üç dizede yer alan “olur” redifinden önce” –ter” zengin kafiyesi kullanılmıştır. Alkan'ın modern tarzda yazdığı şiirlerinde de redif ve kafiyelere rastlıyoruz:

“Demek o güzelim an yine erteleni**yor,**

Akşamla yüzümüze beyaz çarşaf**lar iniyor.**

Dönüyoruz evlere, تنها, düşlerimizle

Yürüyor ve büyüyor gölgelerimiz biz**le**” (Alkan, 2004b: 214).

Abba/ cddc/ eeff şeklinde kafiyelenen şiirin ilk iki dizesinde “-iyor” yardımcı ünlü ve kip ekinden oluşan redif kullanılırken üçüncü ve dördüncü dizede “-le” redifi kullanılmıştır. İlk iki dizede -n sesi yarım kafiye iken üçüncü ve dördüncü dizelerde -iz sesleri tam kafiye olarak yer alır.

3.2.3.2. Yardımcı Unsurlar

Erdoğan Alkan şiirlerinde ahengi sağlamak adına vezin ve kafiyenin yanında kelime ve mısra tekrarlarına yer vermiştir. Alkan’ın şiirinde uzun dizelerden sonra gelen kısa dizelerle oluşturulan mısra kırılmaları ahenk unsuru olarak karşımıza çıkar.

3.2.3.3. Mısra Tekrarları

Erdoğan Alkan yüze yakın şiirinde mısra tekrarı ile ahenk oluşturma, şiirde duyguyu, hareketi vurgulama yoluna gitmiştir. Genellikle tekrar edilen mısraları bentlerin ilk ve son dizeleri olacak şekilde tasarlamıştır. Şairin bazı şiirlerinde ise nakaratı oluşturan mısraların tekrarı, aynı bendin şiir içinde birden çok kez kullanımı da söz konusudur. Bu yöntemlerin dışında şiirlerinde herhangi bir düzene uymaksızın yapılan dize tekrarları da mevcuttur.

Erdoğan Alkan’ın mısra tekrarı yaptığı şiirlere örnek olarak aşağıdaki dizeler gösterilebilir:

“Boşuna değil insan kardeşler
Dalıp dalıp gitmesi gözlerimin
Art arda sigara yakışım
El ele dolaşan sevdâlılara
Böyle mahzun mahzun bakışım
Boşuna değil insan kardeşler” (Alkan, 1958: 13).

“Unutulmuşum” şiirinde ilk ünitenin birinci dizesi son dizede tekrar edilmiştir. “Gelmez Olaydın Bahar” şiirinde ilk dize son dördünlüğün de ilk dizesi olarak tekrar edilmiştir:

“Gelmez olaydın bahar!
Çıplak dalların ardından
Şikâyet etmezdim yalnızlığımdan

Hâlimi bilseydi insanlar

(.....)

Gelmez olaydın bahar!

Düştüm sevdâlı yollara

Bakıp avunurdum dallara

Yeşermeseydi ağaçlar” (Alkan, 1958: 41-42).

“Sular Karanlık Derinde” şiiri dört üiteden oluşmaktadır. Altı dizeden oluşan ilk ünite son ünite ile aynıdır:

“İyi bak dağlara

Dağlar toprağın üstünde

Dağlar yaşamak arzusu gibi

Baktıkça büyür gözlerinde

İnsanlar gelir gider

Dağlar yerinde” (Alkan, 1958: 11)

Nakarat şeklinde tekrar edilen dizelere baktığımızda “Uyma Yiğit Uyma” ve “Utçu Leyla’ya Ağıt” şiirleri örnek gösterilebilir:

“Uyma yiğit uyma yoz ağalara

Sıyırma kınından kanlı bıçağı

Zemheride çıkılır mı dağlara

Soldu dağın menevşesi çiçeği

Uyma yiğit uyma yoz ağalara

Soldu menevşeler çıkma dağlara” (Alkan, 1969b: 28).

İkilik şeklinde yazılmış bölüm beş kez tekrar edilmiştir.

“Hani ışıkların söndüğü

Çocuk yürekli İsa’nın

Balıkçılara görüldüğü

Saatteyseniz, Leylâyı anın.

Leylâ da Leylâydı amanın! (Alkan, 1964a: 33).

Beş üniteden oluşan şiirin ilk dört ünitesinin son dizeleri aynıdır. “Leylâ da Leylâydı amanın!” dizesi ise nakarat şeklinde dört kez tekrar edilmiştir. Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde bazı mısralar düzensiz şekilde tekrar edilmiştir:

“Rüzgâr döne döne
dağ başlarında
yaprak
döne döne
gül
döne döne” (Alkan, 1992: 52).

“Ezgi” şiirinden alınan ilk ünite “döne döne” dizesi iki kez yer alırken şiirin devamında dört kez daha tekrar edilmiştir. “Yalnız Sevi” şiirinde ilk ünite art arda yer alan iki dize, ikinci ünite aralarına başka dizeler girecek şekilde tekrar edilmiştir:

“Pencerede sabah beyaz yağmurlu
Camlarda üzgün bir sevda şarkısı
İki kişi susmuş konuşmuyorlar
Anladılar yetmiyor sevi yapmak
Otobüsler tramvay gürültüsü
Sarhoş yalnız insanlar sokaklarda

İki kişi susmuş konuşmuyorlar
Dikilmiş bakıyor gözleri yere
Masada bir bardak şarap artığı
Neyi arıyorlar eğilmiş yere
Anladılar yetmiyor sevi yapmak
Yalnızlığı bölüşmekle olmuyor” (Alkan, 1992: 11).

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde mısra tekrarları çeşitli yöntemlerle yapılmaktadır. Yukarıda örnekleri verilen yöntemler haricinde Alkan’ın şiirlerinde iki kısımdan oluşan mısranın ters çevrilerek tekrar edilmesi de söz konusudur:

“Bacasında damların
Ocaktaki ateşin yöresinde
Dönüyor ve tütüyor

Tütüyor ve dönüyor

Yalnız kendini söylüyor türkü” (Alkan, 1983b: 23).

Nurullah Çetin bu yöntemi şöyle açıklar: “Mısraın kelime ya da ifadelerinin yerlerinin değiştirilerek tekrar edilmesi. Bu uygulama, bir mısra içinde olabileceği gibi farklı mısralarda da olabilir” (Çetin, 2004: 258). Alkan şiirinde mevcut uygulamayı farklı bir mısra oluşturarak gerçekleştirmiştir.

3.2.3.4. Kelime Tekrarları

Erdoğan Alkan şiirlerinde kelime tekrarlarıyla ahenk unsuru oluşturur. Aynı zamanda vurgulamak istediği duygu ve düşünceyi de bu yöntemle öne çıkarır. Alkan’ın şiirleri içinde yaptığı kelime tekrarlarına bakıldığında birbirinden farklı yöntemlerle karşılaşılır. Kimi zaman kelime tekrarları mısra başlarında veya sonlarında yapılırken kimi zaman da bir mısra aynı kelimenin tekrarından oluşmaktadır. Bir kelimenin farklı mısralarda düzensiz şekilde tekrar edilmesi de bir başka yöntem olarak karşımıza çıkar. “Sular Karanlık Derinde” şiirinde mısra başında yer alan tekrarlara rastlarız:

“İyi bak dağlara

Dağlar toprağın üstünde

Dağlar yaşamak arzusu gibi

(.....)

Sular yaşamaya yönelmiş ılık

Sular karanlık

Sular iştir derinde” (Alkan, 1958: 11-12).

“Merihten Bir Kadın İndi” şiirinde de benzer bir kullanım görürüz. Yine mısra başında tekrarlar söz konusudur. Bu defa tekrar edilen bölüm iki sözcükten oluşur:

“Görünmezdi gözüne insanların

Bir ben göürdüm O’nu

Bir ben anlardım dilinden

Bir ben duyardım sesini

Bir de o deniz adamı bilir

Merihli kadının hikâyesini” (Alkan, 1958: 25).

Alkan'ın şiirlerinde mısra başında tekrarlanan sözcük gruplarında cümle düzeyinde tekrarlara da rastlanır:

“başım dönüyor: saydamlaşıyor buğu

başım dönüyor: yoğunlaşıyor sıvı

başım dönüyor: özdek

başım dönüyor: terliksi” (Alkan, 1983b: 45).

Mısra başlarındaki sözcük tekrarları bazı şiirlerde dörtlük başlarına taşınır.

“Utçu Leyla'ya Ağıt” şiirinde böyle bir yöntemin kullanımını söz konusudur:

“Hani ışıkların söndüğü,

Çocuk yürekli İsa'nın

Balıkçılara görüldüğü

Saatteyseniz, Leylâyı anın.

(.....)

Hani şarkıların öldüğü,

Ninnisiz kalan çocukların

Hani dokunsan uyandığı

Saatteyseniz Leylâ'yı anın” (Alkan, 1964a: 33).

Şiirde geçen “hani” sözcüğü şiirdeki dört dörtlüğün de başında kullanılmıştır. İki farklı mısra başında da kullanılan sözcük şiirde toplamda altı kez kullanılmıştır. Dize sonlarında tekrarlı örneklere bakılacak olursa “Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı” şiirinde bent sonlarında aynı sözcük grubuna yer verildiği görülür. Beş bendin de son mısrasında aynı sözcük grubu yer alır:

“Sevilerden **olamaz dalgınlığı**

(.....)

“Ölümden **olamaz dalgınlığı**”

(.....)

“Aynalardan **olamaz dalgınlığı**”

(.....)

“Afrika **olamaz dalgınlığı**”

(.....)

“Çocuklar **olamaz dalgınlığı**” (Alkan, 1964a: 41-42-43).

“Kartaca” şiirinde bazı mısra sonlarında “gibi” edatına rastlarız.

“Güneş altında **gibi**”

(.....)

“Yağmur altında **gibi**”

(.....)

“Saydam mavi cam **gibi**”

(.....)

“Cam kavanozda **gibi**” (Alkan, 2005b: 33)

Dize sonlarında ve başlarında tekrarlanan sözcüklerin yanında düzensiz olarak tekrarlanan sözcükler de vardır. Erdoğan Alkan’ın söz varlığı içinde sıklıkla yer alan anne, çocuk, kuş sözcüklerinin “Kuş Ormanı” şiirinde düzensiz olarak tekrarlandığı görülür:

“**Çocuklar** en çok **kuş** sever

Tel örgülerde **anneler**

Kirpikleri ıslak, çizer **kuş**.

(.....)

Anneler en çok **çocuk** sever

Çocuklar en çok **kuş** sever

Kuş ormanına gömdü bu yüzden

Ölen **çocuklarının** anneler” (Alkan, 1981: 6-7).

Alkan’ın şiirlerinde tekrar eden sözcükler daha çok mısra başında bulunur. Başta ve sonda tekrar edilen sözcüklerin yanında düzensiz olarak tekrar edilenler sayıca azdır. Kelime tekrarlarında karşımıza çıkan bir başka yöntem ise aynı kelimelerin tekrarıyla dize oluşturulmasıdır. Bu yöntemi şöyle örneklendirebiliriz:

“Pişmanlıklarla geldi odamıza

Sabah penceresinden sızan ışık

Alın, güneşi, ay’ı, yıldızları

Karanlık! Karanlık! Karanlık!” (Alkan, 1964a: 28).

Şiirde dördlük sonunda karanlık sözcüğü tekrar edilerek bir dize oluşturulmuştur. “Gümüş İskeletler Suda” şiirinde ise kelimeler ve sıfat tamlamaları tekrar edilerek dize oluşturulmuştur:

“**Uzun kavak uzun kavak**

Toprağa eğilmiş yüzler
Yalın yürek çıplak ayak
(.....)

Kızılırmak Kızılırmak

Uzun atlar uzun atlar

Uzanmış çıplak ayaklar” (Alkan, 2005b: 62).

3.2.3.5. Mısra Kırılmaları

Erdoğan Alkan şiirlerinde bazı sözcükleri ya da sözcük gruplarını kırarak bir sonraki dizeye alır. Ahenk unsuru olarak kullanılan bu yöntem aynı zamanda dikkati kırılan dizeye yoğunlaştırır. Erdoğan Alkan’ın 10 şiirinde görülen bu yöntem aşağıda verilen dizelerle örneklendirilebilir:

“Puteaux Köprüsü altından

Seine Nehri

Ve gözyaşlarım akar

Sevgilim bebek doğurmuş

Gözleri

Karadeniz’in suları mavi

Güzelliği Akdeniz’den

Adalı

Boyu selvi boynu kısa

Anadolu” (Alkan, 1992: 46).

“kaşları yay

Gökyüzünde portakal dilimi ay

Ve beyaz kuşlar

ile

kelebekler eteğinde

Bakıyor uzaklardan annem güleç bir yüzle

annem

ötelerden
derinlerden” (Alkan, 2005b: 17).

“Kanatları kar
yüklü yağmur yüklü
ağır bir kuşum
çarpiyorum pencere camlarına

Yüreğim ılık
karanlık bir körfez” (Alkan, 2005b: 39).

“Sustu davul
Sustu zurna.
Sustu ses” (Alkan, 1983b: 50).

Kırık dize yöntemiyle şiirde basamaklar oluşturulmuştur. Merdiven basamaklarını andıran bu şiire Behçet Necatigil “merdiven şiir”der. Nazım Hikmet de bu şekli Mayakovski’den etkilenecek kullanır. (Çetin, 2004: 159). Alkan bu yöntemi kullandığı şiirlerinin bazılarında toplu şiirlerinin yer aldığı *Eylül Çalgıcısı*’nda (2004) kitapların ilk basımlarından farklı olacak şekilde yer vermiş, kırık dize yöntemini kullanmamıştır. *Kıyı* kitabında yer alan “Saklambaç”, “Çocuklar”, “Güvercinler”, “Yurt”, “Körler”, “Altın Ok” ve “Deli” şiirleri *Eylül Çalgıcısı*’nda (2004) farklı mısra düzeniyle yer alır.

3.2.3.6. Ara Sözcükler, Konuşma Çizgileri ve Parantezler

Erdoğan Alkan şiirlerinde ara sözlere, konuşma çizgilerine ve parantez içinde açıklamalara yer vermiştir. Şairin ilk şiirlerinde ve halk şiiri geleneğine uygun olarak yazdığı şiirlerde daha çok tek seslilik hâkimken son dönem şiirlerinde diyaloglar göze çarpar. Bu yolla şair şiirinde monologlardan ziyade çok sesli konuşmalara geçmiş gibidir. Fransız şiirinde de sıklıkla kullanılan bu metotlara Alkan’ın son dönem şiirlerinde daha sık rastlarız. Konuşma çizgileri ile şair okuyucuyu şiiri anlamlandırma konusunda aktif hâle getirmeye çalışır. Şair aradan çekilir, okuyucu şiir ile baş başa kalır.

“Miralay Mustafa Kemal’in Buyruğunda Şarkışlalı Bir Ömer” şiirinde Alkan, cepheye giden Ömer’in annesiyle konuşmalarını konuşma çizgileri ile göstermiştir:

“-Aha at, aha pusat
Oğul ardına bakma git!

-Ana bir şey var buramda nah taş gibi

(.....)

-Aha pusat aha at

Aha Fadime avrat

Hadi helallaş da git oğul!” (Alkan, 2004b: 38).

Şiirin devamında Ömer’in yolculuğu ve şehit oluşu anlatılır. Mustafa Kemal ile Ömer’in düşmanı bozguna uğrattıktan sonraki cümleleri de konuşma çizgisi ile verilmiştir. Şair yaşananları kendi cümleleri ile anlatmaktansa eksiltmelere giderek okuyucunun şiiri tamamlamasını bekler. Bu yöntemin bir benzeri roman ve hikâyelerde kullanılan “gösterme” tekniğidir. Bu teknikte anlatıcı aradan çekilir, okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır. Okuyucu eserin kurmaca dünyasında kendine yer bulur.

Alkan “Esrik” şiirinde sevgiliye seslenir. Şairin seslenişi de sevgilinin cevabı da konuşma çizgisi ile verilmiştir:

“-İkinci mi ya son çağım mı kadınım

Ne demeli bu bendeki ağır uykuya

(.....)

-Sil diyor korkak ozan sil gözyaşlarını

Yaşam bitmedi henüz” (Alkan, 1983b: 66-67).

Erdoğan Alkan kimi zaman konuşma çizgisinden sonra doğrudan söylenen cümleyi vermekte kimi zaman da konuşma çizgisinden sonra verdiği cümleyi “dedi, diyor” şeklinde aktarma yoluna gitmektedir. “Yağmur ve Gece” şiirinde benzer bir durum söz konusudur:

“-İyi ki çıkmışız hep böyle yapalım

diyorsun şarkı dolu bir sesle” (Alkan, 1992: 19).

Şair “Ay Çatılar Üstünde” şiirinde suskun sevgili karşısında dile getirdiği cümleleri de konuşma çizgileri ile vermiş ancak sevgiliden cevap alamamıştır:

“-Değişmemişsin

-.....

-Bana türküler söyledin

-.....

-Güzel günlerdi gerçekten

-.....” (Alkan, 1992: 40).

Şairin alamadığı cevaplar sevgilinin geçen güzel günleri hatırlamayışıyla ilgili olabilir. Geçmiş zamanların hayaliyle şair avunmaktadır. “Gölge” şiirinin neredeyse tamamı konuşma çizgileri ile verilmiştir. Şair sevgili ile buluştuğu geçmiş günleri hatırlarken sevgilinin zamanında kendisine kurduğu cümleleri de hatırlayıp konuşma çizgileri ile vermiştir:

“-Garip iskele başka

Yakında olmalıydı

Parkın kıyılarında

-*Ne çok bekledim seni*

-*Kıyı soğuk ay soğuktu*

Ağzım doluydu kuşlarla” (Alkan, 1992: 43).

Erdoğan Alkan şiirde oluşturduğu sesleri konuşturmak için her zaman konuşma çizgisi kullanmamıştır. Kişi isimlerini vererek onların konuşmalarına da yer vermiştir. “Kördüğüm” şiirinde böyle bir dialog örneği görürüz:

“ torun

Benden mi onlardan mı? kilitlendim çözemiyorum
düğümü.

nine

Kollarını ger kızım, açık olmalı çile, yoksa
düğümlenir ip. Düğümünün üstüne düğüm binince
çözülmez, yurttaki kördüğüm gibi” (Alkan, 1992: 75).

Şiirin devamında “çığırtkan” ve “koro” için de birer bölüm ayrılmıştır, onların sözlerine yer verilmiştir. *Cenk* kitabında yer alan bölümlerin birinde de benzer bir örneğe rastlarız:

“Savaşçı kız
diyor ki:
Yanaş yanıma erkeğim
(.....)

Ve erkeği
Diyor ki:
Elbet kara günler biter
Soframızda bulgur aşısı
Nane tüter, kekik tüter.” (Alkan, 2010a: 37).

Erdoğan Alkan konuşma çizgilerine sıklıkla yer verirken şiirinde yer verdiği ara sözler nispeten daha azdır. Anlatıma zenginlik kazandırmak için kullanılan ara sözlere sekiz şiirde rastlıyoruz:

“Onlar, o gidenler, bizim gibiler
Gün ışığında arınıp yunuyor
-Şimdi bilinçleri, özgür, aydınlık-
Yeryüzünde veremediklerini
Yeraltından çiçeklerle sunuyor” (Alkan, 1981: 40).

Şiirde verilen ara söz ek fiil kullanılmamış bir cümle niteliğindedir. Herhangi bir ögenin açıklayıcısı olmayan bu ara sözle şair “onlar” diye bahsettiği ölümlerin bilinmeyen hâllerini açıklamaya çalışmıştır. Ara söz şiirde anlamı tamamlamanın bir yolu olarak kullanılmıştır. Yine “Kıyı” şiirinde de cümle şeklinde bir ara söze rastlarız:

“Kıyılarda ve evlerde
-Köprü yok-
Sığ sular arıyoruz” (Alkan, 1983b: 9).

Şair arayış içinde olduğunu anlatırken ara söz ile işin zorluğunu anlatmaya çalışmıştır. Sığ sular ararken derinde boğulmakta, köprü bulamamaktadır. “Gecenin Boynuzunda Kan” şiirinde ise eksilteli cümle olabilecek, yargısı bulunmayan bir ara söz ile karşılaşırız:

“Nasıl seviştik aşk olsun – Gecenin boynuzunda kan” (Alkan, 1964a: 21).

Erdoğan Alkan'ın şiirlerinde kullandığı ara sözler daha çok cümle niteliğindedir ve şiirde anlamı tamamlama ve derinleştirme işlevi görür. “Biten Zamana Selamlarımı Sunarım, Damla, Çift” şiirlerindeki cümle şeklindeki örnekler şu şekildedir:

“Yüzleri düz, devinimsiz

Sevide yok, çiçeklerin gülüşünde yok – rüyada var” (Alkan, 1992: 27).

“Bir daha dönmek yok, biliyorum.

Yine de –bağışla ey Doğa Ana” (Alkan, 1981: 46).

“-Duruyor

nehre ve ormana karşı

ay’dan düşen o damla” (Alkan, 2005b: 21).

Erdoğan Alkan'ın ara söz kullandığı bir diğer şiir ise “Geçmiş Ola” şiiridir. Diğer örneklerden farklı olarak ara söz fiilimsi ile verilmiştir. “Altın Ok” şiirinde ise ara söz, edat grubu şeklinde yer alır:

“Öyle güzel, ılıktı elleriniz

Seven çocukluğumu saçlarımdan,

Issız çeşmeler kadar – gidince siz-

Boşandı yalnızlık avuçlarımdan” (Alkan, 1964a: 20).

“Uzanıp iri elini

dağların

yaylaların

-ufka doğru- ötesini gösterdi” (Alkan, 1983b: 50).

Alkan, şiirlerinde konuşma çizgisi ve ara sözler haricinde Fransız şiirinde de çokça kullanılan parantez içi ifadeler de yer vermiştir. Çevirisini Erdoğan Alkan'ın yaptığı Arthur Rimbaud'un *Bütün Şiirleri* kitabına baktığımızda “Utanç” şiirinde parantez içinde yer verilen dizelere rastlarız:

“(Ki ah! Bir gün gelip aşka,

Burnu, ağzı, kulağını

Karnını, ayaklarını

Kendi kesebilse keşke!)” (Rimbaud, 2007: 137).

Ara sözler gibi parantez içi ifadeler de şiirde anlamı tamamlamanın bir yolu olarak kullanılır. Erdoğan Alkan’ın “Nergis” şiirinde bir önceki dizenin açıklayıcısı olacak şekilde parantez içi ifadeler yer verildiği görülür:

“Topuğumdan vurdular

(beni kaç kez astılar su kıyısında

Sen yoktun çünkü uyuyordunuz sen ve kan

Beni kaç kez vurdular)” (Alkan, 1992: 14).

Parantez içinde verilen ifadeler hem dizenin açıklayıcısı hem de şiir formundadır. Alkan, eşi Birsen Hanım’a ithaf ettiği “Değişim” şiirinde eşini anlatırken parantez içi bölümde kendiyile ilgili betimlemelere yer verir:

“(büyüyor saçlarım yine kumral

Tafta gömleğimin yakası açık

Bileğimde gümüş kimlik

Parmağında altın halka)” (Alkan, 1983b: 25).

Şair, parantez içi bilgilerle anlamı tamamlamaya ve zenginleştirmeye çalışır. Eşini uzaktan izlediği günleri anlatır, açtığı parantez içinde de evlilikten sonraki zamanları hakkında bilgi verir. Behçet Necatigil’in şiirlerinde de benzer bir yöntem görülür. Gökhan Tunç bu yöntemi şöyle izah eder:

“Şair, parantez göstergesiyle açıklanan poetik ürünlerinde, şiirde ne kadar çok şey anlatılırsa anlam zenginliğinin o kadar fazla olacağına inanmaktadır. Bu şekilde ele aldığı konu, olgu ve nesne hakkında açıklamalarda bulunmak, ek bilgiler vermek amacını taşır ki bu poetik yönelimi sembolize etmek açısından parantez (ayraç) işareti işlevsel bir öneme sahiptir” (Tunç, 2019: 154-155).

Alkan “Sıkıntı” isimli şiirinde yalnızlığını anlatırken parantez içinde verdiği bölümde çocukluk yaşamına iner. Parantez içinde verilen bölüm bir nevi bilinçaltına inme eylemini gerçekleştirir:

“Sobayı yakıyorum uçucuna sigara

Güpegündüz karanlık iniyor odalara

(Mezar kıyılarında lamba kısılır gece

Kim kime sığınacak bir çocuk var bir anne)” (Alkan, 2005b: 9).

Erdoğan Alkan karanlıktan korktuğunu ve ışığın kendisi için tek kurtuluş yolu olduğunu sıklıkla ifade eder. Anılarında annesinin görevi nedeniyle yaşadıkları ücra köylerde korkudan ışığı sabaha kadar açık bıraktıklarını ifade etmiş; şiirde de odaya inen karanlık, şairi çocukluk yaşamındaki korkuyu hatırlamaya itmiştir. Bu şiirin anlamının tamamlanmasına yarayacak ek bir bilgidir. Alkan'ın parantez içi dizelere yer verdiği bir başka şiiri ise *Sfenks* kitabında yer alan “Öteki” şiiridir. Şiirin 20 dizesi parantez içinde verilmişken yalnızca son dize parantez dışındadır. Parantez içindeki bölüm son iki dizenin anlamını tamamlamak için verilmiştir.

3.2.4. Dil ve Üslup

Erdoğan Alkan'ın şiir dilinde halk şiiri tarzındaki şiirleri ile modern şiirleri arasında farklılık görülür. Âşık tarzındaki şiirleri gelenekten beslenen, konuşma dilini esas alan yalın bir üslup ile yazılmıştır. Modern şiirlerinde ise şairin zaman içinde üslubu farklılaşır. İlk şiir kitabı *Güneş Tozları*'nda okuyucunun çabasına gerek kalmadan anlaşılabilir, çağrışımlara pek fazla yer vermeyen bir şiir diliyle karşılaşmaktayız. *Güneş Tozları*'nda yer alan “Bir Kez Yitirmeyegör Umudunu” isimli şiir, şairin yalın üslubuna örnek olacak niteliktedir:

“Sarhoş masalarda tükenir zaman
Boğazında düğümlenir nasibin
Şeytan dil uzatır dualarına
Tanrıya açılmaz olur ellerin” (Alkan, 1958: 10).

Şairin ikinci kitabı *Ekuanil Çiçekleri*'nde şairin yalın üslubunun yerini daha soyut bir üslup alır. Şair sembolist ve sürrealist özellikler gösteren örnekler verir. Anlamın daha kapalı olduğu, anlatılmak istenenin açıkça değil de nispeten sezdirilerek verildiği bu şiirlerde okuyucunun çabası gereklidir. Kitabın kapak tasarımı, şiir isimleri, şiirdeki çağrışımlar şairin oluşturduğu şiir atmosferinin değiştiğini hissettirir. “Eylül Kızları” şiirinin son bölümü şairin değişen üslubuna örnek niteliktedir:

“Okşadıkça toy bedenlerini rüzgâr
Aşk yada ölümü soyundular
Koklanmış bir karanfil yorgunluğunda.

Yüzlerinde çapkın dili alevin

Kan tutan ince kızlar aşk uykusunda

Açan üzgün ay çiçekleriydi evin” (Alkan, 1964a: 16).

Şiirde geçen “ölümü soyunmak, koklanmış karanfil yorgunluğu, alevin çapkın dili, kan tutan ince kızlar” alışılmamış bağdaştırmalar olarak karşımıza çıkar. Şiire yüklenen çağrışımların verilen ilk örneğe göre bir hayli farklılaştığı görülür. *Ekuanil Çiçekleri* kitabında yer alan “Otomatik Yazılar” bölümündeki şiirsel özellikler taşıyan yazılarda sürrealizm akımının etkisi görülür. Alkan Freud’un bilinçaltı üzerine yaptığı çalışmalarla ilgilenmiştir. Freud’u iyi bilen Andre Breton’un sürrealist şiirdeki otomatizm usulünü Orhan Okay şöyle açıklar: “Breton 1924’te ‘Sürrealizmin Beyannamesi’nde aklın kontrolünü ve bütün ahlâki ve estetik kaideleri bir tarafa bırakarak ve kendini sadece ruhi otomatizme teslim ederek şiir yazmayı tavsiye etmiştir” (Okay, 2016: 75). “Otomatik Yazılar” bölümündeki yazıların bazı kısımları bu tavsiyeye uygun şekilde yazılmıştır:

“Sarı ölüm, sarı yaşantı; gözyaşlarının kutsal denizlerinde arındığım. Gerilme yeni bir çılgınlık. Aynalar gereksiz yankı. Saldırı gizli düşüncelerin açığa konmasıdır” (Alkan, 1964a: 52).

Verilen örnekte görüldüğü üzere sözcük tekrarlarıyla ahenk oluşturulmaya çalışılmış, birbirinden bağımsız olarak zihne üşüşen düşünceler yazıya aktarılmıştır. Yine bu kısımda yer alan “Onuncu- narkoanaliz” başlıklı bölümde ilaç etkisinde bilinçaltı serbest çağrışımlar yoluyla dışa vurulmuştur:

“-Karanfil? Hiç koklayamadığım bir çiçek.

-Gül? Bizim ‘Divan Edebiyatımıza’ girmiş öyle bir kurum” (Alkan, 1964a: 59).

Şair “Otomatik Yazılar” bölümünde gerçeküstücü bir üslup ile kullanmıştır. Nurullah Çetin bu üslubu şöyle açıklar: “Ruhsal otomatizm, serbest çağrışım yöntemiyle şairlerin o anda duyup düşündüklerini sınırlamadan, kurallara bağlı kılmadan saf haliyle yansıtması bir ifade etme tarzı olarak gerçeküstücü üslüptür” (Çetin, 2004: 199).

Erdoğan Alkan’ın genel olarak kullandığı lirik üslubun yanında bazı şiirlerinde soyutlama üslubu kullanılır. “Saf şiirler, soyut şiirler, sembolist ve

izlenimci şiirler, kapalı şiirler genellikle bu üslûpla yazılır” (Çetin, 2004: 221). Soyutlama üslubunda şair hikâye etme, betimleme yerine karmaşık çağrışımlar yoluyla hissettirmeyi amaçlar. Alkan’ın şiirlerinde baskın olan üslup lirik üslupken bazı şiirlerinde II. Yeniciler’in de sıklıkla kullandığı soyutlama üslubunu görmek mümkündür. Bu üslubu “Gül Eti Yiyor Onlar” şiiriyle örneklendirebiliriz:

“Gül ve acı
büyüyor tek çömlekte
titriyor ateşte
buğu

Gül eti yiyor
onlar
gülден terazi
tutanlar” (Alkan, 2005b: 53).

Örnek şiirde üretilen mecazlarla kapalı bir anlam oluşturulmuştur. Şiirde kullanılan sözcükler günlük konuşma dili içindeki sözcükler olsa da şairin kurduğu atmosfer kapalı şiire özgü bir atmosferdir. Şiiri anlamlandırma, şiirin katmanlarını çözümleme işi okuyucu bırakılmıştır. Erdoğan Alkan, destansı şiirlerinde ise hitabet üslubunu kullanmıştır. Alkan’ın “İlkel” şiiri, *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabının “Kırmızı Çatki” bölümünde yer alan şiirler hitabet üslubunun kullanıldığı şiirler olarak sıralanabilir. Şairin *Direnenlerin Destanı: Cenk* ifadesiyle yayımlanan son kitabında da insanlara benimsenecek ortak bir dava ışığında mücadeleyi öğütleyen bir üslup kullanılmıştır. Şair hitabet üslubu ile seslendiği kitleyi harekete geçirmeyi, emperyalizmin önüne set çekmeyi hedeflemektedir.

“Yeşerdiğin yerden güç almalısın
Koca bir çınar ve bunun gibi
Dalını kesenden oç almalısın
Yıldırım ve şimşek ve bunun gibi

Günler var gelecek kuşaklar için
Birden daha özgür ve bunun gibi

Sana verdim bu bayrağı tut gardaş

Yanan demir/kızan kömür ve bunun gibi” (Alkan, 2010a: 56).

Cenk kitabının son bölümünden alınan örnek, hitabet üslubunun tipik bir örneğidir. Şairin *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabında yer alan “Ve Bunun Gibi” şiiri aynı zamanda *Cenk* kitabının sonunda da yer alır. Şair “ben sözkonusu şiirlerde bu toprakların insanını serüvenini, sesini yansıtmaya çalıştım” der. (Alkan, 1994b: 50). Bu yansıtma eylemini diğer insanlara hitabet üslubu ile seslenerek gerçekleştirir.

Erdoğan Alkan lirik üslup, gerçeküstücü üslup, soyutlama ve hitabet üslubu dışında hiciv, mizah ve iç konuşma üslubunu da kullanmıştır. Alkan’ın hiciv üslubunu kullandığı şiirler genellikle âşık tarzı halk şiirleridir. Şair, hiciv üslubunu kullanırken hicvettiği olayı, durumu somutlaştırmaz, hicvedilen kişinin ismini de vermez. Genel olarak olması gerekenin dışında yaşananlara, bir eleştiri söz konusudur. “Halk şairleri adı belli somut kişileri taşlamak yerine daha çok ortak ve genel tipleri, karakterleri taşlar. Özel değil genel durumlar üstünde durur” (Çetin, 2004: 204). “Uyma Yiğit Uyma” şiiri şairin bu eğilimini örnekler niteliktedir:

“Çal bıçağı taşa öfkeni dağıt
Fermanını kara yazmasın kağıt
Sana idam söyler ağaya ağıt
Şenlik eder derebeyi köçeği

Uyma yiğit uyma yoz ağalara

Soldu menevşeler çıkma dağlara” (Alkan, 2000: 29).

Zenginliği ve zalimliği temsil eden ağa tipi eleştirilmiştir. Şiirin diğer ünitelerinde iyi gün dostlarına, ağaların fakir halk karşısındaki ferah yaşamına karşı itirazlar seslendirilmiştir. Erdoğan Alkan hiciv üslubunu kullanırken dolaylı anlatımlara, imalara yer vermeden eleştirisini doğrudan yapmıştır.

Erdoğan Alkan’ın mizah üslubuna “Ağrıyan Diş için Kaside” şiiri örnek gösterilebilir. Şairin divan şiirinin milli olmayan yanına, dilinin ağır olmasına karşı yaptığı itirazlardan yola çıkıldığında kaside türüne yaklaşımında bir iğneleme sezilir:

“Dişim ağrıyor Gecede ay var
bardakta şarap eski sevdalar

bir aspirin ver çoban yıldızı
başında ağrı yürekte sızı” (Alkan, 1992: 16).

Şiirlerinde divan şiiri nazım biçimlerini kullanmayan Alkan’ın din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan kaside nazım biçimi kullanarak işlediği konuya bakıldığında şiirin mizahi yanı öne çıkar. Şiirin diğer ünitelerinde şairin diş ağrısı nedeniyle gördüğü karabasanlar, hatırladığı eski sevgililer, anılar şairin klasik şiir geleneğini parodileştirdiğini gösterir. Klasik nazım biçimlerinde görülen anlamın bir dizede bitmesi geleneği bu şiirde yıkılmış, bütün ünitelere yayılan anlam içerisinde gelenekle hesaplaşma içine girilmiştir.

Alkan’ın karşılıklı konuşma üslubunu kullandığı şiirleri *Eylül Çalgıcısı*’ndaki (2004) “Miralay Mustafa Kemal’in Buyruğunda Şarkışlalı Bir Ömer”, *Kıyı*’daki “Esrik”, *Elimde Güller ve Rüzgâr*’daki “Yağmur ve Gece”, “Ay Çatılar Üstünde”, “Gölge” ve “Kördüğüm” olarak sıralayabiliriz. Şair bu şiirlerde karşılıklı konuşma üslubunu kullanırken konuşma çizgilerinden yararlanmıştır. Kördüğüm şiirinde ise kurgulanan “torun, nine, çığırtkan, koro” kişilerinin diyalogları verilmiştir. *Cenk* kitabının bazı bölümlerinde de karşılıklı konuşma üslubu kullanılmıştır:

“Savaşçı kız
diyor ki:
Yanaş yanıma erkeğim
Vurup yumruğu soğana
Dağlara taşlara karşı
Bir güzel keyif çatalım
Sonra omuzlayıp tüfenkleri
Zulme kafa tutalım

Ve erkeği
Diyor ki:
Elbet kara günler biter

Soframızda bulgur aşu

Nane tüter, kekik tüter” (Alkan, 2010a: 37).

Erdoğan Alkan Şiirlerinde genel olarak İstanbul Türkçesini esas alır. ÂŞık tarzı Şiirlerinde yöresel ağız özellikleri gösteren sözcük ve sözcük gruplarına yer verse de Şairin Şiir dilinin standart kültür diline uygun olduğu görülmektedir. Şiirlerinde genellikle dil bilgisi kurallarına uymuŐtur ancak bazı Şiirlerinde sanatsal kaygılarla yazım kuralları ve noktalama iŐaretlerinde, ses olaylarında aykırılıklar, bađlaŐıklık ve bađdaŐıklıđa uygun olmayan kullanımlar söz konusudur. Bu bağlamda Alkan’ın Şiirlerindeki dil sapmaları, Şairin Şiirine kattığı sanatsal zenginlik yönüyle incelenmiştir.

3.2.4.1. Dil Sapmaları

Erdoğan Alkan Şiirlerine anlam zenginliği kazandırmak amacıyla dilin mevcut imknlerini kullanmış, dil sapmaları yoluyla da bu zenginliği perinlemeye çalışmıştır. Nurullah etin dil sapmalarını Şöyle açıklar: “kelime, ifade ya da cümle yapılarında bilinen kurallara ve alıŐılmıŐ yapılara aykırı olarak bazı değişiklikler, bozmalar, türetmeler, uydurmalar yapmak” (etin, 2004: 166). Bu bağlamda Erdoğan Alkan’ın Şiirleri dilbilgisi kurallarına aykırılıklar ve standart dilden farklı kullanımlar açısından incelenmiştir.

3.2.4.1.1. Yazım Sapmaları

Erdoğan Alkan Şiirlerinde yazım sapmaları daha çok büyük harfle yazılması gereken isimlerin küçük harfle yazılması ya da cins isim diyebileceğimiz isimlerin büyük harfle yazılması Şeklinde karşımıza çıkar. Dizelerin küçük harfle başlaması, Şiiri oluşturan sözcüklerin tamamının ya da belli sözcüklerin büyük harflerle yazılması, noktalama iŐaretlerinin standart olanın dışında farklı Şekilde kullanılması Alkan’ın Şiirlerindeki diğer sapmalardır.

“Usandım” Şiirinin tamamı *Kerem Gibi* kitabının birinci ve ikinci basımında büyük harfle yazılmıştır:

“DOYA DOYA BİR GÜZELİN KOYNUNA
GİRMEĞEN KOCAYAN TENDEN USANDIM
YÜREK İLMİK URGAN TAKTİ BOYNUMA

MİHNET ÇEKE ÇEKE CANDAN USANDIM” (Alkan, 1969b: 17).

Alkan şirini büyük harfle yazarak yaşadığı ruh hâline dikkat çekmeyi amaçlar. Şairin bıkkınlığı öyle bir hâl alır ki şiirin mesajı yanında yazımı ile de bir haykırış söz konusudur. “Kar Sonatı” isimli şiirinde bazı sözcük ve sözcük grupları büyük harfle yazılmıştır:

“Yüzümüz düşen yaprak GÜNAYDINSIZ aynalara,
Kar kurşunlarken ıssız gözlerinden annelerin kum-
ral bir çocuğu KORKU SOKAKLARINDA” (Alkan, 1964a: 11).

Şiirin son cümlesi olan “KARAYA VURDU ÇOCUKLAR” ifadesi ile üç yerde sözcüklerin tamamı büyük harfle yazılmıştır. Bu bölümler şairin imge dünyasından süzölmüş alışılmamış bağdaştırmalardır. Alkan bu yolla okuyucuyu şiirin mesajına temel olan, vurucu noktalara yönlendirmiştir. Şair, halk şiiri geleneğini sürdüren şiirlerinde kullandığı mahlasını da dikkat çekmek amacıyla büyük harfle yazmıştır:

“ALKAN dost yoluna deli divane
Aşık aşktan özge kime güvene
Düşsem şeker şerbet dolu kovana
Çıkamam kanadım bala dolaşır” (Alkan, 2000: 86).

Alkan’ın şiirlerinde yazım sapmalarına, yazınsal düzene uymayan büyük harf kullanımları da örnek gösterilebilir. Özellikle şiirlerde yer verilen doğa unsurlarına kutsallık atfedilmiş ve bu sözcükler ya da sözcük grupları büyük harfle başlayarak yazılmıştır. Örnek dizeleri şöyle sıralayabiliriz:

“Bir akşam Evrenin bir noktasından” (Alkan, 1958: 23).
“Bir avuç toprak kadardı Evren” (Alkan, 1958: 49).
“Kahpe Dünya ben göçersem geride” (Alkan, 2000: 42).
“Şarkısını söylüyor Doğa’nın” (Alkan, 1981: 37).
“Yine de –bağışla ey Doğa Ana” (Alkan, 1981: 46).
“İşte gidiyorum Konuk Evinden” (Alkan, 1981: 46).
“Kaynağın ve Kutsal Taşın” (Alkan, 1983b: 44).
“neden Bereket Anam ayaklarımda neden” (Alkan, 1992: 7).
“Ak Kuğu, Nergis tuttu elimden” (Alkan, 1992: 14).
“Seviyorsam Güneşi” (Alkan, 1992: 16).

“acılı türküler söylemeden Ay, saklanmadan kuytulara” (Alkan, 1992: 26).

“Ülkesine geldiler Çiçeğin” (Alkan, 1992: 60).

Şiirlerden verilen örneklerdeki kullanım, Alkan’ın materyalist dünya görüşünü yansıtır niteliktedir. Alkan şiirlerinde tabiatı pasif olarak resmetmez; aksine doğa, yaratan, yaşatan sonra da kendisine çağıran kutsal bir varlık olarak işlenir. Bu durum, şairin kutsallık atfettiği doğanın unsurlarına da yansır. Doğaya atfedilen kutsiyet doğa unsurları için de geçerlidir. Alkan’ın büyük harf kullanımında yazınsal kurallara uymayan diğer örneklere baktığımızda inanç ekseninde önem arz eden isimlerin de büyük harfle yazıldığı görülür. Örnekler şöyle sıralanabilir:

“Yüreğim Cehennemde bir çiçek” (Alkan, 2005b: 37).

Nicedir Cennet ehabil kuşları” (Alkan, 2005b: 57).

Alkan cennet, cehennem sözcüklerini başka şiirlerinde de kullanmış ancak bu isimleri tüm kullanımlarında büyük harfle yazmamıştır. “Tanrı” ismi için de aynı durum söz konusudur. Şair kimi zaman özellikle işaret ettiği tanrıyı büyük harfle yazarken kimi zaman da küçük harfle yazmıştır. Bu durum şairin şiirdeki izleğiyle ilgilidir.

“Yönelip yönelip Tanrıya

Beni yalnızlığımdan kurtar diyordum” (Alkan, 1958: 23).

“Yıldızlar kardeşlerim

ellerinizi verin

bir tanrı oturmuş kucağıma

bakıyor yaşlı gözlerle bana” (Alkan, 1992: 58).

İlk örnekte “Tanrı” sözcüğü büyük harfle yazılmışken ikinci örnekte küçük harfle yazılmıştır. Şair ilk şiirin izleğinde büyük bir güç karşısında isteklerini dillendirirken ikinci şiirde tanrının çaresizliğini anlatır. Bu bağlamda sözcüğü küçük harfle yazmıştır. “Tepegöz” isimleri şiirde de benzer bir durum söz konusudur. Şiirde “Sultan Süleyman Han” ismi ilk dizede büyük harflerle yazılmışken son dizede küçük harfle yazılmıştır.

“Muştuladılar Sultan Süleyman Han’a:

‘oğlunuz oldu sultanım!’”

(.....)

Şimdi halkları yiyor

anadoluyu

Tepegöz

sultan süleyman han'ın batılı oğlu" (Alkan, 1992: 64).

Şiirde Sultan Süleyman'ın tüm Anadolu'yu sömüren ancak doymayan oğlu anlatılmış, Sultan Süleyman'a ilk dizede gösterilen ihtimam son dizede oğlunun adı geçerken gösterilmemiştir. Son dizede Sultan Süleyman Han'dan ziyade oğluna duyulan tepki bu şekilde gösterilmiştir. Han sıfatının kesme işareti ile ayrılması bu sonuca işaret eder. Alkan başka şiirlerinde de küçük harfle yazdığı sözcükleri atfettiği öneme göre kesme işareti ile ayırmıştır. Bu sözcükler arasında doğa unsurları, yer isimleri olduğu gibi önemli olaylar da yer alır. Bu örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

“kuşandık ay'la yıldızı” (Alkan, 2000: 71).

“Gitmesine giderim bu kent'den” (Alkan, 1981: 12).

“ağaçları, yağmuru, etini ve terini doğa'nın” (Alkan, 1992: 26).

“ay'dan düşen o damla” (Alkan, 2005b: 21).

“Fırtınalar tufan'ın bakışları” (Alkan, 2005b: 57).

“tadına varmalı yaz'ın” (Alkan, 2005b: 61).

Verilen örneklerdeki yazım sapmalarına bakıldığında küçük harfle yazılan sözcüklerde kesme işareti kullanılması şaire göre bu sözcüklerin daha çok özel isimler yerine kullanılmasındandır. “Kent” sözcüğüyle somut bir şehrin kastediliyor olması, “tufan” derken Nuh Tufanı'nın kastedilmesi, “ay, yaz ve doğa” sözcüklerinin kutsal sayılması bu sözcüklerde kesme işareti kullanılması nedenini açıklamaktadır.

Erdoğan Alkan şiirlerinde tüm dize başlarında büyük harf kullanmaktansa cümle başlarında büyük harf kullanmayı tercih etmiştir. Cümlenin bir dizede bitmediği durumlarda cümle dize ortasında bitse dahi yeni cümleye büyük harfle başlamıştır:

“Mum yaktılar. Kurban kestiler.

Dilek taşını üç kez Kutsal Taşa yapıştırdılar

tutmadı. Bu demektir ki: iyileşmeyecek” (Alkan, 1983b: 44).

“Ağrıyan Diş İçin Kaside” şiirinde de benzer bir yönelim söz konusudur.

“Dişim ağrıyor. Gecede ay var” (Alkan, 1992: 16).

Noktalama işaretlerinden üç nokta standart kullanım şekliinden farklı olarak iki nokta ya da daha fazla nokta koyularak kullanılmıştır. Şairin bu kullanımını şöyle örneklendirebiliriz:

“Ve eylem bitti.. sessizlik başlar.” (Alkan, 1981: 11).

“Ayrılık ne kadar erken!.....” (Alkan, 1981: 23).

“Başlıyor değişim.. esrliklik.. ve düş,” (Alkan, 1983b: 11).

“Elimde rüzgâr ve rüzgâr....” (Alkan, 1992: 5).

“Kırlı iskambiller gibi..” (Alkan, 1992: 10).

“Ötüyor horoz.. kapımız çalındı” (Alkan, 2005b: 57).

Şair üç nokta kullanımında genellikle özensiz davranmıştır. Üç noktadan daha fazla nokta kullandığı örnekler ünlem düzeyinde cümlelerdir. Şair, dizedeki duyguyu koyduğu noktalarla sürdürme eğilimindedir.

3.2.4.1.2. Ses Sapmaları

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde ses sapmaları, şiirden beklenen etkiyi verebilmesi maksadıyla genellikle sözcüklerin yöresel ağız özellikleri ile kullanılması şeklindedir. Halk şiiri geleneğine uygun şiirlerinde sıkça rastladığımız sapmalardan ünsüz düşmesi yoluyla yapılanlar, şiiri ölçüye uydurma gibi bir amaca hizmet eder. Türkçedeki ünsüz yumuşaması, ünsüz sertleşmesi, ünlü daralması gibi ses olaylarına uyulmaması yoluyla yapılan sapmalar haricinde günlük konuşma dilinin yazı dili yerine kullanılması da söz konusudur. Yöresel sözcüklerin, sözcük gruplarının yer aldığı şiirleri şöyle örneklendirebiliriz:

“Tellim bir deli kız için

Çıkıp indiğim yokuşlar” (Alkan, 1958: 42).

“Çiçeğin toruna düştü gürz” (Alkan, 1983b: 21).

“Navruzdu. Koçları koyuna katıyorduk” (Alkan, 1983b: 48).

“Çekice, çelik yazgaça, ellerine

Ve kayalara baktı” (Alkan, 1983b: 54).

“İpliğim, oy, yamasında, urbasında!” (Alkan, 1992: 49).

“Kızların belikleri omuzlarına düştü” (Alkan, 1992: 51).

“Sana verdim bu bayrağı tut kardaş” (Alkan, 1992: 56)

“Kızların eylül yüzlü kösnüsüz amcasıyım” (Alkan, 2004b: 215).

“Minik deniz

çiçeğin kubardı mı” (Alkan, 2005b: 42).

Alkan’ın modern şiirlerinde yer alan yöresel sözcükler, şairin kentli üslubu içinde yaşadığı yörenin izlerini taşıyan sözcüklerdir. *Kerem Gibi* kitabında yer alan şiirlerin muhtevası ile söylenişleri ise kır şiirine özgüdür. Modern şiirlerde sözcük bazında halk ağzında kullanılan ifadeler, halk şiirlerinde sözcük gruplarına, yerli bir söyleyişe dönüşür. Modern şiirlerde kullanılan yöresel sözcükler daha çok isim türünde iken şairin halk şiiri tarzında yazdığı şiirlerinde isimlerin yanında fiillerin, fiilimsilerin, zarfların, ikilemelerin yöresel söylenişleriyle karşılaşırız. *Kerem Gibi* kitabında yer alan bu ifadeleri şöyle örneklendirebiliriz:

“Nazlanı nazlanı gelen” (Alkan, 2000: 10)

“Bu diyarda nice kalam

Topak yüzlü Elif balam” (s.12)

“Kızlar yumuş tutar sohbet söz ile” (s.18)

“Korkarım incinin sudan

Gadan alsın Aşık ALKAN” (s.23)

“Döner yaylayı yaylayı”

“İner çağlayı çağlayı”

“İnler ağlayı ağlayı”

“Gönül eğleyi eğleyi” (s.30)

“Gezer havlayı havlayı”

“Akar şarlayı şarlayı” (s.31)

“Kaçma güzel kaçma senin eşinem,

Ardın sıra uçan huma kuşunam

Alam seni yad ellere taşınam” (s.39)

“Ağa mıyam evim barkım yok benim

Paşa mıyam samur kürküm yok benim” (s.43)

“Yayla yolak diyar diyar dolandım” (s. 46)

“Böğründe menevşe döşünde rüzgar” (s.48)

“Nerde diye sora geldim”

“Ankaradan vara geldim”
Dergahında ara geldim” (s.53)
“Nice sayıp dökem acılarım yok” (s.61)
“Karlı dağ başında kar olmayınan” (s.74)
“Varam şu güzele yanaşam dedim
Sahipli mal mıdır danışam dedim
Sohbet edem iki konuşam dedim” (s.78)
“Beli*, zengin yerden ağa kızıydı” (s.79)
“Bayram eder kardaşım kış olunca” (s.80)
“Gardaş gardaş nice oldu” (s.92)
“Beni döndürü döndürü”
Vurur indiri indiri
Hamur sündürü sündürü” (s.96)

Halk dilindeki özgün söyleyiş Alkan’ın halk şiiri tarzındaki şiirlerinde daha net görülür. Şiirlerinde çocukluğunun geçtiği, farklı şehirlerde yaşasa da bağını koparmadığı Sivas yöresinin kültürü, yaşayışı ile özdeşleşen bir söyleyiş görülür. Ses sapmalarını belirlediğimiz şiirlerin bazılarında şair, standart yazı dilinin kullanımından ziyade sözcükleri konuşma dilinde olduğu gibi aktarır. Bu ifadeleri şöyle örneklendirebiliriz:

“Gençliğine söğür gibi” (Alkan, 1958: 12).
“Ko deli rüzgârlarca başıboş” (Alkan, 1958: 34).
“Arada bir dönüp bakar
Gözün eye eye Ayşe” (Alkan, 2000: 22).
“Elleri boyna boşluğu yoklar” (Alkan, 1981: 11).
“Bitecek tatlı zaman yine burda” (Alkan, 1981: 44).
“Üç kaçak vardı mağrada” (Alkan, 1983b: 52).
“Bazan göz oluyor bazan papatya” (Alkan, 1992: 20).
“umutlarım zencir” (Alkan, 1992: 35).
“Türkler yürekli döğüşür diyordu” (Alkan, 2004b: 40).
“deynekten atım” (Alkan, 2004b: 224).
“Nazlan güzelim nenni güzelim” (Alkan, 2005b: 27).
“Çünkü sensiz V çizilmez” (Alkan, 2005b: 50).

Sözcüklerin standart kültür dilinden farklı kullanımları dilin kullanımındaki özensizlikten kaynaklandığı gibi konuşma dilinin birebir yazıya aktarımı şeklinde de gerçekleşmektedir. Erdoğan Alkan'ın şiirlerindeki ses sapsmaları konuşma dilinin yazıya doğrudan aktarımı şeklindedir. Ses sapsmaları ünlü düşmesi şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Sözcüklerde görülen ünlü düşmelerinin bazıları şiiri ölçüye uydurma gayretinden kaynaklanmaktadır. Şiiri hece ölçüsüne uydurmak için yapılan ses düşmelerini aşağıdaki dizelerle örneklendirebiliriz:

- “N’ola bedenimden geriye kalan?
Kömür petrol fosfat ve bunun gibi” (Alkan, 1992: 56).
- “N’olam gurbet ilde n’olam
Bu diyarda nice kalam
Topak yüzlü Elif balam
“Baba diye ağlar m’ola” (Alkan, 2000: 12).
- “Niceylesin gün ışığı
Yüreğinde kor yok ise” (Alkan, 2000: 21).
- “N’eyleyim aşılmaz karlı dağ önünde
Adını anmadan geçmiyor günüm” (Alkan, 2000: 50)
- “Elifi yanına aldı
Tirenin düdüğü çaldı” (Alkan, 2000: 56).
- “Bebelere kıyma böyle
Analığını n’eyledin” (Alkan, 2000: 70).
- “Ankaradan kız alıp nideyim
Şarkışla’da güzellerin hası var” (Alkan, 2000: 81).

Hece ölçüsünün 8’li ve 11’li kalıbıyla yazılan şiirlerde ölçüye uydurma gayretiyle daha çok “ne” soru sözcüğünün “e” ünlüsü düşürülmüştür. Verilen örneklerin dışında şairin serbest ölçü ile yazdığı şiirlerinde de benzer ses düşmeleri görülür:

- “N’olur ağlamayın bulutlar
Bakın insanların üstundesiniz” (Alkan, 1958: 43).
- “Gün ışığı ışıyacak
N’olsa yalnızlığına katlanacağım” (Alkan, 1964a: 26).

Verilen örnek şiirlerde ölçüye uydurma gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Şair, kullanım alışkanlığından kaynaklı şekilde bu sözcüklerdeki “e” ünlüsünü düşürmüştür. Alkan’ın şiirlerinde Türkçedeki ses olaylarından ünsüz yumuşamasına, sertleşmesine aykırı örnekler görüldüğü gibi gereksiz ünlü daralmasına örnek olabilecek kullanımlar da mevcuttur. “Oysa Sevdikce Sevilir İnsan” şiirinde “sevdikce” sözcüğü ünsüz sertleşmesi kuralına uymaz. Sözcüğün “sevdikçe” şeklinde sert sessizle yazılması gerekmektedir. “Yol aşığı yol eriyim” dizesinde ise “aşığı” sözcüğü ünsüz yumuşamasına aykırılık teşkil eder (Alkan, 2000: 82). Sözcüğe ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde sözcük, “aşığı” şeklinde yazılmalıdır. Türkçede geniş ünlü ile biten sözcüklere gelen “-yor” ekinin daraltıcı bir etkisi söz konusudur. Alkan’ın şiirlerinde geçen birkaç sözcükte gereksiz ünlü daralması görülür:

“Unutmuyacağım hiçbirinizi” (Alkan, 1958: 47).

“Vurmuyacağım karanlık yüzünü camın” (Alkan, 1964a: 27).

“Oynak türküler söyleyeceğim” (Alkan, 2004b: 36).

Verilen örnek sözcükler geniş ünlü ile bitmesine rağmen –yor eki almamıştır. Gelecek zaman ekinin de daraltıcı bir etkisi bulunmamaktadır. Buna rağmen ünlünün daraltılarak kullanılması sözcüklerin konuşma dilindeki şekliyle aktarıldığını düşündürür.

3.2.4.1.3. Kelime Sapmaları

Erdoğan Alkan şiirlerinde anlama güç kazandırmak amacıyla gereksiz sözcükler kullanmıştır. Dil bilgisi kuralları açısından baktığımızda anlatım bozukluğu sayabileceğimiz bu sapmalar, şiirde müzikaliteyi sağlamak maksadıyla kullanıldığında anlamlı hâle gelir. Bahsi geçen sapmalar için Nurullah Çetin şu açıklamayı yapar: “Bunlar dilbilgisi açısından gereksiz ise de şiirin bütünlüğü içinde belli bir işleve sahiptir.” (Çetin, 2004: 177). Gereksiz sözcük kullanımı nedeniyle anlatım bozukluğu sayabileceğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

“Ben yokum bütün evlerde

Ben yokum ses vermeyince sen” (Alkan, 1981: 22).

“Toprak altına gömerler

Saklımızı, gizlimizi” (Alkan, 1981: 39).

“Toprak altında kökleri kanıyor” (Alkan, 1983b: 60).

“Yalnız silâhların ağzı konuştu” (Alkan, 2004b: 40).

İlk örnekte “yokum” sözcüğünde birinci tekil şahıs anlamı varken ben zamirinin kullanılması gereksizdir. Ancak ikinci dizede “ben yokum” ifadesi tekrarlanarak anlam desteklenmiştir. İkinci ve üçüncü örnekte yer alan “toprak altına/altında” ifadeleri “gömmek” fiili ve “kök” ismi ile birlikte verilmiştir. Gömmek eylemi zaten toprağın altına yapılacağından, yine kökler zaten toprağın altında olacağından “altına/altında” sözcükleri gereksizdir. Son örnekte “Yalnız silâhların ağzı konuştu.” dizesinde ise “ağzı” sözcüğü gereksizdir. Alkan, gereksiz sözcük kullanımı haricinde uydurma bir sözcüğe de yer vermiştir. “Ay gelende ayaylim, kumlar üstünde çoban kız” dizesinde sevgiliye yönelik söylenen “ayaylim” sözcüğü ay kelimesinden uydurmadır (Alkan, 1983b: 35). Örnekleri verilen kelime sapmaları şiirsel ifadeye güç kazandırmak amacıyla yapılmıştır.

3.2.4.1.4. Dilbilgisi Sapmaları

Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun olmayan kullanımlar dilbilgisi sapmaları olarak değerlendirilir. Şiirin kendine özgü kuralları olduğu göz önünde bulundurulacak olursa bu sapmalar şiirsellik oluşturma, anlamı derinleştirme ve etkili kılma gibi amaçlara dönük olarak yapılır. “Bu tür sapmalar genellikle alışılmamış bağdaştırmalar olarak değerlendirilir” (Çetin, 2004: 179). Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde daha çok isim ve sıfat tamlamaları şeklinde kurulmuş alışılmamış bağdaştırmalara rastlanır. Bu bağdaştırmaları aşağıdaki dizelerle örneklendirebiliriz:

“Biz, yosunlu ellerinde
Kuzey rüzgârları uyuyan
Komşuların öpmediği çocuklar” (Alkan, 1964a: 7).

“Karanlık ağlarıyla denizden
Ölümü çeken balıkçılar” (Alkan, 1964a: 8).

“Çocuk, şekilsiz gümüş aydınlığında
Üşür denizin aynasında” (Alkan, 1964a: 9).

“Ölüm uzak balkonundan yıldızların
Ağarırken Edirne eteklerine,

Ay ışığı çizerdi eylül yüzüne

Dalgınlığı, kan tutan ince kızların” (Alkan, 1964a: 15).

“Bu benim iş bölümlü elim, ayağım” (Alkan, 1964a: 45).

“Gümüş sevgililer yöremde dönen” (Alkan, 1983b: 10).

“Ay ışırken/kızlığımın/penceresinde” (Alkan, 1983b: 13).

“Karanlığı sağdım dişlerine” (Alkan, 1983b: 41).

“esmerliğimi verdim/kuytu ağzına” (Alkan, 1992: 14).

“yaprakların toprağa kaçışan kokusu” (Alkan, 1992: 26).

“Saat çalınca tık diye uykuları uyanıyor” (Alkan, 1992: 27).

“Yaprak dökcek yine dil” (Alkan, 1992: 37).

Kızların eylül yüzü kösnüsüz amcasıyım” (Alkan, 2004b: 215).

“yüreklerin sıcak limonluğunda” (Alkan, 2005b: 45).

“Yaşamın güneşli limonluğunda” (Alkan, 2005b: 59).

Erdoğan Alkan kullandığı “equanil” isimli ilacın adıyla “ “equanil adam başına, öpüşmenin equanil saati, equanil çiçekleri gibi alışılmamış bağdaştırmalar kurmuştur. “Bu tür tamlamalara yanlış tamlama demek yerine şiire özgü olarak ifade alanlarını genişletmek, özgün imge üretmek için başvurulan yollardan biri olarak görmek lâzım. Şiirde bu tür uygulamalar, sanat yapma amacına dönüktür” (Çetin, 2004: 182). Bu bağlamda Alkan’ın şiirlerinde görülen dilbilgisi sapmaları sanata yönelik girişimler olarak değerlendirilebilir.

Alkan’ın şiirlerinde dilbilgisi sapmaları kapsamında alışılmamış bağdaştırmalar haricinde sözcüklere yanlış eklerin getirilmesi de söz konusudur. “İnsan odalarda varoluşur” dizesinde “varoluşur” sözcüğüne –ur geniş zaman eki getirilmesi dilbilgisi kurallarına aykırılık teşkil eder (Alkan, 1981: 43). “Gece iptir güzelim/sevdam dağları deliptir” dizesinde “deliptir” sözcüğü “iptir” sözcüğü ile ahenkli söylenmeye çalışılmış ancak dilbilgisi kurallarına aykırı bir durum ortaya çıkmıştır (Alkan, 1964a: 68).

“Şairler, bazen söz dizimi kurallarına aykırı biçimde kelimeler arasında yer değiştirirler. Sonra olması daha uygun görünen bir kelimeyi önceye, önce olması gerekeni de sonraya koyarlar” (Çetin, 2004: 180). Erdoğan Alkan’ın bazı şiirlerinde şu örnekleri görüyoruz:

“Pencerede sabah beyaz yağmurlu” (Alkan, 1992: 11).

“Öyle ıslak ve serin

Söğüt gözleri bu yunmuş

Buzlu suyunda derelerin” (Alkan, 2004b: 35).

İlk örnekte “beyaz yağmurlu sabah” şeklinde karşımıza çıkan birleşik sıfattan “beyaz” sözcüğü “sabah” isminin sıfatı olmalıdır. Günün ağarması ile oluşan aydınlık, beyaz renkle ifade edilerek sabah ismini nitelendirmesi daha uygunken şair sözcüğü “yağmur”un sıfatı şeklinde kullanmıştır. İkinci örnekte ise “ıslak ve serin” sıfatlarını taşıyan gözlerin derelerin buzlu suyunda yıkanmış olması beklenir. Söz diziminde şairin tercih ettiği sıraya bakıldığında yunmuş olanın “derelerin buzlu suyu” olduğu görülür.

3.2.4.2. Söz Varlığı

Erdoğan Alkan şiirlerinde kendine has şiir atmosferini oluştururken belli sözcüklere daha sık yer vermektedir. Bu sözcükler şairin üslubunu belirlemede yol açıcı niteliktedir. Aynı zamanda bu sözcükler, şairin iç dünyasını, hayata bakışını, imge dünyasında kurduğu evreni anlamlandırmaya katkı sağlar. Bu bağlamda Erdoğan Alkan’ın sıklıkla kullandığı anahtar kelimelere “çocuk, anne, kuş, geçmiş zaman, memleket, gurbet, insan, umut, umutsuzluk, yalnızlık, karanlık...” gibi sözcükleri örnek gösterebiliriz. Bu sözcükler haricinde doğa unsurlarına da yer veren şair “dal, yaprak, dağ, rüzgâr, toprak, güneş, yağmur, ağaç, çiçek, bahar, ırmak, bulut...” gibi sözcükleri de tabiatı yaşayan bir varlık şeklinde betimlerken kullanmaktadır.

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde kullandığı sözcük dağarcığına baktığımızda şair, dilimize yerleşmiş olanların haricinde yabancı sözcük kullanmamaya özen göstermiştir. Alkan’ın dilin kullanımında gösterdiği milli duyarlılık şiirlerinde öz Türkçe sözcüklerin varlığıyla da açıklanabilir. *Ekuanil Çiçekleri* kitabında şair “Betikte geçen öztürkçe sözcükler” başlığı altında kitabın sonunda 90 kadar sözcüğe yer vermiştir. Şairin bu çabası dilimizde Türkçe karşılığı da işler şekilde var olan sözcüklerin yabancı karşılıklarını kullanmamak hususunda bir çağrıya işaret eder.

Alkan şiirlerinde yaşamı ve ailesi ile ilgili pek çok yaşanmışlığa yer vermiştir. Şair, şiirinde geçmişi tüm acılarıyla umutsuzluklarıyla bugünde

yaşatıyor gibidir. “Anne ve çocuk” sözcükleri şairin çocukluk yaşamında annesiyle geçen anılarına işaret ederken “yalnızlık, karanlık” sözcükleri de şairin geçmişten bugüne taşıdığı duygu durumuna ışık tutar. Geçmiş zaman, eski sevgililer, anılar, geçmişteki acı dolu yaşanmışlıklar şairin geçmişle ilgili bitmeyen bir hesaplaşma içinde olduğunu gösterir. “Memleket ve gurbet” şairin sıladan ayrı düşmenin özlemini anlatırken sıklıkla kullandığı sözcüklerdendir. “İnsan, umut ve umutsuzluk” ise şairin insanlar tarafından anlaşılmadığı, ötekileştirildiği ve yaşama dair umudunu kaybettiği yaşanmışlıkları anlatırken kullandığı sözcüklerdendir. Kullanılan sözcüklerin oluşturduğu genel atmosfere bakıldığında şairin karanlık bir dünya içinde umutsuz terennümleri gözlemlenir. Bu umutsuz hava içinde şairin doğa unsurları yardımıyla kurduğu imge dünyasını oluşturan sözcükler de bu karamsar havaya dekor oluşturmaktadır. “Bu yıl erken geldi bahar/ Gençliğine söğür gibi” dizelerinde bahar, şairin gözünde kendi ölümlü yanını anlatır niteliktedir. (Alkan, 1958: 12). “Gelmez olaydın bahar!” seslenişi yine şairin baharı, umutsuz yaşamının sebebi olarak gördüğünü gösterir.

Şairin işlediği temaları ve üslubunu belirlemede kullandığı anahtar kelimeler önemli rol oynar. Nurullah Çetin bu anahtar sözcükleri “belli bir atmosferi tamamlamada ve kurmada yardımcı olan unsurlar” şeklinde açıklar (Çetin, 2004: 196). Bu bağlamda Erdoğan Alkan’ın kullandığı ikilemeler, hitaplar ve ünlem sözcükleri aşağıda incelenmiştir.

3.2.4.2.1. İkilemeler

Erdoğan Alkan şiirlerinde ahenk oluşturmak, şiirde vermek istediği anlamı pekiştirmek adına ikilemelere sıklıkla yer verir. Alkan’ın şiirlerinde ikilemeler genellikle sıfat ve zarf olarak kullanılır. Halk şiiri geleneğine uygun olarak yazdığı şiirlerinde ikilemeler daha fazla yer alırken bu ikilemelerden bazıları yörenin ağzıyla yazıya geçirilir.

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde kullandığı ikilemeler şunlardır: “Dalıp dalıp, art arda, el ele, mahzun mahzun, mini mini, deli dolu, yıldız yıldız, içip içip, ezgi ezgi, yağmur yağmur, püfür püfür, kıpır kıpır, bakkal makkal, iç içe, yüz yüze, biz bize, yan yana, düşe kalka, damla damla, nokta nokta, inceden inceden, döne döne, ıslıl ıslıl, kazan kazan, inip inip, döke döke, koyun koyuna, ucu ucuna, pul

pul, boncuk boncuk, duman duman, tembel tembel, düşünce düşünce, baştan başa, zaman zaman, büklüm büklüm, çıtır çıtır, el ele, burcu burcu, tel tel, yığın yığın, nazlı nazlı, eye eye, doya doya, harıl harıl, yaylayı yaylayı, çağlayı çağlayı, ağlayı ağlayı, eğleyi eğleyi, havlayı havlayı, şarlayı şarlayı, yürüye yürüye, çizgi çizgi, yana yana, deli deli, yol yol, öbek öbek, çeke çeke, usul usul, parça parça, yata yata, çoluk çocuk, ince ince, gardaş gardaş, döndürü döndürü, indiri indiri, sündürü sündürü, top top, burç burç, boylu boslu, köşe bucak, malı mülkü, çölden çöle, ilden ile, ucu bucağı, taştan taşta, yıllar yılı, düşe kalka, sessiz soluksuz.”

Erdoğan Alkan'ın şiirde anlamı zenginleştirmek ve pekiştirmek amacıyla kullandığı ikilemeler, cümlede hareketin ya da bir ismin niteliğini ifade etmek üzere kullanılır. Halk şiiri geleneğini sürdüren şiirlerinde kullanılan ikilemelerde ses sapmaları söz konusudur. Şairin yörenin ağzına uygun olarak kullandığı “südüdü südüdü, ağlayı ağlayı” ikilemeleri bu kullanıma örnek gösterilebilir.

3.2.4.2.2. Hitaplar

Erdoğan Alkan şiirlerinde seslenişlere sıklıkla yer verir, dillendirdiği derdini, aşkını, sevgisini birilerine anlatmaya çalışır. Meramını anlatmaya çalışan şairin seslenişler içeren şiirlerinde hitabet üslubu öne çıkar. Bu üslupta soru cümleleri, ünlem ifadeleri sıklıkla kullanılır. Şairin lirik şiirlerinde genellikle sevgiliye, insanlara, aile bireyelerine, memlekete, tanrıya ya da bir doğa unsuruna hitap ettiği görülür. Toplumsal içerikli şiirlerinde ise seslenişler çocuklara, insanlara, dava dostlarına dönüktür. Sevgiliye yönelik “kadınım, güzel, sultanım, sevdiğim, minik hanım, Kürdün kızı” hitapları kullanılır. “Sultanım” şiirinde şair sevgiliden beklentilerini şöyle dile getirir:

“Sen verdin sevda derdini
Derman sendedir sultanım
Yüreğim kıldan incedir
Ferman sendedir sultanım” (Alkan, 2000: 52).

Şairin aile bireyelerine seslendiği şiirlerinde özlem temi ağır basar. Özlem bazen ölen annenin ardından duyulurken bazen de uzaktaki evlada karşı hissedilir. Bu şiirlerde şair “anam, anacığım, kızım” hitaplarıyla duyduğu hasreti dile getirir.

“Anam’a Ağıt” isimli şiirde annesinin ölümünden sonra hissettiği derin kederi şöyle dillendirir:

“Nerden bile el acımı
Yüreğimdeki sancımı
Bağışla benim suçumu
Benim anam güzel anam” (Alkan, 2000: 107).

Erdoğan Alkan ana kucağı gibi gördüğü memleketi söz konusu olunca da hasret dolu dizeler kaleme kalır, “Şarkışlam” şiirinde özlem dolu dizeler şairin toprağından beslendiğı memleketine yönelmiştir:

“ALKAN der hasretin var yığın yığın
Güzel öbek öbek yar yığın yığın
Damların dışında kar yığın yığın
Kıştan beter olur güzün Şarkışlam” (Alkan, 2000: 49).

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde doğa unsurları sıklıkla yer alır. Şair sevgisini, taleplerini, kızgınlığını, özlemlerini, yalnızlığını sevgiliden ziyade tabiata da haykırır. Şairin doğaya yönelik kullandığı hitap ifadeleri “bahar, bulutlar, dağlar, denizler, güzelavratotu, çoban yıldızı Anka kuşu” şeklinde sıralanabilir. Alkan yaşamı idare eden güç olarak “Doğa Ana”ya ve “Tanrı”ya da seslenmiştir. Tabiat unsurlarına yönelik seslenmeleri şöyle örneklendirebiliriz:

“Ben ozan çocuğuyum, ey Doğa Ana” (Alkan, 1981: 45).

“Elveda dağlar, denizler” (Alkan, 1964a: 29).

“Merhaba çoban yıldızı” (Alkan, 2000: 11).

“Yol verin dumanlı dağlar” (Alkan, 2000: 10).

Şairin insan-toplum ilişkilerine değindiğı, memleket meselelerine temas ettiği şiirlerindeki seslenmeleri “kardaş, yiğit, yoldaşlar, çocuğum, dostlar” şeklindedir. “Uyma Yiğit Uyma” şiiri hitabet üslubuna örnek niteliktedir:

“ALKAN der yaylalar göller ağalı
Sulak beller susuz çöller ağalı
Yoksul kanı ucuz zengin pahalı
Reşat altın lira tartar ölçeğı

Uyma yiğit uyma yoz ağalara

Soldu menevişler çıkma dağlara” (Alkan, 2000: 29).

Erdoğan Alkan “Alacakaranlıkta” şiirini tamamıyla seslenişler üzerine kurmuştur. Doğumundan başlayarak zihnine düşen yaşanmışlıklarını anlatırken “günaydın” ifadesiyle pek çok insana, nesneye, olguya seslenir:

“Ebemin elleri
anamın sütü
babamın ekmeği
sıcak odam
günaydın,

Kısa pantolonum
deynekten atım
söğüt düdüğümlerim
çingiraklı çemberim
ağlayan çocuk sesim
elma şekerim
günaydın” (Alkan, 2004b: 224).

Şair şiirin devamında kuşlara, kedilere bahçelere, Samsun parkına, akrabalarının mezarlarına, ailesine, akrabalarına, tüm tanıdıklarına “günaydın” der. Bu yolla bize yaşamının durak noktalarından izler gösterir. Erdoğan Alkan’ın verilen örnekler haricinde şiirlerinde “Alişim, insan kardeşler, sevi, bayanlar baylar, delim” hitapları da yer alır.

3.2.4.2.3. Ünlemler

Erdoğan Alkan şiirlerinde hitap üslubu kullanırken ünlemlere sıklıkla yer verir. Seslenme ünlemi olarak en çok “ey” ifadesini kullanır. Seslenişlerden ziyade farklı duyguları ifade etmek için de çeşitli ünlemler kullanır. Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde “ey, oy, ah, hey, vay, hop, ha, bre, loy, aha, hoh, amanın” gibi ünlemlere rastlarız. Bu ünlemleri kullandığı dizeler şöyle örneklendirilebilir:

“Ey mevsimlerin güzelliği!
Tek düzeliği!” (Alkan, 1981: 37).

“Vay çileli başım benim” (Alkan, 2000: 62).

“Sıla gözlerimde duman olur hey

(.....)

Ayrılık ateşi yaman olur hey” (Alkan, 2000: 98).

Ünlem sözcüklerinin ritim oluşturacak şekilde tekrarlı olarak kullanıldığı şiir örnekleri de mevcuttur. “Gülümser Mavi Dudaklarıyla Deniz” şiirinde “Oy! Oy! Oy!” ünlemi tekrarlı şekilde kullanılarak bir dize oluşturulmuştur (Alkan, 1964a: 10). Yine *Cenk* kitabının bir bölümünde “Akıyor kanım loy loy loy” şeklinde tekrarlı ünlemlerle ahenk oluşturulmuştur (Alkan, 2010a: 39). Tabiat unsurlarına şiirlerinde sıklıkla yer veren şair yansıma sözcüklerden oluşan ünlemler de kullanmıştır. “Fayton, Sakal ve Devrim” şiirinde geçen “Ürkek bir kuş oldu...pırr...havalanan” dizesi örnek niteliktedir (Alkan, 1981: 17).

3.2.4.3. Cümle

Erdoğan Alkan şiirlerinde farklı yapıda cümlelere yer vermiştir. Şiirin ruhuna uygun olarak kimi zaman devrik kimi zaman eksilteli cümlelere yer verir. Alkan’ın şiiri okuyucusuyla iletişimi bırakmayan, okuru uyanık kılan bir yapıya sahiptir. Bu anlamda şiirinde soru cümlelerine sıklıkla rastlanır. Şair, kimi zaman sözde soru cümleleriyle şaşkınlığını, yanılğalarını ifade ederken kimi zaman da beklentilerini dillendirir. Gerçek soru cümleleri kullandığı dizelere ise ardından açıklama yapacağı dizelere zemin oluşturmak, meydan okumak, anlam veremediklerini sorgulamak gibi işlevler yükler.

Alkan’ın ilk şiirlerinde karşılıksız aşklarını anlattığı dizelerde “Girer mi gözüme öyle uykusu” dizesi, yine yabancılaşmayı anlattığı “Topal” şiirinde geçen “Kalıplar mı değişiyor/ ayaklarım mı sürekli?” dizeleri, sona geldiğini, kendisi için ayrılan sürenin dolduğunu kabul edemeyen şairin “Bitti mi tüm serüvenim?” sorusu, ardından “Böyle düşler içinde ben/ Bırakıp bütün nesneyi/ Gidecek miyim evrenden?” dizeleri, şairin bilip de bilmezlikten geldiğini, gerçeğe inanmakta güçlük çektiğini ifade eden soru cümlelerine örnek niteliktedir.

Erdoğan Alkan, şiirlerinde geçen gerçek soru cümleleriyle bazen cevap bulma arayışına girer bazen de açıklama yapma gereksinimi duyar. “Bulantı”

şairinin ilk dizesi “Kibrit düşünce yürek hoplaması neden?” sorusu ardından açıklama gelen sorulardandır (Alkan, 1964a: 44). “Duygusal Eğitim” şiirinin ilk dizesi yine bir soruyla başlar. “Işık kör eder mi?” sorusunun cevabı şair tarafından ikinci ve üçüncü dizeyle “eder/ çıktığın zaman hücreden” şeklinde verilir (Alkan, 1992: 71).

Şair soru cümleleri ile anlam arayışını gidermeye çalışır. “Gizemli” şiirinde şairin soruları yer alırken cevaplar havada kalır:

“Neyi arıyorlar anneler
eğilmiş yere
gözleri şaşkın
nereye bakıyor anneler?

Uzatıyor ellerini
neyi veriyorlar anneler?
neyi kitliyor anneler?” (Alkan, 1992: 36).

Erdoğan Alkan sevgiliden cevap beklediği dizelerde “Büyüdüm diyorsun, doğru mu?” sorusunu yöneltir (Alkan, 1981: 27). Sevgiliye seslendiği bir başka dizede şair, “-İkinci mi, ya son çağım mı kadını/ ne demeli bu bendeki ağır uykuya?” sorusunu yöneltir, şairin amacı anlam veremediği hâline sevgiliden bir açıklama gelmesidir. (Alkan, 1983b: 66). Erdoğan Alkan’ın şiirde sıklıkla kullandığı soru cümleleri şiire işlerlik kazandırmakta, okuru şair karşısında diri tutmaktadır. Daha çok kendine yönelttiği sözde soru cümlelerinde ise okur, şairin kendini çözme, anlama çabasına ortak olur.

3.2.4.4. Doğa Unsurları

Erdoğan Alkan’ın şiirlerinde içerik unsurları bölümünde “tabiat” başlığı ele alınmış şairin tabiat karşısındaki tutumu şiirlerinden örneklerle açıklanmıştır. Bu bölümde ise şairin şiir dili içinde sıklıkla yer verdiği doğa unsurları incelenecektir. Erdoğan Alkan, şiirlerinde doğaya geniş bir perspektifle bakar. İşlediği lirik konularda şiirden yansıyan duyguya uygun doğa betimlemeleri yapar. Bu anlamda tabiatın görünümü şairin duygu dünyasıyla ilintili olarak kimi zaman olumlu resmedilirken kimi zamanda ürkütücü, karanlık, kasvetli şekilde

resmedilir. Yalnız Alkan'ın doğaya bakışı temelde doğayla iç içe olacak şekildedir. Çocukluk yaşamından köy hayatına aşına olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa şiirinde doğaya kentli gözüyle yaklaşmadığı ifade edilebilir. Şairin zaman zaman sığındığı zaman zaman da karşına aldığı doğa aslında kendi öz varlığından bir parçadır.

Erdoğan Alkan'ın şiirlerinde konu tabiat olsun ya da olmasın sözcük kadrosunda doğa unsurlarına sıklıkla yer verilmiştir. Özellikle “bahar, yağmur, kar, bulut, rüzgâr, deniz, ay, güneş, gökyüzü, dağ, hava, su, toprak, ateş, ağaç, yaprak, çiçek, kuş” sözcükleri pek çok şiirde tekrarlı şekilde yer alır. Bu sözcüklerden özellikle “çiçek” ve “kuş” belirgin şekilde öne çıkar. Şiirlerde genel olarak “çiçek” sözcüğü geneli yansıtan şekilde cins isim olarak kullanılmıştır:

“Güller ve çiçekler ile
Yürüyorum bahçeleri.

Buyurun bayanlar, baylar
Geçmiş zaman çiçekleri.

Uzak yerlerden getirdim
Aydınlık, görkemli, iri” (Alkan, 1981: 39).

Alkan'ın çiçek isimlerini özel olarak belirttiği şiirleri de vardır. “Gül, (kırmızı gül, siyah gül, sarı gül) mimoza, karanfil, menekşe, nergis, papatya, gülhatmi, sardunya, yelkovan çiçeği, zambak, ıtır, kahkaha çiçeği, lavanta, lale, sümbül, zıpçıktı çiçeği, inci çiçeği” şiirlerinde geçen çiçek isimleridir. Erdoğan Alkan'ın ikinci kitabının adı *Ekuanil Çiçekleri* ise şairin kullandığı yatıştırıcı ilaçtan adını alır, şair *Ekuanil Çiçekleri* şeklinde alışılmamış bir bağdaştırma kurar.

Erdoğan Alkan'ın şiirlerinde doğaya ilişkin hayvan imgeleri de yer alır. Bu imgeler içinde “kuşlar” ciddi bir yer tutar. “Çiçek” sözcüğünde olduğu gibi “kuş” ismi de genellikle türün tamamını ifade edecek şekilde cins isim olarak kullanılır:

“Çocuklar en çok kuş sever
Uzun sularda anneler
Üzgün bir yaprak, yüzer kuş.

Anneler en çok çocuk sever
Çocuklar en çok kuş sever
Kuş ormanına gömdü bu yüzden
Ölen çocuklarını anneler” (Alkan, 1981: 7).

Şiirde kuş ormanına gömülen çocuklar şairin küçük yaşta ölen kardeşleridir. Annesinin anlattıklarına göre kuşları çok seven, onları minik parmakları ile gösteren çocuklarını, kuşları çok olan bir ormanda defnetmiştir. (Ek-1, Belge 8) Şair annesinin tasalı hâline şiirinde yer verir. Alkan’ın şiirlerinde özel olarak isimleri belirtilen kuşlar da vardır. Bu kuşlar “güvercin, tarla kuşu, bülbül, baykuş, kırlangıç, şahin, serçe, keklük, eabil, karga” olarak sıralanabilir. Şair, bir şiirinde klâsik edebiyatımızın mazmunlarından olan “Hüma kuşu”nu dizelerine taşımıştır. “Hüma kuşu”nun Türk edebiyatında anlamını Çetin şöyle anlatır: “servetin, gücün, etkili ve yetkili bir sosyal konumun, mutluluğun, bahtın, talihin bir simgesi” (Çetin, 2012: 191). Bir başka şiirde de “kanaat ve istiğna sembolü” efsanevi “Anka kuşu”na “Anka Kuşu Beni Anama Götür” şeklinde seslenilir. (Çetin, 2012: 167). Şairin Anka kuşuna yüklediği anlam klâsik şiirimizde kullanılan Anka mazmunundan farklıdır. Şair efsanevi güçlere sahip Anka kuşundan annesine kavuşmak amacıyla yardım dilenir.

Erdoğan Alkan’ın şiir kitaplarının isimlerine bakıldığında da doğa unsurlarından yararlandığı görülür. *Güneş Tozları, Ekuanil Çiçekleri, Kuş Ormanı, Kıyı, Elimde Güller ve Rüzgâr* isimleri doğrudan doğa unsurlarını ifade eden sözcükler taşımaktadır.

3.2.5. Şiirlerin İsimleri

Erdoğan Alkan şiirlerini isimlendirirken genellikle şiirde geçen sözcüklerden, ifadelerden yararlanır. Bu şekilde isimlendirdiği şiirlerine örnek olarak “Unutulmuşum, Ki Sorma, Yüreğim Sevda Pınarı, Çatki, Kan Çeşmesi, Eller, Çoğalıyoruz, Onlar Ki” şiirleri gösterilebilir.

Şiir içinde geçen sözcüklerden, ifadelerden bağımsız olarak şiirin ne anlattığına ya da ne hissettirdiğine bağlı olarak da şiirlere çeşitli isimler verilmiştir. Bu şekilde isimlendirilen şiirlere “Melha- Şin- Sin Ya Da Kış

Gecesinde Yıldızlar”, “Geçmiş Ola”, “Saklambaç”, “İlkel”, “Sıkıntı”, “Uçuk Bir Eylül Sonu”, “Muştı”, “Oluşum”, şiirleri örnek gösterilebilir.

Alkan şiir isimlendirmelerinde tematik gruplandırmalar yapmıştır. “Yalnız Adamın Şarkıları” bölüm başlığı altında yer alan “Yalnız Adamın Şarkısı, Veda, Av Şarkısı, Utçu Leyla’ya Ağıt” şiirlerine baktığımızda yalnızlık, ayrılık, ölüm gibi temaların işlendiğini görürüz. Yine *Kerem Gibi* kitabında “Gurbet Türküleri” adını verdiği bölüm içerisinde yer alan şiirler gurbet konulu şiirlerdir. Alkan, bazı şiir ve şiir niteliği taşıyan düz yazılarına verdiği isimlerde I, II, III şeklinde numaralandırmalar yapmıştır. Buna “Yalnızlık I ve Yalnızlık II”, “Ölümden Öte Sevi I, Ölümden Öte Sevi II”, “Giz I, Giz II”, “Ses I, Ses II” örnek gösterilebilir. “Yurt” isimli şiirde ise *Kerem Gibi* (2000) kitabında yer alan “Yurt” şiiri numaralandırılmazken *Kıyı, Eylül Çalgıcısı* (2004) ve *Sfenks* kitaplarında yer alan tematik devamlılık arz eden “Yurt” şiirleri sırasıyla I, II, III şeklinde numaralandırılmıştır.

Erdoğan Alkan şiirlerini isimlendirirken sözcüklere, sözcük gruplarına, tamlamalara ve cümlelere yer vermiştir. Sözcük düzeyinde “Büyü, Forsa, Söğüt, Veda, Şapka, Yolculuk, Balkon, Çöl, Duman, Dere” gibi şiir isimleri örnek gösterilebilir. Sözcük gruplarına yer verdiği şiir isimlerine ise “Yaşamak İnsanlar İçinde”, “Fayton Sakal ve Devrim”, “Güller ve Rüzgârlar ile”, “Saat Beşinde Sabahın”, “Gönlünde Bahar Yok İse” şiirleri örnek gösterilebilir. Şiir isimleri belirlenirken tamlamalardan bir hayli yararlanılmıştır. Bunlara, “Düşünen Adam, Ortakçılardaki Ev, Yağmur Duası, İnsanlığın Öyküsü, Bankadaki Kız, Kar Sonatı, Eylül Kızları, Edirneli Ofelya, Yalnız Adamın Şarkısı, Av Şarkısı, Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı, Kuş Ormanı, Eylül Çalgıcısı, Gecelerin Prensi, Tenha Yürüyüş, Kan Çeşmesi” gibi çok sayıda sıfat ve isim tamlamasından oluşan şiir adları örnek gösterilebilir.

Erdoğan Alkan’ın cümle düzeyinde isim verdiği şiirlerinin daha çok halk şiiri geleneğine ait olduğu görülür. “Ben O insanlardan Değilim, Bir Kez Yitirmeye Gör Umudunu, Merihten Bir Kadın İndi, Oysa Sevdikçe Sevilir İnsan, Gelmez Olaydın Bahar, N’olur Ağlamayın Bulutlar, Tellim Aranızda Olacağım, Unutmaya Çalış Anacığım, O Çocuklar Ne Oldu Bilmiyorum, Gülümser Mavi Dudaklarıyla Deniz, Bir Ben Miyim Bekleyen Kıyılarda, En Çok Sevilen Sen

Oldun, Elçiler Salın Davud'a, Biten Zamana Selamlarımı Sunarım!, Konduğum Evlere Selam Ederim, Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez, Mühürüme Suçlu Adı Kazıldılar, Uyma Yiğit Uyma, Kötüledim Kan Kokusu Aldılar, Gitti, Sultanımdan Haber Geldi, Bir Ceylan Peşine Düşmüşem Dağlar, Seda Yok” gibi pek çok şiir sayılabilir. Cümle düzeyinde isim verilen şiirlerin genellikle bir dizesi başlık olarak kullanılmıştır.

Erdoğan Alkan Batılılaşma rüzgârıyla Avrupalı sanatçılardan dize aşırılmasına, yapılan ölçsüz uyarlamalara karşı tavır sergilerken aynı durumdan kendisinin de mustarip olduğunu şu sözlerle ifade eder: “Sinemacılar Varlık'ta yayınlanan ‘Düş Gezginleri’ adlı yazımın, başlığını, şiir kitabımdaki ‘Geçmiş Zaman Çiçekleri’nin adını film adı olarak sahipleniyorlar” (Alkan, 1994b: 52). Alkan, sanat verimlerinin intihaline karşı çıkar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİ

Erdoğan Alkan'ın *Güneş Tozları*, *Ekuanil Çiçekleri*, *Kerem Gibi*, *Kuş Ormanı*, *Kıyı*, *Eylül Çalgıcısı (Toplu Şiirler)*, *Elimde Güller ve Rüzgâr*, *Sfenks* ve *Cenk* isimli dokuz şiir kitabı vardır. Alkanın, şiirlerini toplu olarak yayımladığı *Eylül Çalgıcısı* isimli kitabı üç baskı, *Kerem Gibi* isimli şiir kitabı da eklemelerle üç baskı yapmıştır. Şiir kitaplarının haricinde *Kör Oldum Veysel Oldum*, *Yunus'tan Luther'e Çağrı*, *Güneşin Oğulları* isimli üç romanı vardır. *Güneşin Oğulları* kitabı tamamlanmış ancak basılan kitabın dağıtımı yapılmamıştır. *Gözaltı* adında anı türünde bir kitabı, TRT Dizi Film Senaryosu Ödülünü aldığı *Kalanlara Selam Olsun* isimli filme çekilmemiş bir senaryosu vardır. Çalışmamızda şiir kitaplarının tüm baskıları incelenmiş, kitaplar arasındaki farklılıklar tespit edilmiştir.

4.1. ŞİİR KİTAPLARI

4.1.1. Güneş Tozları

1958 yılında Yenilik Basımından çıkan şiir kitabında 23 şiir bulunmaktadır. 56 sayfalık şiir kitabı diğer kitaplarına nispeten hacimsiz bir kitaptır. Türk Dili dergisinde yayımlanan ilk şiiri “Ben o İnsanlardan Değilim”, Alkan'ın bestelenerek zamanın bütün şarkıcıları ve türkücülerinin okuduğunu ifade ettiği “Yüreğin Sevda Pınarı” isimli şiiri de bu kitapta yer almaktadır (Alkan, 2000: 7). Aşk temasının sıkça işlendiği kitapta şairin aşkı ele alışı umutsuzluk ve çaresizlik gibi duygularla sarılı şekildedir. Divan şiirindeki sevgililer gibi şairin yâri de vefasız, şairin aşkı da karşılıksızdır. Yaşanan güzel günler varsa da hepsinin mazide kaldığını şiirlerinde ifade eden şairin bugün payına düşen yalnızlıktır. Şair gerçekten sevilmenin arayışı içinde çırpınırken öte yandan gerçekten sevildiği günlerin özlemini çeker.

Güneş Tozları kitabında aşk, yalnızlık, çaresizlik, umutsuzluk yüklü şiirler yanında doğadan, insan ilişkilerinden, köyden, kentten bahseden şiirler de yer almaktadır. Alkan'ın 23 yaşında bir üniversite öğrencisi iken çıkardığı ilk kitabının arka kapak yazısı Rıza Polat Akkoyunlu tarafından yazılmıştır. Akkoyunlu, Erdoğan Alkan'ın şiirdeki eğilimine ve sanat dünyasındaki duruşuna dair ipuçları vermektedir:

“Erdoğan ALKAN 1936 da Samsunda doğmuştur. Baba ocağı Şarkışladır. Orta ve lise öğrenimini İstanbul, Sivas ve Samsunda yapmıştır. Şimdi Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrencidir. Şiirleri ve Fransız şiirinden yaptığı çevirileri Türk Dili, Varlık ve diğer dergilerde, antolojilerde yayınlanmıştır. Yaşadığı hayatın etkisiyle karamsar şiirler yazan Erdoğan ALKAN, çoğunluk duygusal ve insancıl konulara yönelmiştir. Türk dilinin kıvraklığına varabilmiş, halk şiirinin lirizmiyle modern şiirin özgürlüğünü bağdaştırmaya çalışmıştır. Çağımızın, şair duygusundan yoksun bazı zoraki ozanları gibi, kelimelerin altında gizlenmemiş, sanatı sadelikte aramıştır. Sanat kavgalarına kulak asmayan Erdoğan Alkan kendince güzeli bulma yolundadır” (Alkan, 1958).

Erdoğan Alkan'ın genç yaşta hastalıklarla mücadelesi ve kendini ölüme yakın hissetmesi şiirlerinde belirleyici olmuştur. Arka kapak yazısında şairin 1935 olan doğum yılı ile ilgili de bir yanlışlık yapıldığı göze çarpar. Yıl 1936 olarak verilmiştir. İlk kitabının kapak kompozisyonunu Yıldırım Kocacıklıoğlu tasarlamıştır.

Kitap tek bölümden oluşmaktadır. “İnsanlığın Öyküsü” isimli şiirinin başlangıç bölümüne Fransız şair ve yazar Victor Hugo'nun “Depuis Six Mille Ans La Guerre” isimli şiirinin iki dizesi alınmıştır. Şiir turnak içinde belirtilen “Et Dieu penrd son temps a faire les etoiles et les fleurs V. Hugo” (Ve Tanrı zamanını boşa harcıyor / Yıldızlar ve çiçekler) epigrafi ile başlar (Alkan, 1958: 49).

4.1.2. Ekuanil Çiçekleri

Erdoğan Alkan'ın ikinci kitabı olan *Ekuanil Çiçekleri* 1964 yılında Doğuş Ltd. Şti. Basımevinden çıkmıştır. 63 sayfalık kitapta şiirlerin yanı sıra düz yazılara, şairin narko- analiz yöntemi ile yapılan hipnozda söylediği cümlelere de yer verilmiştir. Kitabın kapak düzenini Alkan'ın mülkiyeli arkadaşı şair ve ressam Turgay Gönenç tasarlamıştır.

İnsancıl dergisinin 50. sayısında Ayhan Aydın'ın Erdoğan Alkan ile yaptığı bir görüşme yayımlanmıştır. Görüşmede Alkan'a yöneltilen sorularda *Ekuanil Çiçekleri* ve *Kuş Ormanı* kitaplarındaki şiirlerin bireysel konulu

olduğundan bahsedilmiştir. *Kıyı* kitabındaki bazı şiirlerinse toplumsal yönelimli olduğu ifade edilmiştir. Bu değişimin neyden kaynaklandığı sorusuna Alkan şu cevabı verir: “Şairin bireyci ve toplumcu şeklinde değerlendirilmesini doğru bulmuyorum. Böyle bir değerlendirmenin şaire zararı dokunuyor” (Alkan, 1994b: 50). Şiirlerinde siyasal düşüncenin yer almaması toplumcu bir bakış taşımadığı anlamına gelmeyeceğini belirten Alkan ardından şu açıklamayı yapar: “Ekuanil Çiçekleri ve Kuş Ormanı’ndaki bireyci dediğiniz şiirleri yazdığım sıralarda önce Yön daha sonra Devrim’deki yazılarımda, TV programlarında ülkenin sosyal sorunlarını ve acılarını sergiliyordum” (Alkan, 1994b: 50). Alkan’ın sözü edilen açıklaması, *Ekuanil Çiçekleri* kitabında yer alan şiirlerinin toplumsal mesaj içermeyen karakterini vurgular niteliktedir.

Beş bölümden oluşan kitabın bölüm başlıkları sırasıyla “Karaya Vurdu Çocuklar, Eylül Kızları, Yalnız Adamın Şarkıları, Ölüm Şaşkınlığı ve Otomatik Yazılar” şeklindedir. “Karaya Vurdu Çocuklar” isimli ilk bölümde “O Çocuklar Ne Oldu Bilmiyorum”, “Gülümser Mavi Dudaklarıyla Deniz” isimli iki şiir ve “Kar Sonatı” isimli şiirsel özellikler taşıyan bir düz yazı yer almaktadır. Bölüm başlığı adını “Kar Sonatı” başlıklı düz yazının son cümlesinden almıştır.

“Eylül Kızları” isimli ikinci bölümde dört şiir yer almaktadır. Bölümün ilk şiiri bölüm başlığı ile aynı adı taşır. Diğer şiirler “Edirneli Ofelya”, “Geçmiş Ola”, “Gecenin Boynuzunda Kan” isimli yalnızlık ve aşk temalı şiirlerdir. “Yalnız Adamın Şarkıları” isimli üçüncü bölümde ise dört şiir ve şairin “Altıncı Nakoanaliz” başlığını altında narkoanaliz esnasında sorulan sorulara verdiği cevaplar yer almaktadır. Narko-analizi yapan doktor Hilmi Ertuğrul’dur. Yalnızlık ve aşk temalarının işlendiği bu bölümdeki şiirler “Yalnız Adamın Şarkısı”, “Veda”, “Av Şarkısı”, “Utçu Leylaya Ağıt” şiirleridir.

“Ölüm Şaşkınlığı” isimli dördüncü bölümde iki şiir bulunmaktadır. Erdoğan Alkan’ın ikinci kitabı adını bu bölümün ilk şiiri olan “Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı” isimli şiirde geçen “ekuanil çiçekleri” tamlamasından aldığı görülür (Alkan, 1964a: 42). Bu bölümün diğer şiiri “Bulantı”da da “Öpüşmenin ekuanil saati” şeklinde kurulan bir tamlama yer almaktadır (Alkan, 1964a: 45).

“Otomatik Yazılar” isimli son bölümde düz yazı türünde yedi başlık bulunmaktadır. Bu yazılarda yalnızlık, ölüm, aşk temalarına değinen Alkan ayrıca “Onuncu narko-analiz” başlığı altında sabah, gece, karanlık, karanfil, gül, çocuk vb. sözcüklerin kendinde çağrıştırdıklarına da yer vermiştir. Narko-analizi gerçekleştiren doktor Prof. Dr. Nevzat Akabay’dır. Kitabın sonunda “Betikte geçen öztürkçe sözcükler” başlığı altında öz Türkçe sözcüklere ve anlamlarına da yer verilmiştir.

Erdoğan Alkan’ın ikinci kitabında sadece “Edirneli Ofelya” isimli şiirinde ithaf ifadesi bulunmaktadır. Şiir “Bay Davit Zilinkof” a ithaf edilmiştir. Bu şiir dışında kitabın dört bölüm başında ve bir şiirde epigraflar kullanılmıştır.

“Karaya Vurdu Çocuklar” başlıklı ilk bölümde İspanyol şair Federico Garcia Lorca’nın “Küçük bir su damlasında/ çocuk sesini arıyordu” dizelerine, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Çocuklar korkunç Allahım/ Bebek yaparlar haçları” dizelerine yer vermiştir (Alkan, 1964a: 5). Erdoğan Alkan’ın çocuk temasını işlediği şiirlerinden bahsederken Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Çocuk ve Allah” isimli kitabından etkilendiğini belirtmiştir (Alkan, 1994b: 51). Bu anlamda Alkan’ın çocuk temasını işlediği bu bölümde Dağlarca’dan alıntı yapması manidardır.

Alkan, kitabın “Eylül Kızları” isimli ikinci bölümünde Fransız şair Paul Verlaine’in “Kıpkırmızı güller/ Kapkara sarmaşıklar, Sen az uzaklaşıver/ Umutsuzluklar başlar” dizelerine yer vermiştir (Alkan, 1964a: 14). Kitabın üçüncü bölümü olan “Yalnız Adamın Şarkıları” isimli bölümde Karacaoğlan’ın “Aradılar bir tenhada buldular/ Yaslandılar şıvgalarını kırdılar” dizeleri epigraf olarak yer alır (Alkan, 1964a: 23). Alıntılanan dizeler, bu bölümde yer alan şiirlerin içeriği ile uyum gösterir.

Alkan, “Ölüm Şaşkınlığı” isimli dördüncü bölümde ise Arthur Rimbaud’un “Balıkçıl darağacında/Saladin’in ölüleri/Dans ediyor, dans ediyor/Şeytanın şövalyeleri” dizelerine yer vermiştir (Alkan, 1964a: 39). Alkan, bu bölümün ilk şiiri olan “Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı” şiirinin başlangıcına Salâh Birsâl’in “Yılgınlar ve Yılmayan Kraliçeler” şiirinden şu bölümü alıntılamıştır:

“Bugünlerde bir kraliçeler var halden anlıyan

Koşuyorsa bir onlar yardıma koşuyor
Teşekkür onlara koyun başlı krallara
Aşkın adını çünkü az da olsa
Krallar, kraliçeler kurtarıyor” (Alkan, 1964a: 41).

4.1.3. Kerem Gibi

1969 yılında Vatan Matbaasında ilk basımı yapılan kitabın aynı yıl eklemelerle Ulusoglu Matbaasında ikinci basımı yapılır. Kitabın 3. basımı ise eklenen şiirlerle Broy Yayınlarından 2000 yılında yapılmıştır. Alkan’ın toplu şiirleri haricinde birden çok baskısı yapılan tek kitabı *Kerem Gibi*’dir.

Halk şiiri geleneğine uygun olarak yazılmış şiirlerden oluşan kitapta aşk, gurbet, sevgili gibi temaları işleyen şair, birçok şiirinde “Alkan” mahlasını kullanmıştır. Kitap adını, şairin Erzurum’da zorlu şartlarda yaptığı ve bir hayli yalnız kaldığı, siyasi nedenlerle biraz da yalnız bırakıldığı askerlik zamanları üzerine yazmış olduğu “Kerem Gibi” şiirinden alır. Şiir, Nazım Hikmet’in aynı isimli şiirini hatırlatır. Nazım Hikmet şiirinde dertten yanışını Kerem’in aşktan yanışıyla benzerlik kurarak anlatır. Alkan da şiirinde aşktan yanıp kül oluşunu aynı benzerlikle verir.

1969 yılı Vatan Matbaasından yapılan ilk basımda iki bölüm başlığı altında 18 şiir bulunmaktadır. 32 sayfalık kitabın kapak düzenini İsmet Özbanazı tasarlamıştır. Kitabın arka kapak yazısında Ruhi Göktekin’in şu ifadeleri yer alır: “Ozan, sembolik ve gerçeküstücü şiirin yanısıra halk şiiri geleneğini de sürdürmektedir. Yazdığı koşma ve türküleri dost meclislerinde çalıp söylemiş, hiçbir yerde yayımlamamıştır” (Alkan, 1969a). Açıklama Alkan’ın modern şiirin yanında halk şiiri örnekleri verdiğini de belirtir niteliktedir.

Kitap, “Aşk Türküleri” ve “Gurbet Türküleri” isimli iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde aşk, sevgili ve memleket temalı 12 şiir yer alırken ikinci bölümde daha çok askerlik sürecini ve bu süreçte çektiği sıkıntıları dillendirdiği 6 şiir yer almaktadır. Bölümlerin isimleri şiirlerin tematik olarak sınıflandırılmasıyla belirlenmiştir.

İlk bölümde yer alan şiirlerden “Usandım” isimli şiirin tamamı büyük harfle yazılmıştır. Şair sevgilinin hâlden bilmeyen tavrından bıkmış, çektiği

sıkıntılardan bir hayli bunalmış ve ruh hâlinin vahametine dikkat çekmek istercesine tüm sözcükleri büyük harfle yazmıştır.

Kerem Gibi kitabında sadece “Akdağ Köyünde” isimli şiirde ithaf görülür. Şiir, Mahmut Terzioğlu’na ithaf edilmiştir.

Kitabın birinci basımının yapıldığı yıl olan 1969’da eklemelerle ikinci basım da yapılmıştır. Ulusoğlu Matbaasında basılan kitapta üç bölüm, 28 şiir yer almaktadır. 48 sayfalık kitabın kapak tasarımı İbrahim Cremers tarafından yapılmıştır.

Kitabın ilk basımında iki bölüm bulunurken eklenen 10 şiirle bölüm sayısı da üçe çıkarılmıştır. “Aşk Türküleri, Gurbet Türküleri” bölümlerinin arasına “Sarı Telden” isimli yeni bir bölüm eklenmiştir. İlk basımda olduğu gibi “Aşk Türküleri” isimli ilk bölümde 12 şiir yer almaktadır. Bu bölümde bazı noktalama ve özel isimlerin yazımlarında düzeltmeler yapılmıştır. “Usandım” şiirinin tamamı ilk basımda olduğu gibi büyük harfle yazılmıştır. İçindekiler kısmında ve ilk basımda “Zor Olmayan” ismiyle geçen şiir, kitap içerisinde “Zor Olmayan” başlığıyla verilmiştir.

“Sarı Telden” isimli ikinci bölümde 9 şiir yer almaktadır. Eklenen şiirlerden “Fakir Bir Şairim Ama” isimli şiir, şairin ilk kitabı *Güneş Tozları*’nda “Yüreğim Sevda Pınarı” ismiyle yer almaktadır. Kitabın ikinci bölümünde yer alan şiirler içindekiler bölümüyle farklılık göstermektedir. İçindekiler bölümünde şiirlerin sıralaması ve sayfa numaraları bölümün içeriğiyle uyum sağlamamaktadır. “Gurbet” isimli şiir içindekiler kısmına göre ikinci bölümde yer alması gerekirken üçüncü bölümde yer almıştır. Ayrıca içindekiler kısmında adı geçmeyen “Diye Diye” isimli şiirin de ikinci bölümde yer aldığı görülmektedir. Yine aynı bölümde “Elde Ayran Tası Belde Azık Var” şiirinde geçen “Ağam” sözcüğüne “Ağabeyimin kısaltılmışı” dip notu düşülmüştür.

“Gurbet Türküleri” isimli bölümdeki şiirler “Gurbet” şiirinin eklenmesinin haricinde kitabın ilk basımında yer aldığı gibidir.

Kitabın ilk basımında olduğu gibi ikinci basımda da “Akdağ Köyünde” isimli şiir “Mahmut Terzioğlu’na” ithafıyla başlar. Bu şiir haricinde ilk basımda “Yunus’a” isimli şiirde herhangi bir ithaf bulunmazken ikinci basımda “Yunus’a” şiiri “Muvaffak Sami Onat’a” ithafıyla yayımlanmıştır.

Kitabın üçüncü basımı 2000 yılında Broy Yayınlarından yapılmıştır. Son basımda kitap bölümleri, şiirlerin uyaklarının son harfine göre sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Kitabın 3. basımında toplam 51 şiir bulunmaktadır. Kapak resmini Fikret Otyam'ın hazırladığı kitabın arka kapak yazısı bu defa Erdoğan Alkan tarafından yazılmıştır. Kitapta bir ön söz bölümü de bulunmaktadır. Bu bölümde Erdoğan Alkan doğup büyüdüğü yerleri, şiire nasıl başladığını, şairliğinin ve şiirinin geliştiği ortamları anlatır. Kitabın sonunda “Özyaşam Öyküsü ve Yapıtları” isimli bir bölüm bulunur.

Kitabın daha önceki basımlarında şiirlerin tematik olarak sınıflandırılmasının aksine bu basımda uyaklarının son harfine göre sınıflandırma yapılmıştır. Alkan ön söz bölümünde bu tasnifi şöyle açıklar: “Yeni eklerle üçüncü basımı yapılan *Kerem Gibi*'deki şiirlerin sıralamasında yazılış tarihi ya da temaya değil uyağın (ayağın) son harfinin esas alındığı Divan geleneğine uyulmuştur” (Alkan, 2000: 7).

Alkan, şiirleri a, e, ı, i, k, m, n, r, t, u, ü, y uyaklarına göre sırasıyla sınıflar. Kitapta yer alan 24 dördlükten oluşan “Anam'a Ağıt” isimli son şiir ise bu sınıflamanın dışında tutulmuş, ayrı bir bölümde sunulmuştur. Bazı bölüm başlarında halk şairlerini temsilen bağlama, âşık, sevgili çizimlerine yer verilmiştir. 51 şiirin yer aldığı kitaba, kitabın ikinci basımında yer almayan 24 şiir eklenmiştir. 1969 yılındaki ikinci basımda yer alan “Dilim Varmıyor”, “Fakir Bir Şairim Ama”, “Diye Diye” isimli üç şiire son basımda yer verilmemiştir.

İkinci basımda yer alan 28 şiirin son basımda üçüne yer verilmezken “Dağda Gezenin Türküleri” isimli üç bölümden oluşan şiir de bölüm başlarından ayrılarak yeni başlıklar eklenip üç müstakil şiir hâline dönüştürülmüştür. Bu üç şiir “Dağda Gezenin Türküsü”, “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez”, “Uyma Yiğit Uyma” şeklinde isimlendirilmiştir. İkinci basımda yer alan bazı şiirlerinse son basımda isimleri değiştirilmiş ya da var olan isimlere eklemeler, çıkarmalar yapılmıştır.

İkinci basımda “Yoğ İse” isimli şiir son basımda “Gönlünde Bahar Yok İse” şeklinde, “Sen Oldun” isimli şiir “Şimdi Düz Ovaya İnen Sen Oldun” şeklinde, “Elde Ayran Tası Belde Azık Var” şiiri “Elde Ayran Tası Var” şeklinde yer almıştır. Diğer üç şiirinse isimleri tamamen değiştirilmiştir. “Diye” şiiri

“Mühürüme Suçlu Adı Kazıldılar” ismini, “Kaşında Yay Gerilmiş” şiiri “Yaz Gelmeden Bizim Eve Göçmüyor” ismini, “Zor Olmayan” şiiri “Kurtulun mu Sandın Elimden Benim” ismini almıştır.

İkinci basım ile son basım arasında yazım, noktalama yönünden küçük farklılıklar bulunmakla beraber “Dağda Gezenin Türküleri” şiirinin bir dizesinde de farklılık bulunmaktadır. “Yıkılsın dalların yere çakılsın” dizesi son basımda “Ormanın ağacın yere çakılsın” şeklinde değiştirilmiştir (Alkan, 1969b: 41; 2000: 77). “Elde Ayran Tası Var” şiirinin “Ağam” sözcüğüne ikinci basımda olduğu gibi “Ağabeyimin kısaltılmışı” notu düşülmüştür.

Kitabın ikinci basımında “Akdağ Köyünde” ve “Yunus’a” şiirlerinde ithaf bulunurken son basımda her iki şiirin ithafı da kaldırılmıştır. Erdoğan Alkan “Akdağ Köyünde” şiirini ithaf ettiği Mahmut Terzioğlu’na son basımda eklediği “Konuk” şiirini ithaf etmiştir. “Evimizin Önü Kanak” isimli şiiri de Mustafa Çınar’a ithaf etmiştir.

Erdoğan Alkan *Kerem Gibi*’nin üçüncü basımına yazdığı ön sözde bestelenen şiirlerinden bahsederken bu şiirleri okuyan sanatçıların isimlerini de zikretmiştir. Bu isimlerden halk ozanı Feyzullah Çınar’a da bir şiir ithaf etmiştir. Açıklamasında şunları söyler: “‘Gelin oldu yâr’i Necla Erol, ‘Dalımıza bülbül konmaz kuş ötmez’i Feyzullah Çınar plağa okudu, sazı Arif Sağ çaldı. ‘Ayrılık’, ‘Evlere ateş düştü’ gibi başka koşmalarım da bestelendi, türkü yapıldı” (Alkan, 2000: 7). Alkan’ın bu açıklamasında adı geçen “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez” şiirini son basımda Feyzullah Çınar’a ithafla yayımladığını görürüz. *Kerem Gibi*’nin önceki basımlarında da yer alan “Kara’dan” isimli şiir son basımda Mehmed Kemal’e ithaf edilmiştir.

Erdoğan Alkan’ın toplumsal meselelere değindiği şiirlerinden biri olan “Yurt” şiiri “Sivas’ta Madımak Oteli’nde yakılarak öldürülen canların anısına” epigrafiyle yayımlanmıştır.

4.1.4. Kuş Ormanı

1981 yılında Asa Yayınlarından çıkan kitap 1964-1980 yılları arasında Erdoğan Alkan’ın Türk Dili dergisinde yayımlanan şiirlerinin toplanmasıyla oluşmuştur. Erdoğan Alkan’ın eşi Birsen Hanım’a ithaf ettiği kitapta bireysel

konuları ele alan şiirler yer almaktadır. 17 şiirin yer aldığı kitapta dört bölüm bulunmaktadır.

Kitabın arka kapağında yer alan şairin fotoğrafını Ara Güler çekmiştir. Ayrıca arka kapak yazısında Erdoğan Alkan'ın sanatı hakkında Behçet Necatigil, Cemal Süreya, H. Hüseyin Korkmazgil ve Doğan Hızlan'ın görüşlerine yer verilmiştir. Kitabın kapak düzeni Cihangir Özbek tarafından tasarlanmıştır.

Kitapta “Kuş Ormanı, Yağmurla Gelen, Ezgi ve Doğa Ana” isimli dört bölüm bulunmaktadır. İlk bölüm olan Kuş Ormanı, ismini bölümün ilk şiirinden almıştır. Bu bölümde 4 şiir bulunmaktadır. “Yağmurla Gelen” isimli ikinci bölüm de ismini bölümün ikinci şiirinden almıştır. Bu kısımda 7 şiir yer almaktadır. “Ezgi” bölümünde tek şiir yer alır. “Doğa Ana” isimli son bölümde yer alan 5 şiir ise doğa unsurlarının sıkça kullanıldığı şiirler olarak karşımıza çıkar.

Erdoğan Alkan *Kuş Ormanı* kitabını eşi Birsen Hanım'a ithaf etmiştir. Kitabın ikinci bölümünde yer alan “Fayton, Sakal, Devrim” isimli şiiri de Alkan, Şair Ruhi Göktekin'e ithaf etmiştir. Samsun'u anlatan şiirini Göktekin'e ithaf etmesinde Ruhi Göktekin'in Samsun'a olan sevgisinin ve şairin bu sevgiden etkilenişinin payı vardır. Ayrıca Şair Ruhi Göktekin'in şiirlerindeki kentlerin taşıdığı taşra karakteri, Alkan bu şiirinde kendini gösterir. Alkan, Ruhi Göktekin üzerine yazdığı yazıda Göktekin'le ilgili şu açıklamayı yapar: “Yazınımızdaki bu taşra eksikliğini doldurmaya çalışan tek şairdir Ruhi Göktekin” (Alkan, 2002a: 10).

4.1.5. Kıyı

1983 yılında YAZKO'dan (Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) çıkan şiir kitabı dört bölümden oluşmaktadır. 25 şiirin bulunduğu kitapta, Alkan'ın toplu şiirlerinin yer aldığı kitabına isim olan Eylül Çalgıcısı şiiri de bulunmaktadır. Eylül Çalgıcısı şiiri, şairin bestelenmiş şiirlerindedir. Şiirin düzenlemesini Emre Yazgın yapmış Feridun Işıman ise Alkan'ın şiirini seslendirmiştir. Kitabın kapak tasarımını Kezban Batıbeki yapmıştır.

Kitapta yer alan birkaç şiirin, şairin genel olarak bireysel temalara değinişinin dışında toplumsal meselelere temas eden destansı bir havada olduğu görülür. Şair *Kıyı* kitabında yer alan bazı şiirlerin destansı hava taşıması

hususunda şunları söyler: “Aslında bu destan havası ‘Kıyı’daki İlkel şiiriyle başlayıp, Elimde Güller ve Rüzgar’ın Çatki bölümünde devam eder” (Alkan, 1994b: 50). Destansı şiirleriyle ilgili düşüncelerini ise şöyle açıklar: “Ben sözkonusu şiirlerde bu toprakların ve toprağın insanını serüvenini, sesini yansıtmaya çalıştım. Ancak yazdıklarım henüz oluşmamış bir bütünün parçalarıdır, bu bütünü ilerde tamamlamaya çalışacağım” (Alkan, 1994b: 50).

Şair Mehmed Kemal, Alkan’ın beşinci kitabı için şu yorumu yapar: “(...) Kıyı’da derli toplu, durmuş oturmuştur. Kelimelerin seçiminde, dilin işlenişinde, söyleyişte ustalaşmıştır. Ne söyleyeceğini biliyor” (Alkan, 1985a).

Erdoğan Alkan’ın beşinci kitabı “Kıyı, Altın Ok, Kar Şiiri, Ozan” isimli dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan Kıyı, adını bölümün ilk şiirinden almıştır. Bu bölümde 9 şiir yer almaktadır. “Gürz” isimli şiirin ilk kısmı düz yazı özellikleri göstermektedir. “Altın Ok ve Kar Şiiri” bölümleri isimlerini, yine bu bölümlerde aynı isimle yer alan şiirlerden almışlardır. “Altın Ok” bölümünde 11 şiir yer almaktadır. “Gürz” şiiri gibi “Altın Ok” şiirinin bir kısmı da düz yazı özelliği gösterir. “Kar Şiir”i bölümünde aynı isimli tek şiir bulunur. “Ozan” bölümünde yer alan 4 şiir ise ozanın yaşamı dillendiren şiirler olması nedeniyle bu ismi almıştır. Bölümde yer alan şiirlerin üçünde ozan sözcüğü yer alır.

Erdoğan Alkan’ın beşinci kitabı *Kıyı*’da herhangi bir ithaf ya da şiir başlarında epigraf kullanılmamıştır.

4.1.6. Eylül Çalgıcısı (Bütün Şiirleri)

Erdoğan Alkan’ın altıncı kitabı “Bütün şiirleri” alt başlığı ile yayımlanan *Eylül Çalgıcısı*’dır. Kitap ismini, şairin beşinci kitabı olan *Kıyı*’daki “Eylül Çalgıcısı” isimli şiirden almıştır. Deyiş Yayınlarından 1985 yılında basılan kitabın ikinci baskısı 1994’te Broy Yayınlarından, üçüncü baskısı ise 2004 yılında Pencere Yayınlarından yapılmıştır.

Deyiş Yayınlarından 1985 yılında çıkan kitapta “Güneş Tozları, Ekuanil Çiçekleri, Kuş Ormanı, Kıyı, Sonrası, Gezinler ve Kerem Gibi” isimli yedi bölüm bulunmaktadır. Kitabın arka kapağında Mehmed Kemal, Aydın Hatipoğlu, Eray Canberk ve Ramis Dara’nın Erdoğan Alkan’ın sanatı, şiiri, eserleri ile ilgili

görüşlerinden alıntılar yapılmıştır. Kitabın kapak düzenini Necati Sipahioğlu tasarlamıştır.

“Bütün şiirler” alt başlığı ile yayımlanan kitapta şairin daha önce yayımlanan *Güneş Tozları*, *Ekuanil Çiçekleri*, *Kuş Ormanı*, *Kıyı ve Kerem Gibi* kitaplarına yer verilirken “Sonrası ve Gezginler” isimli iki yeni bölüme de yer verilmiştir.

“Güneş Tozları” bölümünde kitabın ilk basım tarihi olan 1958 yılı belirtilmiş ve bölüm, “İlk Dizeler” ifadesiyle başlamıştır. *Güneş Tozları*’nda yer alan 23 şiirden 5’ine bu kitapta yer vermemiştir. Bu şiirler “Ki Sorma”, “Forsa”, “Yağmur Duası”, “İnsanlığın Öyküsü”, “Unutmaya Çalış Anacığım” isimli şiirlerdir. *Güneş Tozları*’nda bulunmayan “Söğüt ve Bankadaki Kız” isimli iki yeni şiirin de bu kitaba eklendiği görülür. *Güneş Tozları*’nda “Bu Şiir Ortakçılar Kabristan sokak ve 11 Numaralı Ev Üstüne Yazılmıştır” başlığıyla yer alan şiir bu kitapta “Ortakçılardaki Ev” ismiyle yer alır. Kitap için ayrılmış bölümde toplam 20 şiir bulunmaktadır.

Ekuanil Çiçekleri kitabının ise “Karaya Vurdu Çocuklar, Eylül Kızları” isimli bölümleri bu kitaba aynen alınırken “Yalnız Adamın Şarkıları” bölümünden “Altıncı Narkoanaliz” çıkarılmıştır. “Ölüm Şaşkınlığı” isimli bölüm kaldırılırken burada yer alan “Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı” ve “Bulantı” şiirleri “Yalnız Adamın Şarkıları” bölümüne kaydırılmıştır. “Otomatik Yazılar” isimli bölüm başlığı kaldırılarak burada yer alan yazılar “Yalnız Adamın Şarkıları” başlığı altında verilmiştir. Son bölümde bulunan “Onuncu narko-analiz” de çıkarılmıştır.

Üçüncü bölüm olan “Kuş Ormanı”, kitabın ilk basımında yer alan bölümler ve var olan şiirler ile aynıdır. “Kıyı” bölümünde ise kitabın ilk basımı ile küçük farklılıklar bulunmaktadır. “Kar Şiiri” isimli bölüm kaldırılarak bu bölümde yer alan tek şiir “Ozan” bölümüne eklenmiştir. Kitabın bir başka bölümü olan “Altın Ok”ta yer alan “Yeni Uzam” şiiri ise bazı değişikliklerle “Doğuş” ismini alarak bu kitapta “Sonrası” bölümüne taşınmıştır.

“Sonrası” isimli beşinci bölümde “Doğuş” şiiri haricinde Alkan’ın daha önce yayımlanan kitaplarında yer almayan, Romen rakamları ile sıralanmış 11 yeni şiir bulunurken “Gezginler” isimli bölümde ise 10 yeni şiir yer almaktadır. Diğer bölüm başlarında kitapların basım yılları belirtilirken bu iki bölümde yıl

belirtilmemiştir. *Kerem Gibi* kitabının da üç baskısı olduğu için “Kerem Gibi” bölümünde de herhangi bir yıl belirtilmemiştir.

“Kerem Gibi” bölümü kitabın üçüncü basımında yer alan ön söze benzer nitelikte “Kerem Gibi Üstüne” isimli bir yazıyla başlar. Yazıda şiiirlerin sıralanış şeklini şöyle açıklar:

“Bu bölümde yer alan şiiirleri, yazılış tarihlerine ya da, konularına göre değil de, divan geleneğine uyarak, ayak’ların son harfine göre sıraladım. Ancak, okurun daha kolay izleyebilmesi için, geleneğin biraz dışına çıkıp, koşmalara ayrıca başlıklar koydum” (Alkan, 1985a: 153).

Kerem Gibi ’nin üçüncü basımında şiiirler A, E, İ, İ, K, M, N, R, T, U, Ü, Y uyaklarına göre sınıflandırılmış iken bu kitapta “İ” ve “T” uyaklarının yer aldığı bölümler çıkarılmıştır. “İ” uyaklı “Uyma Yiğit Uyma” şiiiri “İ” uyaklı bölüme alınırken bu bölümde yer alan “Evimizin Önü Kanak” isimli şiiir bu kitaba alınmamıştır. “Uyma Yiğit Uyma” şiiirininse İ uyaklı bölüme alınması şiiirin bazı dörtlüklerinin “ı” sesiyle, bazılarının “i” sesiyle bitmesiyle açıklanabilir. T uyaklı bölümde yer alan “Medet Erenler Medet” şiiiri de bu kitaba alınmamış T uyaklı bölüm böylece kaldırılmıştır.

Kerem Gibi kitabının birinci basımında yer alan tüm şiiirler Deyiş Yayınlarından çıkan *Eylül Çalgıcısı* kitabında yer almaktadır. *Kerem Gibi* ’nin ikinci basımında yer alan şiiirlerdense sadece “Fakir Bir Şairim Ama” şiiiri bu kitapta yer almaz. İkinci basımda var olup üçüncü basımda yer almayan “Diye Diye” ve “Dilim Varmıyor” şiiirlerinin bu kitapta yer aldığını görüyoruz. *Kerem Gibi* ’nin üçüncü basımında var olan 19 şiiire toplu eserde yer verilmemiştir. Bu şiiirler şunlardır:

Yurt
Konduğum Evlere Selam Ederim
Evimizin Önü Kanak
Kötüledim Kan Kokusu Aldılar
Konuk
Sultanımdan Haber Geldi
Bir Ceylan Peşine Düşmüşem Dağlar
Seda Yok
Hastalanınca Tosunu
Sır

Tahta Ata Binmiş İnsan Katarı

Yazgı

Kül Kedisi

Düştüm

Kürt Güzeli

Anka Kuşu Beni Anama Götür

Medet Erenler Medet

Elleri Yazı Yazanlar

Anam'a Ağıt

Kerem Gibi kitabında yer alan bazı şiirler, kitabın farklı basımlarında farklı isimlerle yer almaktadır. Kitabın birinci ve ikinci basımında “Kaşında Yay Gerilmiş” isimli şiirin üçüncü basımda “Yaz Gelmeden Bizim Eve Göçmüyor” ismiyle yer aldığını görüyoruz. Bu kitapta ise şiire yine “Kaşında Yay Gerilmiş” ismi verilmiştir. “Diye” isimli şiirde de aynı durum söz konusudur. Şiirin birinci ve ikinci basımda kullanılan ismi yerine üçüncü basımda “Mühürüme Suçlu Adı Kazıdılar” ismi tercih edilmiş ancak bu kitapta şiir yine “Diye” ismiyle yer bulmuştur. “Zor Olmayınan” şiiri için de durum aynıdır. Üçüncü basımda “Kurtulun Mu Sandın Elimden Benim” adını alan şiir, bu kitapta birinci ve ikinci basımda kullanılan ismiyle yer alır. Kitabın birinci ve ikinci basımında “Yoğ İse” ismiyle yer alan şiire üçüncü basımda “Gönlünde Bahar Yok İse” ismi verilirken bu kitapta “Yok İse” şeklinde yer almıştır. “Sen Oldun” isimli şiir, üçüncü basımda “Şimdi Düz Ovaya İnen Sen Oldun” şeklinde daha uzun bir başlıkla yer alırken bu kitapta yine “Sen Oldun” ismi tercih edilmiştir. Değişikliklere bakıldığında bu kitapta yer alan şiirlerin isimleri, ağırlıklı olarak kitabın birinci ve ikinci basımında olduğu gibidir.

“Kerem Gibi” bölümünde Erdoğan Alkan bazı şiirler için dipnotlar düşmüştür. “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez” isimli şiirine şair şu dipnotu düşer: “Bu koşmayı, Arif Sağ’ın sazı eşliğinde, Feyzullah Çınar plağa okudu” (Alkan, 1985a: 163). “Kerem Gibi” şiirine düştüğü dipnotta ise şunları söyler: “Zülfü Livanelioğlu, bandına kaydettiği bu türkümü, Pir Sultan’ın sözleriyle okuyor ve ezgiyi kendine malediyor. Bandında başka türkülerim de var. Aynı şeyi yinelemesin diye bu açıklamaları yapmak zorunda kalıyorum” (Alkan, 1985a:

168). Ayrılık şiiri için “Almanyada ezgilendi.” notunu düşer. (Alkan, 1985a: 169). Zülfü Livanelioğlu’nun adının geçtiği ikinci bir dipnot da “Karadan” şiiri için düşülmüştür. Not şöyledir:

“Ezgilerini yaptığım ve ‘Leylim Ley’ redifiyle çalıp söylediğim bu türkümü, bir akşam evime gelip, Zülfü Livanelioğlu, başka türkülerimle birlikte teypine kaydetti. Sonra Pir Sultan’ın sözleriyle okuyarak ezgiyi kendine maletmeye kalktı. Leylim Ley’i ben, yirmi üç yıl önce Fikret Otyam’ın bandına okudum ve Otyam’ın özel arşivinde kayıtlıdır. Türküyü, dost ve sayın ağabeyim Mehmed Kemal de çok sever ve sazlı sohbetlerimizde sık sık çaldırırdı” (Alkan, 1985a: 180).

“Elde Ayran Tası Var” şiirinde “Ağam: ağabeyimin kısaltılmışı” şeklinde açıklama içeren bir dipnot düşülmüştür. (Alkan, 1985a: 188).

Alkan, ilk kitabı *Güneş Tozları*’nda sadece “İnsanlığın Öyküsü” isimli şiirin başlangıç bölümüne Fransız şair ve yazar Victor Hugo’nun “Depuis Six Mille Ans La Guerre” isimli şiirinin iki dizesini almıştır ancak bu kitapta, adı geçen şiire yer vermemiştir. Bu kitapta “Güneş Tozları” bölümünde herhangi bir ithaf yapılmamıştır.

Ekuanil Çiçekleri kitabında bölüm başlarında bulunan alıntı şiirler bu kitapta yer almaz. “Edirneli Ofelya” şiirindeki Bay Davit Zilinkof’a ithafı kaldırılmıştır. “Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı” şiirinin başlangıcına Salâh Birsal’in “Yılınlar ve Yılmayan Kraliçeler” şiirinden yapılan alıntı da bu kitapta yer almaz.

Erdoğan Alkan *Kuş Ormanı* kitabını eşi Birsal Hanım’a ithaf etmiştir. Bu kitapta da ilgili bölüm “Birsal’e” ithafı ile başlar. Kitabın ikinci bölümünde yer alan “Fayton, Sakal, Devrim” isimli şiirde de ilk basımında olduğu gibi “Ruhî Göktekin’e” ithafını görürüz.

Erdoğan Alkan’ın beşinci kitabı *Kıyı*’nın ilk basımında herhangi bir ithaf bulunmazken bu kitapta, “Altın Ok” bölümünde yer alan “Yontucu” şiirinde “Hasan İzzettin Dinamo’ya” ithafı yer alır. “Sonrası” isimli bölümde herhangi bir ithaf bulunmamaktadır. “Gezginler” bölümünde yer alan “Erzurum” şiirini Alkan, eşi Birsal Hanım’a ithaf etmiştir.

Kerem Gibi kitabının birinci ve ikinci basımında “Akdağ Köyünde” şiiri Mahmut Terzioğlu’na ithaf edilirken üçüncü basımda ithaf kaldırılmıştır. Bu kitapta şiirin yine aynı ithafla yayımlandığını görürüz. “Yunus’a” isimli şiirde kitabın ikinci basımında ithaf bulunurken bu kitapta herhangi bir ithaf yer almaz.

“Dalımıza Bülbul Konmaz Kuş Ötmez” şiiri üçüncü basımda olduğu gibi bu kitapta da Feyzullah Çınar’a ithaf olunmuştur. Üçüncü basımda “Karadan” isimli şiir bu kitapta da olduğu gibi Mehmed Kemal’e ithaf edilmiştir.

Eylül Çalgıcısı kitabının ikinci basımı Broy Yayınlarından 1994 yılında yapılmıştır. Birinci basımda yer alan “Bütün şiirler” alt başlığı bu kitapta yer almaz. Şairin daha önce çıkmış tüm kitaplarına ilk basımda yer verilmişken ikinci basımda tamamına yer verilmez. Kitabın girişinde şu açıklama yer alır. “Eylül Çalgıcısı’nda Yer Alan Betikler: Ekuanil Çiçekleri, Kuş Ormanı, Kıyı, Elimde Güller ve Rüzgar ve Sfenks Bölümü (Sonrası)” (Alkan, 1994a: 6). Şairin ilk kitabı *Güneş Tozları* ve üçüncü kitabı *Kerem Gibi* bu kitapta yer almaz. Şairin 2005 yılında çıkacak *Sfenks* isimli kitabıyla aynı ismi taşıyan bir bölümün de kitapta yer aldığı görülür. Kitabın arka kapağında “Sfenks” şiiri başlıksız olarak yer alır.

Kitapta “Ekuanil Çiçekleri, Kuş Ormanı, Kıyı, Elimde Güller ve Rüzgar ve Sfenks” olmak üzere beş bölüm bulunur. *Ekuanil Çiçekleri*’nin *Eylül Çalgıcısı*’nın birinci basımında bulunan tüm şiirler bu kitapta da yer alır. Yalnızca kitabın “Yalnız Adamın Şarkıları” bölüm başlığı kaldırılmış bu bölümde bulunan şiirler “Eylül Kızları” isimli bölüme eklenmiştir.

“Kuş Ormanı” bölümünde, *Eylül Çalgıcısı*’nın ilk basımında var olan bölüm başlıkları aynı şekilde yer alırken, ikinci bölümdeki “Siyah Gül” şiiri bu kitaba alınmamıştır. Daha önce “Ninni” ismi verilen şiirde de bazı farklılıklar göze çarpar. Şiirin “yle” kafiyesiyle biten dizelerine “esmer” sözcüğü eklenmiş, Şiirin adı da “Esmer” olarak değiştirilmiştir. Diğer şiirlerde herhangi bir değişiklik yoktur.

“Kıyı” bölümünde yer alan şiirler bir önceki baskıyla aynı iken *Eylül Çalgıcısı*’nın birinci basımında yer alan “Ozan” bölüm başlığı kaldırılmıştır. “Yurt” şiiri de “Yurt (I)” şeklinde değiştirilmiştir.

Elimde Güller ve Rüzgâr kitabında yer alan tüm şiirlere bu kitapta da yer verilmiştir. Yalnızca içindekiler kısmında “Yıldızlar Kardeşlerim” şiiri atlanmıştır. “Kırmızı Çatki” bölüm başlığı kaldırılmış, “Değişim” isimli şiire, bu kitapta “Umut Kuşları” adı verilmiştir. *Kıyı*’da da “Değişim” isimli bir şiir bulunmaktadır. Ancak şiirler arasında isim benzerliği haricinde benzerlik yoktur.

Elimde Güller ve Rüzgâr kitabında “Türban” ismiyle yer alan şiire de bu kitapta “Yaşmak” ismi verilmiştir.

“Sfenks” bölümünde 15 yeni şiir yer alır. *Kıyı*’da yer alan “Yurt I” şiirinin ikincisi de bu bölümdedir.

“Ekuanil Çiçekleri”nde *Eylül Çalgıcısı*’nın ilk basımında olduğu gibi herhangi bir ithaf bulunmaz. “Kuş Ormanı”, *Eylül Çalgıcısı*’nın ilk basımında “Birsene” ithafı ile başlarken bu kitapta ithaf kaldırılmıştır. “Fayton, Sakal ve Devrim” şiirinde yine “Ruhi Göktekin’e” ithafı yer alır. “Kıyı” bölümünde yer alan “Değişim” şiirine “Birsene” ithafı eklenmiştir. “Yontucu” şiirinde bir önceki basımda olduğu gibi bu kitapta da “Hasan İzzettin Dinamo’ya” ithafı yer alır. *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabında da yer aldığı gibi “Erzurum” şiiri “Birsene” ithafıyla, “Yedi Tepeli Şehirden” şiiri “Yedi Tepeli şehirde bekleyen var yollarımı –Elif Su” epigrafıyla verilmiştir. “Kötümser Aynanın Şarkısı” şiirinin başlangıç bölümünde de Ali Çınar’ın “Emir Dağı” albümünde seslendirdiği türkünün “Acırım verdiğim bunca emeğe/ Kahırım yâre değil kahpe feleğe” kısmına yer verilmiştir. “Sfenks” bölümünde herhangi bir ithaf bulunmamaktadır.

Eylül Çalgıcısı’nın üçüncü basımı Pencere Yayınlarından 2004 yılında yapılmıştır. Kitabın ilk basımında yer alan “Bütün şiirleri” alt başlığı ikinci basımda olduğu gibi üçüncüsünde de bulunmamaktadır. Ancak Alkan, bu kitapta şiir kitaplarının her birine yer vermiştir. Kapak tasarımı Ahmet Cengiz tarafından yapılan kitabın yayın yönetmeni Muzaffer Erdoğan’dur. Kitabın arka kapağında Mehmed Kemal, Cemal Süreya, Talât Halman, Ruhi Göktekin, Ramis Dara ve Eray Canberk’in Erdoğan Alkan’ın sanatı, şiiri ile ilgili düşüncelerinden alıntılar yapılmıştır.

Kitapta “Güneş Tozları, Ekuanil Çiçekleri, Kuş Ormanı, Kıyı, Elimde Güller ve Rüzgar, Sfenks, Kerem Gibi” isimli sekiz bölüm bulunmaktadır. “Güneş Tozları” bölümü kitabın birinci basımında yer alırken Alkan, ilk şiir kitabı olan *Güneş Tozları*’na ikinci basımda yer vermemiştir. Üçüncü basımda ise bu kitaba tekrar yer verildiği görülür. Birinci basımda alınmayan beş şiir, bu kitaba alınmıştır. Kitabın birinci basımında “Fakir Bir Şairim Ama” şiirinin bu kitapta ilk ismi olan “Yüreğim Sevda Pınarı” hâliyle yer aldığını görürüz. Bu bölüme “Güneş Tozlarına Girmeyen İlk Şiirler” başlığıyla dört şiir daha eklenmiştir. Bu dört

şiiirden “Söğüt” ve “Bankadaki Kız” şiiirleri kitabın birinci basımında da yer almaktadır. “Miralay Mustafa Kemal’in Buyruğunda Şarkışlalı Bir Ömer”, “Bursa’da Bahar” isimli şiiirler daha önceki kitaplarda yer almayan yeni şiiirlerdir.

“Ekuanil Çiçekleri” bölümü, şiiirleri ve bölüm başlıkları ile *Eylül Çalgıcısı*’nın ikinci basımında olduğu gibidir. “Kuş Ormanı” bölümünde kitabın birinci basımında olup ikinci basımında yer almayan “Siyah Gül” şiiirinin bu kitapta tekrar yer aldığı görülür. *Eylül Çalgıcısı*’nın birinci basımında “Ninni”, ikinci basımında “Esmer” ismiyle yer alan şiiir bu kitapta yine “Ninni” ismiyle yer almaktadır. Bölüm başlıkları ve şiiirler önceki basımlarda olduğu gibidir.

Kıyı kitabının *Eylül Çalgıcısı*’nın birinci basımında “Kar Şiiiri” bölüm başlığı, ikinci basımında da “Ozan” bölüm başlığı kaldırılmıştır. Bu kitapta ise *Kıyı* kitabında yer aldığı şekliyle “Kar Şiiiri ve Ozan” bölümleri tekrar eklenmiştir. *Kıyı*’nın “Altın Ok” bölümünde bulunan “Yeni Uzam” şiiiri *Eylül Çalgıcısı* birinci basımda “Doğuş” ismiyle “Sonrası” bölümüne taşınmıştır. “Doğuş” ismiyle daha sonra *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabına giren şiiir *Eylül Çalgıcı*’nın ikinci basımında “Elimde Güller ve Rüzgâr” bölümünde yer almıştır. Kitabın üçüncü basımında ise bu şiiir “Yeni Uzam” adıyla “Kıyı” bölümünde, “Doğuş” ismiyle “Elimde Güller ve Rüzgâr” bölümünde iki kez yer almıştır. Farklı başlıklarla bu kitapta iki kez yer alan şiiirlerin arasında küçük farklılıklar bulunur. Erdoğan Alkan’ın kitaplarının farklı basımlarında şiiirlerin isimlerinin defalarca değiştiği tespit edilmiştir. Bu duruma özellikle bütün şiiirlerin toplandığı *Eylül Çalgıcısı* kitabının farklı basımlarında rastlanmıştır. *Eylül Çalgıcısı*’nın birinci ve ikinci basımlarında şiiir isimlerinde ve bölüm başlıklarında değişiklikler kitapların ilk şekline göre daha fazladır. Üçüncü basımda ise *Kerem Gibi* kitabı hariç, kitapların ilk basımları baz alındığından, değişiklikler daha az gözlemlenmiştir.

Ellerimde Güller ve Rüzgâr kitabında yer alan bölüm başlıkları ve şiiirler aynı şekilde bu kitapta yer almaktadır. *Eylül Çalgıcısı*’nın ikinci basımında bölüm içinde yapılan değişiklikler, bu kitapta yer almaz. “Sfenks” bölümünde *Eylül Çalgıcısı*’nın ikinci basımında olduğu gibi 15 şiiir bulunmaktadır. “Kerem Gibi” bölümü *Kerem Gibi* kitabının üçüncü basımında yer aldığı şekliyle bu kitaba alınmıştır. Şiiirlerin sırası, bölüm başlıkları, kitabın üçüncü basımıyla aynıdır. Ön söz bölümü, öz yaşam öyküsü ve yapıtları bölümü de bu kitaba alınmıştır.

Kitapta yer alan bazı şiirlere dip notlar düşülmüştür. “Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlığı” şiirine “Beatris: Beatrice şeklinde yazılır” notu düşülürken “Şarkışlam” şiirinde “Üvezözü” sözcüğüne şu dipnot düşülmüştür. “Daha önceki baskılarda Yuvadüzü olarak geçer” (Alkan, 2004b: 60; 256). “Akdağ Köyünde” şiirinde geçen “Belî” sözcüğüne düşülen dip notta şu bilgi verilir: “Belî: Erzurum’un yerel dilinde kullanılan, ‘evet’ anlamında farsça kökenli bir sözcük”; “Elde Ayran Tası” var şiirinde diğer basımlarda olduğu gibi “Ağam: ağabeyimin kısaltılmışı” dip notu düşülmüştür (Alkan, 2004b: 280; 281)

Güneş Tozları kitabında olduğu gibi bu kitapta da “İnsanlığın Öyküsü” isimli şiirin başlangıç bölümüne Fransız şair ve yazar Victor Hugo’nun “Depuis Six Mille Ans La Guerre” isimli şiirinin iki dizesini almıştır. Şiir turnak içinde belirtilen “Et Dieu penrd son temps a faire les etoiles et les fleurs V. Hugo” (Ve Tanrı zamanını boşa harcıyor / Yıldızlar ve çiçekler.) epigrafi ile başlar (Alkan, 1958: 49). “Güneş Tozları’na Girmeyen İlk Şiirler” kısmında yer alan “Miralay Mustafa Kemal’in Buyruğunda Şarkışlalı Bir Ömer” şiirinde “At, Avrat, Pusat...” sözcükleri yer alır.

“Ekuanil Çiçekleri” bölümünde yer alan şiirlerde herhangi bir ithaf bulunmaz. Kuş Ormanı”, *Eylül Çalgıcısı*’nın ilk basımında “Birsene” ithafı ile başlarken *Eylül Çalgıcısı*’nın ikinci basımında olduğu gibi bu kitapta da ithaf yer almaz. “Fayton, Sakal ve Devrim” şiirinde yine “Ruhi Göktekin’e” ithafı yer alır.

“Kıyı” bölümünde *Eylül Çalgıcısı*’nın ikinci basımında olduğu gibi “Değişim” şiirinde “Birsene”, “Yontucu” şiirinde yine “Hasan İzzettin Dinamo’ya” ithafı yer alır. “Elimde Güller ve Rüzgâr” bölümünde “Erzurum” şiiri “Birsene” ithafıyla “Yedi Tepeli Şehirden” şiiri “Yedi Tepeli şehirde bekleyen var yollarımı –Elif Su” epigrafiyle verilmiştir. Kötümser Aynanın Şarkısı” şiirinin başlangıç bölümünde Ali Çınar’ın “Emir Dağı” albümünde seslendirdiği türkünün “Acırım verdiğim bunca emeğe/ Kahırım yâre değil kahpe feleğe” kısmına yer verilmiştir. “Sfenks” bölümünde herhangi bir ithaf bulunmamaktadır.

“Kerem Gibi” bölümündeki “Yurt” isimli şiirde “Sivas’ta Madımak Oteli’nde yakılarak öldürülen canların anısına” epigrafi yer alır. “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez” şiiri Feyzullah Çınar’a, “Evimizin Önü Kanak” şiiri

Mustafa Çınar'a ithaf olunmuştur. “Konuk” şiiri Mahmut Terzioğlu'na ithaf edilirken “Karadan” isimli şiir “Mehmed Kemal'e” ithafıyla verilmiştir.

4.1.7. Elimde Güller ve Rüzgâr

Erdoğan Alkan'ın yedinci kitabı olan *Elimde Güller ve Rüzgâr* Broy Yayınlarından 1992 yılında basılmıştır. 66 şiirin yer aldığı kitap iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde daha çok bireysel konulu şiirler yer alırken ikinci bölümde destansı nitelikte şiirler yer alır. *Eylül Çalgıcısı* “Bütün şiirler” alt başlığıyla yayımlanan kitapta yer alan 21 şiir bu kitaba alınmıştır. Kapak tasarımını Hoy Ajans'ın yaptığı kitabın arka kapağında başlıksız şekilde “Çatki” şiiri yer almaktadır.

Kitapta iki bölüm bulunmaktadır. İlk kısımda herhangi bir bölüm başlığı bulunmazken ikinci bölüme “Kırmızı Çatki” adı verilmiştir. İlk bölümde 38 şiir bulunur, ikinci bölümdeki şiir sayısı 28'dir. İlk bölümde yer alan şiirlerden 9'u *Eylül Çalgıcısı*'nin birinci basımındaki “Gezginler” bölümünde yer alan şiirlerdir. “Gezginler” başlığı altında yer alan 10 şiirden sadece “Ellerinden Öperim” isimli şiir bu kitaba alınmamıştır.

“Kırmızı Çatki” isimli ikinci bölümde bulunan 28 şiirin 12'si *Eylül Çalgıcısı*'nin birinci basımında yer alan “Sonrası” bölümünden alınmıştır. “Sonrası” bölümünde şiirler Romen rakamları ile sıralanmışken bu kitapta rakamlar kaldırılmış ve sıra bozulmuştur. “Sonrası” isimli bölümde yer alan ve bu kitaba da alınan “Doğuş” isimli şiir, bazı farklılıklarla *Kıyı* kitabında “Yeni Uzam” adıyla yer almaktadır.

Elimde Güller ve Rüzgâr'ın birinci bölümünde bulunan “Erzurum” şiiri “Birsene” ithafıyla, “Yedi Tepeli Şehirden” şiiri “Yedi Tepeli şehirde bekleyen var yollarımı –Elif Su” epigrafiyle verilmiştir. İkinci bölümde yer alan “Kötümser Aynanın Şarkısı” şiirinin başlangıç bölümünde Ali Çınar'ın “Emir Dağı” albümünde seslendirdiği türkünün “Acırım verdiğim bunca emeğe/ Kahırım yâre değil kahpe feleğe” kısmına yer verilmiştir.

4.1.8. Sfenks

Erdoğan Alkan'ın sekizinci kitabı *Sfenks* 2005 yılında Varlık Yayınlarından çıkmıştır. 52 şiirin bulunduğu kitabın dizi editörü Enver Ercan, dizi tasarımı Nazlı Ongan tarafından yapılmıştır. Kitabın iç kapağında Alkan'ın öz geçmişi yer alırken Cemal Süreya ve Eray Canberk'in, Alkan'ın şiiri ve sanatı hakkındaki düşüncelerinden de alıntılar yapılmıştır. *Eylül Çalgıcısı* kitabının ikinci ve üçüncü basımlarında bulunan "Sfenks" bölümünde yer alan 15 şiirden sadece kitaba ismini veren "Sfenks" şiiri bu kitaba alınmıştır. Son dönem şiirlerinin toplandığı *Sfensk*'te bireysel konulu şiirler ağırlıktadır. Aşk, yalnızlık, korku, özlem temaları sıkça işlenmiş; şairin çocukluğunun izlerini taşıyan dizelere yer verilmiştir.

Tek bölümden oluşan kitapta yer alan "Akşam" şiiri, aynı zamanda "Yatağımın Mutfagımın Perisi" şiirinin sonuna eklenmiştir. Alkan'ın "Konuk" isimli iki şiiri bulunmaktadır. Sadece isim benzerliği olan şiirlerin biri *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabında yer alırken diğeri bu kitapta yer alır. "Yurt" isimli şiirde de aynı durum söz konusudur. Birbirinden farklı üç "Yurt" şiirine rastlarız. İlki *Kerem Gibi*'nin üçüncü basımında yer alırken, ikincisi *Kıyı*'da yer alır. *Kıyı*'daki şiir *Eylül Çalgıcısı*'nın üçüncü basımında "Yurt I" şeklinde numaralandırılmıştır. *Eylül Çalgıcısı*'nın üçüncü basımı "Sfenks" bölümündeki "Yurt II" şiiri *Kerem Gibi* kitabında yer alan şiir ile aynıdır. Ancak bu şiir *Kerem Gibi* kitabında dörtlükle yazılırken *Eylül Çalgıcısı*'nda beyitlerle yazılmıştır. 2005 yılında basılan *Sfenks* kitabında da "Yurt III" şiiri bulunmaktadır. "Yurt III" şiiri *Kuş Ormanı*'nda yer alan "Elçiler Salın Davud'a" şiirinin bazı sözcükleri değiştirilerek oluşturulmuştur. Şiirler büyük oranda benzerlik taşır.

Sfenks'te yer alan şiirlerde herhangi bir ithaf bulunmaz. Bazı şiirlerin sonunda şiirlerin yazıldığı yer ve yıl bilgisi verilmiştir.

4.1.9. Cenk

Cenk kitabı Artshop Yayınlarından 2010 yılında çıkmıştır. Kitabın illüstrasyon, kapak ve kitap tasarımını Ayşegül İzer yapmıştır. Kitabı, Alkan'ın "Kıyı'daki İlkel şiiriyle başlayıp, Elimde Güller ve Rüzgâr'ın Çatki bölümünde devam eder" dediği destansı havanın ulaştığı son nokta olarak değerlendirebiliriz.

(Alkan, 1994b: 50). Alkan'ın çeşitli dergilerde yazdığı toplumsal yazıların, yaptığı programların içerik açısından bir benzeri *Cenk* kitabında bulunmaktadır. Alkan "Direnenlerin Destanı: Cenk" olarak adlandırdığı destanını kitabın arka kapağında şöyle açıklar:

"Basra Körfezi çevresindeki İran, Irak, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt gibi ülkeler Batı Avrupa'nın, Amerika ve Japonya gibi büyük sanayi ülkelerinin petrol ambarlarıdır. Bu petrol alanlarının ileri karakolları olan Afganistan, Pakistan, Etiyopya, Türkiye ve benzer konumdaki ülkeler de hem coğrafi durumları, hem de zengin maden kaynaklarına sahip olmaları nedeniyle bu gelişmiş ülkelerin çıkar alanlarıdır. Ama gerek Basra Körfezindeki, gerek gelişmekte olan diğer ülkelerdeki yurtsever aydınlar, yurtsever gençler, yurtsever halklar ülkelerini sömürenlere karşı savaş açtılar ve direniş örgütleri kurdular. Bu kitapta onların destanı var" (Alkan, 2010a)

Varlık Dergisi'nde "Erdoğan Alkan'ın Ardından" adıyla yayımlanan yazıda Şeref Bilsel, Alkan'ın Cenk eseriyle ilgili düşüncelerini şöyle ifade eder.

"(...) bizde yazılan destansı şiirlerin çoğu kendi tarihi içine sıkışmıştır. Sınırlardan dışarıya sıçramakta zorlanırlar. Öteki'nin yerine düşünmek, hissetmek mevzu dışıdır. Erdoğan Alkan, destansı şiirde yeni bir eşik koyar önümüze: geniş bir coğrafyanın, farklı milletlerin hüznünden mayalanmış çoğulcu bir bakışla yapar bunu. Başta Amerika olmak üzere, Batılı emperyalist ülkelerin Ortadoğu topraklarına karşı giriştikleri yer altı ve üstü savaşlarına geniş cepheli bir itiraz" (Bilsel: 2014: 59).

Farklı kaynaklardan beslenerek şiir anlayışını birkaç cepheli şekilde konumlandıran Alkan, bireysel konuları işlerken gösterdiği hassasiyeti toplumun yaralarına, sorunlarına değinirken de göstermiştir. Bu duruşu insanlığa sınır gözetmeksizin bakışıyla sağlaması dikkate değerdir.

"Cenk" başlığı ile başlayan kitapta 54 ünite bulunur. Yıldız işareti ile ayrılan bu ünitelerdeki şiirlerin birçoğu şairin eski şiirlerinden parçalarıdır. Alkan, destansı nitelikteki şiirleri üzerinde değişiklikler yaparak bu şiirleri yenileriyle harmanlamıştır. Bu kitaba aldığı eski şiirlerinde "Yurt II" şiiri haricinde başlık kullanmamıştır. Kitapta "Cenk" başlığı ardından sadece *Eylül Çalgıcısı*'nın ikinci ve üçüncü basımlarında yer alan "Yurt II" şiirinde başlık kullanmıştır.

Kitaba *Kıyı*'da yer alan "Altın Ok" şiirinin birkaç dizesi alıntılanarak başlanmıştır. "Bu köy nasıl mı boş kaldı?/ Ne gez ne göz ne arpacık:/ Baldan tatlı kanatlı sözle başladı." dizeleri *Cenk*'te "Ne gez ne göz/ Baldan tatlı kanatlı söz/ le başladı bu destan." şeklinde verilmiştir (Alkan, 1983b: 48; 2010a: 5). Bu dizeler *Cenk* destanının farklı bölümlerinde defalarca kullanılmıştır. Kitapta "Altın Ok" şiiri yanında eski şiirlerinden birçok alıntı yapılmıştır. *Kıyı*'da yer alan "Yurt"

şiiiri, *Elimde Güller ve Rüzgâr* kitabından “Yol”, “Cenk”, “Çatki”, “Kan Çeşmesi”, “Eller”, “Ezgi”, “Erzurum”, “Ve Bunun Gibi” şiiirleri; *Eylül Çalgıcısı* “Sfenks” bölümünde yer alan “Yurt II” şiiiri ve “Güneş Tozları’na Girmeyen İlk Şiiirler” başliğı altında “Miralay Mustafa Kemal’in Buyruğunda Şarkışlalı bir Ömer” şiiiri, *Sfenks*’te yer alan “Yurt III” şiiiri yapılan küçük değışikliklerle başlıksız şekilde bu kitaba alınmıştır.

Kitapta herhangi bir ithaf bulunmaz. Alkan’ın bu kitaba başlıksız şekilde aldığı “Erzurum” şiiirinde yer alan “Birsene” ithafı da kaldırılmıştır.

4.2. ROMANLARI

4.2.1. Kör Oldum Veysel Oldum

1991 yılında E Yayınlarından çıkan roman, “Âşık Veysel ve Yaşadığı Dönemin Romanı” alt başliğı ile yayımlanır. Arka kapakta Erdoğan Alkan’ın öz geçmişine ve yayınevinde yapılan roman ile ilgili değıerlendirmelere yer verilir.

“Sizlere sunduğumuz KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM adlı bu roman, kendisi de Şarkışlalı, Veysel’le hemşeri olan Erdoğan Alkan’ın ‘Aşık’la otuz yıla yakın dostluğunun ve çevresinde değıgin birikimlerin ürünüdür. (...) Şiiirlerinde izlenimci ve simgeci Erdoğan Alkan, Türk romanında ‘izlenimciliğın’ ve ‘Sembolizmin’ örneğini veriyor” (Alkan, 1991)

Roman için yapılan “izlenimci ve sembolist roman örneğı” değıerlendirmesi Erkan karakterinin filmle ilgili şu açıklamasında kendini gösterir: “Gerçekle düş arasında biraz destansı bir film yapmak istiyorum. Ancak tül perdenin ardından görünseler de gerçekler ağır basmalı. İsteddiğim simgeci bir yapıt” (Alkan, 1991: 23).

Romanda Âşık Veysel’in hayatı film yapılacaktır. Filmin senaryosunu yazan aynı zamanda yönetmenliğini de yapacak olan Erkan, Sivralan’a gider ve çekimlere başlar. Yönetmen yardımcısı Belma’ya üniversite yıllarından beri vurgundur. Ancak başka kişilerle evlenmiş mutsuz olmuşlardır. Film çekimi için birlikte çalışırlar. Erkan çekimler devam ederken Âşık Veysel’in hayatını anlatan romanını da yazmaya devam eder. Âşığın hayatının anlatıldığı bölümlerde bölge halkının yaşamı, geçimi, tarım faaliyetleri, sosyal ilişkileri ayrıntıları ile verilmiştir. Yoksulluğun kol gezdiği zamanlarda cahilliğın, çaresizliğın, hurafelerin çemberinde dönen halkın yaşamı gerçekçi şekilde yansıtılmıştır. Erdoğan Alkan’ın yöreyi tanınması, roman kişilerini yörenin ağız ile

konuşturabilme becerisi romanın gerçekçiliğini perçinlemiştir. Tekke, şeyh, derviş, dede, Alevilik gibi meseleler üzerinden Veysel'in yaşadığı dönemin toplumsal normları üzerinde durulmuştur. Bu durum Alkan'ın deyimiyle “gökten zembille inmeyen şairi” yetiştiren ortamı yansıtmaya açısından önemlidir. Erkan karakteri Alkan'ın bu niyetini şöyle açıklar: “Bir görünüp bir kaybolan bazı tiplerle Âşık Veysel'i doğuran ortamı vermeye çalışmalıyız” (Alkan, 1991: 23). Karakterin açıklaması Alkan'ın bu romanı yazma gayesini ortaya koyar niteliktedir.

Erdoğan Alkan romandaki “Erkan” karakterini oluştururken kendinden yola çıkar. Karakterin adını kendi adı ve soyadının ilk hecelerini alarak oluşturduğu düşünülür. Romanda Erkan için “Şarkışla'da doğmamıştı ama kökü bu topraklardaydı” açıklaması da Alkan'ın yönetmen Erkan karakterini kendisi ile özdeşleştirdiğini düşündürür. Anılarında anlattığı üzere annesinin görevi nedeniyle ücre köylerde yaşamış ve geceleri özellikle karanlıktan korktuğu için annesine sıkıca sarılmış ve ışıktan hep medet ummuştur. Romanda Erkan karakterinin çocukluğu da neredeyse aynı cümleler ile anlatılmıştır. Erdoğan Alkan anılarında anlattığı bazı yaşanmışlıklarını da romanda Âşık Veysel'in başından geçmiş gibi anlatır. Âşık Veysel'in Kasım ile çıktığı yolculukta uğradığı panayır çadırı, Erdoğan Alkan'ın anılarında gittiğinden bahsettiği çadır tiyatroları ile neredeyse aynı cümleler kullanılarak anlatılmıştır.

Roman'da Gerard de Nerval, Pierre de Ronsard, Nesimi, Yunus Emre, Kemter Baba, Âşık Kamil, Ürfani, Ruhsati ve Antepli Hasan Hüseyin ve Âşık Veysel'den dizeler yer alır. Anonim türkülerin, halk deyişlerinin de yer aldığı kitapta Âşık Veysel'in yetiştiği toprağın izleri sürülür. Alkan'ın Kemter Baba'dan, Ürfani'den, Ruhsati'den şiir alıntıları yapması, yörenin halk deyişlerine yer vermesi, aslında Âşık Veysel'in şahsında mevcut halk kültürünü tanıtmaya çalışmasının sonucudur. Nerval ve Ronsard şiirleri ise Erkan'ın Belma'ya beslediği hislerin tercümanı olarak alıntılanmıştır. Erkan karakteri romanın ismini Âşık Veysel'in romanda söylediği “Gözüm görse Sivralan'a ancak çoban dururdum. Kör oldum Veysel oldum” sözlerinden esinlenerek verilmiştir (Alkan, 1991: 216). Bu sözler kitabın kapağında da okura sunulmuştur. Romanın sonunda “10 Eylül 1990” tarihi bulunmaktadır.

4.2.2. Yunus'tan Luther'e Çağrı

Arkadaş Yayınlarından 2010 yılında çıkan romanın sayfa düzeni Özlem Çiçek Öksüz, kapak tasarımı Mehmet Yaman tarafından yapılmıştır. “Bir Açıklama” başlıklı ön söz niteliğinde bir bölümle yayımlanan romanın arka kapağında da bu bölümden alıntılar yer almaktadır. Alkan kitabı ile ilgili şu açıklamayı yapar: “Uzun öykü de diyebileceğim bu küçük romanı, Seghers’in L’Amour Sublime (Yüce Aşk) adlı kitabından ve o kitaptaki sözlerinden esinlenerek yazdım” (Alkan, 2010c: 7). Alkan, Seghers’in kitabında Yunus Emre ile ilgili verilen bilgilere “Bir Açıklama” başlıklı bölümde şöyle yer verir:

“Yunus’un şiirleriyle Batı dünyası ilk kez, 1438 ve 1458 yılları arasında Osmanlı zindanında yatan bir İtalyan sayesinde karşılaştı. Bu İtalyan’ın çevirilerini 16. Yüzyılın başlarında Martin Luther, Erasmus ve Sebastian Frank kendi dillerine aktararak Avrupa’ya tanıttı.” (Alkan, 2010c: 7)

Erdoğan Alkan, Yunus Emre gibi bir Türk ozanının dinde reform ve hümanizm gibi akımların doğuşunda katkısı olabileceği düşüncesiyle “Yüce Aşk” kitabında verilen bilgileri araştırmaya koyulmuş, Seghers’e ulaşmak istemiş ancak Seghers o yıllarda vefat etmiştir. Alkan’ın bireysel çabaları konuyu açıklığa kavuşturmaya yetmemiştir. Alkan, çabasını Yunus Emre’nin Batı’da açtığı kapıyı tekrar aralamak gayesiyle bu romanı yazarak gösterir.

Erdoğan Alkan, romanda Martin Luther’i kurgularken Luther’in gerçek kişiliğini ve yaşamını ana hatlarıyla romana aktarmıştır. Romanda Luther, yıldırım düşmesi sonucu korkuya kapılır ve kurtulursa kendini Tanrı’ya adayacağına dair kendine söz verir. Sağ salım kurtulan Luther, Erfurt’daki Augustin Kilisesinde felsefe eğitimi vermeye başlar. Luther, kilisenin faaliyetlerine özellikle cennetin parsel parsel satılmasına karşı çıkar. Papa, Martin Luther’i yaydığı düşünceler nedeniyle aforoz eder. Saksonya Prensi Friedrich, Luther’i şatosunda koruma altına alır. Peder Antonio, Luther’e gözden uzak olduğu bu süreçte İtalyan bir tacirin anılarını gönderir. Luther, bu anılar sayesinde Yunus Emre’nin şiirleriyle tanışmış olur.

Romanda Yunus Emre’nin bilinen yaşamına ve hakkında rivayet edilen bilgilere yer verilmiştir. Kurgulanan bölümde ise İtalyan tüccar ile Yunus Emre’nin zindanda geçirdiği süreç anlatılır. Yunus Emre’nin dizeleri yobaz düşüncenin hışmına uğramıştır, Yunus Emre kendini yine şiirleriyle ifadeye çalışır. İtalyan tüccarın soruları karşısında da Yunus’un cevapları genellikle

şiiirleriyle olmuştur. Yunus Emre'nin pek çok dizesine yer verilen kitapta Alkan, şiiirlerin mesajlarına göre olaylar kurgular. Roman bir Yunus Emre seçkisi niteliğindedir. Şiiirlerden yola çıkılarak Yunus'un temas ettiğı meselelere karşı duyarlılık geliştirilir. Alkan; emek, dayanışma, yardımseverlik, doğru sözlü olma gibi üstün meziyetler karşısında cahilliğı, yobazlığı, ayrıştırıcı tavrı eleştirilerinin odağına yerleştirir. Romanda Batı'daki skolastik düşüncenin değışimi, dönüşümü anlatılırken o yüzyıllardaki Anadolu'nun durumu da özetlenir. Moğol işgali, beylikler arasındaki mücadeleler, insanların düşünce dünyasındaki benmerkezci yapı, satır aralarında değınilen konulardır. Romanda Yunus Emre'nin bu ortamda filizlendirdiğı bakış, Martin Luther'in dinde reform görüşünü derinden etkilemiş; arkadaşları Erasmus ve Frank Sebastian'ın da hümanizma görüşüne ilham olmuştur.

Romanda Erdoğan Alkan'ın yaşamından izler de yer alır. Çocukluğunda gittiğı fuar çadırlarının bir benzerine bu defa Yunus Emre ile arkadaşı Cafer gidecek olur. Bu çadırda da deniz kızlarının sergilendiğı ifade edilir. Yine Alkan, gözaltı anılarında bahsettiğı üzere bir deli ile aynı hücreyi paylaşmış, Yunus Emre de romanda aynı şekilde tasvir edilen bir deli ile zindanda baş başa bırakılmıştır.

Medine Sivri “Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre Felsefesinden Hareketle Anadolu ve Avrupa Aydınlanmasına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım” makalesinde İtalyan tüccarın Georges de Hongrie olduğunu ifade eder. Sivri, Hongrie'nin eseriyle ilgili şu açıklamalarda bulunur:

“Bu yazar, eserini Latince yazan ve 1481'de Roma'da “Tractatus de moribus, condicionibus et nequitia Turcorum” başlığı altında yayımlayan İtalyan Georges de HONGRIE'dir. Eser, Latince aslından Fransızca'ya 2003'de Joël Schnapp tarafından “Des Turcs /Traité sur Les Moeurs, Les Coutumes et La Perfidie des Turcs” (Türkler/Türklerin Gelenek-Görenekleri ve İhaneti) başlığıyla çevrilmiş ve Toulouse'da, Anacharsis Yayınları'nda (Anacharsis Éditions) 2003 ve 2007'de basılmıştır” (Sivri, 2012: 129).

Medine Sivrinin Hongrie'nin eseriyle ilgili aktardığı bilgiler, Erdoğan Alkan'ın romanında kurguladığı İtalyan tacirin bakış açısı ile farklılık gösterir. Sivri, eserde Osmanlı toplumuna ve Bektaşî dervişlere bakışı şöyle açıklar:

“Georges de Hongrie, söz konusu bu eserinde, içinde yirmi yıl boyunca yaşadığı 15. yüzyıl Osmanlı toplumunu, Anadolu'da yaşayan ve çeşitli faaliyetler gösteren Bektaşî dervişlerini ve onların mucizelerini (Bu mezhep diye söz ettiklerinin başına Seyyid Battal Gazi'yi koyarak, Hacı Bektaş Veli'den, Yunus Emre'den, Aşık Paşa'dan ve oğlu Elvan Paşa'dan vb. bahseder) müthiş bir “ötekileştirici” bakış açısıyla ve “şeytan işi” olarak ele almış ve Hristiyanlığın düşmanı olarak gördüğü bu insanları, genel olarak da Hristiyanlık için büyük bir tehlike olarak

gördüğü Türkleri, klasik Ortaçağ Katolik Hristiyan bakış açısıyla değerlendirmiştir” (Sivri, 2012: 129-130).

Medine Sivri'nin açıklamaları, Martin Luther ve Erasmus gibi inanç önderlerinin Georges de Hongrie'nin eserinden etkilenişinin olumsuz yönde olduğu şeklindedir.

4.2.3. Güneşin Oğulları

Erdoğan Alkan'ın son romanı *Güneşin Oğulları* Kaos Çocuk Parkı Yayınevi tarafından basılır ancak yayınevi ortakları ayrılınca kitabın dağıtımı yapılmaz. Romanda Arthur Rimbaud ile Paul Verlaine'in yaşam öyküsü anlatılır. Roman, Rimbaud'un Fransa'da doğup büyüdüğü yerlerin ziyaret edilmesi ile başlar. Eşi ve kızı Elif ile bu ziyaretleri yapan isim, kitapta adı geçmese de Erdoğan Alkan'dır. Alkan'ın amacı Rimbaud ile ilgili bir roman yazmaktır. Ziyaretler esnasında ayrıntılı bilgiler edinmeye çalışır. Rimbaud'un doğduğu eve, ilk gençlik yıllarını geçirdiği eve, öğrenim gördüğü okula, çocukluğunda gittiği kiliseye giderler, Rimbaud Müzesini ve Rimbaud'un mezarını ziyaret ederler. Ziyaretler esnasında Rimbaud'un şiirlerine konu olan, ilham aldığı mekanlarda da gezinirler. Alkan, ailesi ile birlikte Rimbaud'un eski ev sahibi Madam Rigaux ile görüşmek için randevulaşır. Rimbaud'un asıl ev sahibi Madam Rigaux'un dedesidir. Dedesi Rimbaud ile ilgili notlar tutmuş ve onun yaşamöyküsünü eski bir deftere yazmıştır. Madam Rigaux, defterin bir nüshasını Alkan'a verir. Romanın sonraki bölümlerini Rigaux'un notlarından öğreniriz. Anlatıcı artık Rimbaud'un eski ev sahibidir.

Romanda Rimabud'un aile yaşamının ayrıntılarına yer verilir. Babası evi terk etmiş, annesi dört çocuğu otoriter bir şekilde yetiştirmeye çalışmıştır. Ancak Rimbaud annesinin otoritesine boyun eğmez ve evden ayrılma planları yapar. Paris'e gitmek amacıyla kaçak olarak trene biner ancak yakalanır. Geri dönmek zorunda kalır. Ancak kaçış fikrinden vazgeçmez. Yazdığı şiirleri dönemin bilinen şairlerine gönderir ve onlardan davet bekler. Bu şairlerden ilki Theodore de Banville'dir. Ondandır beklediği yanıt gelmeyince Verlaine'a yazar. Verlaine genç şairi Paris'e çağırır. Paris'e giden Rimbaud, Verlaine'ın desteğini görür, Verlaine onu sanat çevresine tanıtmaya çalışır. Fakat Rimbaud'un anarşik ve uyumsuz kişiliği insanların onu kabul etmesine engel olur. Şiirleri de bu nedenle gönderdiği

dergiler ve yayınevleri tarafından basılmaz. Verlaine ile dostluğu kısa sürede eşcinsel bir ilişkiye dönüşür. Verlaine evliliği sürecinde kaybettiği ilham perisini Rimbaud ile tekrar bulduğunu düşünür. Verlaine'ın eşi ile arası bozulur, sosyal çevrelerinde dedikodu malzemesi olurlar. Rimbaud ve Verlaine her şeyi bırakıp Belçika'ya giderler orada birlikte yaşarlar. Ancak kendi aralarındaki problemleri aşamayınca ayrılırlar. İlişkilerindeki gelgitler Verlaine'ı, Rimbaud'u silahla yaralamaya kadar götürür. Bu yüzden iki yıl kadar cezaevinde yatar. Rimbaud da kendine başka bir yol çizer. Rimbaud, Verlaine'ın maddi manevi desteği ile yaşamını sürdürürken tek başına kalınca çalışma hayatının karmaşası içinde kendini bulur.

Rimbaud pek çok yere seyahat eder ve farklı işlerde çalışır. Almanya'ya, İtalya'ya gider. Marsilya'da hamallık yapar. Kıbrıs'ta uzun yıllar çalışır, Afrika'nın pek çok yerinde hem çalışır hem de oranın bilinmeyen bölgelerinde sosyal kültürel araştırmalar yapar. Rimbaud kâşiflik serüvenine hazırladığı coğrafik raporlar kanıt niteliğindedir. Bir süre ticaretle uğraşır ancak yaptığı işlerde uzun süre tutunamaz. Zor bir yaşamı olan Rimbaud zengin olmak rahat bir hayat sürmek ister ancak bacağına çıkan bir tümör nedeniyle ilk önce bacağına, daha sonra da hayatını kaybeder.

Roman'da Rimbaud ve Verlaine'ın yaşam öyküsü yanında dönemin Fransa'sında yaşanan iç savaşa da yer verilir. Komün taraftarları ile Kral yanlıları arasındaki çetin mücadeleler arka planda anlatılır. Rimbaud ve Verlaine Komün taraftarlarını desteklerler. Şairlerin edebi çevresi anlatılırken dönemin pek çok usta ismine de yer verilir. Charles Baudelaire, Theophile Gautier, Gerard de Nerval bu isimlerden bazılarıdır. Verlaine ve Rimbaud'un sanat anlayışları, benimsedikleri akımlar ve bu akımların özellikleri romanda yer alır. Ayrıca Rimbaud'un ve Verlaine'ın pek çok şiirinden alıntılar yapılmıştır.

Romanda Alkan'ın kendi yaşamından izler taşıyan bölümler yer alır. Rimbaud'un çocukluğunda yoksul komşu kızıyla oynadığı evcilik oyunu Alkan'ın çocuklarının oynadığı oyun ile aynı dialogları içerir. Yine Rimbaud'un gözaltında tutulduğu hücrede yaşadıkları ile Alkan'ın gözaltı sürecinde yaşadıkları büyük ölçüde benzerlik taşır. Alkan'ın gözaltı günlerini anlattığı anı kitabında yalnızlığı betimleyişi aynı cümlelerle romanda da yer alır. Kaldığı hücrenin her gün sulanışı,

hücrenin camsız penceresi ve küçük olması bu benzerliklerden bazılarıdır. Alkan'ın gözaltı sürecinde aynı hücreyi bir süre paylaştığı sözde hoca, Rimbaud'un hücrelerinde karşımıza sözde peder olarak çıkar. Alkan'ın dini sömünlere karşı gösterdiği tavır, romanda Rimbaud'un çocuk istirmacısı pedere karşı tavrı ile benzer özellikler gösterir.

4.3. ANI

4.3.1. Gözaltı

Artshop Yayınlarından 2010 yılında basılan, kapak tasarımını Ayşegül İzer'in yaptığı kitapta Erdoğan Alkan, gözaltına alındığı günleri yaşamının farklı dönemleri ile bağlantılar kurarak anlatmıştır. Komünist olduğu gerekçesiyle TRT'deki görevinden uzaklaştırılan şair, kitabın arka kapağında yaşadığı zorluklar hakkında ipuçları vermiştir:

“12 Mart 1971 cuntası, yobazların kılına dokunmayıp; yurtsever aydınların, yurtsever sosyalistlerin ve devrimci gençlerin başına balyoz gibi indi. O dönemlerde, karım ve ben, işlerimizden atılıp çocuklarımızla birlikte açlığa, yoksulluğa, ölüme itildik. Yaşam kaynaklarımızı elimizden aldılar; ama yaşam gücümüzü kıramadılar... Bulgaristan'a kaçırılan uçağın planlayıcısı diye ilk Abdi Yazgan'la beni gözaltına aldılar. Deniz Gezmiş'i attıkları hücrede yattım. İşkencelere uğradım. Gözaltı anılarımı belleğimde kalanlarıyla aktarıyorum sizlere” (Alkan, 2010b)

1971 yılı Mart ayında görevinden uzaklaştırılan Alkan, Mayıs ayında arkadaşı fotoğrafçı Abdi Yazgan'ın dükkânında gözaltına alınmıştır. Gözaltı sürecini merkeze alarak anlattığı olaylarda çocukluk, gençlik yıllarına, kaymakamlık yaptığı zamanlara, askerlik günlerine uzanan bir anlatı ile karşımıza çıkar. Şairin yaşadığı geçim sıkıntısı, ülkenin ekonomik ve siyasi durumu, ülkede yaşanan çalkantılar, Alkan'ın kendi yaşamıyla iç içe şekilde anlatılmıştır.

Erdoğan Alkan kitabında, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamını haber aldıktan sonra yazdığı “Çatki” isimli şiire, askerlik döneminde kaleme aldığı ve eşine ithaf ettiği “Erzurum” şiirine, “Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez”, “Fakir Bir Şairim Ama”, “Kerem Gibi” ve “Ezgi” şiirlerine yer vermiştir. Kendi şiirlerinin yanında Cahit Sıtkı Tarancı, Nazım Hikmet, Orhan Veli, Maraşlı Melûli Baba, Âşık Veysel, Karacaoğlan, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Gerard de Nerval'den dizelere de yer vermiştir. Alıntılanan şiirler, genellikle Alkan'ın gözaltı sürecinde kendi ruh hâliyle benzeşim kurduğunu düşündüğü dizelerden

oluşmaktadır. Halk türkülerinden, adı verilmeyen ozanlardan alıntılar da yapılmıştır.

4.4. SENARYO

4.4.1. Kalanlara Selam Olsun

Erdoğan Alkan *Kalanlara Selam Olsun* isimli Yunus Emre'nin yaşamını anlatan senaryosu ile TRT Dizi Film Senaryosu Ödülü'nü almıştır. Ancak senaryo filme çekilmemiştir. Senaryo "Açıklama" bölümü ile başlar. Bu bölümde Pierre Seghers'in Türkolog Bayan Dominique Halbout du Tanney işbirliğiyle Yunus Emre'nin şiirlerini çevirdiği ve *Yüce Aşkın Kitabı* adıyla 1987'de yayımladığı belirtilir. Sözü edilen kitabın ön sözündeki açıklamalarda Seghers, Yunus Emre'nin şiirleriyle Batı dünyasının tanışmasının Osmanlı zindanlarında yatan bir İtalyan sayesinde olduğu bilgisini verir. Bu İtalyan'ın çevirilerini 16. yy başlarında Martin Luther, Erasmus ve Sebastian Frank kendi dillerine aktarıp Avrupa'ya tanıtmışlardır. Seghers adı geçen isimlerin zihinlerine özgür düşüncenin ilk tohumlarını Yunus Emre'nin atabileceği ihtimalini gündeme getirir. Erdoğan Alkan da bu ihtimalden yola çıkarak çeşitli araştırmalar yapar. Bu araştırma sonuçlarını ve senaryonun kurgusunu şöyle açıklar:

"Seghers dünya kültürüne bir çok hizmetlerde bulunmuş, ciddi bir yazar, araştırmacı ve yayıncıdır. Verdiği bilgiden kalkarak dinde reform yapan Martin Luther'in düşüncelerini araştırdım. Bu düşünceyle Yunus Emre'nin düşünceleri arasında çok yakın benzerlikler gördüm. Belki ülkece yapılacak ciddi bir araştırmaya kaynaklık eder diye, senaryonun örgüsünü Yunus Emre- İtalyan- Martin Luther üçlüsü üzerine kurdum." (Ek-1, Belge 6)

Alkan, senaryoda Yunus'un şiirlerini çeviren İtalyan'ı Yunus Emre ile aynı dönemde yaşayan bir bezirgân olarak kurgulamıştır. İtalyan bezirgân Yunus Emre ile aynı zindanda yatar. Bu sayede Yunus'un şiirleriyle tanışır ve yaşam öyküsünü öğrenir. Öğrendiklerini gizlice yazarak zindanda zula olarak nitelendirdikleri yerde saklar. İtalyan tacirin anıları Martin Luther'in eline geçer. Martin Luther kendinden iki yüz yıl önce yaşamış İtalyan bezirgânın anıları sayesinde Yunus Emre ve şiirleriyle tanışmış olur. Senaryoda geçen başlıca kişiler Martin Luther, İtalyan tacir, Yunus Emre, Cafer, Ömer, Battal Ağa, Ali Usta, Pire Hasan, Molla Kasım, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Sultan Velet olarak sıralayabiliriz. Senaryoda Yunus Emre'nin yaşamı yanında pek çok şiirine de yer

verilmiştir. Alkan, 1991’de yazdığı senaryodan yararlanarak 2010’da *Yunus’tan Luther’e Çağrı* isimli romanı yazmıştır.

4.5. ANTOLOJİ

Erdoğan Alkan, Sıralar Matbaasından 1958 yılında basılan *Bahar Şiirleri Antolojisi*’ni Tahir Hayırlıoğlu ile birlikte hazırlamıştır.

4.6. ARAŞTIRMA/ İNCELEME

Erdoğan Alkan’ın araştırma/inceleme türünde yaptığı çalışmalara baktığımızda bu çalışmaların büyük bölümünün çeviri çalışmalarıyla paralel olarak yürütüldüğünü görürüz. Alkan’ın Fransızcadan yaptığı çeviriler odağında hazırlanan antolojiler; sembolizm, realizm, romantizm, klasisizm gibi akımların Fransız şiirinde gelişimi ve bu akımların temsilcisi niteliğindeki şairlerin hayatları, örnek şiirleri araştırma/inceleme çalışmalarının temelini oluşturur. Alkan’ın “Sembolizm, Gerçekçilik, Romantizm ve Klasik Akım” kitaplarına baktığımızda antoloji alt başlığı ile yayımlanmış olsalar da bu kitapların klasik anlamda yalnızca seçki özelliği taşımadıklarını görürüz. Şairin ve şiirinin toplum normlarından ayrı düşünülmemeyeceğine inanan Alkan, yalnızca bu akımları tanıtip örnek şiirleri vermekten ziyade dönemin Fransa’sını ve mevcut sanat eğilimlerini aktarma yoluna gitmiştir. Bu çalışmalar, şairin yetiştiği ortam ile şiirine yansıttıkları bağlamında yapılmış çalışmalardır. Yine bahsi geçen kitaplarda akımların Türk yazınındaki yerine ve etkilediği şairlere de yer verilmiştir.

Erdoğan Alkan *Şiir Sanatı* isimli kitabında klasik akım, romantizm, sembolizm, romantik gerçekçilik, dada ve gerçeküstücülük, gerçekçilik akımlarının özelliklerini açıklarken akımları temsil eden şairlerin görüşlerine ve eserlerinden örneklere de yer vermiştir. Ayrıca akımların ortaya çıktığı dönemlerin genel özellikleri ve zihniyetleri üzerinde de durmuştur. Fransız şiirinin Türk şiirine etkisi şairler üzerinden örneklerle açıklanmıştır. Kitapta şiirin temel sorunlarına da değinilir, bu bağlamda genç şairlere öğütler verilmiştir.

Âşık Veysel ile ilgili araştırmalar yapan, TRT’de programlar hazırlayan, Âşık Veysel’in yaşamını konu alan bir de romanı bulunan Alkan, *Âşık Veysel’den*

Nükteler isimli bir kitaba da imza atmıştır. Yine Yunus Emre ile ilgili bir romanı bulunan Erdoğan Alkan, “Yunus Emre” ile ilgili çalışmalarını aynı isimli kitapta toplamıştır. Milli Prodüktivite Merkezinde çalıştığı dönemde tarımsal verimlilikle ilgili bir kitap hazırlamıştır. Alkan, Sabah ve Günaydın gazetelerinde çalıştığı dönemde de günlük yaşama dair bilgiler içeren kitapların hazırlayanı olarak karşımıza çıkar. Bu çalışmalar arasında fal kitapları, ilk yardım kitabı, ev eşyalarıyla mutfak ile ilgili bilgiler veren kitaplar bulunur. Erdoğan Alkan’ın araştırma/inceleme türündeki eserlerini basım yıllarına göre şöyle sıralayabiliriz:

Milli İnkılap Nasıl Oldu? (T. Uzunhasanoğlu ile) (1960)

Buğdaygillerde Verimlilik Ölçülmesi (Abdullah Başkonuş İle birlikte hazırlanmış.)(1968)

Kitle İletişim Araçları (1975)

Sembolizm (1985)

İlk Yardım (1986)

Ev Eşyaları Nasıl Alınır, Nasıl Korunur, Nasıl Bakılır?(1988?)

Fal Ansiklopedisi 1-2-3-4-5 (1988)

İçimizdeki İnsan (1992)

Ateş Hırsızları Arthur Rimbaud Yaşamı-Sanatı ve Şiirleri(1993)

Düş Gezgini Gerard de Nerval (1994)

Armance Stendhal (1994)

Şiir Sanatı (1995, eklemelerle 2005)

Karanlıklar Prensi Baudelaire (1995)

Yunus Emre (1995)

Paris Komünü ve Komün Şairleri (1996)

1789 Devrim Şarkıları (1997)

Baudelaire ve Satanizm (1999)

Âşık Veysel’den Nükteler (2001)

Hapishane Şiirleri (2002)

Elsa’nın Mecnunu Aragon (2004)

Sayılar ve Hayvan Simgeleriyle Alevi mitolojisi (2005)

Arthur Rimbaud Yaşamı Sanatı Şiirlerinden Örnekler (2005)

Gerçekçilik (2006)

Romantizm (2006)

Klasik Akım (2008)

Türkiyeli Ermeni Şairler (2011)

Aşkın ve Şiirin Ölümsüz Kadınları (2013)

Mutfağımızın Püf Noktaları (Birsen Alkan ile birlikte hazırlanmış.)(?)

4.7. ÇEVİRİ ÇALIŞMALARI

4.7.1. Şiir Çevirileri

Erdoğan Alkan özellikle Fransız şairlerden hatırı sayılır çeviriler yapmıştır. Fransız sanatını, okullarını, akımlarını didik didik edencesine araştırmış bir çevirmendir. Şiir çevirilerini yapmadan önce şairi tanımayı ilke edinmiş, şairi kendi yetiştiği ortamla bir bütün olarak düşünüp şiirin, dolayısıyla da şairin yaşadığı dönemin izini sürmüştür.

İnsancıl dergisinde Alkan ile yapılan görüşmede kendisine “Bir eseri nasıl çevirirsiniz, çevirilerde karşılaştığınız güçlükler nelerdir. Zamanınızı, enerjinizi çeviriye, çevirilere aktarırken neleri feda ediyorsunuz?” şeklinde yöneltilen soruya şu cevabı verir: “Ben hep temel şairleri, Kemal Özer’in deyimiyle ‘babalar’ı çevirdim. Bu şairler ölçülü ve uyaklı yazarlar. O nedenle daha çok Fransızca’daki sözcüğün Türkçe’de tek ya da iki sözcükle karşılığını bulmakta güçlük çekerim” (Alkan, 1994b: 54). Alkan, çevirmenliğin iyi şair olmakla da eş olduğu fikrini savunur.

Alkan’ın çeviri eserleri çevirdiği şairlerin yaşamı ve şiirleri hakkında da bilgiler içerir. Örneğin Mallarme’nin “Şiirler” isimli kitabını çeviren şair, kitapta Mallarme ile ilgili geniş ölçüde bilgi vermiş; şiirlerin biçim özelliklerine kadar değinmiştir. Bu bilgilerin yanı sıra yazınımızda Mallarme’nin yerini, etkilediği şairleri de örneklendirmiştir. Alkan, şairliği ve çevirmenliği dışında iyi bir araştırmacıdır da. Araştırmanın gerekliliği üzerine şu açıklamayı yapar: “(...) bir şairi çevirmek için önce onu uzun uzun incelemek, araştırmak gerekir. Çevirdiğimiz şiirin hangi ortamda yazıldığını da bilmeliyiz” (Alkan, 1994b: 54) Bu bağlamda Erdoğan Alkan, çeviri çalışmalarında şiiri anlamak için şaire yönelmiş, şairi de yetiştiği ortam içerisinde değerlendirip çevirilerini bütüncül bir yaklaşımla yapmıştır.

Yazınımıza şiirleri, araştırmaları, romanları, anıları ve çeviri eserleriyle yüze yakın eser bırakan Alkan, pek çok çevrenin yetkinliği ile övdüğü kimselerdendir. Nerval, Rimbaud, Baudelaire, Neruda, Mallarme, Verlaine, Eluard, Aragon gibi isimleri çevirmiş olması özellikle Rimbaud’yu dilimize ilk kez kazandırmış olması ve Rimbaud’nun sanatını geniş çapta değerlendirmiş olması önemlidir. Yine Baudelaire’in *Kötülük Çiçekleri* ve *Paris Sıkıntısı* çevirileri yüzlerce sayfalık bir çalışmanın ürünü olarak değerlerimiz arasında yerini alır. Şeref Birsal Varlık dergisinde yayımlanan “Erdoğan Alkan’ın Ardından” isimli yazısında şairin çeviri noktasındaki duruşu şöyle özetlemiştir: Alkan için “Çeviri edebiyatımıza kattığı olağanüstü zenginlikleri yüzümüze çarpıyor, soylu bir çabanın içinden sesleniyor bizlere” (Birsal, 2014: 60) Erdoğan Alkan’ın çeviri eserlerini basım yıllarına göre şöyle sıralayabiliriz:

- Lanetlenmiş Şairler Paul Verlaine (1961)
- Arthur Rimbaud’dan Seçme Şiirler (1981)
- İlluminations, Cehennemde Bir Mevsim, (Arthur Rimbaud) (1984)
- Genç Edebiyatçılara Öğütler, Özden Günceler, Kötülük Çiçekleri (Charles Baudelaire) (1984, tam çeviri 2001)
- Paul Verlaine Yaşamı, Sanatı, Şiirleri (1984)
- Zarla Şans Dönmeyecek (Mallarme) (1985)
- Elsa’nın Mecnunu (Aragon) (1986)
- Yürekteki İspanya (Pablo Neruda) (1986)
- Emin Hakarar, Dostluğa Çağrı (1986)
- Yürekteki İspanya ve Oduncunun Türküsü (Pablo Neruda) (1991)
- Seçme Şiirler (Louis Aragon) (1993)
- Seçme Şiirler (Paul Verlaine) (1994)
- Seçme Yapıtlar (Pablo Neruda) (Neruda’nın beş kitabı) (1995)
- Yüz Aşk Şiiri (Pablo Neruda) (1997)
- Şairler Prensi (Mallarme) (1998)
- Abydos’lu Nişanlı Kız (Lord Byron) (1999)
- Paris Sıkıntısı (Charles Baudelaire) (2000)
- Sylvie – Dizeler (Gérard de Nerval) (2000)
- Pablo Neruda Kaptanın Dizeleri ve Yürekteki İspanya (2000)

Kötülük Çiçekleri (Baudelaire) (Kitabın tamamı) (2001)
Bütün Şiirler (Rimbaud) (2003)
Zühal Şiirleri, Çapkın Törenler, Tatlı Şarkı, Sözsüz Romanslar (Paul Verlaine) (2003)
Küçük Aylaklık Şatoları (Gerard De Nerval) (2005)
Şiirler (Stephane Mallarme) (2006)
Çizgi Şiirler / Calligrammes (Guillaume Apollinaire) (2006)
Bütün Şiirleri (Federico Garcia Lorca) (2007)
Barnum's Digest (Boris Vian) (2011)
Şairin Görevi (Victor Hugo) (2011)
Hayvan Öyküleri Kitabı (Guillaume Apollinaire) (2012)
Şiirler- Annabel Lee (Edgar Allan Poe) (2012)
Alkoller (Guillaume Apollinaire) (2013)

4.7.2. Düzyazı Çevirileri

Erdoğan Alkan'ın çeviri çalışmalarına, şiirin yanı sıra roman ve düşünce yazılarından yaptığı çeviriler de eklenebilir. Sayıca az olan bu çevirileri basım yıllarına göre şöyle sıralayabiliriz:

Petrolün Sırları (Pierre Fontaine) (1965)
Thais (Anatole France) (1972),
Tanrılar Susamışlardı (Anatole France) (1973)
Eugenie Grandet (Balzac) (1973)
Bulantı (J.P. Sartre) (1973)
Gerçek (Emile Zola) (1974)
Geçekçiliğin Boyutları (L. Aragon) (1985)
Saf Şiir Yoktur (Mayakovski, Eluard, Aragon, Brecht, Neruda) (Teoman Aktürel, EserYalçın, Hilal Çelik, Mustafa Ziyalan ile birlikte) (1984)
Din Laiklik Çatışması (Emile Zola) (1997)
Espri Sanatı (Freud) (1999)
Aurelia (G. De Nerval) (2001)
Ateşin Kızları (G. De Nerval) (2005)

4.8. GAZETE VE DERGİLERDE YAYIMLANAN ŞİİRLERİ, YAZILARI VE ÇEVİRİLERİ

“Toplumsal Değişmeler ve Edebiyat Akımlarının Doğuşu. On Dokuzuncu Yüzyılda Avrupa ve Romantizm”, Aydan Aya, 1 (1984): 90-91.

Hugo’ya Göre Çağdaş Şiir Gerçekçidir, Broy 15 (1987): 40.

Victor Hugo, Cromvell’e Önsöz, çev. Erdoğan Alkan, Broy 15 (1987): 41-47.

Verlaine’e Göre Şiir, Özdenlik, Ezgi, Yalınlıktır, Broy 17 (1987): 28-30.

Onlar Ki, Duygusal Eğitim, Gizemli, Broy 22 (1987)

Yağmur ve Gece, Duvarlarda, Ses, Masal, Broy 40/41 (1989): 15.

Baudelaire’e Karşı Muzır Davası ve Basındaki Tepkiler, Broy 40/41 (1989): 16-17.

Nerval ve Zaman Tüneli, Broy 51 (1990): 22.

Gerard de Nerval, Şiirler, çev: Erdoğan Alkan, Broy 51 (1990):23.

Guillaume Apollinaire, Çanlar, Gelecek, Bağcı, Broy 52 (1990): 21.

Otobüste, Broy 52 (1990): 29.

Yenibütün Dinamizm Getirdi, Broy 54 (1990)

Rüzgârın Şarkısı, Broy 54 (1990): 6.

Sözcüklerin Cinsiyeti: Dişi ve Erkek Sözcükler, Broy 55/60 (1990): 12.

Charles Baudelaire, Özgün Bir Şiir Yaratan Baudelaire, Rimbaud’ya Göre ‘Şiirin Tanrısı’dır, çev: Erdoğan Alkan, Broy 55/60 (1990): 17-18.

Şiirin Ölümsüz Kadınları Aşkı Tadamayan Bir Şair: Rimbaud, Broy (Yenibütün eki) 55/60 (1990): 16-19.

Bruxelles’de Bir Sabah, Broy 55/60 (1990): 19.

Türban, Broy 57/58/59/60 (Toplu Sayı) (1990): 22.

Aşk Kırgını Apollinaire ve Sevgilisi Annie Playden, Broy 57/58/59/60 (Toplu Sayı) (Yenibütün eki) (1990):15-19.

Âşık Veysel, Cumhuriyet Gazetesi (26-29.8.1970): 4.

“YAZKO Ödüllerini Kazananlarla Söyleşi”, Cumhuriyet Gazetesi (20.01.1982): 4.

“Arthur Rimbaud”, Cumhuriyet Kitap 365 (1997): 1, 4-7.

Louis Aragon, Cumhuriyet Kitap 411 (1998): 4-6.

“Mallarme ve Sembolizm”, Cumhuriyet Kitap 458 (1998):16-17.

- “Paris Sıkıntısı”, Cumhuriyet Kitap 567 (2001): 16-17.
- “Amisos’lu Ruhi ‘Bir Ak Atlısı Özlemin’”, Cumhuriyet Kitap 621 (2002): 10.
- “Şairler Prensi”, Cumhuriyet Kitap 725 (2004): 4-6.
- “Elsa’nın Mecnun’u Aragon”, Cumhuriyet Kitap 733 (2004): 4.
- “Düş Gezgini Gerard de Nerval”, Cumhuriyet Kitap 789 (2005): 7.
- “Bir Büyük Kültür ve Yazarlar Ansiklopedisi”, Cumhuriyet Kitap 891 (2007): 25.
- Yunus’tan Luther’e Çağrı, Cumhuriyet Kitap 1055 (2010): 23.
- Arthur Rimbaud, “Tümceler”, çev. Erdoğan Alkan, Çaltı 11 (1963): 3.
- “Veda”, Çaltı, 12 (1963):3.
- Lorca, “Dilsiz Çocuk, Endülüs Şarkısı, Pencere”, çev. Erdoğan Alkan, Çaltı 13 (1963): 3.
- “Kitaplar Arasında, ‘Duruşma’”, Çaltı 25 (1963): 4.
- Aragon, “Sana Geldim Denize Giden Bir Irmak Gibi”, çev. Erdoğan Alkan, Çaltı 26 (1963): 2.
- “Opportunizm, Çizgisi ve Daralan Çember”, Çaltı 29 (1963): 1
- “Kasabalarda Akşam Saatleri”, Çaltı 46 (1964): 2.
- “Bunalım”, Çaltı 49 (1964): 2.
- “Çoban Ölüsü”, Çaltı 58 (1964): 2.
- “Telefon”, Çaltı 62 (1964): 2.
- Aragon, “Büyük Bir Sır Söyleyeceğim Sana”, Çaltı 75 (1964): 3.
- “Güneş Tozları” Çağrı Kültür Sanat Bilim Dergisi, 17 (1959): 15.
- “Tütün Kavgası: Resmi Rakamlarla Tütün Ekicisinin Durumu”, Devrim Dergisi 15 (1970): 3.
- “Gecekondu Dramı”, Devrim Dergisi 19 (1970): 8.
- “İrtica Nasıl Besleniyor?”, Devrim Dergisi 21 (1970): 5.
- “Darende”, Devrim Dergisi 22 (1970): 2.
- “Hayvancılık”, Devrim Dergisi 25 (1970): 2.
- “Ankara Televizyonunda 31 Mart Olayı”, Devrim Dergisi 27 (1970): 5.
- “Gerillacılar-Kral Hüseyin Çatışması”, Devrim Dergisi 35 (1970): 6.
- “İşçi Ücretleri”, Devrim Dergisi 39 (1970): 5.
- “GÖRÜŞLER: Ortak Pazar, Tarımda Dahi Türkiye’yi Yutar!”, Devrim Dergisi 44 (1970): 2.

Kör Oldum Veysel Oldum, Dost Dost I (8-9.1993): 12-14
Hey Koca Veysel Hey, Hürriyet Gazetesi (22-27.3.1973): 5.
“Çağımıza Mührünü Vurmuştu (Louis Aragon Üzerine)”, Hürriyet Gösteri 27 (1983): 18-20.
Kar şiiri, Hürriyet Gösteri 29 (1983): 42.
Serüven, Hürriyet Gösteri 33 (1983): 65.
“Bir Başına Yürüyen Ozan (Söyleşi)”, Hürriyet Gösteri 36 (1983): 61-62.
“Çok Kısa Çok Büyük Bir Hayat”, Hürriyet Gösteri 132 (1991): 6-13.
“Şair, Şiirin Kurallarını Kendi Yaratır (Söyleşi)”, İnsancıl Dergisi 50 (1994): 50-55.
“Eylül Kızları, Av Şarkısı”, Papirüs, 41 (1969): 25-26.
“Âşık Veysel’den Nükteler”, Papirüs 25 (1999): 30-33.
“Sanat ve Edebiyat Magazini”, Papirüs 26 (1999): 38-39.
“Tarancı, Hugo, Dumas, Korcan...”, Papirüs 27 (1999): 36-38.
“Sanatçılar Çetesi”, Papirüs 30 (1999): 22-25.
“Dedemi Nereye Ektiniz?”, Papirüs 32 (1999): 46-47.
“Şiir ve Sinema”, Papirüs, 37 (2000): 38-39.
“Deniz Gezmiş Ağıtının Öyküsü”, Papirüs 38 (2000): 34-38.
“Özgür Dizenin Serüveni”, Sonra Edebiyat Dergisi 1 (2007): 44-48.
“Değilim”, Türk Dili 58 (1956): 629.
“Ne Olur Ağlamayın Bulutlar, Türk Dili 72 (1957): 669.
Bahar, Türk Dili 75 (1957): 135.
Bahar, Türk Dili 77 (1958): 241.
Sular Karanlık Derinde 79 (1958): 342.
Merihthen Bir Kadın İndi, Türk Dili 84 (1958): 624.
Pierre Reverdy, Sır, çev: Erdoğan Alkan, Türk Dili 88 (1959): 218.
Düşünen Adam, Türk Dili 90 (1959): 330.
Söğüt, Türk Dili 97 (1959): 24.
Korkulu Yer, Türk Dili 98 (1959): 85.
Gülümser Mavi Dudaklarıyla Deniz, Türk Dili 126 (1962): 395.
Yalnız Adamın Şarkısı, Türk Dili 130 (1962): 809.
Yeni Çağ Kadınlarının Dalgınlık Baladı, Türk Dili 135 (1962): 157.

- Av Şarkısı Bitiriş, Türk Dili 138 (1963): 323.
- Leylâ'ya Ağıt, Türk Dili 140 (1963): 435.
- Edirneli Ofelya, Türk Dili 143 (1963): 763.
- İnce Kızlara Sone, Türk Dili 147 (1963):189.
- Bulantı, Türk Dili 150 (1964): 348.
- Sessizlik, Türk Dili 174 (1966): 390.
- Yolculuk, Türk Dili 180 (1966): 1108.
- Charles Baudelaire, Baykuşlar, çev. Erdoğan Alkan, Türk Dili 180 (1966): 1123.
- Bir Giden Mi Var, Türk Dili 182 (1966): 111.
- Yağmurla Gelen, Türk Dili 190 (1967): 781.
- Miralay Mustafa Kemal'in Buyruğunda Şarkışlalı bir Ömer, Türk Dili 194 (1967): 136-137.
- Şapka, Türk Dili 199 (1968): 33.
- Fayton, Sakal ve Devrim, Türk Dili 209 (1969): 673.
- Ezgi, Türk Dili 261 (1973): 159.
- Kuş Ormanı, Türk Dili 294 (1976): 178.
- Ninni, Türk Dili 303 (1976): 706.
- Odalar, Türk Dili 332 (1979): 432.
- Biten Zamana Selamlarımı Sunarım, Türk Dili 337 (1979): 216-217.
- Geçmiş Zaman Çiçekleri, Türk Dili 346 (1980): 413.
- İlkyaz, Türk Dili 348 (1980): 580.
- "Âşık Veysel'in Şiir Dünyası", Türk Dili Dergisi 89 (2002): 24-28.
- Dilimiz Nereye Gidiyor, Türk Dili Dergisi 93 (2002): 32-33.
- Havaya Çizilen Dünya, Dağlarca'da Sayıların Gizemi, Türk Dili Dergisi 130 (2009): 29-31.
- "Türkülerimiz", Türk Folklor Araştırmaları, (1962) 2886 (160).
- Paul Verlaine, Batan Güneşler, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 438 (1956): 15.
- Jules Romains, "?" çev. Erdoğan Alkan, Varlık 442 (1956): 19.
- Paul Verlaine, Seren At, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 443 (1956): 19.
- Pierre Reverdy, Kalp Kalbe, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 447 (1957): 12.
- Paul Verlaine, Uyku, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 457 (1957): 13.

- Paul Verlaine, Hafif Hafif Yağmur Çiseliyor Şehre, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 468 (1957): 13.
- Tellim Aranızda Olacağım, Varlık 480 (1958): 12.
- Korkulu Yer, Varlık 514 (1959): 13.
- Salvatore Quasimodo, Bergama Kalesinden, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 516 (1959): 13.
- Paul Verlaine, Usañ, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 520 (1960): 13.
- Paul Verlaine, Yıldız Sanatı, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 524 (1960): 18.
- Saklambaç, Varlık 910 (1983): 13.
- “Mutluluk avcısı Stendhal 200 Yaşında”, Varlık 912 (1983): 22-24.
- “Yirmibeşinci Şiir Yılında Erdoğan Alkan’ın ‘Kıyı’sı”, Varlık 915 (1983): 40.
- “Diderot”, Varlık 921 (1984): 3.
- “Yaşamı ve Yapıtları (Diderot Üzerine)”, Varlık 922 (1984): 19-20.
- “Gezi ve Sanatçı”, Varlık 923 (1984): 15.
- Göç, Varlık 925 (1984): 18.
- Fatima, Varlık 935 (1985): 5.
- Saat Beşinde Sabahın, Varlık 952 (1987): 13.
- Nerval, Horus, Delfica, Ant Eros, Artemis, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 968 (1988): 25.
- Cemal Süreya ve Fransız Şiiri, Varlık 1001 (1991): 44-47.
- Yunus ve Esenlik Bildirisi, Varlık 1006 (1991): 11.
- D.Halbout Tanney, Yunus Üstüne, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1006 (1991): 12-13.
- Yves Regnier, Yunus Emre, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1006 (1991): 14-15.
- Şiir Düş ve Sanrı, Varlık 1013 (1992): 44-45.
- Şiir ve Mitoloji, Varlık 1015 (1992): 17-20.
- Çift, Varlık 1016 (1992): 15.
- “Ahmet Muhip Dıranas ve Fransız Şiiri”, Varlık 1023 (1992): 35-38.
- “Cahit Sıtkı, İlhan Berk ve Ece Ayhan Şiirinde Yabancı Esintiler”, Varlık 1025 (1993): 27-31.
- Nerval Şiirinin Rüzgarında A. Hamdi Tanpınar, Varlık 1026 (1993): 41-44.

“Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet’te Fransız Şiirinin Etkileri”, Varlık 1027 (1993): 39-42.

Yahya Kemal ve Fransız Şiiri, Varlık 1029 (1993): 33-36

“Attila İlhan ve Fransız Şiiri”, Varlık 1035 (1993): 36-39.

Yurt, Varlık 1036 (1994): 17.

Sfenks, Varlık 1039 (1994): 3.

“Necip Fazıl Kısakürek ve Batının Pırtıkları, Varlık 1042 (1994): 47-51.

Ayak Sesleri Ayak İzleri, Varlık 1044 (1994): 32.

“Gerçeküstücülük, Bireyin Ayaklanması”, Varlık 1047 (1994): 3-6.

“Şiirimiz Niçin Evrensel Olamıyor?”, Varlık 1049 (1995): 9-12.

Tahta Ev, Varlık 1051 (1995): 7.

“ Fransız Şiirinde Sodome ve Lesbos”, Varlık 1052 (1995): 11-14.

“Alevi Şiirinin Kökeni”, Varlık, 1053 (1995): 12-13.

Yazıtlar, Varlık 1056 (1995): 60-61.

“Ahmet Haşim ve Fransız Sembolizmi”, Varlık 1058 (1995): 26-32.

Şairin Sabah Duası, Varlık 1061 (1996): 35.

Şiirin Ölümsüz Kadınları, Varlık 1062 (1996): 18-24.

“Şiir’de İlkyaz”, Varlık 1063 (1996): 7-10.

“125. Yıldönümünde Paris Komünü Kanlı Mayıs Haftası, Yargısız İnfazlar ve İşkenceler”, Varlık 1064 (1996): 25-26.

Yeniden Doğuş, Ceren’im, Sıkıntı, Varlık 1065 (1996): 33.

Konut ve Konaklama Alanının Sanat ve Yayınla İlişkileri, Varlık 1066 (1996): 9-11.

“Tevfik Fikret’in Hugo’dan Alıntısı”, Varlık 1073 (1997): 28-29.

Eskici, Varlık 1075 (1997): 5.

1789 Fransız İhtilal Şarkıları, Varlık 1078 (1997): 55-57.

Ayvalıkta Akşam, Varlık 1080 (1997): 25.

“Elsa’nın Mecnunu Aragon ve İslam Kültürü”, Varlık 1083 (1997): 51-55.

“Yunus Emre’den Âşık Veysel’e halk şiiri”, Varlık 1086 (1998): 22-25.

“ Mallarme”, Varlık 1095 (1998): 46-48.

Dinlenme Sokağı: Baudelaire’nin Mezarında, Varlık 1096 (1999): 50-51.

Baudelaire, Burgaç, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1099 (1999): 34.

- Şair ve Yazar Dostlarla, Varlık 1100 (1999): 47-48.
- “Balzac’ın Evinde”, Varlık 1106 (1999): 61-63.
- “Pierre Loti Ajan mıydı?”, Varlık 1107 (1999): 77-73.
- “Âşık Veysel’den Fıkralar”, Varlık 1110 (2000): 45-48.
- Öteki, Varlık 1111 (2000): 9.
- V, Bir Avuç Seveda, Dere Kıyısında İsa, Körfez, Yatağımın Mutfağımın Perisi, Varlık 1116 (2000): 2-3.
- Ustaların Seçtikleri “Şiir”, Varlık 1119 (2000): 48.
- “Çağdaş Romanın Kurucusu Gustave Flaubert”, Varlık 1131 (2001): 23-25.
- “Nobel Edebiyat Ödülleri”, Varlık 1132 (2002): 67-71.
- “Doğumunun 200. Yıldönümünde Victor Hugo”, Varlık, 1133 (2002): 60-64.
- Louis Aragon Hugo Gerçekçiliği, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1113 (2002): 65-66.
- Mallarme’nin Evinde, Varlık 1135 (2002): 39-42.
- Eşeklerin ve Doğa’nın Dostu Köylü Şair Francis Jammes”, Varlık 1138 (2002): 77-78
- “Ece Ayhan ve Şiiri”, Varlık 1140 (2002): 45-51.
- “Türk Edebiyatında Depresyon ve Yaratıcılık”, Varlık 1140 (2002): 14
- “200. Doğum Yıldönümünde Alexandre Dumas”, Varlık 1142 (2002): 68-71.
- “Bir Yakın Arkadaş Olarak Cemal Süreya”, Varlık 1156 (2004): 56-60.
- “110. Doğum yıldönümünde Âşık Veysel’in Şiir Dünyası”, Varlık 1158 (2004): 53-58.
- “Şiir Bilinçaltının Ürünü. Şair Kendine Psikanaliz ya da Narkoanaliz Uygulayarak Bilinçaltını Boşaltıp Ruhsal Esenliğe Kavuşur [Söyleşi]”, Varlık 1174/Kitap eki (2005): 1-3.
- Yarasa, Varlık 1180 (2006): 19.
- “Âşık Veysel’i Hazırlayan Ozanlar”, Varlık 1182 (2006): 64-67.
- “Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Kul Ahmet”, Varlık 1183 (2006): 61-65.
- Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Aşkın Pehlivanı Talibî Coşkun, Varlık 1184 (2006): 65-66.
- “Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Âşık Ali İzzet Özkan”, Varlık 1185 (2006): 62-64.
- Şemsi Yastıman ile Son Yemek, Varlık 1186 (2006): 72-73.
- “Çorumlu Âşık Hüseyin Çırakman”, Varlık 1187 (2006): 73-75.

- Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Neşet Ertaş, Varlık 1188 (2006): 68-69.
- Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Terzi Ahmed Nam-ı Diğer: Sefil Selimî, Varlık 1191 (2006): 72-73.
- Üç Telli'nin Ustası Âşık Nesimî Çimen, Varlık 1192 (2007): 75-76.
- Şair Sezai Karakoç, Varlık 1193 (2007): 73-76.
- Çevirmenler ve Çeviri Korsanlığı, Varlık 1194 (2007): 26-26.
- Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Çamşılılı Feyzullah Çınar, Varlık 1194 (2007): 82-84.
- Apollinaire, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1197 (1997): 40.
- Meryem, Varlık 1198 (2007): 29.
- Yıldızlarda, Varlık 1209 (2008): 48.
- “Dost Kıvrık Ali”, Varlık 1241 (2011): 84-85.
- “Âşık Veysel'in İçki Masaları”, Varlık 1242 (2011): 54-57.
- “Âşık Veysel'in iki kadını”, Varlık 1254 (2012): 62-65.
- “Âşık Veysel'in iki Kadını II: Gülüzar”, Varlık 1255 (2012): 71-75.
- “Dinde Reformun Öncüsü, Avrupa'ya Işık Tutan Ozan”, Varlık 1256 (2012): 10-13.
- Pierre Seghers, Yanan Kömür Kızan Demir, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1256 (2012): 18-19.
- D. Halbout Du Tanney, Yunus Üstüne, çev. Erdoğan Alkan, Varlık 1256 (2012): 20-21.
- “Altın Ok, İlkel”, Yazko Edebiyat 23 (1982): 16-17.
- “Körler, Gürz”, Yazko Edebiyat 26 (1982): 48-49.
- “Yurt, Çöl, Duman”, Yazko Edebiyat 31 (1983): 30-31.
- “Yontucu, Topal”, Yazko Edebiyat 33 (1983): 48-49.
- “Deli”, Yazko Edebiyat 36 (1983): 37.
- “Cenk”, Yazko Edebiyat 39/40 (1984): 56-57.
- “Ay Çatılar Üstünde, Kaçış!”, Yazko Edebiyat 43/44 (1984): 34-35.
- “Üç Soluk”, Yazko Edebiyat 49/50 (1984): 38-39.
- “Pablo Neruda ve '20 Aşk Şiiri””, Yazko Somut, 44/18 (1983): 9.
- “Dilsu”, Yazko Somut 50/24 (1983): 9.
- “Stendhal Yılı”, Yazko Somut 60/34 (1983): 6.

- “Freud’un Seçtiği Nükteler”, Yazko Somut 37 (1983): 7.
- “Filipinler Sineması ve Yönetmen Lino Brocka 56 (1983): 11.
- “Toplumsal Değişmeler ve Edebiyat Akımlarının Doğuşu. Şiirde Örtülü Güzellik Sembolizm ile Başladı.”, Yeni Düşün 4 (1984): 90-91.
- “19. Yüzyıl Şiirinin Gerçeküstücülük Öncesi”, Yeni Düşün 5 (1984): 72-73.
- “Toplumsal Değişmeler ve Edebiyat Akımları”, Yeni Düşün 8 (1984): 73-77.
- “Toplumsal Değişmeler ve Edebiyat Akımları”, Yeni Düşün 9 (1984): 51-53.
- “Toplumsal Değişmeler ve Edebiyat Akımları Eleştirel Gerçeklik”, Yeni Düşün 10 (1985): 76-77.
- “Kitapları ve Çeviri Çalışmaları Üzerine”, Yeni Düşün 11 (1985): 58-59.
- “Dipdiri Bir Dost, Cartazar”, çev. Erdoğan Alkan, Yeni Düşün 12 (1985)
- “Âşık Veysel Divanlarındaki Yanlıklar”, Yeni Düşün 14 (1985): 93-94.
- “Âşık Veysel Divanlarındaki Yanlıklar”, Yeni Düşün 15 (1985): 93.
- “Âşık Veysel Divanlarındaki Yanlıklar”, Yeni Düşün 16 (1985): 95-96.
- “Yarım Saat Ötede Çağ Değişiyordu”, Yön Dergisi 36 (1962): 13.
- “Dinler ve Sosyalizm”, Yön Dergisi 40 (1962): 18-19.
- “Sosyalizm ve Köy Kalkınması”, Yön Dergisi 45 (1962): 7.
- “Gericiler Azınlıktadır”, Yön Dergisi 49 (1962): 14.
- “Şapkalı Kaymakamlar”, Yön Dergisi 53 (1962): 5.
- “Tabiatla Savaşta Tek Başına Bırakılan Köylü”, Yön Dergisi 55 (1963): 14.
- “Bir Kaymakam, İçişleri Bakanına Sesleniyor”, Yön Dergisi 58 (1963): 12.
- “Toprak Kavgası”, Yön Dergisi 60 (1963): 14.
- “Neden Atatürk’ü Sevmiyorlar?”, Yön Dergisi 66 (1966): 2.
- Halk Kültürümüzde Sivaslı Âşıkların Yeri, Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri Sempozyum Bildirileri (2003

SONUÇ

Erdoğan Alkan, Türk edebiyatında şair, çevirmen, yazar ve araştırmacı kimliğiyle yer edinmiş önemli sanatçılardandır. 1935 doğumlu şairin ilk şiiri Türk Dili dergisinde 1956 yılında yayımlanmış, ilk kitabı *Güneş Tozları* ise 1958 yılında basılmıştır. Alkan, edebi yaşamına dokuz şiir kitabı, üç roman, anı ve senaryo türünde eserler sığdırmıştır. Fransız şiirinden yaptığı çeviriler, araştırma-inceleme türünde eserlerle yüze yakın çalışmaya imza atmıştır. Özellikle Fransız şiirinin birçok usta isminin poetik anlayışlarını da içeren kapsamlı araştırmalar yapmıştır. Türk Dili, Varlık, Papirüs, Cumhuriyet Kitap, Yazko Edebiyat, Yazko Somut, Yeni Düşün, Broy gibi dergilerde şiirleri, çevirileri, edebi yazıları yayımlanan Alkan, edebiyat çevrelerince kabul görmüş bir sanatçıdır.

Alkan, yetiştiği Sivas yöresinin kültürü ile küçük yaşlarda sanata ve edebiyata ilgi duymuş, halk şairlerinin ezgileri ile kulağını doldurmuştur. Bu kültürün etkisi ile şiirdeki ilk yönelimi, halk şiiri geleneğini sürdürdüğü âşık tarzı şiirler yazmak olmuştur. Daha sonra kent yaşamı ile özdeşleştiği modern şiirler yazmaya başlar. Alkan'ın şiiri bu anlamda halk şiiri ile modern şiir arasında biçimlenmiştir. Yunus Emre, Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Alkan'ın geleneksel şiiri içinde nirengi noktalarıdır. Alkan'ın modern şiirdeki yönelimi ise daha çok sade dille ve hece ölçüsüyle yazan şairleri okuyarak şekillenir. Yer yer Garip hareketinin izlerinin görüldüğü ilk şiirleri, zaman içinde yerini daha kapalı ve imgeli bir anlatıma bırakır. Bu değişimde Oktay Rifat'ın *Perçemli Sokak* kitabı etkili olmuştur. Şiirdeki imgeli söyleyişi gerçeküstücülük akımının da etkisiyle bilinçdışı süreçlerle bütünleşir. Şair, psikolojik durumunu serbest çağrışımlar yoluyla şiire aktarır. Alkan, şiirinin ikinci evresinde de bireysel konuları işler. Bu bağlamda şiirin bireyci ya da toplumcu olması gerektiğini düşünmez. Şiirlerinde bireysel konuları ele alırken Yön ve Devrim dergilerinde yazdığı toplumsal içerikli yazılarla da “halka hizmet görevini” yerine getirdiğini ifade eder.

Ramis Dara, Alkan'ın şiirini Türk Dili dergisinde yazdığı bir yazı ile eleştirince şair, toplumsal konuları şiirlerinde işlemeye başlar. Bu Alkan'ın şiirindeki üçüncü evredir. Şair, söylev üslubu ile destansı şiirler yazmaya başlar. Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Nazım Hikmet etkisi bu dönem şiirlerinde görülür. Emperyalizme karşı şiddetli eleştiri içeren şiirlerinde şair, fark gözetmeksizin tüm ezilen halkların sözcülüğünü yapar. Bu bağlamda destansı şiirde farklı bir bakış yakalar. Sadece Anadolu topraklarının sıkıntılarını değil, farklı coğrafyadaki insanların acılarını da dillendirir. Şairin emperyalizm karşısındaki eleştirel tutumu başka milletlerin sömürülmesine de karşı çıkan insan odaklı bir tutumdur.

Alkan, Türk şiirinin kendi geleneksel kaynağından beslendiği sürece özgün bir şiir olacağını düşünür ve kendi şiirini de bu hassasiyetle kurar. Tanzimat'tan bu yana Batılı şiiri kendi öz sesimiz gibi duyumsayan anlayışa kendi şiiriyle karşı çıkar. *Şiir Sanatı* kitabı Batılı şiiri tanıma, Türk şiirinin sorunlarını görme bakımından etraflı bir çabanın ürünüdür. Alkan, eleştirmen kimliği ile Batılı şiirden dize aktaran şairlere yönelik tespitlerde bulunur. Bu tespitleri, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Türk şairlerinin bir kısmının özgün olmadığı açıklamasına referans olmuştur. Erdoğan Alkan, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiir üzerine incelemelerine itibar ettiği isimlerin başında gelir (Bilsel, 2014: 60). Alkan'ın edebiyat çevrelerinde bu itibarı kazanmasını sağlayan çalışmaları elbette Fransız şairlerden Paul Verlaine, Charles Baudelaire, Stephane Mallarme, Louis Aragon, Pablo Neruda, Frederico Garcia Lorca, Gerard de Nerval, Guillaume Apollinaire, Edgar Alan Poe, Pierre de Ronsard gibi çok önemli isimlerin şiirlerini çevirmiş olması ve bu çevirileri yaparken şairin yaşadığı toplumsal çevreyi, sanatının geliştiği dönemin edebi akımlarını ve okullarını da araştırıyor olmasıdır. Şairin yaptığı araştırmalar içinde şiirlerin yazıldığı ortamların ya da şiirin üzerine yazıldığı olayların tespiti de vardır. Bu yolla şair çeviriyi kuru bir aktarma işi olarak görmez, şiiri kendi dilinde tekrar kurma çabası olarak görür. 1982 yılında YAZKO Çeviri Büyük Ödülü'nü alan Alkan'ın sadece şiir türünde değil roman, deneme, makale gibi düz yazı türlerinde de çevirileri vardır.

Erdoğan Alkan sanatını roman yazarlığı ile de göstermiştir. Daha çok şairleri merkeze alarak onların yaşamları çevresinde kurguladığı eserlerinde şairlerin içinde yaşadığı toplumsal yapıyı da tanıtmaya çalışır. Bu yolla şairin

gerçek manada tanınacağını düşünür. Alkan, romanlarını şairler hakkında yaptığı etraflı araştırmaları okura sunmak için araç olarak kullanır. Metnin kurgusu içinde kendi yaşanmışlıklarına da yer verir. Roman kahramanı şairleri kendi yaşamından izler taşıyan olaylar içinde kurgular, böylece roman kahramanı ile özdeşlik kurar. Dolayısıyla onun romanları biyografik özellikler taşır. Sanatın kaynağı olarak sanat ve sanatçı seçilir.

Erdoğan Alkan'ın araştırma- inceleme türündeki edebi çalışmaları da şairin çok yönlü bir edebiyat emekçisi olduğunun göstergesidir. Alevi mitolojisi, Türkiye'deki Ermeni şairler, Yunus Emre'nin Avrupa'da yeşeren hümanizm akımına katkısı, klasisizm, romantizm, realizm ve sembolizm gibi edebi akımlar bu araştırma sahalarından bazılarıdır. Bir araştırmacı ve eleştirmen olarak Alkan'ın edebi kanonun dışında kalan konulara da el attığı görülür.

Erdoğan Alkan elli yılı aşan sanat hayatında Türk edebiyatına kıymetli eserler kazandırmış bir sanatçıdır. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde pek çok edebi hareketin filizlendiği dönemlere şahitlik etmiş, belli bir şiir hareketi içinde yer almayı kendi özgün çizgisinde gelişmeyi ilke edinmiş bir şairdir. Sanatının zenginliği farklı kültürleri bir potada eritip malzeme olarak kullanabilmesi, insanı ve doğayı işlemesi, topluma karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmesinden kaynaklanır.

KAYNAKLAR

- Akbayır, S. (Ed.) (2009). Samsun 55 Nokta Kuzey Samsun Sanat Atlası. *Türk Şiirine Bakışları Değiştiren Adam Erdoğan Alkan*, (s. 454-474). Samsun: Samsun Valiliği İl Özel İdare.
- Aktaş , H. (2012). Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi. *İdil*, 1(4), 126-144.
- Akyüz, Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Alkan, E. (2019). *Şiir Sanatı*. Ankara: TÜN.
- Alkan, E. (2010a). *Cenk*. İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- Alkan, E. (2010b). *Gözaltı*. İstanbul: Artshop.
- Alkan, E. (2010c). *Yunus'tan Luther'e Çağrı*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Alkan , E. (2008a). *Klasik Akım*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Alkan, E. (2008b). Yıldızlarda. *Varlık*, (1209), 48.
- Alkan, E. (2007a). Çamşıhlı Feyzullah Çınar. *Varlık*, (1194), 82-84.
- Alkan, E. (2007b). Şair Sezai Karakoç. *Varlık*, (1193), 73-77.
- Alkan, E. (2007c). Üç Telli'nin Ustası Âşık Nesimî Çimen. *Varlık*, (1192), 75-76.
- Alkan , E. (2006a). Çorumlu Âşık Hüseyin Çırakman. *Varlık*, (1187), 73-75.
- Alkan, E. (2006b). Kul Ahmet. *Varlık*, (1183), 61-65.
- Alkan, E. (2006c). Şemsi Yastıman ile Son Yemek. *Varlık*, (1186), 72-73.

- Alkan, E. (2006d). Tanıdığım Ozanlar ve Âşıklar Neşet Ertaş. *Varlık*, (1188), 68-69.
- Alkan, E. (2005a). Erdoğan Alkan ile Söyleşi. *Varlık*, (1174/Kitap eki), 1-3. (M. Erte, & Ş. Bilsel, Görüşmeyi Yapanlar)
- Alkan, E. (2005b). *Sfenks*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Alkan, E. (2005c). *Şiir Sanatı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alkan, E. (2005d). *Romantizm*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Alkan, E. (2004a). Bir Yakın Arkadaş Olarak Cemal Süreya. *Varlık*, (1156), 56-60.
- Alkan, E. (2004b). *Eylül Çalgıcısı*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Alkan, E. (2002a). Amisos'lu Ruhi ce 'Bir ak atlısı özlemin': Ruhi Göktekin. *Cumhuriyet Kitap*, (621), 10.
- Alkan, E. (2002b). Ece Ayhan ve Şiiri. *Varlık*, (1140), 45-51.
- Alkan, E. (2001). *Âşık Veysel'den Nükteler*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Alkan, E. (2000). *Kerem Gibi*. İstanbul: Broy Yayınları.
- Alkan, E. (1994a). *Eylül Çalgıcısı*. Broy Yayınları.
- Alkan, E. (1994b). Şair, Şiirin Kurallarını Kendi Yaratır. *İnsancıl*, 5(50), 50-55. (A. Aydın, Görüşme Yapan)
- Alkan, E. (1992). *Elimde Güller ve Rüzgâr*. İstanbul: Broy Yayınları.
- Alkan, E. (1991). *Kör Oldum Veysel Oldum*. İstanbul: E Yayınları.
- Alkan, E. (1985a). *Eylül Çalgıcısı*. İstanbul: Deyiş Yayınları.
- Alkan, E. (1985b). Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı. A. Nesin, (Ed) *Erdoğan Alkan İkinci Dönem* (s. 599-606). İstanbul: Kardeşler Basımevi.

- Alkan, E. (1983a). Bir Başına Yürüyen Ozan. *Hürriyet Gösteri*, (36), 61-62. (H. Kıyafet, Görüşme Yapan)
- Alkan, E. (1983b). *Kıyı*. İstanbul: Yazko.
- Alkan, E. (20.01.1982). YAZKO Ödüllerini kazananlarla söyleşi. *Cumhuriyet Gazetesi*, (K. Ertop, Görüşme Yapan)
- Alkan, E. (1981). *Kuş Ormanı*. İstanbul: Asa Yayınları.
- Alkan, E. (1969a). *Kerem Gibi*. Ankara: Vatan Matbaası.
- Alkan, E. (1969b). *Kerem Gibi*. Ankara: Ulusoglu Matbaası.
- Alkan, E. (1964a). *Ekuanil Çiçekleri*. Ankara: Doğu Ltd. Şti. Basımevi.
- Alkan, E. (1964b). Kasabalarda Akşam Saatleri. *Çaltı*, (46), 2.
- Alkan, E. (1958). *Güneş Tozları*. İstanbul: Yenilik.
- Alkan, M. (2021, Nisan 11). Metin Alkan ile Görüşme. (M. Tarakçı, Görüşme Yapan)
- Alkan, T. (2020, Ağustos 19). Tozan Alkan ile Görüşme. (M. Tarakçı, Görüşme Yapan)
- Armağan, Y. (2007). *Türk Şiirinde Modernizm* (Doktora Tezi).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Aydoğan, E. (2015). Marx ve Öncülerinde Yabancılaşma Kavramı. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 273-282.
- Baudelaire, C. (2016). *Kötülük Çiçekleri*. (çev. E. Alkan) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Behramoğlu, A. (Ed.) (2017). Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi. *Alkan, Erdoğan* (s. 662). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Bezirci, A. (2005). *İkinci Yeni Olayı*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

- Bilsel, Ş. (2021, Nisan 11). Şeref Bilsel ile Görüşme. (M. Tarakçı, Görüşme Yapan)
- Bilsel, Ş. (2014). Erdoğan Alkan'ın Ardından: Kır ile Kent Arasında Bir Ozan. *Varlık*, (1282), 58-61.
- Bulduker, G. (2012). Abdülhak Hamit Tarhan ile Şemsi Yastıman'ın "Köy ve Şehri" Algılayış Biçimi. *Türk Dili*, (732), 50-56.
- Cevizci, A. (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Çamlıbel, F. (2004). *Han Duvarları Toplu Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çetin, N. (2012). *Yeni Türk Şiirinde Geleneğin İzleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, N. (2004). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Çıkla, S. (2015). *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dağlarca, F. H. (1966). *Vietnam Savaşımız*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Doğan, M. M. (2019). *Çağdaş Türk Şiirinde Yabancılaşma* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Enginün, İ. (2014). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erzen, M. (2014). Yahyâ Kemâl ve Ahmet Hâşim'de "Anne" İmajı. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 55-79.
- Freud, Sigmund (1999). *Sanat ve Edebiyat* (çev. E. Kapkın, A. T. Kapkın) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gariper, K. (2019). Epik Destan Geleneği ve Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, (22), 171-187.
- Gariper, C. (2006). Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7), 361-409.

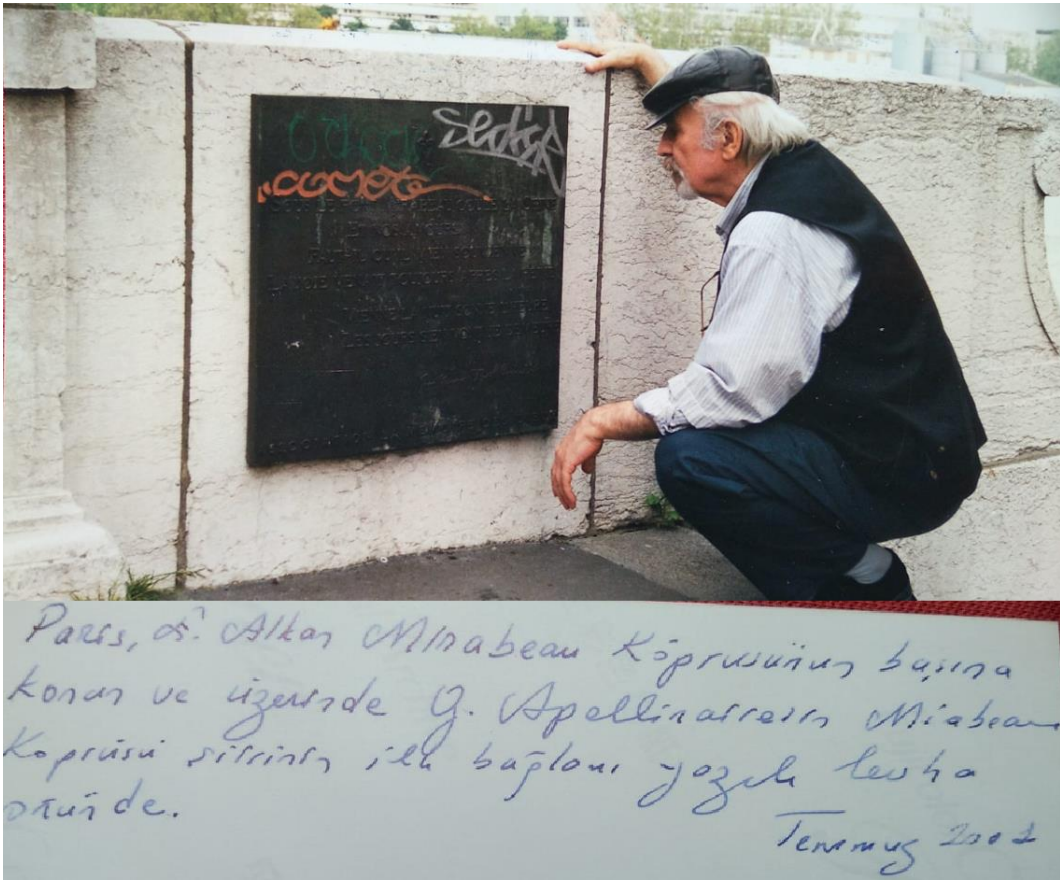
- Güngör, B., & Bağlama, S. H. (2020). *Emperyalizm ve Edebiyat*. İstanbul: Paradigma Akademi.
- Hikmet, N. (2014). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Kaplan, M. (2012). *Şiir Tahlilleri I Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (1990). *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kaplan, M. (1951). Tabiat Karşısında Abdülhak Hamid. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (3), 167-187.
- Kaplan, M. (1949). Tabiat Karşısında Abdülhak Hâmit Tarhan I. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (2-3), 332-349.
- Karaca, A. (2010). *İkinci Yeni Poetikası*. Ankara: Hece Yayınları.
- Kolcu, A.İ. (2007). *Modern Türk Şiiri Şiir Tahlilleri I* (1. Baskı). Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (çev. O. Akınhay, D. Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Moran, B. (2008). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okay, M. (2016). *Poetika Dersleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Örgen, E. (2008). 1940 Sonrası Türk Şiirinde Ölüm. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (24), 159-175.
- Prevert, J. (1963). *Onlar. Çaltı*, 2.
- Rimbaud, A. (2007). *Bütün Şiirleri* (çev. E. Alkan) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Rousseau, J.-J. (2016). *Toplumsal Sözleşme veya Siyasal Hukukun Prensipleri* (çev. Cenap Karakaya) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Rousseau, J.-J. (1968). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri Üzerine Konuşma* (çev. Erdoğan Başar) Ankara: Anadolu Yayınları.
- Saraç, Ö., & Özdemir, C. (2015). *Âşık Tarzı Türk Şiir Geleneğinde Sevgili Tipi*. http://dedekorkutdergisi.com/Makaleler/543066422_Sara%20a7,%20c3%96mer;%20Cafer%20c3%96zdemir..pdf adresinden alınmıştır
- Sivri, M. (2012). Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre Felsefesinden Hareketle Anadolu ve Avrupa Aydınlanmasına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, (4), 123- 148.
- Swain, D. (2013). *Yabancılaşma* (çev. H.T. Urbarlı) İstanbul: Uluslararası Akım Tanıtım Yayıncılık.
- Şen, C. (2017). Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Aşkın Halleri/ Fenomenolojisi Üzerine Bir İnceleme. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, (17), 185-206.
- Tan, N. (2014). Erdoğan Alkan. *Türk Dili*, (752), 111-112.
- Tunç, G. (2019). Behçet Necatigil Şiirini Üç Gösterge İle Okumak: Parantez, Düşünce Çizgisi ve Kare. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (65), 153-163.
- Yalçın, M. (Ed.) (2010). Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi C/1. *Alkan, Erdoğan* (s. 88-89). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yücetoker, İ., & Bahar, M. (2015). Cumhuriyet Dönemi'nde Şiir ve Müzik: Âşıklık Geleneği. *Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, (1), 77-95.

EKLER

EK- 1: Belgeler

Belge 1: Erdoğan Alkan'ın Mirabeau Köprüsü'nün üzerinde Guillaume Apollinaire'in şiir levhası önündeki fotoğrafı

Belge 2: Erdoğan Alkan'ın Guillaume Apollinaire'in mezarı başındaki fotoğrafı

Belge 3: Erdoğan Alkan'ın Jean Paul Sartre'in mezarı başındaki fotoğrafı

Belge 4: Erdoğan Alkan'ın sürekli basın kartı

BASIN KARTI / Press Card	
T.C. BAŞBAKANLIK BASIN-YAYIN VE ENFÖRMASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BAŞBAKANLIK YERİNDEN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	
	
T.C. KİMLİK NO Citizen identification number	№ 001458
69028059896	VERGİ KİMLİK NO Tax identification number
ADI SOYADI / Full name	0530033584
ERDOĞAN ALKAN	
GÖREVİ / Position	
GAZETECİ	
NÜPUS ÇÜZDANI BİLGİLERİ / ID record	
İL / City	İLÇE / Town
SİVAS	SARKIŞLA
CİLT / Volume	A.SIRA NO / Page
0002	00027
0002	0016
BABA ADI / Father's name	
EMİN	
ANA ADI / Mother's name	
SİDİKA	
NÜPUS ÇÜZDANI NO Identification card number	VERİLDİĞİ YER Issued at
690280	BEYOĞLU
DOĞUM YERİ VE YILI / Place and date of birth	
SARKIŞLA / 1935	
VERİLDİĞİ TARİH / Date of issue	
SÜREKLİ / PERMANENT	
EV ANRESİ / Home address	
ÖMER AVNİ MAH. HAC İZZET PAŞA SK.	
NO:7 KABATAŞ /İSTANBUL	
VEKİLİNİN İMZA Authorized signature	
	

Belge 5: Erdoğan Alkan'ın TRT Dizi Film Senaryosu Ödülü'nü aldığı senaryonun kapak fotoğrafı

Belge 6: Erdoğan Alkan'ın "Kalanlara Selam Olsun" isimli senaryosunun açıklama metni

AÇIKLAMA

Fransız yazar, düşünür ve yayıncı Pierre Seghers, Fransız türkolog Bayan Dominique Halbout du Panney ile işbirliği yaparak Yunus Emre'den çevirdiği şiirleri "Yüce Aşkın Kitabı" adıyla yayınladı. Onsözde şunları yazıyor: "Batı Yunus'un şiirleriyle ilk kez, 1438-1458 yılları arasında Osmanlı hapisanesinde yatan bir İtalyan aracılığıyla karşılaştı. Bu İtalyan'ın çevirilerini Onaltıncı Yüzyıl başlarında Martin Luther, Erasmus ve Sebastien Frank ana dillerine aktararak Avrupa'ya tanıttılar. Şöyle bir soru akla geliyor: Bu üç Rönesans insanlarının zihinlerine, onları zincirlerinden kurtaran özgür düşüncenin ilk tohumlarını onlardan iki çag önce yaşayan bu genç Türk şairi, bu genç Türk dervişi mi attı acaba?"

1987'de yayınlanan "Yüce Aşk'ın Kitabı" (Le Livre de l'Amour Sublime, Editions Seghers, Paris, 1987) elime 1990 sonlarında geçti, Seghers ölmüştü, verdiği bu çok önemli bilginin kaynaklarını araştıramadım. Ancak Seghers dünya kültürüne bir çok hizmetlerde bulunmuş ciddi bir yazar, araştırmacı ve yayıncıdır. Verdiği bilgiden kalkarak dinde reform yapan Martin Luther'in düşüncelerini araştırdım. Bu düşünceyle Yunus Emre'nin düşünceleri arasında çok yakın benzerlikler gördüm. Belki ülkece yapılacak ciddi bir araştırmaya kaynaklık eder diye, senaryo'nun örgüsünü Yunus Emre-İtalyan-Martin Luther üçlüsü üzerinde kurdum. Ancak, aklı sağlamak, geriye iki kez dönüp yazmamak için İtalyan'a "bezirganlık" yükleyip, onu Yunus'la aynı çağda yaşattım ve aynı zindanda bir araya getirdim.

Bu senaryo, yurt içi ve yurt dışında Yunus Emre üstüne yazılan, yerli ve yabancı kaynakların çoğu incelenerek yazıldı.

Her gün her şeyin değiştiği, yıkılan Selçuklu saltanatı üstünde, güçlenmiş yeni ve eski Beylik'lerin devlet kurmaya, gelişmeye, topraklarını genişletmeye çalıştığı, her gün yüzlerce insanın öldüğü, yalınlık, bezginlik, kıtlık ve kıranların, ölümün kol gezdiği, saltanat savaşlarının, ayaklanmaların birbirini izlediği görülmemiş bir ortam ve devrim içindeki Anadolu'da Yunus Emre'yi boynu eğik, edilgen, tekkelerde oturup yalnızca Hakka yalvaran derviş olarak görmek hem ortama, hem de Yunus'un şiirlerine ters düşer.

Şairi, yazarı, düşünürü yaşadığı zaman, ortam ve bu zaman ve ortamın koşullarıyla değerlendirmek gerekir.

"Geçti beyler mürveti/binmişler birer atı/Yeddiği insan eti/İçtiği kan olmuştur", "Yanan kömür, kızan demir/Örse çekiç vuran benem", "Ku-

ru ağacı n'iderler, kesip oda yakarlar", "Bir gün sana zevce vere/kaca gövden ine yere/Budagin ateşe gire/kaynaya kazen, kize sac" diyen bir Yunus'u yorumlamaya çalıştım senaryoda.

Saygılarımla.

1 Ocak 1991
Erdoğan Alkan

Belge 7: Türk Dili dergisi için yazdığı hatıraları

"TÜRK DİLİ" ANILARIM

Erdoğan Alkan

Samsun Ondokuzmayıs Lisesi'nde iken aynı sınıfta ve aynı bölümde birlikte okuduğum Cengiz Aydıner tanıttı bana "Türk Dili"ni. Dergiyi okudukça konuşurken, yazarken sözcükleri Türkçe karşılıklarıyla kullanmaya özen gösterdim.

Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımda, bir şiir gösterisine katılan sınıfta "Türk Dil Kurumu" yazmanı "Osman Attila"ya yayınlamasa dileğiyle bes şiir verdim. O yıllarda Sayıyda Nurullah Ataç'ine de aydalar, iki kez uğrayıp dergiye girecek şiirleri seçiyor. Verdiğim şiirlerin hepsini seçmiş. Böylece yayınlamaya başladım. "Türk Dili"nde şiirlerim. O yıllarda zaten iki tane dergi vardı: "Türk Dili" ve "Varlık". "Varlık"ta önce, lise son sınıfta "Lectures"den yaptığım "Les Lectures de"

Belge 7 (Devam): Türk Dili dergisi için yazdığı hatıraları

charts (Batın Güneşler) isimli çarşı-
rim, sonra da bir şiirim yayınladım. An-
cak Varlık yayı hakkı ödemediği için
ben de zaten az sayıda yazdığım şiir-
leri On Line Karşıtöründe hep "Öürk
Dili"ne verdim. On line deyip de ge-
meyin. Orunda Fakültemize yakın Çağ-
layan Lokantasında bir şise sarap
içebiliyorduk, bir iki tabak meze türünde
yemek yiyebiliyorduk.

Bana yakın ilgi gösterdi Osman At-
tila. "Öürk Dili"ne gidip gelmeye baş-
ladım. İstanbul Validebağ Sanatoryu-
murdan tanıyorum Ali Nüşküllüoğlu
da Osman Attila aracılığıyla Kurumda
işe girince "Öürk Dili"ne daha çok
mürşamaya başladım. Ataç öldü, ama
onun seçtiği şiirlerim yayınlanıyordu.
Salih Birsel, Gülten Akın, Müzaffer
Lügüner gibi sair ve yazarlara o sıra-
larda ve böyle tanıyorum. Mülkiye'li ağa-
beyim Cemal Süreya da Kurum'un iş-
letiminde ve Sanatın Kurumu görevlendirildi.

Belge 8: Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

«Şiirimin ölümsüz Kadınları» kitabına girmeçerler.
Annem - Kızı
ŞİİRİNİN ÖLÜMSÜZ KADINLARI
Çalışmamı kendi şiirimin ölümsüz ka-
dınlarıyla noktalıyorum.
Ben de laire gibi kabayım kucak yatağı
fırıp annemle size di birinde duyduğum zdel-
dey, Uğrad de NEDEN gibi, Edisi Hilen
Pın gibi anımlarını dağ içi klay, yitirahij
Uğradon gibi, Apollonun gibi fakatırma hiç
bilmeden duyduğum şairler annemle, asker
sağlıdır. Annelerinden uzak kaldığı zaman da sar-
suz bir karamerlik içinde yalnızlık ve karan-
lık koptuları içi de bulurlar kendilerini. Ak-
sik oldukları kızlarda, kadınlarda hep an-
ların inoelerini ararlar.
Ben de 8 şairlerdenim.
Baban kentte, cehennem, annem kuyruğunda me-
nisi, bu nedenle birbirlerinden ayrıl yuzarı-
ladı. Aralarında heylı gas farkı vardı, se-
fay heylı büyük tu annemden. 8 nce parçası
futsarı oldu da sını, sonra bir Rus kadınıyla
u lençisi için azın yitirahij. Şiirinde litişim-
dan yörün ve hastalığıdır. Annem belki de
istiyerek koyde çalışmayı yoo tutuyor, leke
otarmak istemiyordu. Belki de haf luyrimi-
nın kucakla imen, oldu u için ne yapıp okul-
lara güm yetistiremişti ve bu niçle litişim-
kullarında eçermentle neynada eçerit eçerit-
du. Abim ve ablam, kefte ^{Şiirinde} babamın şairinde yitirahij
uzun keyle anemle kuyruğunda. Şiirinde yitirahij
kuyruğunda. Kimse şairisini eçeritiz vermede, eçerit
deyret kuyruğundan. 1992 pasine şairinde
yaptırıldı. Bu nedenle okullar yitirahij

Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

2)

mezarlıklara, sarmatlar ve derelere yakış
yoklarda olurdu. Hırcıca leğenaa yakın -tan-
lırmadı. Bir anımı ve ben ekilip için
deki tek suda kafırdık. Hırcıca misal bir için
x eda, ofurda odandı, yatak odandı, met
fırmadı. Geceles uzaktın tereca ağızlık
Özamanı uykuları gelmişinde annemle bir
yanı kışık elevinde kışıkın kışıkıyla bir
kışıkta girdik. Bu sea pırlantada ve
apmamlarda kimi zaman cildimle bir an b
Özamanı kışıkta ve saba bir ağızda bir
kışık. Ömürün ağızda bir ağızda girdik
Özamanı kışıkta kışıkta kışıkta kışıkta girdik
bir.

DERE KİSİNİN DA İSTİ

Suramda bir şey sınıyor
'akıyor uykudugum yere sular
ipimur yağına girdim sınıyor.

Kışık kışık bir aksam
barma yorgunumuz cıkık
Özamanı kışıkta sınıyor kışık
ben ve ben kışık kışık
yelnizgin bir sınıyor yorde

Suların uzat uykuları
- İsa'yı öldürdüler!

Biz kedi atladı ipken
kışık kışık atladı
Annemle kışıkta.

Eylül 2000

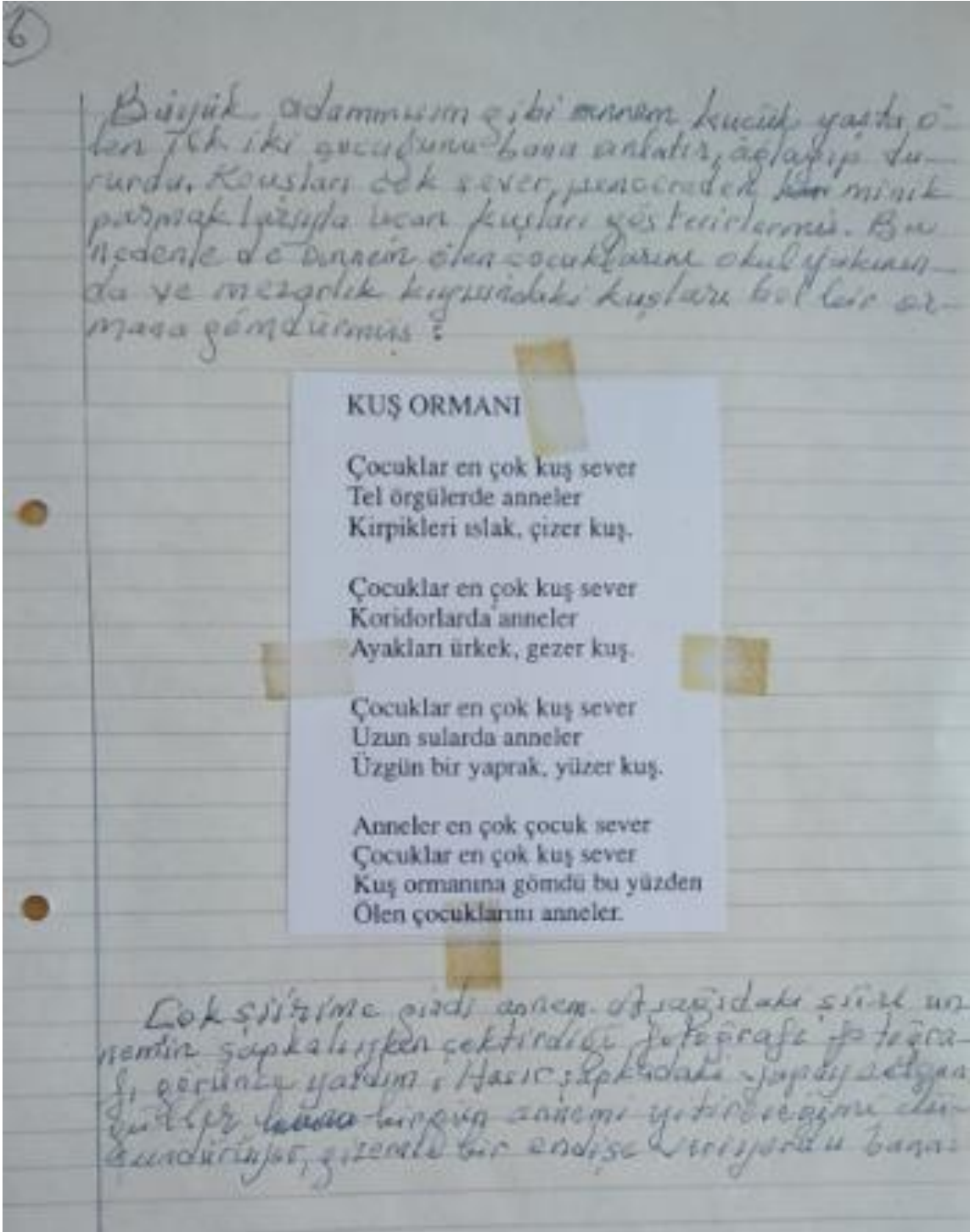
Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

3)
Çocuk güleceği anıyla yazıyor bir
başka şiirde
SİKINTI
Sabah yakıyorum ucucağı sigara
Çupçup düz karalılık iniyor edalara
(Mezar kuyularında lamba kısılar gece
Kim kime sığınacak bir çocuk var bir anne)
Bakıyorum duvara
(İstelik İnanım ölü anıtar definden
Ablamın izlenisi üstünde enistesi
Çiğir ablası olmuş abla da enistesi
Yıkanyerinde annem sığıp gitti övünce
Annem mi ben mi çocuk kim kime sığınacak)
Ucucağı sigara
(Bacak kadar bir çocuk gül şulips bahçelerde
Gençlerde satıyor
Böcek kemence galdırdım utuz iki dişlere
Parklarda kuyularda
Mezar kuyularında lamba kısılar gece
Kim kime sığınacak bir çocuk var bir anne
Bakıyorum duvara
Değişikliği gibi kumsallara yazıyor
Ya da kandirisi aşam bir yarıcağ var mı yok

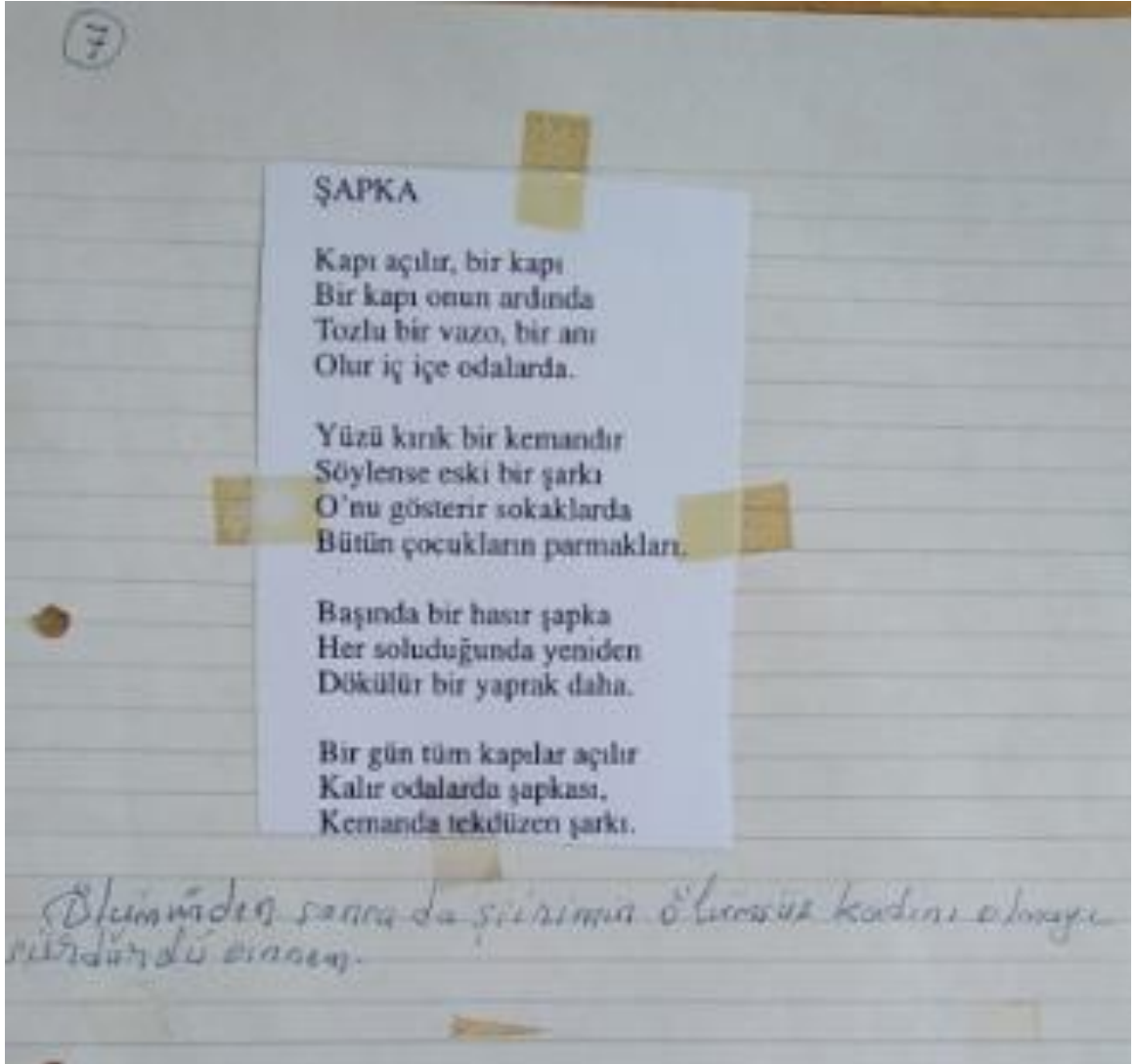
Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

İstasyon, izmir, sement, ince bir dere
Ave günlerdi düğerte dolup taşan !
Kızılçak dallarının tarzanları
Yuvacılayıp kutukleri dağlardan
Bilmesek de o yaşlarda sevdiye
Alevlere türküler söylüyorduk
Tek ayıcılığımdı annemden benim
Mektup yazan, sirkuslaya gidecekmiş
Beni de götürse diyordum
Tiz bir düdükle geldi, ipti, kaktadan...
Oyl! Birseydi yatsıgından geçeni
Uzgun gözlerle umdum
Kampına çalıncaya dek
Vilip götürdü annemi kara treng
E diydik akşamıdan saarcıba
Rüyalarını bile gercek sandım
Sevdiklerini tek edip gider diye
Bütün uykulardan eken uyandıms.
Mart 1997

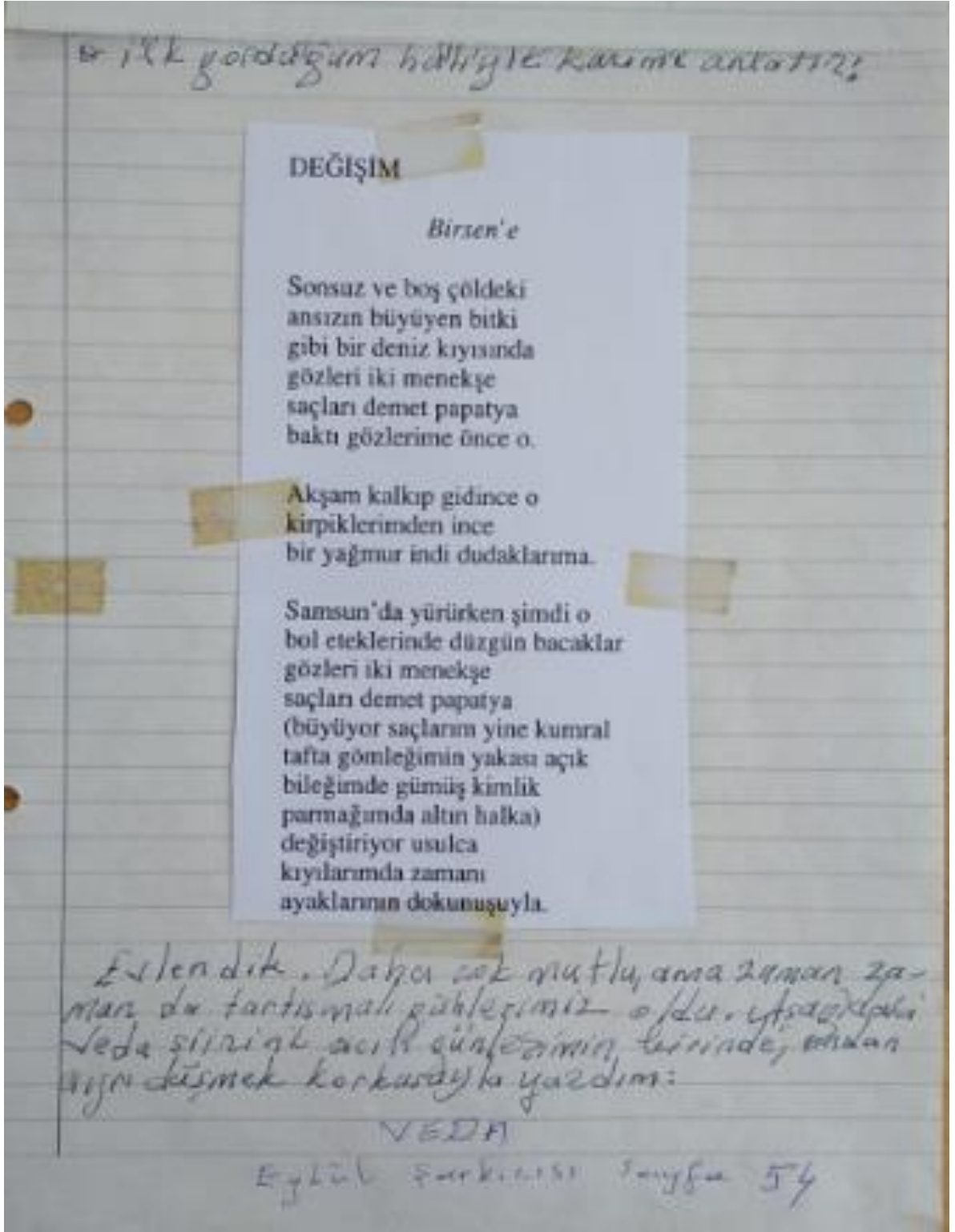
Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

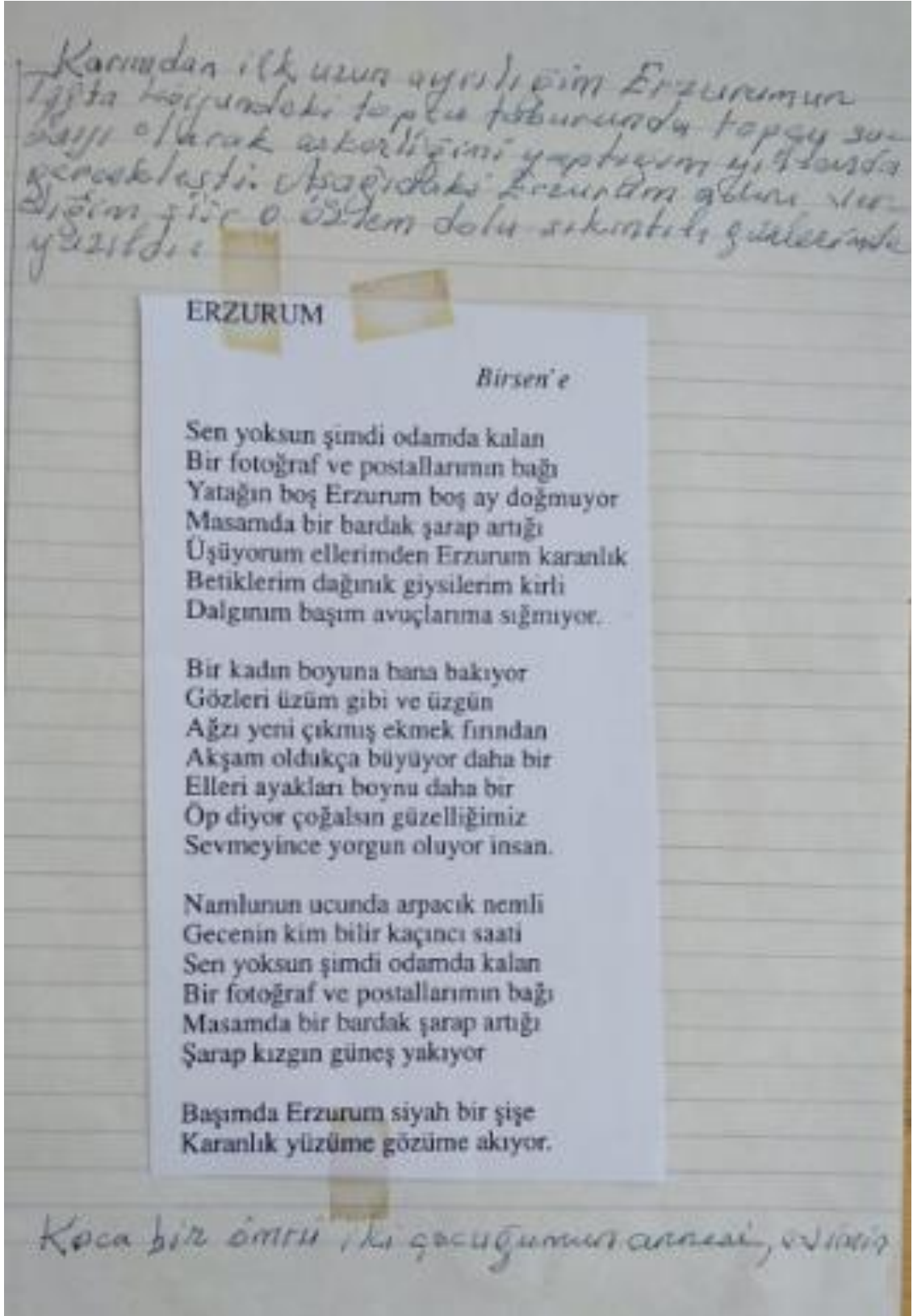
Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

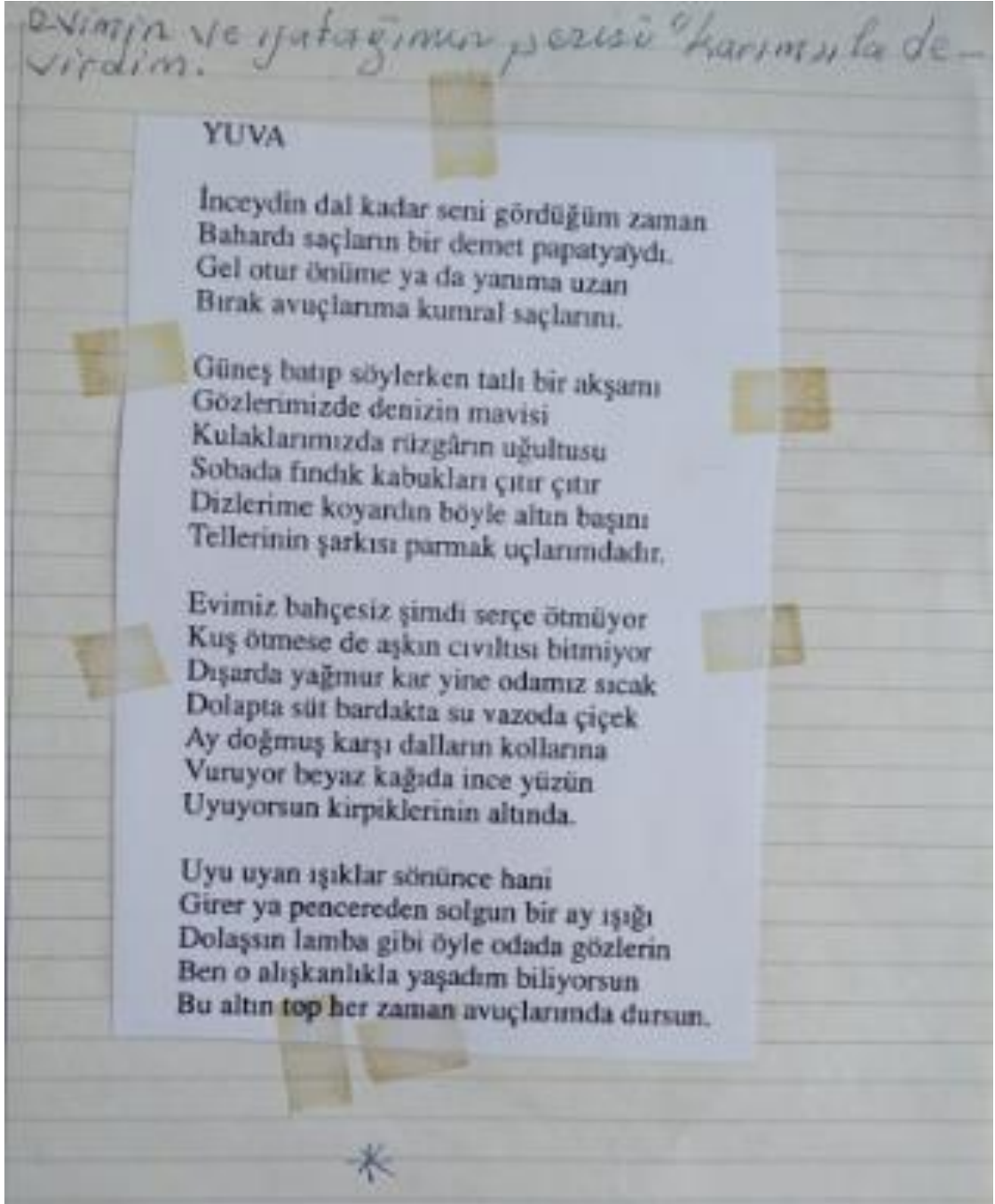
Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

Belge 8 (Devam): Erdoğan Alkan'ın "Şiirimin Ölümsüz Kadınları isimli yazısı

Belge 9: Erdoğan Alkan'ın "Dere Kıyısında İsa" isimli şiirinin yazılış hikâyesi

D) DERE KIYISINDA İSA : Doğduğum köy olan Çirakmarı da annem ve ben okulun lojman adı verilen küçük odasında korkuyla birbirimize sarılarak uyurduk. Gaz lambamız asla söndürmezdik. Duyduğumuz tek ses uzaktaki derenin kırıldığı andıra sesiydi. @ derenin kıyısında İsa adlı bir delikanlıya İsmail ve Adil adlı kardeşler kız kardeşlerine sarkıntılık ettiği gerekçesiyle ağzına bıçaklar sokarak öldürmüşler. Derenin uzak uğultuları geldiği zaman annem bana sokulduz « bu kadar İsa'nın kırılıtları, derdi. Şiir o esinle yazıldı.

SIKINTI : Çocukluğundan ergenlik ve yetişkinlik günlerime dek uzandı bir sözünün parça parça anıları.

Belge 10: Erdoğan Alkan'ın çocukluk hatıraları

ŞEREF ABI

Samsun'un Ondokuzmayıs Mahallesinin Serke-
tiye Caddesindeki bizim gibi yoksul Melek Hanım
Evini evinde otururduk. Çok bir odada. Babam,
ablam, ben, annem ve ağabeyim. İlk işimiz de-
mitbaşlık. Annem Hacıismail köyünde öğretmenliği,
hafta sonları gelirdi. Abim BCG Verim Lau-
panyasında çalıyor ve köylerde olurdu. Zaman
zaman katılırdı aramıza. Çok odada hay fişi.
Çam bir yoksulluk cümbaşısı.

Aramızda kilitli bir kapıda bulunan komşu
odadokiler, ev sahiplerimiz bizden fazla değildi.
Melek Hanım, kocası Semî Bey, kızları: Mualla,
Şehzâde ve Dünyâ. Öğulları: Hacıhan ve Orhan.
En büyük öğrencisi Çukhar subaydı, zaman za-
man gelirdi.

İstik katımız Melek Hanımın abisi Selahattin
Efendi'nin idi. Evine hanım adlı felâket sığın-
ma bir karesi vardı. İstik katta Hava hanım ile o-
turuyordu. Hava hanımın üç çocuğumuz işi de
vakti. En büyüklerinin adını anımsamıyorum.
Defnâza Koadim'in bir gözü kördü. Mahalle'nin
pisliği Necati ona "kötük" adını takmıştı. Ka-
dirin kızı Nail küçükken, Kadiriye "abi" di-
yemez, "ebi" derdi. Bu yüzden Necati'nin fak-
lı adla onun ismi de "Ebi Nail" di.

Belge 10 (Devam): Erdoğan Alkan'ın çocukluk hatıraları

② Sibirya'daki esaret yıllarında kaonik bronzi't olan, ancaasis deyimıyla "yelpikler babam" demir kanyolara istide, basma yaka yakti. lara kes, yorganla ufinis iyice ertir ve yörükü daruak gecenis geo saftkine kadar ligon- liginde kopik kusadı. Lüymelid delama Paale- nindi bize. Ablamla koyun koyuna demin uylu- lardayız. O tate uyluğu bölip kim kalkacak. Ablam benden kulladı; bir ablamdan. Son- da, pıncig, birimiz kalkar babamın kopik ve halgam sola Lüymelime pencereden aşığı boca ederdik. Hatırla kopikler ve balgamla- ran bir kısmı. Fılova hanım'ın (Havama tay- zinin) penceresinde kalırdı. Çok söyledi kims- cayız: "A benim zatılaum, kenife süzünge, Samsun Adliyesinde mübaşir babam "alayla- ları subaydı. İki ikers savas içinde gösterdiği hasanlıkla "mütazim-i şahi" lige, asıyuan- lige kadar yükseldi. Birinci Dünya Savasını- nta dıkanas, Sibirya'da tatsak kılmas. Cunda- niyet jönetimi, gıaptir, bu aylıların gıevine- hıobin ekonomik hak taumadan son vermiş. Mübaşir babam is beşerü önce, kışınında, deri zul- ağzırdaki Bekkal Derisi'nin anında kendine- cınlerme malası verirdi. Cıvresi hamam ruvde- dolardı. İyi konuşurdu. Rusya anılarına ekolirdi.

Belge 10 (Devam): Erdoğan Alkan'ın çocukluk hatıraları

3) Samsun'da rusca bilenlerin gelince babamı bulurlardı. Babam hep usturaya vurduca "yağın sıcak tat basını soyin, tuncesini diğinden eksik etmeyin."

Bakkal Derviş'in önündeki orula ve söyleti-
den sonra eve gelirdi. En çok aradığı
58) garıncığın tatlı muntlakı taneler, odanın
etli türkünün dayanılmaz kokusu dolardı.
Ancak bu güzellik her zaman yinelenirdi:
Birinci Dünya Savaşının kötü yıllarında.
Bismil'inönünün Hıfız aldatmak, birki-
yisi yoksul göstermek için sivilce dolmuş bu-
dayları çiriltip derize attığı yeller. Mutfak
müsterak-pisizleri oraklık yıllarında en çok
duydığım sözlerdi. (Lise, lise öğrenciliğimde
Üniversite öğrenciliğimde bu iki sözcüğün yeme-
kulu bitirinceye dek yalvarı bulamadım. Bu-
na hercu, aldı. Bu hercu her kapattım, veya
kapattığına sararak anneme hatırı saygılı-
lıda para verdim.)

Yoksul bir mahallede otduğum için arka-
daşlarım da benim gibi yoksuldu. Necati ve
kardesi Biri Hagati'nin annesi Melik Hanım
kesh'inde patron. Allah'ı digne sismen, bir
kadın.

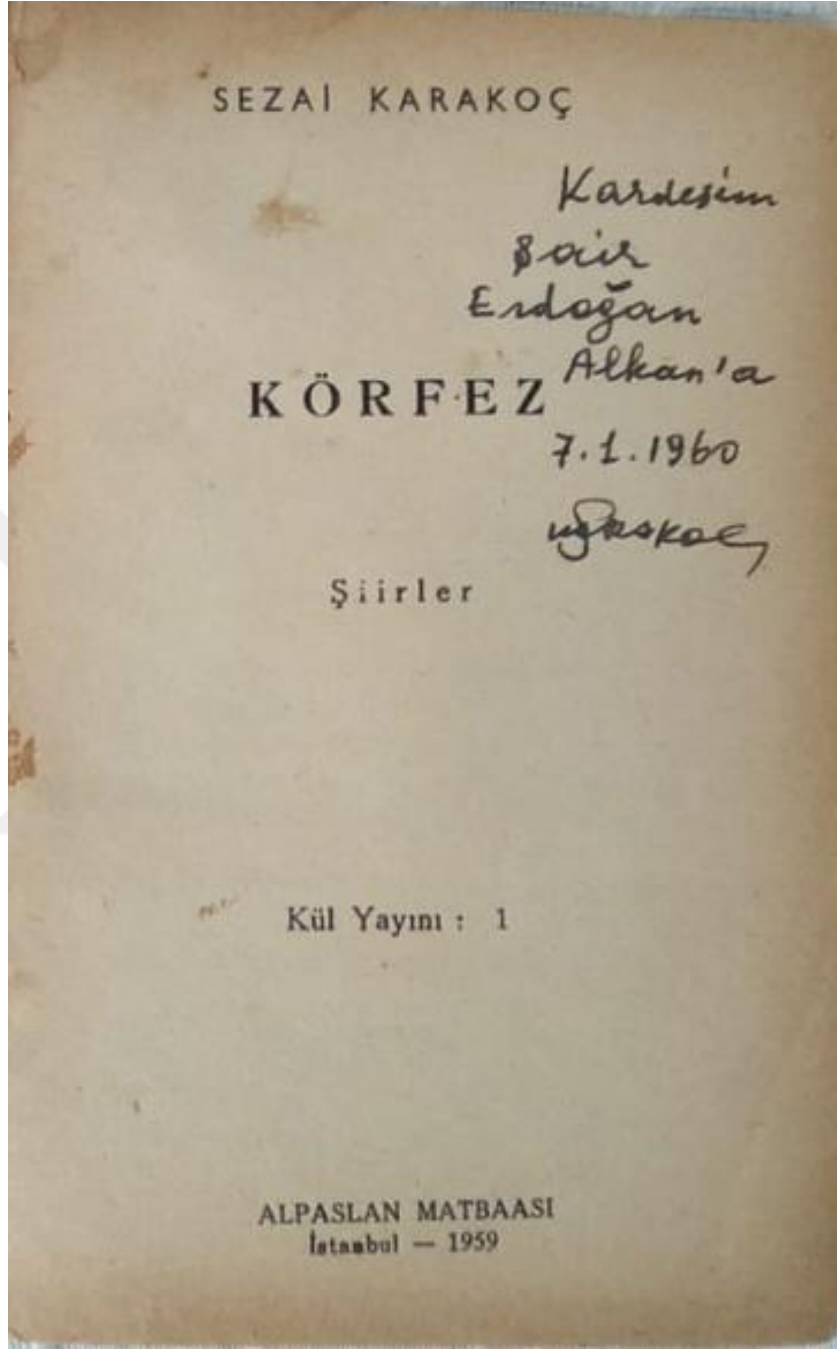
Belge 10 (Devam): Erdoğan Alkan'ın çocukluk hatıraları

Ortaokul ikinci sınıftaydım. Bıngöl, tarih ve tabiat bilgisi'nin iyi öğrencisiydim. Ama kendim için bir öğrenci değildim. Yazılarda kaldığım Sultanahmet Fütuh İbtidai Hanesi ve Fesane'nin ustasına, eniştey dedim, halamın kızı, Efengen'le Abdin Usta okuna, yazma bilmezdi. Mühürleri vardı. Selim halamı, mahrüsü de çoğunlukla cebimde taşırdım. Bu yüzden bu da benim istediği zaman gider, benim istemediği zaman mahrü baltıp "isafe"ye "mazeret" u belgesini verirdim.

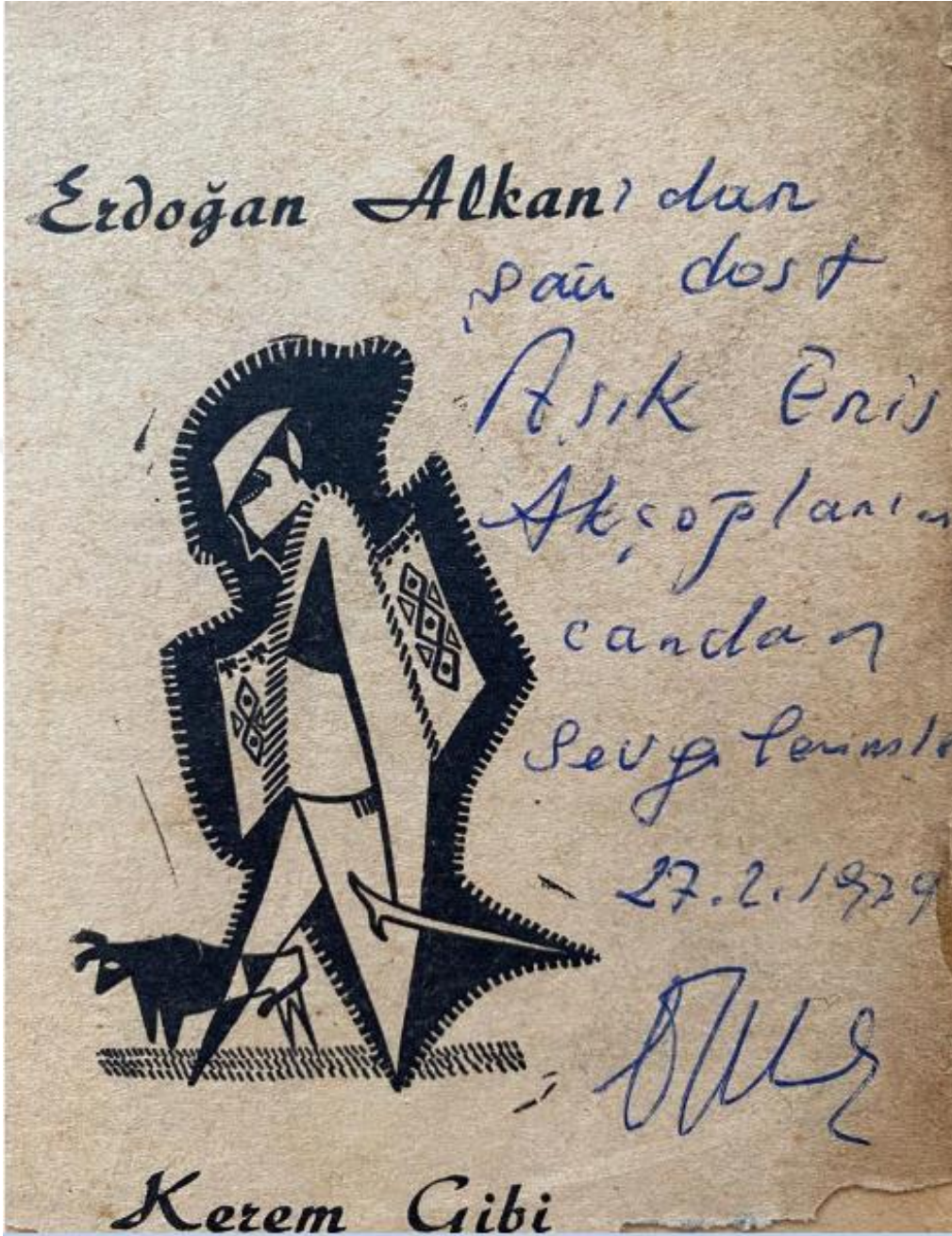
Çocukluk mu, delilik mi, yazıtlık gösteleri mi diyeyim? Şehircilik, konverselik mi diyeyim, okulda kaldığım günlerde, okul avrusunda, halamın aldığı, "Miyeler, mal-ka pisikletir somodeli" bu Kotak, "moch a yeşil hayah pisikletimle tuş oturdım, Çink-ler peşereder hana, hakardı. Şakirer yan dökilmis, hayaglomaya yiz futar" tarih öğretmenin kızı de-se, doğru yola çekmeye uğraşmış. Ahadai, annem ona "Zahiri-nin üst cebinde halamın mührü var, sevdi. Bu kalem yonttuğum cileti de cebimim üst cebine koyardım. "Çank öğretmen, ertesi gün parmağım, hüsnüla üst cebine

sekti. Halamın mührü yerine ciletin kesitini, kalem parmağına oturdurdu. Ben korktum, iş zülüm ama öğrenciler güldü, mutlu oldu.

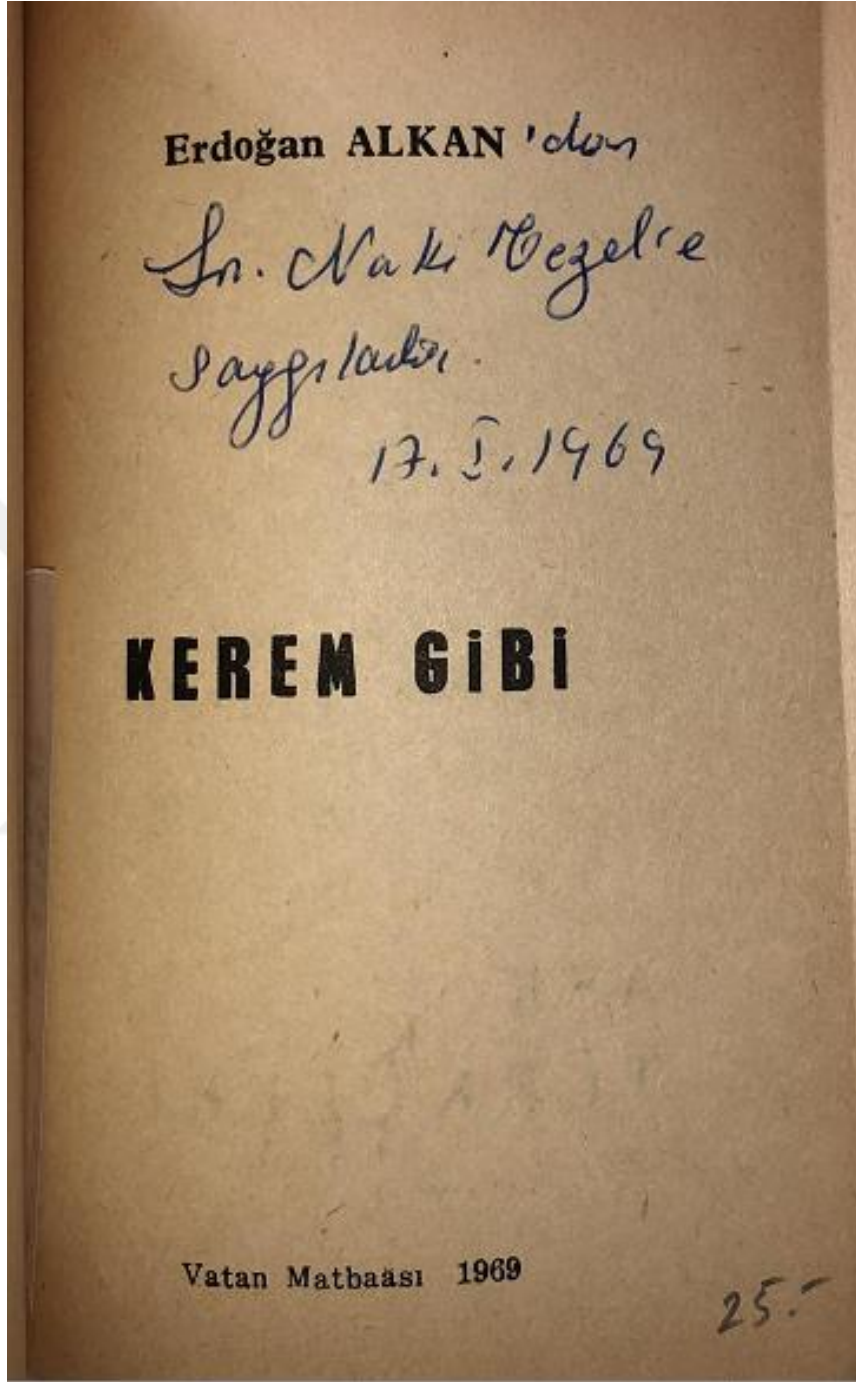
Belge 11: Sezai Karakoç'un Erdoğan Alkan'a hediye ettiği imzalı şiir kitabı

Belge 12: Erdoğan Alkan'ın imzalı *Kerem Gibi* kitabı

Belge 13: Erdoğan Alkan'ın imzalı *Kerem Gibi* kitabı

Belge 14: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal tarih Vakfı'nın Erdoğan Alkan'a verdiği teşekkür belgesi

Belge 15: Erdoğan Alkan'ın annesi Sıdıka Alkan'ın ölüm ilanı

Belge 16: Erdoğan Alkan'ın YAZKO Çeviri Büyük Ödülü'nü kazanmasıyla ilgili gazete haberi

YAZKO 1982 ÖDÜLLERİ SONUÇLANDI

Sanat Servisi — Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretimi Kooperatifinin (YAZKO) düzenlediği yarışmalar sonuçlandı.

Şiirde Sabahattin Kudret Aksal, Hüsamettin Bozma, Kemal Süker, Mustafa Öneş, Cemal Süreya, roman-Şyküde Tahsin Yücel, Kemal Bilbaşar, Konur Ertop, Şükran Kurdakul, Ahmet Oktay, incelemede ise Aksit Gökürk, Faruk Barlık, Ali Gevgili, Mustafa Kemal Ağoğlu ve Cengiz Bektaş'ın oluşturduğu Seçici Kurulunun değerlendirmesi sonunda ödüller şöyle dağıldı:

Çeviri Şiir Büyük Ödülü: Arthur Rimbaud'dan «Şiirler» adlı çevirisiyle Erdoğan Alkan, Şiir Dalında Özendirme Ödülü: Ahmet Telli «Saklı Kalan» ile, Öykü Dalında Özendirme Ödülü: F. Ülke Aren «Hanya Kenya» ile, İnceleme Dalında Özendirme Ödülü: Kürşat Pumin «Sivil Toplum ve Devlet» ile (Kuramlar, Deneyler, Arayışlar) ile, İnceleme Dalında Öteki Özendirme Ödülünü Aytekin Yüksel'in «Yapısalcılık ve Bir Uygulama» (Melih Cevdet Tiyatrosu Üzerine) adlı incelemesiyle kazandığı yarışmanın roman ve çeviri roman ile çeviri öykü dallarında, çeviri inceleme dalında ödül verilmedi.

YAZKO 1982 ödül töreni dün Harbiye Kenter Tiyatrosunda yapıldı.

Alkan'ın şiiri şarkı oldu

■ **Kültür Servisi** - Modern şiirin yanı sıra halk şiiri de yazan Erdoğan Alkan'ın 'Kerem Gibi' kitabında yayımlanan 'Ayrılık' adlı koşmayı Kıvırcık Ali besteledi ve Arzu İber Müzik Yapım'ın çıkardığı kaset ve CD'ye okudu.

Bir halk ozanının dizelerini eski bir Şarkışıl türküsüne uyarlayarak 'Deniz Gezmiş Ağıtı'nı düzenleyen Erdoğan Alkan'dır. Erdoğan Alkan daha önce başka şiirlerde bestelemiştir. 'Fakir Bir Şairim Ama' şiirini çeşitli şarkıcı ve türkücü ses sanatçıları; 'Gitti' adlı koşmasını Necla Erol ve TRT'deki programlarıyla tanınan Atilla İçli seslendirmişti. 'Dalımıza Bülbül Konmaz Kuş Ötmez' ve 'Oğul Uşak Almanya'ya Yazıldı' koşmalarını da anonim ezgilerle Feyzullah Çınar plağa okumuştur.

Bir büyük kültür ve yazarlar ansiklopedisi

□ Erdoğan ALKAN

Ömrü dizeler ve dizeler arasında geçmiş bir şair, bir araştırmacı, bir çocuk romancısı İhsan Işık. Ömrü kitaplar ve kartotekler arasında geçmiş, sabırlı, çalışkan bir biyografî yazar. Ego'suna aşırı düşkün, bir tür narisistir sanatçı, şair ve yazar. Gözü genellikle kendinden başkasını görmez. Yontuoyussa yontusunda kendisi ve sevdası, ressamısa resminde kendisi ve aşklarının gizli, açık yansımaları, kişisel kıvrımları bulurur.

Bu "ben merkezli" sanatçılar ve yazarlar dışında bir de kendini kendinden başkalarına, ötekilere adayın az sayıda yazarlar vardır. İşte bunlardan biridir İhsan Işık. Yapıtlarını gözden geçirdiğimiz zaman onu, şairliğinin dışında, Savaş Yace imzasıyla bir çocuk kitapları yazarı, bir çocuk romancısı olarak görüyoruz. Çocukça eğilimi bu özverili (altunista) yapısını vurguluyor. Şiir, roman, araştırma, deneme-inceleme alanlarında hayli yaptığı var. Bu yapıtlarının yanısıra

kuşkusuz yazınımıza en büyük armağanı sanatçıların biyografileridir. Bu tür çalışmanın ilk örneğini Behçet Necatigil verdi. Oylumsuz, küçük bir kitap edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. Sonra Şükran Kordakul'un Şairler ve Yazarlar Sözlüğü çıktı. Varlık, Behçet Necatigil'in çalışmasını eklemelerle sürdürdü. Aynı şeyi Şükran Kordakul da yaptı. Yazın dünyasına yeni girenler bu iki Sözlük'ten birinde yer almaya can atarlardı. İhsan Işık bu bağımlıktan kurtardı yeni yazarlarımızı. Çalışmalarını kartoteklerinde topladı. Sonra onlarla ilişki kurdu eklenecek yeni bilgileri sanatçılar ve yazarlardan bizzat derledi. Ve böylece Yazarlar Sözlüğü (1990, 1998), Yazarlar ve Şair Sözlüğü (1992), "Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi (2001-2002) çıktı. İhsan Işık 2006'da Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi'ni üç cilt haline getirdi. Böylece daha çok yazar kendine bir yurt edindi.

Bu kez tartışmamızda "dev" sözcüğünü hak eden bir çalışma var: "Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi" on cilt, 10 bin 300'ü aşkın yazın hakkında yeni ve kapsamlı bilgiler. Kültür adamları bir yana, herkesin kendini şair sanıp şiir yazdığı ülkemizde hayli cömert bir sayı.

Yazın tarihimizde ilk, en geniş kapsamlı, en büyük çalışma bu. Büyük bir hizmet. Yazının başında da belirttiğim gibi kendini kendinden başkalarına, ötekilere adayabilen az sayıdaki sanatçılarımızdan, şair ve yazarlarımızdan biri İhsan Işık. Bu "dev" çalışması ve çabası da onun özvenli kişiliğinin ürünü. Yalnız okurların değil, bütün sanatçı ve yazarların eli altında bulundurulması gereken çok önemli bir yapıtı Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi. ■

* Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, İhsan Işık, Eivon Yayınları, 2006 Ankara, On cilt, 439 sayfa.

Belge 19: Erdoğan Alkan'ın vefatı ile ilgili gazete haberi

Belge 20: Erdoğan Alkan'ın ölüm ilanı

ACI KAYBIMIZ

Cemiyetimiz Üyesi, Sürekli Basın Kartı
Sahibi, Değerli Meslektaşımız

**ERDOĞAN
ALKAN**

19 Haziran 2014 Perşembe günü
vefat etmiştir.

Kayı topluluğumuzda üzüntü yaratan
Alkan'ın cenazesi 21 Haziran 2014
Cumartesi günü (bugün) öğle namazının
ardından Dolmabahçe Camisi'nden alınarak
Ortaköy Mezarlığı'nda toprağa verilecektir.
Erdoğan Alkan'ı sevgi ve saygıyla anarken,
ailesine, basın topluluğuna başsağlığı dileriz.

**TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ
YÖNETİM KURULU**

EK- 2: Yapılan Görüşmeler

Görüşme 1: Tozan Alkan ile yapılan 19 Ağustos 2020 tarihli görüşme

Erdoğan Alkan'ın anne-babası ve kardeşleri hakkında bize bilgi verebilir misiniz?

Dedem adliyede mübaşir, babaannem ise ilkokul öğretmeni idi. Babamlar üç kardeşler. Bir amcam bir de halam var babam en küçükleri. Babaannem ile dedemin arasında ciddi bir yaş farkı varmış. Bu yaş farkı nedeniyle de babam çocuk yaşta babasından ayrılmış. Biz dedemizi tanıyamadık.

Alkan şiirlerinde annesi, eşi ve çocuklarından sıklıkla bahsetmekte. Ancak eserlerinde, kendi yaşamını anlattığı metinlerde babası, kardeşleri gibi diğer aile bireylerine pek rastlamıyoruz. Bu durumu nasıl değerlendirirsiniz?

Babam orta bire giderken babasını kaybetmiş. Bu yüzden babasıyla duygusal bir bağ kuramamış. Babamın annesine düşkünlüğünü bu sebebe bağlayabiliriz. Zaten annesi köylerde öğretmenlik yaparken de babadan ayrı kalmış dolayısıyla baba kavramı pek oluşmamış. Abisi ve ablası ile ilişkisi de kopuk. Hepsi ayrı ayrı okullarda okumak, ayrı şehirlerde yaşamak zorunda kalmışlar. Babam ısrarla annesiyle olan ilişkisini koparmamış. Zaten daha sonraki yıllarda da babaannem bizim yanımızda kalırdı. Babamın kardeşleriyle arasındaki yaş farkı nedeniyle de biraz kopukluk söz konusu, onlar evleniyor, çocuklarıyla hayatın içine karışıyorlar.

Alkan'ın ortaokul ve lise yıllarında genellikle akrabalarının yanında kaldığını biliyoruz. Üniversite sürecinde Ankara'da nerede kalmıştır?

Babamın anne tarafından uzak akrabalarının ya da aile dostlarının yanında kalmış. Ancak öğreniminin büyük bölümünü yatılı okullarda geçirmiş.

Alkan, kaymakamlık görevinden niçin ayrılmıştır?

Kaymakamlık görevi de aynı şekilde, kaymakamlıktan aslında hiç hoşlanmamış; eşinden uzak yaşamasının verdiği yalnızlık nedeniyle de hayatında kötü olarak andığı zamanlar. Aile birliğini oluşturmak adına annem görevinden ayrıldı ancak bu durum çok fazla yürümedi. En son çok kesin bir kararla kasabaların yalnızlığına dayanamayıp, yıllardır sürdürdüğü mutsuz yaşamı radikal bir kararla değiştirip Ankara'da yeni bir hayata sıfırdan başlıyorlar.

Alkan yurt dışında Belçika haricinde nerelere, hangi sebeple gitmiştir?

Mesleki çalışmalar nedeniyle Belçika'ya gitti. O dönem haricinde uzun süreli olarak yurt dışında kalmadı sadece turistik seyahatler, ziyaretler nedeniyle yurt dışına çıktı.

1970'te Kitle İletişim Araştırma Başarı Ödülü'nü aldığını biliyoruz? Hangi çalışmaları bu ödülü almasını sağlamıştır?

1970'te kitle iletişim araçları ile ilgili aldığı ödül küçük bir kitapçık şeklinde hazırladığı yazılı çalışma ile ilgiliydi. Babamın edebiyat sahası dışında yaptığı işlerdendi, babam bu işleri pek önemsemedi aslında.

1989'da TRT Dizi Film Senaryosu Ödülü'nü hangi çalışma ile almıştır?

TRT'den aldığı ödül bir Yunus Emre senaryosuydu. Filme çekilmedi, senaryo olarak ödül aldı. Filme çekilmesini çok isterdi, sanırım o dönemde TRT'nin bütçe meseleleri yüzünden çekilmemişti. Ama daha sonra senaryodan yararlanarak Yunus Emre ile ilgili romanı yazdı.

TRT'deki görevinden alındıktan sonra İstanbul Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlar. Buradaki görevinden pek memnuniyetle bahsetmez. Bu durumu nasıl değerlendirirsiniz?

İstanbul Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktan hoşnutsuz değildi. Ancak Türkiye'nin en iyi okullarından biri olan mülkiyeden mezun olduktan sonra kaymakamlık yapmış ancak kendi tercihi ile bu işten ayrılmış biri

olarak İstanbul Üniversitesindeki görevini bir geçiş dönemi işi olarak görmüştü. Üniversitede Gazetecilik Fakültesindeki görevi yarı zamanlı bir işti.

Alkan'ın *Gözaltı* kitabında işsiz kaldığı günlerden, geçirdiği zorlu bir süreçten bahseder bu süreçte ailesi olarak sizler neler yaşadınız?

Babamın gözaltına alındığı süreçte küçüktüm ancak alınıp götürüldüğünü bir süre yanımda olmadığını hatırlıyorum. Aslında gözaltı süreci on gün kadar ancak benim çocuk kafamda daha uzun sürmüş gibi. O günlerle ilgili zihnimde şöyle duygusal bir görüntü var. Eve geldiğinde ağlayarak tıraş olduğu çocuk imgelemimde yer etmiş şekilde. Yaşım itibarıyla tanık olduğum bir dönem değil ama sonrasında annemin de anlattığı kadarıyla zorlu bir süreç olduğunu biliyorum. Babaannemin ve annemin babamdan haber almak için, yerini bulmak için koşuşturduklarını biliyorum.

Erdoğan Alkan hakkında araştırma yaparken karşımıza sanat ile iç içe bir aile çıkmakta. Elif Su Alkan'ın ve sizin çeviri çalışmalarınız, şairlik yönünüz, müzikle ilişkiniz elbette zengin bir membayı işaret ediyor. Bu anlamda Erdoğan Alkan'ın rol model oluşu, çocuklarıyla sanatsal etkileşimi hakkında neler söylemek istersiniz?

Gözümü açtığımdan beri bağlama sesini duymam, halk ozanlarının yakın çevremizde bulunması, babamın bağlama çalması, söylemesi bir şekilde benim de küçük yaşlarda bağlama ile iletişim kurmamı, sürekli hayatımda müziğin olmasını sağladı. Bugün yine dönüp baktığımda çeviri ile uğraşıyorum, şiirle ilgileniyorum. Aslında bu alana girmek istememiştim, bazen çocuklarda böyle ters tepebiliyor. Çok geç girdim bu alana ama yaptığım işlere baktığımda geç de olsa bu etkinin varlığını gözlemleyebiliyoruz. Babamın bilinçli bir yönlendirmesi olmadı ama evimizin içindeki ortam beni bu anlamda etkiledi. Babamla ablamın ilişkisi çok daha özel ve duygusaldı ama babamın mesleki anlamda yaptığı işlerden ben daha çok etkilenmişim. Babamla benzer bir yol seçmişim, iş hayatımın başında gazeteler, dergiler var. Oysa kırk yaşına kadar ne şiir yayınladım ne şiiri kitabı çıkardım belki de duyduğum tepkinin karşılığıydı bu durum. Ama sonuç itibarıyla babama bir hayli benzeyen bir yol tutmuşum. Babam ablama son derece

düşkündü. Benim babamla ilişkim daha farklıydı. Ben daha çok yatılı okullarda okudum. Babamla ilişkim eski aile ilişkilerinde olduğu gibi biraz mesafeliydi. Arkadaş gibi değildik. Babam ailesine düşkün, kalan vaktini evinde çalışarak geçiren biriydi.

Erdoğan Alkan'ın yaşamında Samsun, Sivas, Ankara, İstanbul şehirlerinin izlerini görüyoruz? Bu şehirlerde ne kadar süreyle kalmıştır? Yaşadığı başka şehirler var mıdır?

Babamın yaşamında Ankara, kaymakamlık sonrasında önemli bir yer kaplıyor. Bizim çocukluğumuz ilkokul yıllarına kadar Ankara da geçti. Babamın Ankara'da yaptığı işlere TRT'deki görevi damga vurmuştur. Babam bu göreve devam ederken edebiyat çevresi, halk ozanlarıyla, âşıklarla dostlukları da Ankara'da şekillenmiştir. TRT'de çalıştığı yıllarda halk ozanları ile ilgili, kültürel folklorik programlar yapmıştır. Fikret Otyam bizim aile dostumuz olur. Fikret Otyam halk ozanlarını evinde ağırlayan, ihtiyacı olanlara yardım eden biri olarak belli bir çevreye sahipti. Babam onun edebi çevresinden yararlanmış, hep ozanlarla bir arada olmuştur. Edebiyat alanında dostlukları da Mahmut Makal, Dursun Akçam.... Bu kişiler Ankara çevresinden gelen dostları. Babam TRT'deki görevinden uzaklaştırıldıktan sonra bizim daha iyi bir eğitim alacağımızı da düşünerek yeni bir hayata İstanbul'da başlama kararı alıyor. Ben ilkokul dördüncü sınıfa kadar Ankara'da, beşinci sınıfı İstanbul'da okudum. Yaşamımızın büyük çoğunluğu İstanbul'da geçti. İstanbul'a geldiğimizde babam Ankara'daki edebiyat çevresinden kopmuş. İstanbul'da da bilinçli bir tercihle yeni ilişkiler kurmadı. İstanbul yıllarında babamın içinde bulunduğu çevre edebi bir çevre değildi. Çevresi daha çok liseden, mülkiyeden gelen arkadaşlıklardan oluşuyordu. Babamın yayıncılık dünyasıyla, yayıncılarla ilişkisi de çok güçlü olmadı. Bu ilişkilerin dezavantajlarından sitemle bahsedirdi. Deyiş Yayınlarını bu tür ilişkilerden uzak kalmak için kurdu. Emekli olduktan sonra her şeyiyle edebiyatın içine girebilmek adına çalıştı. Deyiş Yayınlarından kendi kitaplarını bastı, bu anlamda yayıncılıktan ticari bir gelir elde etmedi. Babam iki yıl sadece çeviri çalışmalarıyla yaşamını kazanmaya çalıştı sonrasında yine geçim kaygısıyla farklı arayışlara girdi. Edebiyat çevresinden kopuşu biraz da bu kırgınlıkları

sebebiyledir. Uzun süre mesleki yaşamında gazetecilik devam etmiştir. Günaydın gazetesinde emekli olana kadar çalışmıştır. Ancak buradaki çalışmalarını edebi nitelikte çalışmalar değildir. Kendisi bu süreçte edebiyattan on, on beş yıl kadar uzak kaldığını ifade etmiştir.

Şiir, edebi çalışmalar Erdoğan Alkan'ın hayatında nasıl bir yer tutuyordu, gündelik yaşamında bu çalışmaların yeri neydi?

Çocukluğundan beri bir şekilde edebiyat var kafasında. Şiirler, küçük roman denemeleri gibi çalışmalar. Daha sonraki yaşamında işlerinin çok istikrarlı olmamasının nedeni aslında kafasında hep edebiyat olması. Son işi olan gazeteden ayrıldığında da dört elle edebiyata, çeviri çalışmalarına sarıldı. Aslında hep hayıflanmış, evini geçindirmek için başka işlerde çalışmak zorunda kaldığından çok mutlu olmamış. Bu yüzden erken sayılabilecek yaşta emekli olma yolunu seçip kendini tamamen edebiyata verdi. Babamın bütün işlerine baktığımızda yazıyla çiziyile ilişkili olduğunu görürsünüz ama bu ilişki onun istediği gibi edebi bir ilişki değildi. TRT'deki yapımcılık yıllarında, üniversitede öğretim görevlisi olarak çalıştığı zamanlarda, gazetecilikle uğraştığı sıralarda yazı ile uğraşsa da doğrudan edebiyat ile ilişki kuramamış.

Alkan'ın Yön ve Devrim dergilerinde toplumsal meselelere ilişkin yazılarının; Varlık, Yeni Düşün, Hürriyet Gösteri, Türk Dili, Papirüs ve Yazko edebiyat dergilerinde edebi yazıları, çevirileri ve şiirlerinin yayımlandığını biliyoruz. Bunlar dışında yazdığı dergiler var mı?

Babamın düzenli olarak yazdığı dergiler Varlık ve Türk Dili dergisidir. Son yıllarda da Cumhuriyet Kitap'ta da yazıları yayımlandı. Bunlar haricinde irili ufaklı kurumsallığı olmayan, pek çok dergide yazısı yayımlanmış ama düzenli şekilde değil. Babam kırmamak adına kendisinden istendiğinde pek çok dergiye yazı göndermiştir.

Alkan'ın son zamanları ve ölümü nasıl oldu?

Babamın kırklı ellili yaşlarından bu yana gelen bir kalp rahatsızlığı vardı. Kalp ilaçlarını hep baş ucunda bulundururdu, dışarı çıkınca ilaçları yanında

taşırdı. Kalp damarlarının yüzde doksanı tıkanıktı, bütün doktorlar tıbbi müdahale öneriyordu ancak operasyonu kabul etmedi. Ameliyat korkusu vardı. Kalbim beni götürebildiği kadar götürsün diye düşünüyordu. İlk kalp krizinde hastaneye beni yetiştirdim. Hastaneye gitmeden kalp krizi olduğunu da bilmiyorduk. Orada müdahale ettiler, yoğun bakımda yattı bir hafta kadar. Sonra taburcu oldu. Bu yaşa kadar gelebileceğini de ummuyordu. Genç yaşından bu yana hastalıklar geçirdiği için erken öleceğini düşünüyordu. İyi bakmadı kendine, bu yaşa kadar annem sayesinde geldiğini düşünür ona teşekkür ederdi. Ufak tefek başka rahatsızlıkları da vardı, ikinci kalp krizinde evde vefat etti. 19 Haziran 2014'te vefat etti. 21 Haziran'da defnedildi.

Anneniz, Birsen Hanım hayatta mıdır?

Babamın vefatı ardından annemde kanser rahatsızlığı başladı. Dört beş yıl sürdü hastalık süreci sonrasında annemi de kaybettik. İki yıl kadar önce 11 Temmuz 2018'de kaybettik. Memleketi olan Ayvalık'ta defnedildi.

Görüşme 2: Tozan Alkan ile yapılan 9 Nisan 2021 tarihli görüşme

Emin Bey ve Sıdıka Hanım’ın sanatla edebiyatla ilişkileri var mıydı? Erdoğan Alkan’ın ailesinden bu anlamda etkilendiğini söyleyebilir miyiz?

Bildiğim kadarıyla herhangi bir ilişkileri yok. Babam öğretmenlerinin yönlendirmesiyle edebiyata ilgi duymuş.

Erdoğan Alkan’ın kişiliği ve aile yaşamıyla ilgili bilgi verir misiniz?

Çalışkan biriydi. Yarışmalara, sınavlara katıldığında birinci olunacaksa niçin o ben olmayayım düşüncesine hâkimdi, hırslıydı. Gece geç saatlere kadar oturur, çalışırdı. Özellikle edebiyat emekçisi olduğunu söyleyebilirim. Edebiyatta üretken biriydi. Para kazanmak için yaptığı işlerde de başarı kazanmış ama pek istikrarlı çalışmamış.. Aile yaşantısına önem verirdi. Geleneksel bir yetiştirme tarzı vardı. Dolayısıyla evde ataerkil, otoriter bir yapısı olduğunu söyleyebilirim. Karar noktasında belirleyici olan babamdı ama annemin fikrini de pek çok konuda alırdı.

Elif Su erken yaşta evlendi, ben de genelde yatılı okullarda öğrenim gördüm. Bu anlamda pek bir arada olmadık. Ama misafirlerimizin geldiği akşamlar sofralar kurulurdu, annem pek çok kişiyi ağırlardı. Bu anlamda annemin çok emeği geçmiştir. Babam son zamanlarda yemek yapmaktan çok hoşlanırdı. Genelde gece geç saatlere kadar oturduğu için kendi yemeğini kendi yapmaya başlamıştı. Babaannemden gördüğü yöresel, özel yemekler yapardı. Çok lezzetli yemeklerdi.

Sizin ve Elif Su Hanım’ın doğum tarihi nedir? İsimleriniz nasıl verildi?

Benim doğum tarihim 6 Mart 1963, ablamın doğum tarihi 27 Şubat 1962. Karacaoğlan’ın bir şiiri vardır, bilirsiniz. İncecikten bir kar yağar/ Tozar elif elif diye. Oradaki tozardan Tozan ismi verilmiş bana. O dönemde Tozan ismi var mıydı bilmiyorum ama şimdi Tozan “toz parçası, zerre” anlamlarıyla sözlüklerde geçiyor. Bu arada oğlumun adı da Karaca.

Elif Su Hanım'ın çocukları var mı isimleri nedir?

Ablamın eşinin adı Patrick Labuxiere. Odrie ve Julien adında biri kız diğeri erkek iki çocuğu var.

Alkan'ın, genç şairlere önerilerinin olduğunu biliyoruz. Sizin ilişkilerine şahit olduğunuz genç şairler var mıydı?

Evet, onlar için Şiir Sanatı kitabında da öğütleri mevcut. Ayrıca benim yakın dostum şair Şeref Bilsel benim aracılığım ile babamla tanışmış, babamın özellikle son zamanlarında arkadaşı olmuştu. O bu konuda size daha fazla bilgi verebilir.

Erdoğan Alkan'ın halk ozanlarını evinde sıklıkla ağırladığını biliyoruz? Bu isimlerden hatırladığınız kimlerdi?

Özellikle Ankara'daki evimizde birçok halk ozanı konuk oldu. Feyzullah Çınar aile dostumuz sayılırdı, Kul Ahmet sıklıkla konuğumuz olurdu. Yine ismini belki duymadığınız babamın Darende'de kaymakamken tanıştığı Âşık Mustafa da misafirlerimizdendi. Annem çok misafir ağırladı. İstanbul'a gelince babamın, halk ozanları ile bağları zayıfladı. İstanbul'daki evimize gelenlerdense Ali Ekber Çiçek ve Nesimi Çimen'i hatırlıyorum.

Erdoğan Alkan'ın müzikle arası nasıldı? Sizin de müzikle ilgilendiğinizi biliyoruz, Elif Su Hanım'ın böyle bir uğraşı var mıydı?

Kafa dağıtmak için çalışmalarının arasında hem içer hem de efkarlanıp bağlaması ile çalıp söylerdi. Halk ozanıydı, hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde mahlas kullanırdı. Bu şiirleri bağlamayla müzikleştirirdi, bir anlamda bestelerdi. Bu besteleri halk müziği motifleriyle yapardı. Türk Halk müziği dışında başka bir müzik kültürü yoktu babamın. Batı müziği, klasik müzik gibi ilgileri yoktu. Taş plaktan türküler dinlerdi. Babam sadece bağlama çalıyordu. Evde bağlama olunca ben de ilgi duydum. Telli çalgılarla aram iyi, merakım var. Ben ağırlıklı olarak Türk halk müziği motiflerinden çıkıp daha çağdaş türküler daha çağdaş besteler yapıyorum. Müziğe ilgim var albümlerim de var. Babamın şiirlerinden de

söylediklerim var. Ablam herhangi bir enstrüman çalmıyor ama sesi güzeldir. Babam çalar Elif de çocukken okurdu. Onun da Türk Halk müziği kulağı vardı.

Erdoğan Alkan; Rimbaud, Verlaine Güneşin Oğulları isimli bir roman için çalıştığını söylüyor. Böyle bir taslak var mı?

Babamın Güneşin Oğulları isimli tamamlanmış bir romanı var. Babam vefat ettikten sonra Kaos Çocuk Parkı Yayınevi bu kitabı bastı ancak yayınevi ortakları ayrılınca kitabın dağıtımı yapılmadı. Babamın tamamlanmış ancak henüz basılmamış çalışmaları var. Ronsard'ın şiir çevirileri, Dünya Halk Şarkıları Antolojisi, Çingene Türküleri Antolojisi, Dağlarca ile ilgili kapsamlı dosyaları var. Beş altı kitaplık çalışması var.

Erdoğan Alkan'ın, Darende Kaymakamlığı yaptığı dönemde bakımını üstlendiği Kürt kızı Döndü kimdir?

Döndü'yü ablamız olarak biliyorduk, onunla büyüdük. Bizden beş altı yaş kadar büyüktü, o da çocuk sayılırdı. Babamın kaymakamlık döneminde ailesi bakamayınca Döndü'yü babam sahipleniyor. Beni de ablamı da o büyüttü. Bize bakmak için alınmış biri değildi, evin kızı gibiydi. Bizimle kardeş gibi büyüdü. Ankara'da taşındığımızda da bizimle beraberdi. Ta ki genç kız olup orada talibi çıkana kadar. Bir bakkal ile evlendi, çocukları oldu. Ancak eşi kısa süre sonra vefat etti, çocuklarını tek başına büyütme zorunda kaldı. Zorlu bir hayatı oldu. Sonra vefat etti.

Görüşme 3: Metin Alkan ile yapılan 11 Nisan 2021 tarihli görüşme

Kendinizi tanıtır mısınız?

Ben Metin Alkan. Erdoğan Alkan'ın abisi Cevat Alkan'ın oğluyum. İnşaat mühendisiyim. Evliyim, bir çocuk babasıyım. Bir otomotiv firmasında çalışıyorum. Fatih'te oturuyorum. Yakında emekli olacağım.

Erdoğan Alkan'ın anne-babası ve kardeşleri hakkında bize bilgi verebilir misiniz?

Dedem ve babaannem ile ilgili bilgiler daha çok annem Mebrure Alkan'dan duyduklarımdan oluşuyor. Bildiklerimi anlatayım eksik kaldığım noktalarda annemden yardım aldığımı belirteyim.

Dedem Emin Alkan, Şarkışla'nın Elmalı köyündendi. Babaannem Sıdika Hanım halamın anlattığına göre Şarkışla'nın tanınmış ailelerinden birinin kızıydı. Babaannem ilkokul öğretmeni idi. Dedem adliyede mübaşirdi. Dedemin Birinci Dünya Savaşı sırasında on sene kadar Sibiry'a da esir olarak kaldığını biliyoruz. 1923 yılında yurda döndüğünü hatırlıyorlar. Yengem Birsen Alkan, Emin Alkan'ın sicilinde kahramanlıklarının yazdığını emrinde askerleri olduğunu, Şarkışla'ya o askerlerle geldiğini söylemişti bana. Aynı şeyi babamdan da dinlemiştim. Sibiry'a da soğuktan ciğerleri etkilenmiş. Yıllık izin deyken de Şarkışla'da 1949 yılında KOAH hastalığından vefat etmiş. 57 yaşındaymış. Ciğer rahatsızlığı bizde genetik, ben de rahatsızım. Genelde sigara içenlerimiz KOAH rahatsızlığı yaşıyor. Ben sigara kullanmıyorum ama astım hastasıyım. Emin Alkan'ın bir de ablası var Kamer Alkan. İstanbul'da yaşıyordu. Evlenmiş, eşi ölmüş diye duyduk. Soyadını bilmediğim için Alkan olarak belirttim. Çocuğunun olmadığını biliyoruz. 1953 yılında 62 yaşında İstanbul'da vefat etmiş.

Babaannemin iki çocuğu küçük yaşta vefat etti. Cevdet 1 yaşında vefat eden erkek çocuğu. Ayhan ise 5 yaşında vefat etmiş bir kız çocuğu. Muhtemelen hastalıktan vefat etmişler. O dönemde Tekkeköy küçük bir yer. Sağlık hizmetleri de yetersiz olabilir. Salgın hastalıklar da sebep olabilir.

Babam Cevat Alkan da akciğerlerinden rahatsızdı çok sigara içerdi. Sonra hastalığı amfizeme çevirdi. Amfizem de karaciğeri, kalbi etkiledi. Genç denecek

yaşıta 1987 yılında 60 yaşında vefat etti. 1927 doğumludur. Sağlık memuru idi ama sağlığı ile pek ilgilenmedi. Babam o dönemde sağlık komiserliği diye adlandırılan bir bölümde okudu. 4 yıllık bu bölümü bitirenler tıp fakültesine devam edebiliyordu. Sonradan geçiş iptal edildi. İptal gerçekleşince babam İktisadi İlimler Fakültesi İktisat Bölümünde öğrenim gördü. Sağlık memurluğu yaparken bu eğitimi aldı. Halamın ilkokul mezunu olduğunu biliyorum. Halamız Perihan Eyiol hayatta, Ankara'da yaşıyor. Yaşı bir hayli ilerledi, unutkanlık rahatsızlığı başladı kendisinde. Bir erkek dört kız olmak üzere beş çocuk sahibi. Biz de bir erkek, iki kız olmak üzere üç kardeşiz.

Erdoğan Alkan'ın abisiyle ilişkileri nasıldı?

Amcam Samsun'da eğitim görürken babam da Samsun'da sağlık memuru olarak çalışmaya devam ediyordu. Amcam ortaokuldan sonra astsubay okuluna yazılacaktı babam amcamı düz liseye kaydettirmiş. Babam Malatya, Erzincan, Diyarbakır, Samsun, Giresun, Trabzon gibi şehirlerde görev yaptı, son olarak Samsun'da uzun süre kaldı. Amcam Ankara'da otururken babam da işi nedeniyle Ankara'ya gidip gelirdi sürekli, amcamla ile bu seyahatler esnasında görüşürdü.

Amcanız Erdoğan Alkan ile ilgili neler söylemek istersiniz?

Amcam çalışkan biriydi, yaşamının sonuna dek çalıştı. Amcamın ses tonu çok iyiydi, diksiyonu çok güzeldi. Türküler de söylerdi. Aslında ortaokul yıllarında çok başarılı bir öğrenci değilmiş, lisede parlak bir öğrenci olmuş. Hatta ortaokulda bir öğretmeni sıfırdan düşük not olsa sana onu verirdim demiş. Bu duruma amcam bir hayli bozulmuş sonrasında daha gayretli çalışmaya başlamış. Fransızcası o dönemde bile çok iyiymiş. Ayrıca amcam hayvan sever biriydi, kedi beslerdi. Bir kedisi on beş yıl kadar yaşamıştı.

Babamdan ve amcamdan dinlediklerim var, size onları anlatabilirim. Babamdan dinlediğime göre amcam Beyoğlu'nda bir kitapçıya kitaplarını veriyor ve kitapçı kitaplar satıldıkça amcamdan yenilerini talep ediyor. Bu talep oldukça sıklaşıyor. Amcam merak edip kimin aldığını soruyor. Kitapçı kitapları hep aynı kişinin aldığını söylüyor. Alan kişiyi de iri yarı, şişman, kel biri olarak tanıtıyor.

Amcam bu kişinin babam olduğunu anlıyor. Babam kitapları alıp arkadaşlarına hediye ediyormuş.

Bu anısını amcamdan dinledim. Amcam, Giresun Espiye ilçesinde kaymakamlık yaptığı dönemde hafta sonu bir sahil lokantasına gitmiş. Yemeğin yanında içki de istemiş. Lokanta sahibi içkinin yasak olduğunu, içki için ruhsatlarının olmadığını ifade etmiş. Amcama el atından içkiyi vermişler. Amcam ben de yeni kaymakamım gelin yarın ruhsatınızı vereyim demiş. Ertesi gün kaymakamlığa gittiğinde kapıda uzun bir kuyruk görmüş, tüm lokantacılar kaymakamlığa akın etmiş. Gelen herkese de ruhsat vermiş.

Görüşme 4: Şeref Bilsel ile yapılan 11 Nisan 2021 tarihli görüşme

Erdoğan Alkan ile nasıl tanıştınız? Anılarınızdan biraz bahsedermisiniz?

Değerli şair dostum Tozan Alkan vasıtasıyla tanıştık. Daha önce Erdoğan Alkan'ın edebiyatımıza, şiir ve çeviri ortamımıza kattıklarına dair bilgim vardı fakat tanıştıktan sonra yapmak istediklerini, şiirinin beslendiği dünyayı daha yakından görmüş oldum. 21 Nisan 2004 tarihinde “Eylül Çalgıcısı”nı: “Şair kardeşim Şeref Bilsel’e gözlerinden öperek” diye imzalamış bana. Daha sonra diğer kitaplarını. Gümüşsuyu’ndaki evinde tanışmıştık. Orada dizlerinin üzerinde bir kontrplak üstünde çeviriler yapıyordu. El yazısıyla yazıp daha sonra bilgisayara birisinin aracılığıyla aktarıyordu yazdıklarını. Edebiyat ortamının güncel dedikodularına ilişmeyen, kendi doğruları içinde yaşayan, çalışkan, kararlı namuslu bir kalem olarak tanıdım onu. Tanıdığım en mert bir o kadar da aksi insanlardan biriydi. Onunla tuhaf bir – sanki yıllar sonra yeniden karşılaşmış bir kardeş ağabey arasındaki – ilişkimiz vardı. Abi sözcüğünün tam olarak içini doldurduğum biriydi. Dünyalar güzeli eşi Birsen Teyze sessizce evde dolaşır, eve geleni bir iyilik bahçesi gibi karşılardı. Tozan’ın şiir ve çeviri konusunda ortaya koyduğu nitelikli emeği yüksek sesle dillendirmese de bundan gizli bir övünç duyduğunu sohbetlerimiz arasında birçok kez hissettim. Benim yönettiğim, beş sayı yayımlanan “Sonra Edebiyat” dergisine şiir ve yazılarıyla destek verdi. Ne zaman ürün istesem beni boş çevirmedi. Hatta şiirlerinden birini bana el yazısıyla vermişti. Fırsat buldukça aklıma düşen soruları, edebiyata, şiire dair sorardım ona. Özellikle Yunus Emre, Pir Sultan, Karac’oğlan, onun değişmez üçgeniydi. Çalışkan biriydi. Dobraydı. Sözüünü sakınmazdı. “Şiir Sanatı” adlı yapıtında birçok şairin Batı’dan koşup gelmiş dizelerini, şiirlerini gün yüzüne çıkarmıştı. Dağlarca için bir referans kitabıydı o çalışma, çünkü içinde Dağlarca’nın şiirini sakatlayacak hiçbir bulgu yoktu. Şiirini çevirdiği şairlerin doğup şekillendiği ortamları, yattıkları mezarlarla ziyaret ederdi. Bildiğim kadarıyla çevirdiği şairlerin kitaplarından aldığı telifleri yine onları ziyaret için harcardı. Böyle samimi bir döngü içindeydi edebiyatla. Zaten Âşık Veysel için verdiği karşılıksız çaba bunu doğruluyor. Bir seferinde Tozan ülke dışında bir etkinlikteydi

(Guatamala diye aklımda kalmış, Çin de olabilir) Erdoğan abi rahatsızlandı, Birsen Teyze'ye ben eşlik ettim. Taksim İlk Yardım Hastanesine gittik. Orada bir gece ona refakat ettim. Arada küçük küçük dertleşiyorduk. İkinci Yeni şiiri onu okşamazdı, ama Cemal Süreya'yı, Ülkü Tamer'i, Sezai Karakoç'u severdi. Öldüğü günün gecesini Tozan, Fransa'dan gelen kızı Elif ve ben onun evinde, kitapları arasında geçirdik ve ertesi gün yapılacak törene dair kimi hazırlıklar yaptık. O gece, bir fotoğraf için, Faris Kuseyri ile birlikte, Erdoğan Alkan'ın bütün kitaplarını uzun bir yemek masasının üzerine yerleştirmekte zorlandık. Ertesi gün cenaze töreninde, oğullarımız da yanımızdaydı, mezarına ilk toprak atılırken bir sağanak koptu, anlatılır gibi değil; sanki o güne dek çevirdiği bütün sözcükler gökten hışımla yağıyordu. Bende birkaç kravatı ve iki şapkası hâlâ durur.

Erdoğan Alkan ile Varlık dergisinde yaptığınız görüşmenin arka planından biraz bahseder misiniz?

Hatırladığım kadarıyla Erdoğan Alkan'a iki genç söyleşi için gitmiş fakat Erdoğan Abi, gelen gençlerin üslubundan, önceliklerinden rahatsız olmuş. O sırada- şimdilerde Varlık dergisinin genel yayın yönetmeni olan- şair dostum Mehmet Erte yine Varlık dergisindeydi, röportajı birlikte yapmamızı önerdi. Ortak sorular hazırladık, bu sorular oldukça kuşatıcıydı. Bütün sorularımıza içtenlikle cevap verdi. O dönem Varlık dergisi yayın yönetmeni olan şimdi aramızda bulunmayan Enver Ercan'ın da Erdoğan Alkan'a derin saygısına yakından tanık oldum. Erdoğan Alkan, içtenliğine, samimiyetine inandığı insanlar karşısında konuşmaktan çekinmezdi ama kendi reklamını yapmanın, ortaya koyduğu eserleri tanıtmanın hiçbir zaman peşinde koşmadı. Necatigil'in "Biz işimize bakalım" ifadesi onun edebiyat serüveninde gerçek karşılığını bulur.

Alkan'ın sanatçı dostlarıyla, yazarlar, şairlerle ilişkileri nasıldı?

Dağlarca'yı çok severdi, onunla düzenli aralıklarla telefonla da olsa görüşürdü. Kendinden genç kuşakla doğrudan bir ilişkisi yoktu bildiğim kadarıyla. Kimi Anadolu dergilerine (Samsun'da çıkan 'Ada' dergisi mesela) destek verirdi. Her şeyi kendinden ibaret sayan, benden sonrası –şiirde ve

çeviride- tufan diyen bazı adı öne çıkmış insanların Erdoğan Alkan'ı 'görmezden gelen' tavrına o dönemlerde tanık oldum. Bunlar, varlık buldukları kendi alanlarında (özellikle çeviride) kimsenin kalem oynatmasını istemeyen bir iki kişiden mürekkepti. Erdoğan Alkan, ortaya koyduğu eserlerle onlara zaman karşısında neyin dayanıklı olduğunun örneğini göstermiş oldu.

Erdoğan Alkan'ın şairliği, şiir eğilimi ile ilgili neler söylersiniz?

Kitaplarıyla farklı şiir anlayışlarının eşiğine kadar gitmiş olsa da pergelinin sabit ucunu halk şiirinin toprağına yerleştirmiş bir şairdi. Sade, yalın, içten bir dille, halkın diliyle lirik olanı ertelemeyen yazdı. Aşk teması hemen her kitabında kendini gösterir ve geçilmiş zamanı şimdiye taşıyan çocukluk, gençlik nesnelere yoğunluğu. Ata ocağı Şarkıyla ama oradan hareketle birçok yere uğramış, Samsun'a varmış bir şair. Memleketi, gerek kaymakamlığı gerekse TRT görevleri sırasında iyice etüt etmiş bir kültür insanı.

Erdoğan Alkan kimleri okurdu, hangi şairleri beğenirdi?

Başta Yunus, Pir Sultan, Karac'oğan, Âşık Veysel, Dağlarca, Ergin Günçe, Cemal Süreya, Ülkü Tamer... Dışarıdan ise: Baudelaire, Rimbaud, Edgar Allan Poe, Nerval, Lorca... O'nun akımlarla (Sembolizm, Gerçekçilik, Romantizm vb.) ilgili derli toplu çalışmaları da çok değerlidir.

Alkan'ın şiirinin en önemli yanı neydi?

Sözcük seçimindeki canlılık, doğallık. Söylenecek şeyin tesadüfe bırakılmaması, belli bir güzergâhta işleyip hedefine varması. İkinci Yeni gibi tesir edici bir akımın, yönelimin içinden yıkılmadan kendi kişiliği, tavrıyla geçebilmesi önemlidir. Günlük konuşma dilinden aldığı sözcükleri halk şiirinin ahenginden tam anlamıyla kopmadan, bütün bunların yanına modern şiirin imkânlarını da taşıyan bir şiir oluşturabilmesi Erdoğan Alkan'ın başat özelliklerinden biridir. 'Söyleyen' bir şairle 'yazan' şairi birleştirmiş gibidir; böylece geleneksel olanla modern olanı yüzleştirmiştir. Divan şiiri estetiği Erdoğan Alkan'da nerdeyse hiç yoktur. Sözcük seçiminde bütün birikimini bize gösterir; şiirleri okurken önümüze tökezleyeceğimiz, yadırgayacağımız sözcükler çıkmaz.

Varlık'ta Alkan ile yaptığımız görüşmede şiirinde Fazıl Hüsni Dağlarca ve Atilla İlhan etkisi olduğunu düşünüyorsunuz. Dağlarca'nın, özellikle Atilla İlhan'ın etkisi sizce hangi dönem şiirlerinde görülür?

Attilâ İlhan'ı beğenir ama şiirlerinde ondan tesir aldığını düşünmez. Dağlarca'nın “Çocuk ve Allah” ile “Havaya Çizilen Dünya”yı sever. Esasen Erdoğan Alkan şiirinde çocukluk, anne, gençliğin geçtiği yerler vb. unsurlar öne çıkar. Geçmişteki küçük bir olay, olgu bazı şiirlerinin iskeletini belirler.

Erdoğan Alkan'ın genç şairleri yönlendirme hususunda çalışmaları var mıydı?

“Şiir Sanatı” başlı başına gençler için bir kılavuz kitaptır, akımlara dair kitapları ve hazırladığı antolojiler de. Modern şiirin büyük kurucularından yaptığı çeviriler başlı başına bir külliyattır. Bütün bunlardan önce kişiliği önemlidir. Şiirlerinin önüne geçmeyen bir şairdir Erdoğan Alkan.